

**ULUS-ÖTESİLİK BAĞLAMINDA AVUSTRALYA'DA YAŞAYAN
TÜRKLERİN ANAVATANLA İLETİŞİM SÜREÇLERİ**

Doktora Tezi

Duygu TOSUNAY GENCELLİ

Eskişehir, 2020

**ULUS-ÖTESİLİK BAĞLAMINDA AVUSTRALYA'DA YAŞAYAN
TÜRKLERİN ANAVATANLA İLETİŞİM SÜREÇLERİ**

Duygu TOSUNAY GENCELLİ

DOKTORA TEZİ

İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Figen ÜNAL ÇOLAK

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran, 2020**

(Bu tez çalışması TÜBİTAK 2214-A Doktora Sırası Yurt Dışı Araştırma Bursu kapsamında desteklenmiştir.)

ÖZET

ULUS-ÖTESİLİK BAĞLAMINDA AVUSTRALYA'DA YAŞAYAN TÜRKLERİN ANAVATANLA İLETİŞİM SÜREÇLERİ

Duygu TOSUNAY GENCELLİ

İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2020

Danışman: Doç. Dr. Figen ÜNAL ÇOLAK

Bu araştırmada Avustralya'da yaşayan Türk göçmenlerin anavatanla iletişim süreçleri ulus-ötesilik bağlamında incelenmiştir. Araştırma, nitel paradigmaya uygun olarak bütüncül tek durum çalışması olarak desenlenmiştir. Bu doğrultuda çevrimiçi gözlem, yarı-yapılandırılmış görüşme, katılımcı gözlem, çevrimiçi anket gibi veri toplama araçları kullanılarak veri çeşitliliği sağlanmıştır. Alan araştırması Eylül 2018 ve Ocak 2019 tarihleri arasında Avustralya'nın Sydney kentinde gerçekleştirilmiştir. Burada kartopu örnekleme yoluyla ulaşılan 30 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış ve eşzamanlı olarak alanda gözlem yapılmıştır. 208 katılımcı ise çevrimiçi anket çalışmasına katılım sağlamıştır.

Bulgular, Avustralya'ya Türk göçünün başladığı 1968 yılından bu yana belirgin bir şekilde dönüşen iletişim süreçlerinin, göçmenlerin yaşantısını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte, anlık iletişim sağlayan araçların tercih edilmesiyle de ulus-ötesi bağların güçlendirildiği görülmüştür. Bu güçlenmeyle birlikte göçmenlerin kendi kimliklerini tanımlamada daha açık olabildikleri anlaşılmıştır. Ayrıca gelişen teknoloji ve tarihsel şartların, farklı kuşaklar üzerinde farklı etkilere yol açtığı da ortaya çıkmıştır.

Anahtar sözcükler: Kültürlerarası iletişim, Göç, Ulus-ötesilik, Avustralya, Çokkültürlülük

ABSTRACT

COMMUNICATION PROCESSES OF TURKS LIVING IN AUSTRALIA IN THE CONTEXT OF TRANSNATIONALISATION

Duygu TOSUNAY GENCELLİ

Department of Communication Design and Management
Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, June 2020

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Figen ÜNAL ÇOLAK

In this study, the communication processes of Turks living in Australia with their homeland were examined in the context of transnationalism. The research was designed as a holistic single case study in accordance with the qualitative method. Accordingly, triangulation was ensured by using data collection tools such as online observation, semi-structured interview, participant observation and online survey. The field research was carried out in Sydney, Australia between September 2018 and January 2019. During the research, semi-structured interviews were held with 30 participants who were reached by snowball sampling. Observations were also conducted in the field. Also, 208 participants contributed to the online survey study.

Findings show that the communication processes, which have evolved significantly since the beginning of Turkish immigration to Australia, directly affected the migrants' lives. Additionally, it has been observed that transnational ties are strengthened by choosing tools that provide instant communication. With this strengthening, it was understood that immigrants could be more open in defining their own identities. It was also revealed that the developing technology and historical conditions had different effects on different generations of migrants.

Keywords: Intercultural communication, Migration, Transnationalism, Australia, Multiculturalism

ÖNSÖZ

Annemin elini tutup, Dünya'nın öteki ucundaki o ülkeye gittiğimde henüz 11 yaşındaydım. Türkiye'de geçirdiğim yaz tatillerinde bana Avustralya'nın nasıl bir yer olduğunu soranlara, "Bakınca çok güzel..." dediğimi hatırlıyorum. Neden geri dönmek istediğimi kimse anlamıyordu. Beş yıl sonra Türkiye'ye geri döndükten sonra da, "Neden döndün?" sorusu hiçbir zaman peşimi bırakmadı. Verdiğim hiçbir cevap da yeterince açıklayıcı olmadı.

Yıllar sonra, yüksek lisans tezimi yazdığım dönemde yine benzer bir soruyla karşılaştım. Bu sefer, her zamankinden farklı olarak, "Belki de o zamanlar sosyal medya olsaydı geri dönmezdim." derken buldum kendimi. Bu cümle üzerine düşünmekten kendimi alamadığımı fark ettiğimde doktora tezimin konusu kafamda giderek netleşti.

Bu çalışma, 17 yıldır karşılaştığım sorulara bir cevap bulmanın dışında, yalnızca beş yıl süren göçmenlik deneyiminin, hayatımın geri kalanını nasıl şekillendirdiğini de anlamama yardımcı oldu.

Bunun için öncelikle lisansüstü öğrenimimin en başından itibaren yanımda olan ve birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum tez danışmanım Doç. Dr. Figen ÜNAL ÇOLAK'a teşekkür etmek istiyorum. Bu uzun süreçteki katkıları ve destekleri için Prof. Dr. A. Halûk YÜKSEL'e; bu çalışmaya fikir aşamasından itibaren inanan ve yol gösteren Doç. Dr. Filiz GÖKTUNA YAYLACI'ya; değerli katkıları için Doç. Dr. Özlem OZAN ÖZARSLAN'a ve önerileriyle çalışmaya zenginlik katan Dr. Öğr. Üyesi Ö. İlke ŞANLIER'e; ayrıca araştırma sürecinde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Erhan EROĞLU'na teşekkür etmek istiyorum.

Avustralya'da alan araştırması yapabilmeme olanak sağlayan Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na (TÜBİTAK) bu çalışmayı destekledikleri için teşekkürü borç biliyorum.

Alan araştırması esnasında çalışmama ilgi gösterip, değerli vakitlerini ayırarak çalışmama sağladıkları katkı için başta T.C. Sydney Başkonsolosu Melih KARALAR olmak üzere, Muavin Konsolos Yıldırım KIRCALI'ya, Muavin Konsolos Gökçe ÖVER'e ve tüm konsolosluk çalışanlarına; çalışmamın Avustralya ayağını gerçekleştirmemi sağlayan değerli hocam Dr. Banu ŞENAY'a her ihtiyacım olduğunda varlığını hissettirdiği için teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, araştırmaya katkıda bulunma nezaketini gösteren tüm katılımcılara, etkinliklerine davet eden Turkish Welfare Association ve misafirperverlikleri için TWA Kadın Kolu'na; Sydney'e ayak bastığım andan itibaren her konuda bana yardımcı olan

Dilek KANLI'ya; Sydney'de geçirdiğim günleri dostluklarıyla güzelleştiren Hürrem AKTAŞ'a, Filiz ÖZMEN'e ve Efe ERDEM'e teşekkür ediyorum.

Bu süreçteki içten yardımları için sevgili dostlarım Dr. Gülcan YUMURTACI, Dr. Onur YUMURTACI ve Gülçin SALMAN'a; sevgileri ve sonsuz destekleri için Hacer GENCELLİ, Levent GENCELLİ ve Anıl GENCELLİ'ye; en kritik zamanda tereddüt etmeden engelleri aşmama yardımcı olan Bircan KARAKOYUN ve Gülay AZİRET TOSUNAY'a, varlığıyla beni mutlu eden biricik kardeşim Ali TOSUNAY'a, her türlü mesafeye rağmen her kararımın en büyük destekçisi olan sevgili babam Rıza TOSUNAY'a ve tüm bu süreçte yanımda olan en iyi dostum, yol arkadaşım, eşim Emre GENCELLİ'ye çok teşekkür ederim.

Son olarak; benim için kıtalar aşan, cesaretiyle örnek olan ve bugün bu satırları yazabilmemi sağlayan canım annem Mine KERGET'e elimi hiç bırakmadığı için sonsuz teşekkürler...

Duygu TOSUNAY GENCELLİ

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Duygu TOSUNAY GENCELLİ

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
TABLolar DİZİNİ	xi
GÖRSELLER DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	7
1.3. Önem	7
1.4. Varsayımlar	8
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar	8
2. ALANYAZIN.....	9
2.1. Göç Kavramı.....	9
2.1.1. Göçmen tanımı.....	11
2.1.2. Göç türleri	12
2.1.2.1. İç göç-dış göç	13
2.1.2.2. Düzenli göç-düzensiz göç	13
2.1.2.3. Zorunlu göç-isteğe bağlı göç	14
2.1.2.4. Geçici göç-sürekli göç.....	16
2.1.3. Göç kuramları	16
2.1.3.1. Neoklasik göç kuramları.....	16
2.1.3.2. Yeni ekonomik ve ikili emek piyasası kuramları	18
2.1.3.3. Dünya sistemleri kuramı	18
2.1.3.4. Göç sistemleri kuramı	19
2.1.3.5. İlişkiler ağı (Network) kuramı	20
2.1.3.6. Çatışma ve göç kültürleri modeli	21

2.2. Ulus-ötesi Göç	23
2.2.1. Ulus-ötesi alan.....	25
2.2.2. Ulus-ötesi göçmenlik	30
2.3. Kültürlerarası İletişim ve Göç	31
2.3.1. Çokkültürlülük	33
2.3.2. Avustralya'da çokkültürlülük.....	36
2.4. Türkiye'den Yurt Dışına İşgücü Göçü	37
2.4.1. Batı Avrupa'ya işgücü göçü.....	38
2.4.2. Avustralya'ya göç	42
2.4.3. Avustralya'daki Türkçe medya.....	49
2.4.4. Avustralya'ya yönelen göçün Almanya örneğiyle karşılaştırılması	52
3. YÖNTEM.....	55
3.1. Araştırma Modeli	55
3.2. Araştırmacının Konumu.....	56
3.3. Verilerin Toplanması	57
3.3.1. Çevrimiçi gözlem	57
3.3.2. Çevrimiçi anket	58
3.3.3. Görüşme	58
3.3.4. Gözlem	60
3.4. Güvenilirlik (Trustworthiness)	60
3.5. Katılımcılar	61
3.5.1. Görüşme katılımcıları	62
3.5.2. Anket katılımcıları	64
3.6. Verilerin Analizi	66
4. BULGULAR VE YORUM	69
4.1. Avustralya'ya Geliş Süreci	69
4.1.1. Avustralya'ya adaptasyon	72
4.2. Avustralya'da Yaşam	74
4.2.1. Yaşam şartları	74

4.2.2. Göçmenlik algısı	76
4.2.3. Ayrımcılık	78
4.2.4. Mesafe sorunu.....	81
4.2.5. Türkiye'ye özlem	83
4.2.6. Türkiye'ye seyahat	85
4.2.7. Türkiye'ye temelli dönmek.....	87
4.2.8. Türkiye-Avustralya karşılaştırması	92
4.3. İletişim Araçları.....	93
4.3.1. Televizyon	97
4.3.2. Gazete	101
4.3.3. Radyo.....	104
4.3.4. İnternet.....	106
4.3.5. Sinema	108
4.3.6. Kitap	109
4.3.7. Telefon	110
4.4. Sosyo-kültürel Boyutlar	110
4.4.1. Aile	111
4.4.2. Ataerkil toplumsal yapı	112
4.4.3. Aidiyet	114
4.4.4. Dil.....	117
4.4.5. Diğer Türklerle etkileşim.....	122
4.5. Siyasal-Yasal Boyutlar	126
4.5.1. Avustralya'nın durumu	126
4.5.2. Türkiye'nin durumu	127
4.5.3. Milli değerler	129
4.5.4. Siyasi görüş	135
4.5.5. Oy verme	138
4.5.6. Yasal statü	143
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	145
5.1. Sonuç ve Tartışma	145
5.2. Öneriler	152
KAYNAKÇA	153

EKLER
ÖZGEÇMİŞ

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Görüşme planı	59
Tablo 3.2. Görüşme katılımcıları.....	63
Tablo 3.3. Anket katılımcılarının kuşak dağılımı.....	64
Tablo 3.4. Anket katılımcılarının cinsiyet dağılımı.....	64
Tablo 3.5. Katılımcıların eğitim durumu.....	65
Tablo 3.6. Katılımcıların çalışma durumu.....	65
Tablo 3.7. Anket katılımcılarının yaşadıkları yer dağılımı.....	66
Tablo 3.8. Kodların dağılımı	67
Tablo 4.1. Avustralya'da ayrımcılığa maruz kaldığını düşünme	78
Tablo 4.2 Cinsiyete ve kuşaklara göre Avustralya'da ayrımcılığa maruz kaldığını düşünme	79
Tablo 4.3. Anket katılımcılarının Türkiye'ye gidiş sıklığı.....	85
Tablo 4.4. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye'ye gidiş sıklığı	85
Tablo 4.4. (Devam) Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye'ye gidiş sıklığı	86
Tablo 4.5 Anket katılımcılarının daha önce Türkiye'ye dönme girişimleri.....	88
Tablo 4.6 Cinsiyete ve kuşaklara göre önceki Türkiye'ye temelli dönüş girişimleri	88
Tablo 4.7. Anket katılımcılarının Türkiye'ye temelli dönme düşünceleri.....	89
Tablo 4.8. Cinsiyete ve kuşaklara göre gelecekte Türkiye'ye dönme isteği.....	89
Tablo 4.9. Türkiye'yle iletişimde en önemli olduğu düşünülen iletişim yolu	93
Tablo 4.10. Türkiye haberlerini takip etme durumu.....	94
Tablo 4.11. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye haberlerini takip etme.....	94
Tablo 4.11. (Devam) Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye haberlerini takip etme	95
Tablo 4.12. Avustralya haberlerini takip etme durumu.....	95
Tablo 4.13. Cinsiyet ve kuşaklara göre Avustralya haberlerini izleme.....	96
Tablo 4.14. Katılımcıların Türkçe televizyon izleme sıklığı.....	97
Tablo 4.15. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkçe televizyon izleme sıklığı.....	98
Tablo 4.16. Katılımcıların Türkçe gazete okuma sıklığı	101
Tablo 4.17. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkçe gazete okuma sıklığı.....	102
Tablo 4.18. Katılımcıların Türkçe radyo dinleme sıklığı	104
Tablo 4.19. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkçe radyo dinleme sıklığı.....	105
Tablo 4.20. Katılımcıların İnternet kullanımına ilişkin veriler.....	106

Tablo 4.21. Sosyal medyada Avustralya'da yaşayan Türklerin bulunduğu gruplara üyelik durumu	108
Tablo 4.22. Avustralya'ya ait hissetme durumu	114
Tablo 4.23. Cinsiyet ve kuşaklara göre kendini Avustralya'ya ait hissetme	114
Tablo 4.23. (Devam) Cinsiyet ve kuşaklara göre kendini Avustralya'ya ait hissetme	115
Tablo 4.24 Anket katılımcılarının İngilizce seviyeleri	118
Tablo 4.25. Cinsiyete ve kuşaklara göre İngilizce seviyeleri	118
Tablo 4.26. Anket katılımcılarının yakın çevreleriyle konuştuğu dil	119
Tablo 4.27. Cinsiyete ve kuşaklara göre yakın çevreyle konuşulan dil	119
Tablo 4.28. Siyasi görüş	135
Tablo 4.28. (Devam) Siyasi görüş	136
Tablo 4.29. Türkiye seçimlerinde oy kullanma durumu	139
Tablo 4.30. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye seçimlerinde oy kullanma	139
Tablo 4.31. Türkiye hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumu	140
Tablo 4.32. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme	140
Tablo 4.33. Avustralya hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumu	141
Tablo 4.34. Cinsiyet ve kuşaklara göre Avustralya hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme	141
Tablo 4.35. Avustralya'daki yasal statü durumu	143
Tablo 4.36. Türkiye'deki yasal statü durumu	143

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 2.1. Ulus-ötesi bağların ulus-ötesi toplumsal alanlarla olan ilişkisi	28
Görsel 3.1. Sydney'in konumu.....	62
Görsel 4.1. 28.12.2018 tarihli Hürriyet Australia Gazetesi	103
Görsel 4.2. Türk Dayanışma Derneği, Auburn, Sydney.....	124
Görsel 4.3. Auburn'da bir kafe.....	125
Görsel 4.4. T.C. Sydney Başkonsolosluğu	131
Görsel 4.5. Auburn Gelibolu Camii.....	134

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve çalışmada sık kullanılan kavramların tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem

Göç, insanlığın ortaya çıkışından itibaren tarihi etkileyen en önemli olgulardan biri olarak öne çıkmaktadır. Tarih boyunca göç, dünyanın tüm siyasi, sosyal ve hatta fiziksel yapısına doğrudan etki edebilme gücüne sahip olmuştur. "Kabile, aşiret, kavim, millet ve başka insan topluluklarının ortaya çıkmasını, değişmesini ve yeni siyasi veya kültürel kimlik kabullenmelerini sağlayan güç yine göçler olmuştur (Erdoğan ve Kaya, 2015)".

Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Kanada gibi birçok ülkenin bugünkü kültürel çeşitliliği göçler sayesinde oluşmuş ve oluşmaya devam etmektedir. Avrupa ülkelerinde yaşayan göçmenlerin sayısı da azımsanacak düzeyde değildir. Türkiye dışında yaşayan Türklerin toplam sayısı 7 milyona yaklaşmıştır. Bunların 5,5 milyonu Batı Avrupa ülkelerindeyken, geri kalanı Kuzey Amerika, Asya, Orta Doğu ve Avustralya'da yaşamaktadır¹.

"Göçmenlerin hareketliliği sürekli varolagelmışse de göç olgusunun karmaşık bir toplumsal alan olarak algılanması görece yeni bir olgudur (Şanlıer Yüksel, 2008, s. 2)". Bu olgu, bireylerin yanı sıra, göç alan ve göç veren ülkeleri de birçok açıdan etkilemektedir. "Göç, yalnızca coğrafi anlamda bir hareketlilikten ibaret olmayıp, hem göç veren ülke ile göç alan ülkeyi hem de göçmenlerin kendilerini bu iki ulusal alandaki kişiler, kurumlar ve süreçler ile ilişkili hale getiren çok daha geniş kapsamlı bir hareketliliği içinde barındıran bir olgudur (Şenay, 2010, s. 255)".

Türkiye'ye baktığımızda, göç yapısının zaman içerisinde birçok farklı açıdan şekillendiği söylenebilir. Yoğun olarak göç veren bir ülke olmasının yanı sıra Türkiye, göç alan ülkeler arasında da yer almaktadır. Öyle ki;

"Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin türleri hem nedenleri hem de sonuçları bakımından son yıllarda çeşitlenmiştir: Profesyonel işgücü göçü, kısa –ve uzun– önemli işgücü göçü, öğrenci göçü, emeklilik göçü, life-style migration (alternatif hayat biçimleri), yasadışı göç, mülteci ve sığınmacı göçü, temel göç hareketlerini oluşturmaktadır (Kaya, 2015, s. 17)".

Son yıllarda Türkiye'yi yakından ilgilendiren diğer bir kavram ise transit-göçtür. Transit göçmenler, başka bir ülkeye, genellikle daha gelişmiş bir ülkeye ve çoğunlukla

¹ http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa (Erişim tarihi: 30.04.2020)

Avrupa'ya seyahatleri sırasında Türkiye topraklarını kullanan kişilerdir (İçduygu ve Aksel, 2012, s. 22).

Transit göçün yanı sıra, en fazla Suriyeli mülteciyi barındıran ülkelerden biri konumunda olan Türkiye açısından bir diğer önemli konu da zorunlu göçlerdir.

"20. yüzyılın son çeyreğinde kullanmaya başladığımız transit göç kavramının aksine, zorunlu göç uzun zaman önce göç yazınında önemli bir yer edinmiş kavramlardan biridir. İnsanların hayatta kalabilme amacıyla çatışma, doğal afetler, kıtlık, salgın hastalık, etnik baskılar ile diğer toplumsal, iktisadi siyasal nedenlerle topluca yer değiştirmesi anlamına gelen zorunlu göç, mülteci sığınmacı ve yerinden edilmiş insanları içermektedir." (Öner, 2016, s. 17)

Türkiye'deki göç hareketliliğinde son yıllarda öne çıkan zorunlu göç ve transit göç gibi başlıkları bir kenara koyduğumuzda, Türkiye'den yurt dışına yapılan göçe de odaklanmak gerekmektedir. Yakın geçmişte yurt dışına yapılan işgücü göçünün etkilerinin günümüzde halen sürdüğü görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'yi ilgilendiren en yoğun göç dalgasının 1950'lerde başlayan işgücü göçleri olduğu söylenebilir. Avrupa'ya gidişlerin 1950'lerde başlamış olmasına rağmen "Türk vatandaşları ülkeden serbestçe çıkma ve girme özgürlüğünü ancak 1961 Anayasasının kabulü ile birlikte bir 'temel hak' olarak kazanmışlardır (Abadan-Unat, 2017, s. 53)". Bu kazanımın ardından, hazırlanan "Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1962-1967) 'fazla işgücünün ihraç edilmesi' hem göçmenlerin sağlayacağı işçi dövizleri hem de ülkedeki işsizliğin azalması bağlamında önemli bir kalkınma stratejisi olarak belirlenmiştir (İçduygu, 2006, s. 63)". Bu stratejinin ardından Almanya'yla imzalanan ikili anlaşma sonrası ilk işgücü göçü gerçekleşmiştir.

"Göçmen işçilerin seçilmesi, işe alma ve işçilere ödenecek ücretler ile ilgili genel şartları düzenleyen benzer ikili anlaşmalar 1964 yılında Avusturya, Hollanda ve Belçika ile; 1965 yılında Fransa ile; 1967 yılında İsveç ve Avustralya ile ayrıca daha az kapsamlı anlaşmalar, 1961'de İngiltere, 1971'de İsviçre, 1973'te Danimarka ve 1981'de Norveç ile imzalanmıştır" (İçduygu vd., 2009).

Düzenlemelerin zaman içerisinde uğradığı birtakım değişikliklere ve ikili anlaşmaların uygulamalarında çıkan sorunlara rağmen söz konusu göç hareketliliği günümüze dek devam etmiştir.

Göç olgusu psikolojik açıdan zorlu bir toplumsal süreç olarak kendini göstermektedir. "Göçmenlerin ilk kuşağı, 'gurbet' ellerinde geçen zamanı askerlik hizmetine benzer şekilde geçici bir yaşam şekli olarak algılamışlardır (Abadan-Unat, 2017, s. 5)". Anavatana kesin dönüş fikrinin ise günümüze dek devam etmiş olan bir istek olduğu görülmektedir. Ancak zaman içerisinde göç olgusu, konuk işçilikten uzaklaşarak kalıcı bir yapıya dönüşmüştür. Bu nedenle göç, bireyi, hazırlıklı olmadığı zorlu bir süreç

olarak kucaklamaktadır. "Bireyi kimi zaman yabancı grup, dil, kültür ve değerlerle karşı karşıya bırakırken kimi zaman da ırkçılığa ve toplumsal dışlanmaya maruz bırakır. Göç eden bireyler, ister istemez öz kültürlerinin hızlı değişimi ile karşı karşıya kalırlar (Göktuna Yaylacı, 2012, s. 2)". Bu değişim sebebiyle göçmenler, göç edilen ülkenin özelliklerinden beslenirken kendi öz kültürlerine olan bağlılığın yansımalarını taşımaya devam etmektedir.

Göçmenlerin, göç ettikleri ülkelerde karşılaştıkları sorunları, birbirleriyle dayanışma içinde çözmeye çalıştıklarını söylemek mümkündür. Göç edilen ülkeye uyum sağlama sürecinde, göçmenlerin birbirlerinden destek alma ihtiyaçları toplumsal iletişim süreciyle açıklanabilmektedir. "Bir toplumun üyelerinin ortak maddi ve manevi etkinlikleri dolayısıyla aralarında oluşan bağlantıları doğrudan ve dolaylı yollarla göreceli olarak toplumun bütününde gerçekleştirdikleri süreçlerin tümü" (Zıllıoğlu 2010: 82) olarak tanımlanan toplumsal iletişim süreci, söz konusu gurbet deneyiminde etkin bir aktördür. Göçlerin böylesine yoğun yaşandığı günümüzde, "göç ve göçmenler bağlamında iletişim söz konusu olduğunda, yabancılarla, başka kültürlerle iletişim, ön yargılar ve yabancı düşmanlığının iletişim süreçlerini biçimlendirmesi gibi kavramsallaştırmalar kaçınılmaz olarak gündeme gelmektedir (Göktuna Yaylacı, 2012, s. 44)". Öyle ki yaşanan zorluklar, deneyimler ve kültürel yapı toplumsal iletişim yoluyla nesilden nesile aktarılmaktadır.

Şenay, (2010) bireylerin algı ve deneyimleri incelenirken, bunların oluşumu aşamasında birey ve devlet arasındaki ilişki ile bu ilişkinin nasıl üretildiğinin de göz önüne alınması gerektiğini öne sürmektedir. Bununla birlikte;

"Göç alan ve göç veren ülkeyle birlikte göçmenin de etkin bir aktör olduğunu dile getiren göç sistemi teorisi, nüfus hareketlerinin sadece ekonomik nedenlere bağlı olarak gelişmediğini, farklı aktörlerin farklı düzlemlerde farklı dinamiklerle birbirleriyle etkileşim halinde olduğunu ve bu etkileşimin sistemi yarattığını vurgular"(Karaçay, 2016, s. 400).

Bu noktada ulus-ötesi göçmenlik kavramı önem kazanmaktadır. "Uluslararası kavramı tüm dünyada insanlar ve kurumlar arasındaki iç içe geçmiş bağların önem kazanıp, ulus-devletler arasındaki sınırların etkisizleşmeye başladığı bir toplumsal süreci anlatmak için kullanılmaktadır (Şanlıer Yüksel, 2008)".

Her ne kadar küreselleşme ve diaspora kavramlarıyla ilişkili olsa da ulus-ötesi göç kavramı, dayandığı varsayımlar açısından farklı bir yerde durmaktadır. "Ulus-ötesi göçmenler, (...) yaşadıkları ülke ile ana vatanları arasında veya başka ülkeler arasında ekonomik, politik ve sosyo-kültürel bağlar kuran, geliştiren ve sürekli olarak devam ettiren göçmenlerdir (Özkul, 2016, s. 489)". Bu göçmenler bir yandan göç alan ülkede

yaşar ve çalışırken diğer yandan göç gönderen ülkede yatırım yaparak, oy vererek ya da ibadet ederek o ülkeyle bağlarını sürdürmeye devam etmektedirler (Lewitt, 2003, s. 850'den aktaran Öner, 2016, s. 18). Bu durum, aidiyet duyguları ve belki bir gün geri dönebilme düşüncesinin de desteğiyle, anavatanla bağlarını küresel düzende sürdürmeye devam eden Türk göçmenler için de geçerlidir. "Bu göçmen grupları yerleşik olmakla birlikte uzun yıllardan bu yana küreselleşme, ulaşım ve iletişim araçlarının kendilerine de sağladığı birtakım olanaklarla yarattıkları uluslararası alanda, Türkiye'yi kültürel, toplumsal, ekonomik ve siyasal açılardan etkilemeye devam etmektedirler (Kaya, 2015, s. 25)". Bu etki göçmenlerin anavatanına yaptıkları ekonomik yatırımdan askerlik yükümlülüklerine, ülkeler arası ticaretten oy kullanma pratiklerine kadar birçok noktada kendini göstermektedir.

Alanyazında, Türklerin işgücü göçüne yönelik araştırmaların ağırlıklı olarak Batı Avrupa'ya yönelik olduğu görülmektedir. Bu durum 1950'lerde başlayan işgücü göçünün Almanya'dan sonra diğer Batı Avrupa ülkelerine yayılmasıyla ilişkilidir. Batı Avrupa'ya gidişlerin sonrasında, "bu dönemde yurt dışına yönelen Türk göçü Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın petrol ihraç eden ülkelerine ve 1967 yılında Avustralya hükümeti ile imzalanan işgücü anlaşması sonucu Avustralya gibi yeni coğrafyalara kaymıştır (İçduygu vd., 2009)".

Avustralya'da yaşayan Türklerle ilgili yapılmış ilk çalışmalardan birinin Joy Elley'nin Antropoloji alanındaki *Guestworkers or Settlers? Turkish Migrants in Melbourne* adlı doktora tezi olduğu kabul edilmektedir (Inglis, 2011, s. xv). Elley ile ortak çalışmaları bulunan akademisyen Christine Inglis'in ise Türk toplumuyla temasları 1980'li yılında başlamıştır ve Türklerin Avustralya'daki toplumsal yaşamı ve entegrasyon süreçleriyle ilgili çeşitli çalışmaları olmuştur. 1990'lı yıllarda İçduygu'nun (1994) *Facing changes and making choices: Unintended Turkish immigrant settlement in Australia* ve Mütercimler'in (1998) *Avustralya Örneğinde Türk Göçü ve Sorunları* adlı çalışmalarına rastlanmaktadır. Kimlik konusunda İnan'ın (2012) *Çok-kültürlülük tartışmaları bağlamında Avustralya'da yaşayan Türklerin kimlik algısı* isimli yüksek lisans tezi, dil konusunda ise Parlak'ın (2014) *Avustralya'daki Türk Ailelerin Ana Dil Edinimi Üzerindeki Rolü* isimli çalışması bulunmaktadır. Ayrıca Banu Şenay, *A "Condition of Homelessness" or a State of Double Consciousness"? Turkish Migrants and Home Making in Australia* (2009), *Uluslararası Toplumsal Alanlar, Uluslararası Kimlikler: Avustralyalı Türkler Örneği* (2010) *Trans-Kemalism: the politics of the Turkish state in the diaspora* (2012) çalışmalarıyla alana katkı sağlamıştır. İletişim alanına baktığımızda

ise Gökçen Karanfil'in *Satellite Televisions and Its Discontents* (2007) ve *Pseudo-exiles and reluctant transnationals* (2009) adlı çalışmalarla Avustralya'daki Türklerin göç süreçlerine farklı bir disiplinden katkı sağladığı görülmektedir. Tüm bu değerli çalışmaların varlığına rağmen, hızlı bir şekilde gelişen teknolojinin, iletişim ve göç alanında yaratabileceği dönüşümlere dair günümüzden bir bakış açısının eksik olduğu söylenebilir. Son on yılda göç alanında yazılmış tezlere bakıldığında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Veri Merkezi'nde yer alan 1289 tez çalışmasının yalnızca 25'inin iletişim alanında yazıldığı gözlenmiştir (Tosunay Gencelli, 2019). İletişim alanında göç konusunda yazılmış tezlerin azlığı göz önünde bulundurulduğunda, bu tezler içerisinde Avustralya'yı konu alan yalnızca iki çalışmanın bulunması şaşırtıcı değildir.

Avustralya'ya yönelik işgücü göçü 1968 yılında başlamıştır. Avustralya ve Türkiye arasında yapılan ikili anlaşmanın bir sonucu olarak devre devre işçi göçleri gerçekleşmeye başlamıştır. Türklerin Avustralya'ya göç sürecini diğer ülkelere yapılan göçlerden farklı kılan en belirgin özellik, ikili anlaşma esnasında iki ülkenin tutumunun farklılığıdır. Batı Avrupa ülkelerinden farklı olarak Avustralya geçici işçi değil, kalıcı göçmen istemekteyken Türkiye'nin bu duruma bakış açısı diğer ülkelerle olan anlaşmalarından farklı değildir.

Bu noktada Avustralya ve Türkiye'nin konuya yaklaşım biçimlerinin farklı olması göç sürecini tümüyle etkilemiştir. Mütercimler (1998, s. 2) bu durumu, "Türkiye'nin politikası; konuk işçi kategorisinde, geçici bir süre için yurtdışına işçi göndermek anlayışı üzerinde şekillenmişken, Avustralya'nın politikası; sürekli olarak bu topraklar üzerine yerleşecek göçmen almaya dayanıyordu." diyerek açıklamaktadır. Türkiye'nin politikası her ne kadar Avustralya'dan farklı bir yerde dursa da göç kavramının yapısı gereği işgücü göçlerinde "misafirlik" durumu pek korunamamıştır. "Göçün ilk yıllarında 'göçmen' olarak nitelendirilebilecek insanlar, yeni toplumsal ilişkileriyle farklı ve kalıcı alanlar yaratmışlardır (Şanlıer Yüksel, 2008, s. 3)". Uzakta yaşamanın getirdiği gurbet psikolojisi, göçmenlerde özlem ve aidiyet duygularını giderebilmek için anavatanla iletişim kurma ihtiyacı yaratmaktadır. Avustralya örneğinde ise mesafe, bu durumu zorlaştıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Tezcan'ın 1988 yılındaki makalesinde bu konuya özellikle dikkat çektiği görülmektedir:

Avustralya Türkiye'ye çok uzak. Bu nedenle sık sık gidilip gelinmiyor. Fakat Türkler yüzyılımızın çeşitli imkanlarından yararlanarak Türkiye ile bağlantılarını sürdürmekte ve özlemlerini gidermektedirler. Nedir bu bağlantılar?

- a) Video bantlardaki Türk filmleri,
- b) Kaset bantlarındaki Türk şarkı ve türküleri,

- c) Mektuplar,
- d) Telefon,
- e) Radyodaki Türkçe yayın,
- f) TV'deki Türkçe programı izlemek,
- g) Türkiye'yi ziyaret,
- h) Türkiye'den gelen gazeteler (Tezcan, 1988, s. 300).

Teknolojik gelişmelerin epey geride olduğu 1988 yılına kıyasla günümüz teknolojisi sayesinde mesafelerin yarattığı sıkıntının biraz olsun önüne geçildiği söylenebilmektedir. Göç olgusunun bu tarihsel dönüşümü içerisinde havayolu taşımacılığı gelişiminin yanı sıra, telekomünikasyon ve uydu teknolojileri sayesinde de ulus-ötesi iletişim kitlesel ölçekte daha kolay hale gelmiştir. Ayrıca son yirmi yılda internet kullanımında yaygınlaşma, göçmenlerin hem kendi aralarında hem de anavatanla olan iletişimlerinde bir dönüşüm yaratmıştır. Bilgisayar dolayımı iletişim pratiği, göçmenler arasında toplumsal sermayenin gelişmesinde daha önce bulunmayan yeni bir kaynak sağlamakla birlikte, fiziksel olarak bir arada olan topluluklar arasındaki bağların sürdürülmesi ve sağlamlaştırılmasına da yardımcı olmaktadır (Şanlıer Yüksel, 2008, s. 8). Bu sebeple, teknolojik gelişmelerle birlikte iletişim biçimlerinin de benzer şekilde geliştiği ve göçmenlerin toplumsal kimlik yapılarına etki ettiği söylenebilmektedir.

Kırk yıldan uzun süredir Avustralya ve Türkiye arasındaki ve Türklerin yerleştiği diğer ülkelerdeki ulus-ötesi bağlar genişlemektedir. Başlarda bu bağlar aile ve sosyal ilişkilere dayanmıştır. Hâlâ Türkiye'yle ticari bağları olan iş insanları görece az olmakla birlikte, teknolojik gelişmeler Türk toplumuyla somut olmasa da sanal bağlar kurulmasına yardımcı olmuştur. Dolayısıyla ulus-ötesi bağların kapsamı bireyin kendi yakın çevresi ve sosyal ağlarının dışına çıkmıştır. (Inglis vd. 2009, s.110)

Uluslararası iletişim alanındaki gelişmeler yalnızca bireysel kimliklerin oluşumuna yeni bir boyut kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda devletlere de kendi ulusal politikalarını, ideolojik yaklaşımlarını ve ulusal söylemlerini ulus-ötesi alanlarda üretme imkânı vermekte, bir anlamda milliyetçiliğin sınırlarını genişletebilmektedir (Şenay, 2010, s. 279). Avustralya gibi, mesafenin ciddi iletişim sorunları yaratabildiği yerler açısından bu teknolojik gelişmeler, ulus-ötesi göçmenlerin yaşam pratiğinde önem kazanmaktadır. Nasıl ki televizyonun yaygınlaşmaya başladığı yıllarda "yakının uzak, uzağın yakın" olduğu konuşulmuşsa (Türkoğlu, 2015, s. 2) internet teknolojisiyle birlikte artık insanlık, uzağı yakından görmek yerine birebir etkileşim fırsatı yakalamıştır. Aşılan bu zorluklarla birlikte teknoloji, toplumsal iletişim açısından zaman ve mekân algısının da değişmesine katkı sağlamıştır (Güngör, 2013).

Tüm bu açılardan bakıldığında; Avustralya'ya göç eden Türk göçmenlerin ne tür kimlikler ürettiği sorusu hem Türkiye'nin ulus-ötesi alandaki bu göçmenlerle kurduğu ilişki hem de Avustralya'nın çokkültürlülük politikasının sağladığı zemin ile derinden ilişkilidir (Şenay, 2010, s. 284). Bu doğrultuda, söz konusu göçmenlerin oluşturduğu ulus-ötesi alanın toplumsal iletişim açısından incelenmesi gerekmektedir. Bu inceleme sayesinde göçmenlerin anavatanla iletişimlerinin geçmiş yıllara göre nasıl dönüştüğü ve bu dönüşümün kendi toplumsal kimliklerini nasıl biçimlendirdiği anlaşılabilir. Dolayısıyla, Avustralya'da yaşayan Türklerin anavatanla iletişim süreçlerinin ulus-ötesilik bağlamındaki yeri bu araştırmanın problemi oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, Avustralya'da yaşayan Türklerin Türkiye'yle iletişim süreçlerinin ulus-ötesilik bağlamında araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Avustralya'daki Türklerin anavatanla iletişim kurma biçimleri nelerdir?
2. Avustralya'daki Türklerin anavatanla iletişim biçimleri, göçün gerçekleştiği tarihten itibaren nasıl şekillenmiştir?
3. Avustralya'da yaşayan Türkler kendi kimliklerini nasıl tanımlamaktadır?
4. Teknolojik ve tarihsel şartların farklı kuşak ve cinsiyetteki katılımcıların kimlik algısına etkileri nelerdir?

1.3. Önem

Türklerin göç süreçleriyle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında zaman Avrupa'ya yapılan göçlerle ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Avrupa dışında yaşayan göçmenlerle ilgili çalışmalar, özellikle Batı Avrupa dışında yaşayan göçmenlerle ilgili çalışmalara oranla çok az sayıdadır. Bu çalışma, daha çok medya ve iletişim konusunda yapılacak ulus-ötesi göç çalışmalarına kaynaklık edecek ve Avustralya'da yaşayan Türklerle ilgili yapılmış bir iletişim araştırması olarak alan yazına katkı sağlayacaktır.

Uluslararası iletişim alanındaki gelişmeler yalnızca bireysel kimliklerin oluşumuna yeni bir boyut kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda devletlere de kendi ulusal politikalarını, ideolojik yaklaşımlarını ve ulusal söylemlerini ulus-ötesi alanlarda üretme imkânı vermektedir (Şenay, 2010, s. 279). Dolayısıyla bu tür çalışmalar, birçok sivil toplum örgütü, siyasal oluşum ya da kamu kurumunun göç politikalarını şekillendirme sürecinde yol gösterici olacağından önem taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırma aşağıdaki varsayımlar üzerinden şekillenmektedir:

1. Avustralya'ya göç eden Türkler bir ulus-ötesi alan oluşturmuştur.
2. Göç olgusu bireylerin kimliklerini şekillendirmede belirleyicidir.
3. Medya ve iletişim, toplumsal yapının gelişmesinde önemli bir unsurdur.
4. Türklerin Avustralya'ya göçünün başladığı zamandan bu yana uluslararası iletişim kolaylaşmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Türkiye'den Avustralya'ya yapılan göç ve Avustralya'nın Sydney kentinde yaşayan birinci, ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerle sınırlıdır. Bununla birlikte, araştırmanın sonuçları 2018 yılında Sydney'de yapılmış olan dört aylık araştırmadan elde edilen verilerden oluşmaktadır.

1.6. Tanımlar

Birinci kuşak göçmen: Türkiye'de dünyaya gelmiş, hayatının belirli bir dönemini Türkiye'de geçirip genellikle yetişkinliğe eriştikten sonra başka bir ülkeye göç eden kişidir.

İkinci kuşak göçmen: Ebeveynleri Türkiye'den göç etmiş, kendisi göç edilen ülkede dünyaya gelen ya da çocukluktan itibaren bu ülkede hayatını sürdüren kişidir.

Üçüncü kuşak göçmen: Büyükanne ve büyükbabası Türkiye'den göç etmiş, ebeveynlerinden en az biri ikinci kuşak göçmen olan kişidir.

Ulus-ötesi alan: Uluslararası işgücü göçü veya mülteci hareketliliği yaşanan ülkeler arasındaki kişi, ürün, bilgi ve sembollerin dairesel akış alanıdır (Faist, 1998).

Ulus-ötesi göçmen: Yaşadıkları ülke ile ana vatanları arasında birtakım bağlar kuran, geliştiren ve sürekli olarak devam ettiren göçmenler (Özkul, 2016, s. 484).

Toplumsal iletişim: "Bir toplumun üyelerinin ortak maddi ve manevi etkinlikleri dolayısıyla aralarında oluşan bağlantıları doğrudan ve dolaylı yollarla göreceli olarak toplumun bütününde gerçekleştirdikleri süreçlerin tümü (Zıllıoğlu 2007: 82)".

2. ALANYAZIN

Bu bölümde öncelikle göç kavramı üzerinde durularak göçmen tanımlaması yapılacak, göç türleri ve göç kuramları incelenecektir. Daha sonra, Türkiye'den dışa olan işgücü göçünün tarihine bakılarak Avustralya'ya olan göçe dair bilgiler ortaya konulacaktır.

2.1. Göç Kavramı

Göç denince ilk akla gelen, insanların doğup büyüdüğü yerlerden birtakım sebepler nedeniyle ayrılarak başka diyarlarda yeni bir hayat kurmasıdır. Bu, kimi zaman zorunlu kimi zaman koşulların gerektirdiği doğal bir eğilim kimi zaman da yalnızca kişisel bir tercihtir. İnsanların maddi manevi, kişisel ve toplumsal kaynakları kullanarak hareket etme ya da oldukları yerde kalma kararları da her zaman akılcı kararlar olmak zorunda değildir (Sirkeci ve Cohen, 2015, s. 15). Her ne olursa olsun, en kapsayıcı biçimde göç; ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli, geriye dönüş veya süreklilik hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir (Yalçın, 2004, s. 13).

Avrupa'da göç tarihi 19. yüzyıla kadar savaş ve akınların sebep olduğu yer değiştirmeler dışında, mevsimsel tarım işçiliği için yapılar bölgesel hareketlilikten oluşmuştur (Akalin, 2016, s. 93). Modern anlamda ise emek göçünün ortaya çıkışının iki ayağı olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki endüstriyel kapitalizmin ihtiyaç duyduğu sermaye birikimini gerçekleştirmek gereğiyle kırsala yayılması, ikincisi ise siyasi yapının ulus-devlet biçimine dönüşmesidir (Akalin, 2016, s. 93).

Günümüzdeki şekliyle var olan uluslararası göç şekli ise İkinci Dünya Savaşı sonrası yoğun bir şekilde artış göstermiştir. Özellikle 1945'ten sonra, neredeyse bütün Kuzey ve Batı Avrupa, emek göçünün ve sonrasında göçmen yerleşiminin sahası olmuştur (Castles ve Miller, 2008, s. 11). Bugün ise uluslararası göç emek göçü de dahil olmak üzere farklı biçimlerde varlığını devam ettirmektedir.

Yirmi birinci yüzyılın başında dünyadaki göçmen nüfusu, toplam nüfusun yüzde 13'ünü oluşturarak tüm zamanların en yüksek oranı olarak karşımıza çıkmaktadır (Brettell ve Hollifield, 2015, s. 1). Birkaç örneğe bakmak gerekirse, Almanya nüfusunun yüzde 12'sini, Fransa nüfusunun yüzde 11'ini, İrlanda nüfusunun yüzde 12'sini ve İsviçre nüfusunun yüzde 25'ini yabancı ülkelerde doğanlar oluşturmaktadır (Vasileva, 2012). Bu durum Avustralya için de geçerli olmakla birlikte, İkinci Dünya Savaşı sonrası yüzde 40

oranındaki nüfus artışı göçler sebebiyle olmuştur (Reitz, 2014'ten aktaran Brettell ve Hollifield, 2015, s. 1).

Göç yalnızca göç eden bireyleri değil, toplumsal varoluşun her boyutunu etkileyen ve kendi karmaşık dinamiklerini geliştiren bir süreçtir (Castles ve Miller, 2008, s. 30). Göçler sonucunda bireyler ve toplumlar sadece fiziksel olarak mekânlarını değiştirmekle kalmazlar, aynı zamanda bireysel ve sosyal hayatlarını kuşatan bütün ilişkileri de yeniden kurarlar (Adıgüzel, 2016, s. 3). Dolayısıyla uluslararası göçü, daha iyi bir yaşam şansı arayışındaki kişinin başka bir yere göçmeye karar vermesi, doğduğu yerle köklerini koparması ve yeni bir ülkede çabucak asimile olması gibi basit bir bireysel eylem olarak düşünmek oldukça güçtür (Castles ve Miller, 2008, s. 29). Bu nedenle de uluslararası göç olgusunu, ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel ve demografik boyutlarıyla bir arada düşünmek gereklidir (Şemşit, 2018, s. 271).

Bunların yanı sıra göç kavramının yalnızca bir yerden başka bir yere taşınmak anlamında kullanılması nedeniyle, günümüzdeki hareketlilik yapısını tanımlamakta yetersiz kaldığını savunan bir görüş de vardır. Hatta göç kavramının kamusal tartışmalarda ve siyasi ve medya söylemlerinin de etkisiyle olumsuz, hatta hakarete varan anlamlar yüklendiğinden dolayı da yıprandığını, aynı zamanda insan hareketliliğinin dinamik doğasını yansıtmaktan uzak olduğunu vurgulayanlar da mevcuttur (Cohen ve Sirkeci, 2012). Bu nedenle özellikle son dönemde insan hareketliliği, nüfus hareketliliği, hareketlilik, hareketliler gibi kavramların sıkça kullanıldığı da görülmektedir (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s. 16).

Buradaki önemli bir başka tartışma konusu ise göç edenler ve etmeyenler arasındaki ayrım hakkındadır. Sirkeci ve GöktunaYaylacı (2019) bunu göç etmeme önyargısı olarak tanımlamaktadır.

Göç etmeme ön yargısı insanların 'normal şartlar altında' göç etmeyeceklerini beklemektir. Ancak pek çok saha çalışmasında, özellikle niteliksel araştırmalarda gördüğümüz, göç edenler ve etmeyenler arasında akışkan ve sıkı bir ilişki olduğu ve insanların bir yandan göçmen değilken göçmen ya da tersi konuma geçebilecekleri ve göç kararlarında göçmen olmayanların ne kadar ağırlıklı bir etkileri olduğunun görüldüğünü hatırlamalıyız (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s. 16).

Bu noktada alanyazında göç edenlerin, yani göçmenlerin nasıl tanımlandığını da anlamak gerekmektedir.

2.1.1. Göçmen tanımı

Evrensel olarak kabul edilmiş bir "göçmen" tanımı bulunmasa da göçmen terimi, genellikle bireyin göç etme kararını kendi özgür iradesiyle ve kişisel rahatlık sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar (Adıgüzel, 2016, s. 5). Faist'e (2003, s. 42) göre göçmen terimi, bir ülkeden diğerine yerleşmek amacıyla uygun bir zaman dilimi için hareket eden kişiye karşılık gelmektedir ve üç aydan fazla bir süredir yurtdışında yaşayan ve yerleşmiş herkes göçmen olarak kabul edilmektedir. Castles ve Miller, (2008, s. 7) başlangıçtaki niyeti ister geçici ister kalıcı göç olsun, çoğu göçmenin yerleşimci olduğunu söylemektedir.

Birleşmiş Milletler ise; sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin, ülke içinde veya uluslararası sınırlar ötesinde, kendi yerleşim yerinden uzağa taşınan herkesi göçmen olarak tanımlamaktadır². Birleşmiş Milletler'in bahsedilen göçmen tanımı temelinde, dünya çapındaki uluslararası göçmen sayısı 272 milyona ulaşmıştır ve bu sayı dünya nüfusunun %3,5'ini oluşturmaktadır. Bu da, dünyada daha önce hiç olmadığı kadar çok insanın doğdukları yerin dışında bir hayat sürdürdüğünü göstermektedir.

Göç tartışmalarında gönüllü ve zorunlu göç ayrımı dikkat çekmektedir. Alanyazının önemli bir kısmında, ekonomik göçmenler yaşam şartlarını iyileştirmek amacıyla göç etmeyi tercih ederken zorunlu göç edenler ise siyasi zulüm kurbanları olarak tanımlanmaktadır (Schuster, 2016, s. 297). Bir başka sınıflamaya göre ise Adıgüzel (2016, s. 5), göçmen tanımı yaparken düzenli göçmen ve düzensiz göçmen ayrımından bahsetmektedir:

Düzensiz Göçmen: Bir ülkeye yasadışı giriş, giriş yollarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişidir.

Ekonomik Göçmen: Yaşam kalitesini iyileştirmek üzere mutlak ikamet yerini terk eden kişidir. Bu terim genel hatlarıyla göçmenlere zulümden kaçan mültecileri birbirinden ayırt etmek için kullanılır.

Göç kavramı içerisinde göçmenler içinde buldukları duruma göre farklı tanımlar ya da statüler de alabilmektedir. Siyasete yön verenler ve göç araştırmacıları, zorunlu göç edenleri korumak amacıyla, kendi isteğiyle göç edenler ile göç etmek zorunda kalanlar arasında ayırım yapmakta ısrarcıyken, akademisyenler göçü bir süreç olarak düşünmenin daha faydalı olduğunu savunmaktadırlar (Schuster, 2016, s. 298).

² <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/migration/index.html> (Erişim tarihi: 20.06.2020)

Bu konu dâhilinde en çok tartışılmış kavramlardan biri hiç kuşkusuz ki mülteciliktir. Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci tanımına yer verilmiştir.

Mülteci, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; veya bir tabiiyeti olmayıp bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyenlerdir. (BMMYK, 2001, s. 23)

Sığınmacı ise, "ilgili ulusal veya uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişidir (Adıgüzel, 2016, s. 6)".

Ayrıca göçmenler, kendi ülkelerinden ayrılırken ve/veya yolu üzerinde bulunan ülkeden geçerken ve/veya göç etmeyi tasarladığı ülkeye girişinde ve/veya bu ülkelerde bulunduğu süre içinde o ülkenin yasalarına uyup uymama durumuna göre, yasal ya da yasa dışı olarak da tanımlanabilmektedir (Yılmaz, 2014, s. 1687). Bu nedenle, göçmen kavramı üzerindeki tartışmaları daha iyi anlamak adına göç türlerine de yakından bakmak gereklidir.

2.1.2. Göç türleri

Göç, çağlar boyunca süregelen ve bugün de varlığını gittikçe artan bir şekilde devam ettiren bir süreçtir. Günümüzde milyonlarca insan çeşitli sebeplerle doğdukları ülkenin dışında bir yaşam sürmektedir. Kimileri daha iyi şartlarda yaşayabilecekleri, çalışabilecekleri ya da eğitim alabilecekleri yerlere göç etmenin bir yolunu ararken kimileri de savaş ya da sürgün gibi sebeplerle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaktadır. Bu sebepleri anlamak, farklı göçmen kategorilerinin olduğu kadar farklı göç türleri arasındaki ayrımın da net bir şekilde ortaya konmasını gerektirmektedir.

Göçler; amacına, gerçekleştiriliş tarzına, nedenlerine, iştirak edenlerin özelliklerine, göç edilen mekânın özelliklerine ve daha birçok faktöre göre sınıflandırılabilir (Adıgüzel, 2016, s. 19). Faist'e (2003, s.47) göre ise bu tür kategorileri oluşturmada kullanılan ölçütler şunlardır: "(1) alan: yerli-uluslararası, (2) zaman: geçici-daimî, (3) akışın boyutu: bireysel, grup olarak, kitlesel göç, (4) sebep: gönüllü işçi göçü-gönülsüz ya da zorunlu mülteci kaçı, (5) yasal durum: yasadışı-yasal".

Bu durumda göç türlerini; iç göç-dış göç, düzenli göç-düzensiz göç, zorunlu göç-isteğe bağlı göç, geçici göç-sürekli göç başlıkları altında incelemek açıklayıcı olacaktır.

Ancak bu sınıflandırmaların kesin ayrımlar olmadığı ve bir göçmenin birden fazla sınıflandırmaya dahil edilebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Öyle ki, bazı araştırmacılar bu ayrımların ideolojik veya idari kaygıları yansıttığı ve bunların göçün temel dinamikleri açısından pek bir anlamı olmadığını savunmaktadır (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s. 16). Yine de göçün alanda nasıl tanımlandığını anlamlandırabilmek açısından bu ayrımlara kısaca değinmek gerekmektedir.

2.1.2.1. İç göç-dış göç

İç göç aynı ülke içinde yapılan göçü belirtirken dış göç ya da uluslararası göç, yabancı bir ülkeye yapılan göçü belirtmektedir. "Uluslararası göç, daha iyi yaşam olanakları arayan bireylerin farklı bir yere göç etme kararı vermesi, doğduğu yer ile köklerini koparması ve gittiği ülkeye kısa sürede asimile olması gibi basit bir bireysel eyleme indirgenemez çok daha çarpıcı dinamikleri içerir" (Göktuna Yaylacı, 2012, s. 18). Aynı zamanda bu iki ayrım, sınırlarla tanımlanacak kadar da basit değildir.

Göç veren ve göç alan birimler arasındaki farklı düzeylerdeki "uzaklık" (fiziksel olduğu kadar ekonomik ve kültürel uzaklık); siyasal anlamda göç hareketinin kontrolünün daha belirli olması ve göç edenlerin uyum sorunlarının farklı boyutları gibi noktalar, dışgöçü içgöçten ayıran en önemli yönlerdir (İçduygu, 1999, s. 250).

Dolayısıyla iç ve dış göç ayrımı en temel göç sınıflandırmalarından biri olarak kabul edilmesine rağmen göç süreçlerini açıklamak için tek başına yeterli değildir.

2.1.2.2. Düzenli göç-düzensiz göç

Düzenli göç, birey veya toplulukların, yasal yollarla vatandaşı oldukları ülke dışındaki bir ülkeye girişlerini, o ülkede kalışlarını ve ülkeden çıkışlarını ifade eder (Adıgüzel, 2016, s. 4). Ülkelerin yasal başvurular aracılığıyla göçmen alımı yapmaları veya ikili anlaşmalar yaparak belirli sayıda işçi kabul etmeleri düzenli göç olarak kabul edilir. Bunların yanı sıra eğitim amaçlı göç, aile birleşimi yoluyla göç, yaşam tarzı göçü ve emeklilik göçü gibi göç türleri de düzenli göç olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda düzenli ve düzensiz ayrımının, hükümetlerin bakış açısına göre yapılmış bir sınıflandırma olduğu kabul edilmektedir (Şemşit, 2018).

Düzensiz göç kavramı ise; birey veya toplulukların, vatandaşı oldukları ülke dışındaki bir ülkeye girişlerini kayıt dışı olarak gerçekleştirmelerini, o ülkede kalışlarını ve o ülkeden çıkışlarını ifade etmek için kullanılmaktadır.

Kayıt dışı olarak gerçekleşen göçten bahsedildiğinde akıllara gelebilecek konulardan biri insan kaçakçılığıdır. Ancak düzensiz göçün yalnızca insan kaçakçılığıyla

sınırlandırılmayacak kadar geniş bir kapsamı vardır. İnsan ticaretini, yasal olarak ülke sınırından girip vize sürelerini geçirenleri, düzenli veya düzensiz göçmenlerin kayıtsız veya zorla çalışması gibi birçok olguyu içine alan çatı bir kavramdır (Atasü-Topçuoğlu, 2016, s. 501). Ne zaman hangi yönde olacağı kestirilemeyen, göç eden kitlenin sosyal, demografik ve ekonomik özelliklerinin çok çabuk değişebildiği bir durum söz konusudur (Yılmaz, 2014, s. 1687).

Düzensiz göç sınıflandırmasının içinde yer alan bir diğer göç türü ise transit göçtür. Transit göç, geçiş hâlinde ve göç yolculuğunda ara duraklardan birinde bulunduğunu, hedef noktasına henüz ulaşamadığını ve bir bitmemişliği ifade etmektedir (Öner, 2016, s. 17). Uluslararası hukuk kapsamında henüz tanımlanmamış olsa da bu kavram 1990'lardan beri varlığını sürdürmektedir. Geçmişte bu durum, göçü evreler hâlinde gelişen bir süreç olarak gören yaklaşım çerçevesinde adım-adım-göç şeklinde tanımlanmıştır (Öner, 2016, s. 17).

Bunlara ek olarak, düzenli ve düzensiz göç ayrımının çok çabuk değişebildiğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Örneğin düzenli göçmen olarak kabul edilen ancak vize süresini aştığının farkında olmayan biri, birdenbire düzensiz göçmen sınıflandırmasına dahil olabilmektedir.

2.1.2.3. Zorunlu göç-isteğe bağlı göç

Savaş, sürgün, doğal afet, siyasi baskı gibi nedenlerle insanların yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaları sebebiyle meydana gelen göç zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır. Temel olarak, insanların yaşadıkları yerlerde kalmaya devam etmeleri durumunda hayati tehlike altında olmaları durumunu ifade etmektedir.

İsteğe bağlı göç ise, insanların daha iyi yaşam şartları elde etmek adına yer değiştirmeleri olarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla işgücü göçü de çoğunlukla isteğe bağlı göç sınıfına dahil edilmektedir.

Yaşadıkları ülkede iş imkânı bulamayan ya da yaptığı işten herhangi bir nedenden dolayı (ekonomik ve sosyal tatminsizlik, fırsat eşitsizliği) başka ülkelere iş bulabilmek veya halihazırda bulunduğu işte çalışmak amacıyla giden göçmenlerin bu yer değiştirmeleri "işçi göçü" olarak tanımlanmaktadır (Örneğin, 1960'larda başlayan, Türkiye'den başta Almanya ve diğer Avrupa ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkelere yönelik iş gücü göçü). Bu tür göç hareketi, ayrıca, iş gücünün niteliği bakımından da incelenebilir: "beyin göçü" adı verilen eğitilmiş insan göçü ve kalifiye olmayan (hedef ülkelerdeki değerlendirilmeye göre) işçi göçü (Yılmaz, 2014, s. 1687).

İşgücü göçü bazı durumlarda aile birleşimi amacıyla yapılan göçü de beraberinde getirebilir. Çalışma amacıyla göç etmiş kişilerin ailelerini yanlarına aldırma süreci de isteğe bağlı göç türüne dahil edilebilmektedir. Aile bağlantılarını içeren göçler zincirleme göç olarak da tanımlanabilir. Tipik bir göç zinciri, emek veya asker talebi gibi dışsal bir faktör yoluyla ya da genç bir öncünün ilk gidişiyle başlamakta ve bu hareket bir kez oluşturulduğunda göçmenler bu işlek yolları kullanmaktadır; zaten göç bölgesinde yer alan akraba ve arkadaşlarından yardım almaktadırlar (Castles ve Miller, 2008, s. 38). İlk giden öncüler fırsatları ve işleyişi bilmekte ve yeni gelenler için hâlihazırdaki ilişkileri aracılığıyla iş imkânı ve konaklama sağlamak da yardımcı olabilmektedirler (İçduygu, 1994, s. 75).

Tüm bunların yanı sıra, zorunlu ve isteğe bağlı göç ayrımını keskin bir şekilde yapmanın sakıncalarına dair bazı görüşler de vardır:

Bu anlamda göç yazını analiz amaçlı olarak kendi içinde yarattığı alt başlıkları ile -ekonomik göçmen, zorunlu göç, sığınmacı gibi- insanları yollara döken asli sebepler ile göç deneyimi arasında bağlantılar kurarken, bir yandan da bu alt başlıkların birbirinden tamamen soyutlanabilmesine ayrı durumlar olduğu türü bir bilgi ve algı üretme hatasına düşer. (Akalın, 2016, s. 89)

Faist (2003) isteğe bağlı ve zorunlu göç arasında keskin ayrımlar yapmanın riskli oluşuna dikkat çekmektedir. Zorunlu göçün yalnızca mültecilikle ya da isteğe bağlı göçün yalnızca işçi göçmenlerle nitelenmesinin doğru olmadığını şöyle vurgulamaktadır:

'Mülteciler' ve 'işçi göçmenler' terimleri tek başlarına kullanıldıklarında ulus devletin üstünlük sağladığı noktaya yoğunlaşan analizler için ayrılmış durumdadır, oysa zorunlu ve gönüllü göç arasındaki bütünsellik, gizil göçmenlerin seçim ya da uygun özgürlük derecelerinin belirlenmesi yönünde analitik bir aygıt olarak kullanılabilir (Faist, 2003, s. 48).

Burada öne çıkan durum, hayati risk faktörü içeren zorunlu göç kavramının karşısına yerleştirilen isteğe bağlı göçün "keyfi" olarak yorumlanması ihtimalidir. Örneğin yoksullukla mücadele eden bir aile için yaşam şartları başa çıkılamayacak bir boyuta ulaştığında, başka bir ülkede çalışmayı tercih etmemelerine rağmen, bu seçenek ellerindeki son kurtuluş şansı gibi görülebilir. Dışarıdan bakıldığında isteğe bağlı göç kategorisinde değerlendirilebilecek bu durum, göçmenlerin kendi bakış açısına göre zorunlu bir göç olabilir. Burada Petersen'in tanımladığı bir ara sınıflandırma öne çıkmaktadır. Petersen, (aktaran Faist, 2003, s. 49) göçmenlerin yaşadıkları yeri terk edip terk etmeme kararı vermek için hâlâ biraz güçlerinin bulunduğu zorunlu göç ile bu güce sahip olmadıkları zorunlu göçü birbirinden ayırmaktadır.

2.1.2.4. Geçici göç-sürekli göç

İnsanların çeşitli amaçlarla, belirli bir süre için göç ettikleri ve yaşadıkları yere geri dönmeyi amaçladıkları durumlar geçici göç olarak ifade edilir. Kalıcı olarak yerleşme amacıyla yapılan göçler ise sürekli göçlerdir. Son yıllarda geçici göç, sürekli göçe göre giderek yaygınlaşmaktadır.

Göçmenler yaşamları boyunca birçok kez dünyanın farklı ülkelerine göç edip, ara dönemlerde ülkelerine dönmektedir. Dolayısıyla günümüz koşullarında bir ülkeden diğerine göç edip o ülkede hayatının sonuna kadar kalan insan sayısı geçmişe oranla daha azdır (Şemşit, 2018, s. 279).

Dolayısıyla buradaki yer değiştirme de, önceki bölümde bahsedildiği üzere göç yerine bir hareketlilik olarak tanımlandığında daha anlaşılır olabilecektir. Bununla birlikte alanyazında geri dönüş göçünün de geçici göç kategorisinde değerlendirildiği görülmektedir. Geri dönen göçmenler, gerekli bir süre için, tekrar yerleşmek niyetiyle, anayurduna geri dönen kişilerden oluşmaktadır (Faist, 2003, s. 42). Geri dönüş her göçmenin kendi ülkesine dönmesi anlamını taşımamaktadır; aksine, ülkelere dönen göçmenlerin birtakım sebeplerle göçmen olarak yaşadıkları ülkelere bir kez daha göçünü de içermektedir (Bovenkerk, 1974, s. 4; Faist, 2003, s. 43). Geri dönüş göçü son yıllarda göç alanyazınında önem kazanmaktadır; bunun sebebi geri dönüşün artık göç sürecinin ya da döngüsünün bir parçası olarak kabul edilmesidir (Cassarino, 2004).

Göç kavramının alanyazındaki yerini daha iyi görebilmek adına göç türlerine ek olarak göç kuramlarına da değinmek gerekmektedir.

2.1.3. Göç kuramları

Uluslararası göç hareketliliklerini açıklamayı amaçlayan birçok farklı kuram bulunmaktadır. Bu kuramların her birinin dayandığı varsayım ve önermeler, çelişkili olmamakla beraber, birbirlerinden çok farklı göç politikalarının ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Abadan-Unat, 2017, s. 69). Dolayısıyla, göç hareketlerini daha iyi anlayabilmek için, öne çıkan bazı kuramları bir arada değerlendirmek doğru olacaktır.

2.1.3.1. Neoklasik göç kuramları

Göç hareketliliği üzerine yapılmış ekonomi temelli çalışmaların çoğu, Ernest George Ravenstein'in insanların göçe sebebiyet veren davranışlarının desenlerini belirlemeyi hedeflediği, 1885 yılında yayınlanan *Göç Kanunları (The Laws of Migration)* isimli çalışmadan esinlenmiştir (O'Reilly, 2016, s. 26; Yalçın, 2004, s. 21). Bu çalışmaya

göre, insanlar nüfusun yoğun olduğu yerlerden seyrek nüfuslu yerlere ve gelir düzeyinin düşük olduğu yerlerden yüksek olan yerlere göç etme eğilimi göstermektedirler (O'Reilly, 2016, s. 26). Bu teoriler sıklıkla itme-çekme teorileri olarak bilinir, çünkü göçün nedenleri olarak insanları doğdukları yerlerden ayrılmaya zorlayan itici faktörleri ve onları göç alan belirli ülkelere çeken çekici faktörleri algılarlar (Castles ve Miller, 2008, s. 31). Artılar ve eksiler hesabı olarak da yorumlayabileceğimiz faktörler, insanların göç konusundaki tercihlerini şekillendirmektedir. İç ve dış göçlerde insanların itici ve çekici faktörleri hesaba kattıklarını, bunun yanı sıra, engellerle nasıl baş edebileceklerini de düşündüklerini ve bir çıkar yol görürlerse göç etmeye yanaştıklarını varsaymak pek yanlış olmayacaktır (Yalçın, 2004, s. 33). İtici faktörler demografik büyümeyi, düşük yaşam standartlarını, ekonomik fırsat yoksunluğunu ve siyasal baskıları içerirken çekici faktörler, emeğe olan talep, boş araziler, cazip ekonomik fırsatlar ve siyasal özgürlüklerdir (Castles ve Miller, 2008, s. 31). İtme ve çekme olarak tanımlanan etkiler aslında serbest piyasanın işleyiş biçiminin özeti olan arz-talep mekanizmasının göçe uyarlanmış halidir (Akalın, 2016, s. 91).

Neoklasik kuramın makro bakış açısına göre insan, uluslararası işgücü hareketinin oluşturduğu arz ve talep düzeninin ortasında yer almakta ve yine bu kurama göre, ülkeler arasındaki ücret farklılığı da göçün nedeninin ekonomik olmasına sebebiyet vermektedir (Göktuna Yaylacı, 2012, s. 21; O'Reilly, 2016, s. 26). Emek fazlasına sahip olan, düşük bir ücret piyasasına sahiptir; buna karşılık, sermayeye kıyasla sınırlı bir emek piyasasına sahip olan ülkelerin ücret düzeyi yüksek olmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 53).

Makro kuramın karşısındaki mikro kuram ise "aile bağlamında ekonomik yetersizlikler nedeniyle bireylerin daha çok gelir elde etme amacına dönük olarak göç kararı almasına odaklanır (Gibney ve Hansen, 2005'ten aktaran, Göktuna Yaylacı, 2012, s. 22)". Buna göre;

"Bireyler daha yüksek kazanç sağlamayı umdukları yerlere göç etmeye karar vermektedirler, ancak daha yüksek verimlilik sonucu sağlanacak olan daha yüksek kârları elde etmezden önce kendileri de yolculuk ve taşınma masrafı, yeni bir dil öğrenme, uyumu sağlamak üzere kabullenilecek psikolojik sıkıntılar türünden yatırımlar yapmak zorunda kalmaktadırlar." (Abadan-Unat, 2017, s. 54)

Geçmişten bugüne yapılan çalışmalar neoklasik yaklaşımın geçerliği hakkında soru işareti oluşturmuştur. Bununla ilgili Castles ve Miller (2008), en az gelişmiş ülkelere zengin ülkelere göç edenlerin nadiren en yoksul kişiler olduğunu; göç edenlerin daha çok ekonomik ve sosyal değişim içerisindeki bölgelerde yaşayan toplumsal orta sınıf olduğunu söylemektedir.

2.1.3.2. Yeni ekonomik ve ikili emek piyasası kuramları

Neoklasik göç kuramlarına yönelik eleştirilerin artmasıyla birlikte, göç konusuna ekonomi perspektifinden bakan görüşlere yenileri eklenmiştir. Göçle ilgili yeni ekonomi kuramı, göç kararının tek tek bireyler tarafından değil, bir hane halkının tüm fertleri, hatta bazen bir topluluğun tüm üyeleri gibi birbiriyle ilintili çok sayıda kişi tarafından alındığını vurgulamaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 56). Yeni ekonomi modelinin ana fikri, gelirin neoklasik kuramda kabul edildiği gibi türdeş bir meta olmadığı noktasında toplanmakta ve önemli olanın, gelirin kaynağı olduğunu ileri sürmektedir (Abadan-Unat, 2017, s. 56).

Bu kuramlar arasından ikiye bölünmüş piyasalar kuramı farklı bir yerde durmaktadır. Bu kuram, "uluslararası göç hareketinin modern sanayi toplumlarının işgücü talebinden ileri geldiğini savunmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 57)". Bu kuramın savunucusu Piore'ye göre göç hareketleri, gönderen ülkenin yüksek işsizlik ya da düşük ücret gibi itici faktörlerden değil, göçmenleri kabul eden ülkelerin kaçınılmaz ve kronik düşük ücretli işgücü gereksiniminden doğmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 58). Buna göre, işgücü piyasası ağırlıklı olarak yerlilerin ve göçmenlerin yoğunlaştığı sektörler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Sermaye-yoğun birinci sektördeki işçiler, en iyi donanım ve aletlere sahip vasıflı işlerde çalıştırılmaktadır. İşverenler bu işçileri eğitmek suretiyle onlara yatırım yapmaktadır. Yaptıkları işler karmaşıktır, yoğun bilgi, maharet ve deney gerektirmektedir. (...) Buna karşılık emek-yoğun ikinci sektördeki işçiler istikrarsız, vasıfsız işler yapmaktadırlar. Onların işine, işverene yeni bir külfet yüklemeksizin her an son verilebilir. (Abadan-Unat, 2017, s. 60).

Dolayısıyla sermayenin bir parçası hâline gelen birinci sektör işçiler göçmenlere bırakılmış sektörlerle göre her zaman daha avantajlı konumdadırlar.

Bu kurama yöneltilen eleştiriler, konuya yaklaşımın eleştirel olmaktan ziyade fazlasıyla liberal ve oldukça basitleştirilmiş olduğu yönündedir. Bu yaklaşımda, endüstriyel ekonomiler ucuz iş göçüne aç olan yerler şeklinde gösterilirken göçmenler de kendi çıkarları için her fırsatı sömürebilecek bir topluluk olarak gösterilmekte; göçmenlerin varlığı sayesinde kurulan yeni işletme ve iş alanları ise göz ardı edilmektedir (O'Reilly, 2016, s. 27).

2.1.3.3. Dünya sistemleri kuramı

Dünya sistemleri kuramı, bireylerden ziyade daha geniş sistemler üzerine odaklanmaktadır (O'Reilly, 2016). Daha zayıf ülkelerin daha güçlü ülkeleri beslemesi

üzerine kurulan kuramda dünyanın kendisi, kapitalist bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Castles ve Miller'a (2008, s. 35) göre emek göçü kapitalizmin merkez ülkeleri ile onların az gelişmiş çevreleri arasında sahtekârlıkla oluşturulmuş tahakküm ilişkisinin temel yollarından biridir. Bu durum en basit şekilde sömürgecilik kavramı ile açıklanabilmektedir.

Bu kuramda dünya, kabaca merkez, yarı çevre ve çevre ülkeleri olarak üçe ayrılmaktadır (Yalçın, 2003, s. 38). Yarı çevre olarak adlandırılan ülkelerin merkez ülkeler arasına girme ve çevre ülke haline gelmeme çabası, onları diğerlerinden ayıran önemli bir özelliktir (Yalçın, 2003, s. 39). Bu durumda, kapitalist ağların kapitalist olmayan toplumların çevre dokularına sızmaya başlamasıyla çevredeki nüfusun göç etmeye başladığı söylenebilir (Abadan-Unat, 2017, s. 61). Burada yarı-çevre ülkeler ilk bakışta çevre ülkelerden farklıymış gibi görülse bile, aslında merkez tarafından sömürülme söz konusu olduğunda onların da bu sömürüden fazlasıyla zarar gördükleri savunulmaktadır (Yalçın, 2003, s. 39). Gelişmiş ülkelerin sömürgeleştirmeye dönüşen gelenekleri sürmekte ve modern çokuluslu şirketler bu geleneğin yeni temsilcileri olarak karşımıza çıkmaktadır (Göktuna Yaylacı, 2012, s. 24).

2.1.3.4. Göç sistemleri kuramı

Göç sistemleri, karşılıklı olarak birbirinden göçmen alan ve birbirine göçmen veren iki veya daha fazla ülkeden oluşmaktadır. Buna göre göç, farklı süreçlerde gelişen dinamik bir kavramdır ve göç kararı sadece ekonomik nedenlere değil, birçok etkenin birleşimine dayanmaktadır (Şemşit, 2018, s. 275). Göç sistemleri teorisi, göç hareketlerinin genellikle veren ve alan ülke arasında sömürgecilik, siyasal etkileşim, ticaret, yatırım veya kültürel bağlara dayanan ve önceden var olan bağlantılar üzerinden ortaya çıktığını ileri sürer (Castles ve Miller, 2008, s. 36). "Göç sistemleri yaklaşımının ana fikri, bir ülkeler bütünü ve daha az yoğun olmak kaydıyla diğerleri arasında aşağı yukarı telaffuz edilmiş olan mal, sermaye ve insan değişiminin mevcut olduğudur (Faist, 2003, s. 104)".

Bu kuram, tek bir sistem yerine, aralarında coğrafi mesafelerin bulunduğu ve çeşitli mihraklardan hareket eden çoklu sistemlerin var olduğunu söyler (Abadan-Unat, 2017, s. 69). Ayrıca bu sistemlerde göç ağları, yerleşme ve göç bölgesinde cemaat oluşumu süreçlerine de temel sağlar.

Aileye veya ortak kökene dayanan ağlar barınma, iş bulma ve bürokratik işlemlerin halledilmesine yardımcı olur, kişisel sorunlar konusunda destek sağlar. Bu sosyal ağlar göçmenler ve aileleri açısından göç sürecinin güvenli ve daha kontrol edilebilir olmasını

sağlar. Göç hareketleri bir kez başladığında artık kendi kendini sürdürebilir sosyal bir sürece dönüşür. (Castles ve Miller, 2008, s. 38)

O'Reilly'e göre (2016, s.28) bu kuram, göçmenlerin bireysel kararlarından uzaklaşarak konuya daha geniş bir perspektiften bakmaya yardımcı olmaktadır. Kuramın temel yaklaşımı, herhangi bir göç hareketinin makro ve mikro yapıların etkileşiminin bir sonucu olarak görülmemesi gerektiğidir (Castles ve Miller, 2008, s. 37).

2.1.3.5. İlişkiler ağı (Network) kuramı

İlişkiler ağı kuramı, göçün zaman ve mekân açısından sürdürülebilirliği üzerinde durmaktadır. "Ağ, kaynakların, malların ve fikirlerin, toplumsal ve sembolik bağların belirli şekilleri vasıtasıyla nasıl dolaştıklarını etüt etmeye yarayan bir kavram ya da bir stratejidir (Faist, 2003, s. 84)". Göçmen ilişkiler ağı, geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır (Abadan-Unat, 2017, s. 64). Bu bağlar göçü özendirici olabilmektedir. Ayrıca gerektiğinde yardım almak, iş bulmak gibi konularda göçmenlerin başvurabilecekleri toplumsal sermayeler olarak da öne çıkmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 64). Buna göre;

Uluslararası göç hareketine katılan kişiler yurtdışında akrabaları, yakınları, hemşerileri olması halinde daha kolaylıkla göç etmeye karar verirler. Bunun gibi bir kez göç etme kararını vermiş biri, gittiği yeri beğenmemesi halinde ikinci bir göç hamlesi yapmaya daha yatkındır. Bu alanda sosyal sermaye de önemli bir rol oynamaktadır. (Abadan-Unat, 2017, s. 64)

Faist'e (2003) göre bağların yapısı kadar içeriği de önemlidir. Buna bir örnek vermek gerekirse, ailesinden hiç kimsenin yurt dışında olmadığı, işverenini tanıyan ve kendi yolculuğunu karşılayabilecek bir göçmenin, mesela bir köy topluluğunda mümkün olan karşılıklılık ilkesine katılıp katılmaması kesinlikle bir farklılık doğurur (Faist, 2003, s. 87).

Göç ağlarının önemli bir işlevi, gerçekten de kimlerin göçeceğine karar vermede ortaya çıkmaktadır (Yalçın, 2004, s. 54). Pek çok durumda göç kararı aile büyükleri (genellikle erkekler) tarafından alınır, gençlerin ve kadınların bu ataerkil otoriteye itaat etmesi beklenir (Castles ve Miller, 2008, s. 38). Ancak bu durumda gözlenen bazı gelişmeler de görülebilmektedir.

Son zamanda yapılan araştırmalar, ataerkil aile yapısı içinde kadınların denetlenmesi gerektiği kuralının kadınların göç yolu ile yeni kazançlar sağlama isteği ile nasıl çatıştığı noktası üzerine yoğunlaşmaktadır. Buna göre denilebilir ki, 'göçün oluşturduğu ilişkiler

ağları sadece göçmene destek hizmeti vermekle kalmıyor, aynı zamanda toplumsal rollerin yeniden üretimini sağlıyor (Abadan-Unat, 2017, s. 65).

Tüm bunlara ek olarak göçmen grupları, ilişkiler ağları aracılığıyla kendi cemaatlerini de oluşturmaktadır. Göçmenlerin gittikleri yerlerde oluşturdukları ağlar, hemen hemen her tür sosyal değişkene dayalı olabilmektedir (Yalçın, 2004, s. 49). Ayrıca bu yolla; ibadet yerleri, dernekler, dükkânlar, kafeler, doktor ve avukat gibi profesyoneller ve diğer hizmetler gibi kendi sosyal ve ekonomik altyapılarını geliştirirler (Castles ve Miller, 2008, s. 38).

2.1.3.6. Çatışma ve göç kültürleri modeli

Çatışma ve göç kültürleri modeli neo-liberal kalıpların dışında, insanların neden göç etmekte olduğu kadar neden göç etmedikleriyle de ilgilenmekte ve hem yapısal etkenler hem de bunların bireylerin algısındaki karşılığı üzerinden göçü açıklamaya çalışmaktadır (Sirkeci vd., 2019, s. 206). Bu modelde öncelikle insani güvensizlik algısına dikkat çekildiği görülmektedir. Sirkeci'ye (2012) göre insani güvensizlik algısı maddi veya maddi olmayan nedenlere dayanabilir.

Örneğin bir azınlık grubun üyeleri kendi özgün kültürel gelenek ve pratiklerini devam ettiremedikleri ve anadillerini geliştiremedikleri için güvensiz hissedebilir. Bir başka durumda ise, maddi olmayan insani güvensizlik kavramı da azınlıkların, örneğin bir baskı ve huzursuzluk hissetmesinden kaynaklı olabilir. (Sirkeci, 2012, s. 356)

Bu bağlamda, uluslararası göçteki temel motivasyon insani güvenlik arayışı olarak ya da başka bir ifadeyle, algılanan güvensizlikten kaçınma olarak formüle edilebilmektedir (Sirkeci, 2012, s. 356). Güvensizlik algısı hem hareket edenleri hem hareket etmeyenleri ve ailelerini etkileyen ve makro ile mikro düzeyler arasında etkili bir faktördür ve göç kararı da bir sürecin sonucu ve bu süreç çeşitli derecelerde çatışma ve imkanların biçimlendirdiği bir süreçtir (Sirkeci ve Cohen, 2015, s. 10). Çatışmalar bireyler, aileler veya gruplar arasındaki pek göze çarpmayan gerilimler, rahatsızlıklar ve tatsızlıklardan oluşabileceği gibi etnik veya siyasi gruplar arasındaki silahlı çatışmalar, iç savaşlar veya ülkeler arası savaşlar da olabilmektedir. (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s. 26)

Örneğin, devletlerarası gerilimler ve çatışmalar makro-düzye çatışmalara örnek verilmektedir. Otoriter devletler ile etnik, dini, mezhepsel veya siyasi azınlık grupları arasındaki gerilim ve çekişmeler makro ve mezo düzeyler arasındaki çapraz biçimli çatışmalara örnek verilmektedir. Aile veya hane halkı üyeleri arasındaki anlaşmazlıklarla bunun oluşturduğu gerilim ve çatışmalar ise mikro düzeyde örnekler olarak sunulmaktadır. (Sirkeci vd., 2019, s. 207)

Çatışma karşısında göç etme tercihi ve kararını belirleyen diğer önemli faktör seti, 4S (Dört Sermaye) modeliyle açıklanmaktadır (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019; Sirkeci vd., 2019).

4S, göç etmenin koşulları diyebileceğimiz Beşeri Sermaye, Sosyal Sermaye, Mali Sermaye ve Fiziksel Sermaye'ye işaret eder. Göç edebilmek için gerekli bilgiye (dil ve yol yordam bilgisi dahil), göç etmeyi mümkün kılacak veya kolaylaştıracak sosyal ağlara (aile, akrabalar, eş dost, ve kurumsal ağlar), gerekli mali imkanlara ve fiziki kapasiteye sahip değilseniz göç etmeniz çok zordur ya da mümkün değildir. Bu yüzden göçmenler arasında çok az sayıda engelli ve ileri yaşta insan vardır; en yoksullar arasında göç etme oranı genel olarak çok düşüktür. (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s. 27)

Buradan hareketle, bireyleri göç etmeye ikna eden çatışmaları sınıflandırarak, göç etme eyleminin kökünde duran birtakım etmenler setinden bahsedilebilmektedir.

Bu etmenler seti temelde, yaşanan yerdeki yetersizlikler (açıklar) ve bunlar karşısında duyumsanan yoksunluklardır. Örneğin, hayatta kalmayı tehdit eden güven yoksunluğu, geçimi sağlamaya yetmeyen gelir vb. gibi. Dolayısıyla bu keşif, bizleri göçün makro nedenleri olarak tanımlayabileceğimiz 3 KA ('Katılım Açığı', 'Kalkınma Açığı' ve 'Kitle Açığı') ile buluşturmaktadır. (Sirkeci vd., 2019, s. 212)

Özetle, çatışmanın süresi uzadığında toplumların kendini güvende hissetme oranı azalmakta, bu ise uluslararası hareketliliği tetiklemekte veya bireylerin ya da hane halklarının çatışma ortamından kaçmasına neden olmaktadır (Sirkeci vd., 2019, s. 216).

Bir bireyin ya da hane halkının göç etme süreci ya da kararı incelendiğinde, söz konusu süreç ya da kararı tek bir göç kuramıyla açıklamak mümkün olmayabilir. Nasıl ki her hareketliliği tek bir göç türüyle sınıflandıramıyorsak, tek bir kuramla da sınıflandırma yapmak mümkün olmayacaktır. Bu çalışmaya baktığımızda, 1960'lı yılların sonlarında başlayan Avustralya'ya göç hareketinin temellerinin yukarıda bahsedildiği gibi bireylerin ya da hane halklarının yaşadığı çatışmalara dayandırılabilirliği görülmektedir. Bu çatışmaların varlığı aynı zamanda birtakım itme ve çekme faktörleriyle de açıklanabilmektedir. Bir anlamda insani güvensizlik "itme" faktörleri ile ilişkilendirilebilirken insani güvenlik de "çekme" faktörleri ile ilişkilendirilebilir (Sirkeci, 2012, s. 356). Bunlarla birlikte çalışmanın İlişkiler Ağı kuramıyla da ilişki kurulabilecek yönleri mevcuttur.

Bu çalışmanın yukarıda bahsedilen kuramlarla ilişkisini daha sağlıklı kurabilmek adına ulus-ötesilik kavramını incelemek gerekmektedir.

2.2. Ulus-ötesi Göç

Uluslararası göçle ilgili yapılan çalışmaların zaman içinde artmasıyla bu alanda disiplinler arası çalışmalar yapan araştırmacılar, geleneksel göç kuramlarını uluslararası göç hareketlerini açıklamada yetersiz bulmaya başlamışlardır. Bu konuda vurgulanan en temel nokta, uluslararası göçün, göçmenlerin bir ülkeden başka bir ülkeye hareket etmesiyle başlayıp göç alan ülkeye yerleşmeleriyle son bulan bir süreç şeklinde sınırlandırılmasının doğru olmayacağıdır (Şenay, 2010, s. 255). Göçün tek yönlü bir süreç olmadığı, çok yönlü sosyal ilişkileri ve bağları kapsadığı defalarca vurgulanmıştır (Yığittürk Ekiyor, 2017, s. 66).

Özellikle bu çalışmadan hareketle yola çıkarsak, Türklerin Avustralya'ya yönelik işgücü göçünün geleneksel göç kuramlarından birçoğuyla açıklanmaya çalışılabileceği ortadadır. Örneğin yaygın kuramlardan biri olarak karşımıza çıkan ve daha önce de bahsedilen itme-çekme faktörleri göz önünde bulundurulduğunda, her iki yönde de gerekli olan faktörlerin bu araştırma açısından mevcut olduğu görülmektedir. Ancak bu faktörlerin mevcut olduğu her senaryoda bir göç hareketliliği beklenmesi mümkün değildir. Bu kurama göre itme-çekme faktörünün mevcut olduğu her coğrafyada büyük kitlesel göçlerin yaşanması beklenmelidir; ancak böyle bir şeyin söz konusu olmadığı ortadadır (Sassen, 2007, s. 131). Dolayısıyla, göçü farklı gereksinimler açısından da ele alabilecek bir kavram ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Sosyal bilimler alanında günümüzde yapılan çalışmaların birçoğunda ulus-ötesilik kavramının yer aldığı söylenebilir. Özellikle insanlar, alanlar ve kurumlar arasında ekonomik, sosyal ve politik bağlar kuran ve bu bağları sınırlar ötesine taşıyan disiplinlerde bu gibi çalışmalara yönelik bir eğilim görülmektedir (Vertovec, 2009, s. 1). Ulus-ötesilik, lineer göç modellerinden uzaklaşıp sınır aşan insan hareketlerinin sirküler, dalgalanan ve dinamik bağlar oluşturan bir kuramsal çerçeveye yönelmeye imkân sağlamaktadır (Sirkeci, 2012, s. 354). Bu alandaki çalışmaların görülmeye başladığı 1990'lı yılların başından beri, ulus-ötesi göç bakış açısıyla birçok farklı okuma yapıldığı görülmektedir (Çağlar, 2016, s. 66).

Alan yazına bakıldığında, Portes vd. (1999, s. 217), ulus-ötesilik olgusunun bazı kaynaklarda görece yeni bir kavram olarak yer aldığını, bazılarında ise iş gücü göçü kadar eski olarak görüldüğünü ifade etmektedir. Abadan Unat (2017, s. 312) insanlığın söz konusu hareketlerinin daha önce diaspora kavramıyla karşılandığını, günümüz sosyal bilimlerinde ise daha nötr bir kavram olan ulus-ötesi topluluklar teriminin tercih edildiğini söylemiştir. Bunda, diaspora teriminin yerleşmiş kimseler ve işçi göçmenler

için kullanılmasının doğru bulunmamasının payı olduğu söylenebilir (Faist, 2003; Şimşek, 2016). Zira diasporalar, anavatanlarını zorunlu olarak terk etmek zorunda kalmış ve travmatik deneyimler yaşamış kimselerden oluşmaktadır (Faist, 2003, s. 282). Ayrıca diaspora, ulus-devlet, etnisite ve kolektif kimlik aidiyetlerini öne çıkaran; göç alan ve veren ülke ile güçlü bağları olan iki ülkede de aktif olan göçmenleri içermektedir (Şimşek, 2016, s. 17). Tüm bunlara ek olarak, göçü tek yönlü çizgisel bir süreç olarak ele alan geleneksel yaklaşımların aksine ulus-ötesilik, göçü dairesel, dinamik ve birden fazla alanı kapsayan bir süreç olarak görmektedir (Cohen ve Sirkeci, 2011, s. 8). Dolayısıyla iş gücü göçüyle yer değiştiren göçmenleri konu alan bu çalışma için diaspora kavramı yerine ulus-ötesilik kavramının kullanımı daha uygundur.

Yabancı yazında *transnationalism* olarak gelişen bu terim Türkçede *ulus-aşırılık* ya da *ulus-ötesilik* olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada Özkul'un (2016, s. 483) da savunduğu üzere, coğrafi özelliklerin değişimini göstermesi açısından *ulus-ötesilik* terimi tercih edilmektedir.

Ulusal sınırlar dâhilindeki bireyler, şirketler, sivil toplum kuruluşları gibi aktörler arasındaki bağlantılar ve süregelen ilişkiler ulus-ötesi (*transnational*) olarak tanımlamakla birlikte, bu bağlantıların oluşumu ve sürdürülmesinin ortaya koyduğu genel durum, ulus-ötesilik (*transnationalism*) olarak tanımlanmaktadır (Vertovec, 2009, s. 3). Portes (1999, s. 464) ise ulus-ötesiliği şöyle tanımlamaktadır:

Ulusal sınırlar arasında tekrarlanma temeline dayanan bu uluslararası eylemlerin, katılımcılar tarafından zaman içerisinde düzenli ve fark edilebilir bir şekilde yinelenmesi gerekir. Bu tür eylemler ulusal hükümetlerin temsilcileri veya çokuluslu şirketler gibi daha güçlü aktörler tarafından yönetilebileceği gibi, göçmenler ve onların anavatanlarındaki akrabaları gibi daha yalın bireyler tarafından da başlatılabilir.

Bu tanımlamaya ek olarak, Portes vd. (1999), ulus-ötesilik olgusundan bahsedebilmek için ulus-ötesiliğin üç koşulu sağlaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu koşullar şu şekildedir:

- 1) Süreç, evrendeki ilgili kişilerin (göçmenler ve kendi ülkelerinin karşı tarafları) önemli bir kısmını içermektedir.
- 2) Faaliyetler kısa veya istisnai değildir ancak zamanla belli bir istikrar ve direnç kazanmaktadır.
- 3) Bu faaliyetlerin içeriği var olan kavramlarla açıklanamaz, bunlarla ilgili yeni terimlerin türetilmesi gerekmektedir.

Ulus-ötesilik kavramının küreselleşmeden beslendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ulus-ötesi göç kavramının çıkış noktası da ulus devletten ziyade küresel göç dinamikleriyle temellendirilmiştir ve küresel sermayenin yeniden yapılanması da

üçüncü dünya ekonomilerini sarsmış ve bu sebeple artan işsizlik ve mülksüzleşme ise gelişmiş ülkelere göçü kaçınılmaz kılmıştır (Çağlar, 2016, s. 65). Dolayısıyla küreselleşmenin, ulus-ötesilik açısından birbirini sürekli olarak tetikleyen bir döngü yarattığı söylenebilmektedir.

Küreselleşme ve ulus-devletlerin geleceği ile ilgili tartışmaların da ulusaşırı alanlar yazınında devletin konumuna daha az önem atfedilmesiyle bir ilişkisi olduğu ileri sürülebilir. Bu konudaki hâkim argümanlardan biri, ulusal sınırların işlevini yitirmeye başlamasıyla birlikte ulus-devletlerin bir meşruiyet sorunuyla karşı karşıya olduğu, bu nedenle de uluslararası alanların oluşumunun devletlerin konumunu da içeren yaklaşımlar ile incelenmesinin problemliliği olacaktır. Bu bakış açısına göre, sınırları fiziksel olarak belirlenmiş mekân temelli analizler yerine, mekânlardan bağımsız ortaya çıkan sosyal ağlara bakılmalıdır. (Şenay, 2010, s. 261).

Özellikle "Yeni iletişim teknolojileri, göçmenlerin göç ettikleri ülkede ve diğer ülkelerdeki aileleri ve arkadaşları ile kolayca iletişim kurmalarını ve dolayısıyla ulus-ötesi bağlar kurmalarını sağlamaktadır (Şimşek, 2016, s. 18)". Burada yalnızca teknolojinin gelişimi sayesinde değil, ancak teknoloji ile birlikte değişmiş bir göç sürecinden bahsedilmektedir (Özkul, 2016, s. 490).

Ancak yapılan çalışmaların odaklandığı noktalar göz önünde bulundurulduğunda, küreselleşme ve ulus-ötesilik arasında bazı önemli farklar söz konusudur. Bu farkları Özkul (2016, s. 485) şu şekilde açıklamaktadır:

Küreselleşme alanında yapılan çalışmalar, genel olarak ekonomik süreçleri, politik ve sosyo-kültürel süreçlerin önüne koyar. Diaspora çalışmaları, tarihsel bir yaklaşımı benimser ve kimlik ile ilgili olarak gelişen konuları ön plana çıkarır. Ulus-ötesilik alanında yapılan çalışmalar ise genel olarak göçmenlerin göç ettikleri ülkeler ile anavatanları arasındaki bağları inceler. (...) Bu açıdan diaspora çalışmaları, göçmenlerin bağlı oldukları yerlerin değişken ve aidiyetlerinin akışkan olduğunu savunurlar.

Ulus-ötesi göçe odaklanan yazın, ekonomide, politikada ve sosyo-kültürel alanlarda insanların birden çok yer ile çeşitli bağlar kurduğunu savunmuştur (Özkul, 2016, s. 483). Şenay'a göre (2010, s. 256) sınırlar arası iletişimin ve hareketliliğin yoğunlaşması, göçmen birey ve gruplara sahip oldukları sosyal ağlara yenilerini ekleme fırsatı tanımış; bu da ulus-ötesi sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik alanların ortaya çıkışını hızlandırmıştır.

2.2.1. Ulus-ötesi alan

Küreselleşme bağlamında ulus-ötesilik, birbirinden uzağa fırlatılmış ve uzaktan iletişim kuran sanal cemaatler olarak akrabalığa, komşuluğa veya işyeri temelli eski yüz yüze cemaatlere doğru ilerleyebilmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 41). Ancak

kavramsal olarak göçün ve bir araştırma alanı olarak göç çalışmalarının içeriğinin genişlemesi yalnızca küreselleşmenin bir sonucu olarak görülemez (Şenay, 2010, s. 256). Bu durum, farklı disiplinlerin uluslararası göç konusuna hangi açıdan yaklaşıyor olduklarıyla ve araştırma yöntemlerinin çeşitliliğiyle de değişebilmektedir (Şenay, 2010, s. 256).

Bu noktada, göç bağlamında ortaya çıkan sosyal ilişkilerin oluşturduğu toplumsal alanların nasıl tanımlandığı önem kazanmaktadır. İngilizcede *place* olarak adlandırılan coğrafi alan, herhangi bir toprak parçası olarak tanımlanırken *space*, yani sosyal alan, söz konusu toprak parçasının üzerinde yaşayan insanların aralarında yarattığı mekândır (Özkul, 2016, s. 492). Dolayısıyla sosyal alanın hem coğrafi alanla ilişkili hem de onun ötesinde bir alan olduğu söylenebilir (Özkul, 2016, s. 492). Bu tanımlama aynı zamanda, göçmenlerin göç ettikleri bölgelerde yarattıkları ulus-ötesi alan kavramını açıklamakta yardımcı olmaktadır.

Bu konuda Levitt ve Glick Schiller (2004), ulus-ötesi sosyal saha (*field*) terimini ortaya atmıştır. Ulus-ötesi sosyal sahalar, anavatan ve göç edilen ülke arasında kurulan ağlardan çok daha fazlasını kapsamaktadır (Çağlar, 2016, s. 65). Bu sahalar yeni fikirlerin ve yeni kaynakların üretildiği, birçok ulus-ötesi bağın kesiştiği mekânlar olarak önem kazanmaktadır (Levitt ve Glick Schiller, 2004).

Göçmenlerin oluşturduğu ulus-ötesi sahalarla ilgili Şimşek (2016, s. 22) şunları söylemektedir:

Toplumu ulus aşırı sosyal sahalar üzerinden yeniden kavramlaştırarak "var olmak" ve "ait olmak" olarak iki kategoriye ayırmışlardır. "Var olmak", bireyleri kimlikler üzerinden anlamak yerine onları sosyal ilişkileri ve deneyimleri üzerinden anlamak gerektiğini önerir. (...) Sosyal sahalar kurumları ve organizasyonları da içerir. "Ait olmak durumu" ise bireylerin belirli gruba olan aidiyetlerini göstermek için yaptıkları eylemlerdir.

Portes vd. (1999, s. 221), göçmenlerin ve onların anavatanlarındaki temaslarıyla olan bireysel ilişkileri aşağıdan yukarıya ulus-ötesilik, devletlerin veya çokuluslu şirketlerin pozisyonlarının şekillendirici olduğu durumları ise yukarıdan aşağıya ulus-ötesilik olarak ayırmaktadır. Portes vd.'ye (1999) benzer şekilde, Smith ve Guarnizo (1998) da çalışmalarında aşağı ve yukarı ayırımına gitmektedirler. Buna göre, ulusötesi sermaye, küresel medya ve çeşitli politik kuruluşlar aracılığıyla desteklenen ulus-öteciliğin yukarıdan, yerel ve tabana ait olan ulus-öteciliğin ve etnik milliyetçiliğin ise aşağıdan olduğunu ifade etmektedirler (Smith ve Guarnizo, 1998, s. 3).

Yukarıdan aşağıya olarak tanımlanan, yani devletlerin pozisyonuna bakılan durumlarda göç alan ve göç veren ülkelerin hangisine yönelik bir araştırma yapıldığı da

ulus-ötesi alanın doğru anlaşılması açısından önemlidir. Yalnızca göç alan ülkenin durumu incelenerek yapılan çalışmalar, göçmen entegrasyonu, göçün göç alan ülke üzerindeki etkileri, göçmenlerin etnik ve dini kimlik çeşitliliğinin ulusal kimlik üzerine etkileri gibi konular çerçevesinde kısıtlanmaktadır (Şenay, 2010, s. 257). Halbuki hiçbir ilişkinin tek yönlü olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, göç veren ülkeye ve geride kalan göçmen yakınlarına ilişkin bakış açısına yer vermek de önemlidir (Özkul, 2016, s. 490). Çok yönlü ilişkilerin önemi konusunda Şenay (2010, s. 257) ise şunları aktarmaktadır:

Göç veren ülkenin pozisyonu göz önüne alınmadığında, bu sorulara kapsamlı yanıtlar vermek mümkün olmayacağı gibi, göçmenlerin iki ülke arasındaki çok yönlü hareketliliği ve ürettikleri ulusaşırı sosyal ilişkiler ya da göç veren ülkenin ulusaşırı düzlemi sosyal, politik, ideolojik ve kültürel açılardan nasıl şekillendirdiği gibi aynı derecede önemli farklı süreçler göz ardı edilmiş olacaktır.

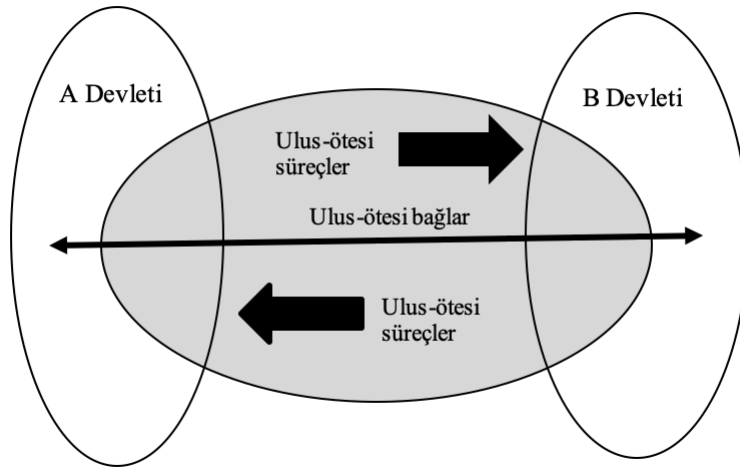
Portes vd.'nin (1999) ulus-ötesilik konusunda yaptığı birey ve devlet ayrımı hiç kuşkusuz önem arz etmektedir. Ancak ulus-ötesi olan öncelikle "ulus" kavramından yola çıkmayı gerektireceğinden yalnızca birey odaklı bir analiz yapmak yetersiz kalacaktır (Şenay, 2010, s. 259).

Farklı çalışmalarda, "ulus-ötesi sosyal sahalar" kavramı yerine "ulus-ötesi toplumsal alanlar" ya da "ulus-ötesi topluluklar" kavramlarının daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bu kavramların yükselişiyle birlikte, ulus-ötesi sosyal sahalar küresel güçler perspektifinden yaklaşmak azalmamış, aynı zamanda ulus-ötesi toplumsal alanlara yönelik çalışmaların sınırlı etnik topluluklardan da sıyrılmayı başarmıştır (Çağlar, 2016, s. 66).

Ulus-ötesi toplumsal alanlarla ilgili en önemli çalışmaları yapan araştırmacılardan biri olan Thomas Faist (2003, s. 271) bu kavramı, "Ulusaşırı toplumsal alanlar güçlü toplumsal ve sembolik bağların, bu bağların içeriklerinin, örgütlerdeki ve ağlardaki pozisyonların ve örgütlerin birden çok devlette bulunabilen ağların birleşiminden oluşur." diyerek tanımlamaktadır. Ayrıca ulus-ötesi toplumsal alanlardaki kültürel, siyasi ve ekonomik süreçlerin çeşitli sermaye türlerinin biriktirilmesini, kullanımını ve etkilerini; bu sermaye türlerinin hacmini ve değiştirilebilirliklerini içerdiğini söylemektedir (Faist, 2003, s. 271). Dolayısıyla bu görüşe göre göçmen hareketliliğinin, bir yandan göç edilen ülkedeki ve anavatandaki sosyal yapılarda değişikliğe sebep olurken diğer yandan da kendilerine ait yeni alanlar oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu alanların oluşumunda, kişilerin, kurumların ya da ağların farklı kombinasyonlar sonucu oluşan

bağlantılarından bahsedilebilmektedir (Faist vd. 2013, s. 54). Ulus-ötesi bağların ulus-ötesi toplumsal alanlarla olan ilişkisi Görsel 2.1'de yer almaktadır.

Faist (2003, s. 274), bağların ve bağlantıların yoğunluğunu çıkış noktası olarak ulus-ötesi toplumsal alanları üç gruba ayırmaktadır. Bunlar; ulus-ötesi akraba toplulukları, değiş-tokuş temelli ulus-ötesi devreler ve ulus-ötesi topluluklardır. Bu üç tür ulus-ötesi alan da göç veren ülke, göç alan ülke ve paylaşılan kolektif bir kimliğe işaret ederek farklı entegrasyon modellerinden ve göçmenlerin çeşitli aktivitelerinden oluşan farklı ulus-ötesi deneyimleri temsil etmektedir (Şimşek, 2016, s. 24).

Görsel 2.1. Ulus-ötesi bağların ulus-ötesi toplumsal alanlarla olan ilişkisi (Faist vd., 2013, s. 54)

En basit ifadeyle ulus-ötesi akraba toplulukları ailevi ilişkiler aracılığıyla oluşan bağlarla ilgiliyken ulus-ötesi devreler ise değiş-tokuş prensibi nedeniyle ülke sınırlarını aşan alış-veriş süreçleriyle ilgilidir. Üçüncü grup olan ulus-ötesi topluluklar ise bunlardan biraz daha karmaşıktır. Ulus-ötesi toplulukların oluşabilmesi için, dayanışmanın dar akrabalık sisteminin ötesine geçmesi gerekmektedir (Faist, 2003, s. 280). Dar akrabalık sisteminin ötesine geçmek dendiğinde kültürel dayanışma ağları akla gelebilir. Bu noktada Appadurai'nin mekânsal etkileşim hakkında söyledikleri önemlidir. Appadurai (1998, s. 33), mekânların etkileşimiyle birlikte gelen topraksızlaşmanın, eylem ve fikirlerin rahatça ifade edilebileceği bir ortam bulmasını kolaylaştırdığını söylemektedir. Ayrıca bu durumun bir adım ötesi de sanallaşmayla birlikte toplulukların siber-uzamda ilişkiye girmeleridir (Appadurai, 1998, s. 33).

Ulus-ötesi toplulukların önemli sonuçlarından biri türdeş, yani homojen ulus-devlet düşününün sona ermesidir (Abadan-Unat, 2017, s. 315). Ulus-ötesiliğin yükselişiyle birlikte ulus, kimlik ve sınır kavramlarının yeni baştan tartışılmaya ihtiyacı olduğunu belirtmeye gerek yoktur. Bu durumun gerçekleşmesi hiç kuşkusuz ki iletişim teknolojilerinin gelişimiyle sağlanmıştır. Bu noktada, gelişen teknolojinin de ulus-ötesiliğin gelişimine sağladığı katkılardan bahsetmek gereklidir. Vertovec'e göre (1999, s. 449) eski diasporalar, sosyal ağlardaki, iletişimdeki ve ulaşımdaki kolaylıklar sayesinde bugünün ulus-ötesi topluluklarını oluşturmaktadır. Castells'e göre ise yeni teknolojiler, günümüzdeki ulusötesi ağların kalbinde yer almaktadır. Bu teknolojiler, yepyeni sosyal desenler yaratmasa da önceden var olanları kesinlikle dönüştürmektedir (Vertovec, 2009, s. 5).

Gelişen teknolojiyle birlikte göç konusunda da sınırlar ötesi bir alanda buluşma imkânı ortaya çıkmıştır. Seyahat ve iletişim alanında yeni teknolojiler ortaya çıktıkça ve bireylerin hayatında kullanıma katıldıkça coğrafi sınırların önemi de giderek azalmaktadır (Chin, 2016, s. 29). Yeni iletişim biçimleri, bireyler, ağlar, şirketler ve devletler arasında bilgi akışı sağlayarak çağdaş zamanları karakterize etmektedirler (Hopkins, 2009, s. 245).

Göç eden bireyler, bilindik olana ulaşabilmek amacıyla geride bıraktıkları ülke ile medya aracılığıyla bağ kurmaktadır (Chin, 2016, s. 31). Ulus-ötesi medya, göçmenlere kendi ülkeleriyle bir bağ kurma fırsatı sunar ve bir yandan da adeta kaybettikleri şeyleri telafi edebilme algısı yaratmaktadır (Karanfil, 2009, s. 893). Yeni bir ortamda ulus-ötesi medyadan yararlanarak bilindik olana ulaşmaya çalışarak göçmenler hem yeninin hem de eskinin temsilini ve algısını ulus-ötesi sosyal sahalarına entegre etmektedirler (Chin, 2016, s. 31). Bu durum aynı zamanda, göçmenlerin ve ailelerinin çifte bağlılıklarını teşvik etmelerini, köken ülke ve hedef ülke arasında seyahat etmelerini, insanlarla ilişki kurmalarını ve uzak yerlerde aynı anda çalışıp aynı anda iş yapmalarını da sağlamaktadır (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s. 29).

Nasıl ki ulus-ötesi sahalar bireylerin yaşadığı alanlarla birlikte onların atalarının yaşadığı alanlardan da oluşuyorsa, bireylerin yaşadıkları ya da kökenlerinin dayandığı alanlar dışındaki yerler de ulus-ötesi sosyal sahalar içerisinde kabul edilebilmektedir (Levitt and Glick Schiller, 2004). Örneğin birden fazla ülkede yaşamak ya da medya aracılığıyla başka ülkeler hakkında deneyim kazanmak gibi (Chin, 2016, s. 30). Dolayısıyla gelişen teknoloji ve imkânlar sayesinde oluşan ulus-ötesilik deneyiminin yeni bir ulus-ötesi göçmenlik algısı oluşturduğu da düşünülebilir.

2.2.2. Ulus-ötesi göçmenlik

Ulus-ötesi göçmenlik 1990'ların başından itibaren, bireyler, göçmenler ve kuruluşlar arasında, anavatanlarında ya da diasporalarda ilişki kuran geniş bir kavram olarak kullanılmıştır (Vertovec, 2009, s. 13). Buna rağmen günümüzdeki göçmenlerin tümü için bu kavramı kullanmak mümkün değildir. Ulus-ötesi göçmenler, yaşadıkları ülke ile anavatanları arasında veya başka ülkeler arasında ekonomik, politik ve sosyo-kültürel bağlar kuran, geliştiren ve sürekli olarak devam ettiren göçmenlerdir (Özkul 2016, s. 489). Aynı zamanda ulus-ötesi göçmenler, var oluşları göç temelli ulus-ötesi topluluklar içindeki katılımları tarafından şekillenen kimseler olarak da tanımlanmaktadır (Glick Schiller, 1999, s. 203). Abadan Unat (2017, s. 312), ulus-ötesi göçmen terimini kullanabilmek için bireyin iki veya daha fazla devletin sınırlarını aşarak toplumsal, ailevi, siyasal, ekonomik ya da dinsel örgütler geliştirmiş olması gerektiğini söylemektedir. Ancak her ulus-ötesi göçmenin böylesine örgütler geliştiremeyeceği düşünülebilir. Bununla birlikte ulus-ötesi alanlarda ulus-ötesi özellikler göstermeyen göçmenlerin de bulunduğunu göz ardı etmemek gerekebilir. Sanılanın aksine, göçmenlerin büyük çoğunluğu anavatanlarıyla sürekli ve sık bir iletişimde bulunmamakta, yeni bağlar kurmak için çaba sarf etmemektedir ve bu nedenle ulus-ötesi göçmen olarak nitelendirilmemektedir (Özkul, 2016, s. 489).

Daha önce bahsedildiği gibi, diaspora kavramı ulus-ötesilikten ayrı bir yerde kabul edildiğinden, ulus-ötesi göçmenleri genellikle diasporalarla eş tutmak doğru olmayacaktır. Diaspora kavramı göçmenlerin, özellikle de ikinci nesil göçmenlerin yeni deneyimlerini açıklamak için genellikle ait olma üzerine yoğunlaşmakta ve onların kimliklerini göç veren ülkeyle kurdukları güçlü bağ üzerinden açıkladığı için yetersiz kalmaktadır (Şimşek, 2016, s. 17). Ulus-ötesi göçmenlerin yaşamları ulusal sınırları aştığından, iki farklı toplumu yeni bir sosyal alan içinde birleştirmektedir (Glick-Schiller, 1997, s. 158).

Ulus-ötesi göçmenleri diaspora kavramından ayrı tutmak, göçmenlerin kendi anavatanlarıyla bağları olmadığını iddia etmek anlamına gelmemektedir. Zamanla göçmenler, göç ettikleri yerlerde kendi aralarında da dernekler oluşturmuşlar; ekonomik, politik ve sosyokültürel konularda anavatanlarına yardımlarda bulunmuşlardır. Bu nedenle, gönderilen sadece maddi sermaye değil, aynı zamanda fikirselleştirilmiştir (Özkul, 2016, s. 486). Bu noktada fikirselleştirilmesini yine daha önce bahsedilen Appadurai'nin göçmenlerin siber-uzam pratikleriyle bağdaştırmak mümkündür. "Burada

göçmenlerin iki yer arasında gidip gelen, *ne orada ne burada* değil, *hem orada hem burada olma* durumları, bize sosyal alanların sadece coğrafi alanlarla değil, zihinsel alanlarla da oluştuğunu açıklamıştır (Özkul 2016, s. 495)".

Bu noktada ulus-ötesi göçmenlerin kimlik oluşumuna da kısaca değinmek gerekmektedir. Göçmenlik söz konusu olduğunda kimlik kavramı, genellikle bir ulusa, kültüre, etnisiteye ya da dine ait olmakla ilişkilendirilerek, biz ve onlar ayrımının yapıldığı kolektif bir çerçevede algılanmaktadır (Şimşek, 2016, s. 9). Aslında göçmen kimliği ve ulus-ötesi yaşamının niteliği göçmenlerin yaşadıkları ortamları, yaşam tarzlarını ve alışkanlıklarını biçimlendirmektedir (Göktuna Yaylacı, 2012, s. 128). Klasik kimlik tanımına getirilen en önemli eleştirilerden biri, kolektif bakış açısının oluşturduğu değişmeyen ve belirlenmiş kimlik tanımıdır (Şimşek, 2016, s. 9). Halbuki kimlik son derece değişken bir yapıdır. Kimlik, bölünen, çoğulcu ve bireysel seçimler dahilinde sürekli değişime uğrayan ve bireylerin kişisel deneyimleri çerçevesinde şekillenen bir kavramdır (Şimşek, 2016, s. 10). Dolayısıyla ulus-ötesi alanlarda her bir göçmenin bireysel deneyimi kendi kimliklerini farklı şekillerde etkileyebilmektedir. Örneğin bazı gençler göç edilen ülke ile daha güçlü bağlar kurarken diğerleri aileleri, akrabaları ve göçmen derneklerinin de etkisiyle kökenlerinin bulunduğu ülke ile daha güçlü bağlar kurmaktadır (Şimşek, 2016, s. 10). Bir yandan çoğu insanın ulus-ötesi sosyal ağları ortak bir kimliğin devamına dayanırken, bir yandan da göçmenler, birden fazla alanı, ülkeyi ve kültürü içeren sosyal dünyalarında farklı kimlikleri barındırırlar (Vertovec, 2001, s. 573).

Bu çalışma açısından göçmenlerin ulus-ötesi alanlardaki varlıklarını daha iyi anlamlandırmak için kültürlerarası iletişim ve çokkültürlülük kavramlarına da değinmek gerekmektedir.

2.3. Kültürlerarası İletişim ve Göç

Bir insan hareketliliği olan göçün nasıl ki toplumlar üzerinde bir etkisi varsa, iletişimin de benzer bir etkisi olduğu bilinmektedir. Göç ve iletişim kavramları arasındaki ilişkiyi pekiştirenin de kültür olduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır. Kültürlerarası iletişim kavramını 1959 yılında ilk kez kullanan Edward T. Hall, kültür ve iletişimi birbirinden ayrılmaz iki olgu olarak görmektedir. Hall'a (1990'dan aktaran Aksoy, 2012, s. 298) göre "kültür iletişimdir" ve farklı kültürlerde iletişim süreçlerini anlamak, uçsuz bucaksız bir insan davranışı alanını tanımayı sağlamaktadır.

Bir kavram olarak yaklaşıldığında kültür, iki boyutta ele alınmaktadır. Bunlardan ilkinde göre kültür, nesnelere, düşünce biçimlerinden ve davranışlardan oluşan bir kalıt;

ikinci boyuta göreyse, kolektif kimliğin sonucu ve ürünü olan bir toplumsal yapıdır (Bourse ve Yücel, 2017, s. 129). Aynı zamanda kültür bir anlam yaratma sürecidir ve yalnızca dışsal doğayı ya da gerçekliği değil, onun bir parçası olan toplumsal sistemi ve bu sistem içindeki insanların toplumsal kimliklerini ve gündelik etkinliklerini de anlamlandırmaktadır (Fiske, 2003, s. 158).

Kültür teriminde var olma biçimlerinin de dile getirildiği görülmektedir. İnsan yaşamının, özdeksel olsun, tinsel olsun, toplum tarafından aktarılan tüm öğelerini bir araya toplamaktadır (Bourse ve Yücel, 2017, s. 132). Dolayısıyla kültürü olmayan bir insan topluluğundan bahsetmek mümkün değildir. O hâlde, insanlar arasındaki farklılıktan bahsedildiğinde, ister istemez kültürler arasındaki farklılıklardan da bahsedilmiş olmaktadır. Zira kültür, doğanın tersine, bir farklılıklar dizgesidir ve ancak farklılıklar yoluyla var olabilmektedir (Bourse ve Yücel, 2017, s. 132).

Bu noktada kültürlerarası iletişimin de yukarıda bahsedilen farklılıklardan beslendiğini söylemek mümkündür. Kültürlerarası iletişimin tanımına bakıldığında da "belli grup insanların oluşturduğu kültürel birimlerin resmi veya resmi olmayan temsilcileri arasında olan iletişimdir" (Erdoğan, 2011, s. 473) şeklinde açıklandığı görülmektedir. Aynı zamanda kültürlerarası iletişim, farklı kültürlere mensup insanlar arasında etkileşim ve anlam aktarımları, yabancıların algılanması, açıklanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi gibi konuları inceleyen disiplinler arası bir bilim dalıdır (Kartarı, 2001, s. 22).

Bireyler, yaşamlarının her aşamasında kendilerinden farklı ve görelî olarak da farklı kültürlerle sahip bireylerle karşılaşmaktadırlar ancak bütün boyutlarıyla kültürler arası bir karşılaşma göç sürecinde yaşanmaktadır (Göktuna Yaylacı, 2012, s. 44). İnsanların birbirinden daha çok haberdar olduğu ve daha fazla etkileşim içinde bulunduğu bir dünya düzenine denk düşen küreselleşme olgusu, kültürlerin bir yandan benzemesine diğer yandan toplumsal refleksler ile özgün değerlerin korunması, aktarılması ve öne çıkarılması anlamında ayrışmasına yol açmaktadır (Aksoy, 2012, s. 298).

Bunlarla birlikte, Kim'in (2001) kültürlerarası iletişim süreçlerini çözümlmek için kullandığı boyutlar da bu çalışma açısından yol gösterici olmaktadır. Kim (2001, s. 207-208), kültürlerarası iletişimi ve kültürlerarası bireye dönüşme sürecini kişisel iletişim, ev sahibi toplulukla toplumsal iletişim, etnik grupta toplumsal iletişim, çevre, yatkınlıklar ve kültürlerarası dönüşüm biçiminde bir boyutlandırmada ele almaktadır. İletişim konusundaki bireysel yeterlilikler ve özellikler temelinde ev sahibi toplumsal iletişim süreçlerine katılım ve etnik grup içindeki toplumsal iletişimin gücü arasındaki etkileşim,

kültürlerarası iletişimi geliştirmektedir (Kim, 2001'den aktaran Göktuna Yaylacı, 2012, s. 44).

Kim'in (2001) sınıflandırması temelinde göçmenlerin toplumsal iletişim süreçleri aşağıdaki beş boyut bağlamında irdelenebilmektedir:

1. Kültürlerarası İletişim Bağlamında Göçmenlerin Toplumsal İletişimi: Kültürlerarası iletişimin özellikleri
2. Bireysel Özellikler ve İletişim Yeterlikleri: Yeni kültüre uyarlanma, başkalarıyla iletişim becerileri, ev sahibi toplumun dilini, kültürünü bilme.
3. Ev Sahibi Toplumsal İletişim Süreçlerine Katılım: Ev sahibi toplumla kişisel ilişkiler, kitle iletişim araçlarını kullanma.
4. Etnik Toplumsal İletişim: Kendi etnik grubuyla ilişkilerin gücü, etnik medya kullanımı.
5. Çevresel/Yapısal/Bağlamsal Etkenler: Ev sahibi toplumun yabancılara ilişkin yaklaşımları, ön yargılar, yabancı düşmanlığı, farklı kültürlere açık olma, kimlik politikaları, toplumsal sermaye yapıları, grupların kendilerine ve diğer gruplara ilişkin düşünceleri, kültür. (Kim, 2001'den aktaran Göktuna Yaylacı, 2012, s. 46).

Bu sınıflandırmalarla birlikte toplumsal iletişimi daha iyi anlamak mümkündür; ancak bu çalışma ekseninde toplumsal iletişim içerisinde çokkültürlülük tartışmalarına da değinmek gerekmektedir.

2.3.1. Çokkültürlülük

"Göç dalgaları ve diasporalar insani, kültürel ve sosyolojik görünümü derinlemesine değiştirmiş, aynı zamanda yapılaşmış ama karma topluluklar yaratmıştır" (Bourse ve Yücel, 2017, s. 130). Daha önce belirtildiği gibi kültür olgusu farklılıklardan, toplum ise farklı kültürlerin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Kim (2001, s. 3) ulusal, kültürel, dilbilimsel ve dini geleneklerin kesişim noktasında, bir zamanlar belirgin tanımları olan "biz" ve "onlar" kavramlarının giderek bulanıklaşmakta olduğunu ve dolayısıyla kültürel farklılıklarla yüzleşme ve insani benzerlikleri araştırma durumunda olduğunu söylemektedir. Bu da, bugün içinde bulunulan çokkültürlülük kavramına bağlanmaktadır. Çokkültürlülük, belli bir toplum ya da ülkenin, özgün ve ayırt edici değerleri, inançları ve kültürel gelenekleri olan çok çeşitli etnik gruplardan oluşması gerçeğini çağrıştırmaktadır (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 352).

Çokkültürlülük kavramının 20. yüzyılda ortaya çıkmış olması bu döneme kadar var olmadığı anlamına gelmemektedir. Irk olarak karışmamış saf bir milletin varlığından söz edilemeyeceği gibi saf bir milli kültürden söz etmek de tutarlı değildir (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 351). Bu noktada çokkültürlülük ve çokkültürcülük kavramlarının birbirinden ayrıştığı görülmektedir. Çokkültürlülük, yukarıda da değinildiği üzere, demografik olarak

bir toplumda var olan kültürel çeşitliliği ifade etmektedir. Çokkültürcülüğün ise toplumun bir özelliği olmaktan ziyade farklılıkların anayasal güvenceye dayalı olarak bir arada bulunmasını hedefleyen siyasal bir proje olarak karşımıza çıkmaktadır (Doytcheva, 2009; Göktuna Yaylacı, 2017). Bazı kaynaklarda çokkültürcülük terimi yerine çokkültürlülük politikaları teriminin de kullanıldığı görülmektedir. Çokkültürcülük kavramı, Doytcheva'ya (2009, s. 15) göre ilk kez 1941 yılında, İngilizcede eski milliyetçiliklerin bir anlam taşımadığı, önyargısız ve bağımsız bireylerden oluşan kozmopolit bir toplumu ifade etmek üzere kullanılmıştır. Kuzey Amerika'da 1960'lı yıllardan bu yana ulusal azınlık konumundaki nüfusların tanınma talebine yanıt olarak gelişmiştir (Kastoryano, 2009, s. 22). 1970'li yılların başında Avustralya ve Kanada'da bu toplumların bir özelliği olan kültürel çeşitliliği teşvik eden devlet politikaları için kullanılmıştır. Bu ülkelerin, tam da bu dönemde çokkültürlü kimliklerini kucaklayarak çokkültürlülüğü benimsemiş olmaları da kavramın anlamıyla ilgili yeterli ipucu sunmaktadır (Rattansi, 2011, s. 7). Çokkültürlülüğün ana düşüncesi, kültürel farklılıklara karşın aynı devlete aidiyet duygusunun sürekliliğinin sağlanmasıdır (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 352).

Doytcheva'nın (2009, s. 25) tanımına göre çokkültürlülük, modern demokrasilerin, kurumlarını yeniden biçimlendirerek ve kişilere farklılıklarını geliştirmek ve aktarma imkânını vererek farklı kültürlerin tanınmasını gerektiği düşüncesini temel alan tarihsel bir siyasi program, entelektüel tartışma ve pratik deneyim bütünüdür. Çokkültürlülükle ilgili araştırmalar, daha çok farklı ülkelerden kitlesel göçler sonucu kurulmuş ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerle, yoğun iş göçü alan çoğunluğu Avrupa'da olan devletleri kapsamaktadır (Çarpar, 2012, s. 48).

Çokkültürlülük politikalarına farklı bakış açılarıncı yöneltilmiş eleştiriler de vardır. Kimileri için çokkültürlülük kültürel kimliklere, hak eşitliğine ve fırsat eşitliğine saygı ile eşdeğerdedir ve demokrasinin temelini oluşturur; kimilerine göre ise tersine, "kabileciliği" çağırıştırır ve bu yönüyle, şimdiye değin devletle sağlanan ulusal birlik ve bütünlüğü yeniden tartışmaya açmaktadır (Kastoryano, 2009, s. 21). Kaya ve Kentel'e (2005, s. 78) göre çokkültürlülük ideolojisi kültürleri bölümlere ayırma eğilimindedir ve aynı zamanda kültürleri etnik gruplara bağlı, kendi içinde tutarlı, birleşik ve yapısal bütünlükler olarak kabul eder.

Çokkültürcülük, kültür kavramını bir etnik grubun mülkiyeti olarak tözselleştirerek, kültürleri bağımsız birimler olarak şeyleştirmeye, sınırları ve karşılıklı farklılıkları aşırı vurgulama riskini taşır; aynı zamanda cemaat içi uyuma yönelik baskıcı talepleri meşrulaştırma potansiyeli açısından, kültürlerin kendi içindeki homojenliğini de riske atar. (Kaya ve Kentel, 2005, s. 78)

Çokkültürlülük konusunda en sık karşılaşılan tartışmalardan biri de çokkültürlülüğün olup olmadığı konusudur. Özellikle Batı Avrupa'da 2000'li yıllarla birlikte çokkültürlülüğün artık işlevsel olmadığı, hatta ölümünün gerçekleştiği görüşü yayılmaya başlamıştır. Öyle ki Şubat 2012'deki Münih Güvenlik Konferansı'nda Büyük Britanya başbakanı David Cameron'un çokkültürcülüğün işe yaramadığına ilişkin açıklaması Fransa ve Hollanda gibi eski göç ülkelerindeki çok sayıda politikacıda yansımaları bulmuştur (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 354). Çokkültürlülük politikalarına yapılan önemli eleştiriler arasında bu politikanın kültürel farklılıkları öne çıkararak etnik çatışmalara zemin hazırlaması, bireysel tercihlere vurulmuş bir darbe olması ve her türlü geçişkenliği önleyerek kültürler arasında yabancılaşmaya sebep olması gibi düşünceler de yer almaktadır (Çarpar, 2012).

Çokkültürcülüğün öldüğünü savunan görüşün içerisinde bu kavramın yeni bir kavram olan kültürlerarasılığa (*interculturalism*) dönüştüğünü ileri sürenler vardır (Göktuna Yaylacı, 2017; Rattansi, 2011). Buradaki esas nokta, çokkültürcülükteki gibi farklılıkları kucaklamaktan çok, farklı etnik ve inanç kökenleriyle temas ederek etkileşim hâlinde olmaktır (Rattansi, 2011, s. 152). Kültürlerarasılık, kültürleri sözde ayrı alanlara hapsetmeden ırkçılığa, yabancı düşmanlığına, milliyetçiliğe ve etnik-merkezçiliğe meydan okumayı amaçlamaktadır (Kaya ve Kentel, 2005, s. 78). Etkileşim ve diyaloga çokkültürcülüğün daha fazla yöneldiği varsayılan kültürlerarasılığın bir arada var olmanın daha fazlası vardır ve daha az grupçu, senteze daha çok odaklanan bir anlayış olarak düşünülmektedir (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 358).

Çokkültürlülüğe karşı gelişen tepkiler, eşitlik arayışında farklılıkları öne çıkartarak kültüre ve kimliklere ayrıcalık tanıyan politikalar arasındaki çelişkilerin altını çizmektedir (Kastoryano, 2009, s. 26). Çokkültürlülüğün bölücü, yıkıcı, ötekileştirici, vb. yönünü vurgulayanlara karşın çokkültürlülüğü savunanlar esasen çokkültürlülüğün sanıldığı gibi bölücü olmadığını, kültürleri atomize bir hale getirmediğini; tersine ortak bir kültür yaratabileceğini ileri sürmektedirler (Çarpar, 2012, s. 52). Çokkültürlülük, kültürel etkileşimlerden ortaya çıkan sinerjilere ve farklı kültürel toplulukların üyeleri arasındaki birçok günlük temas ve iş birliğiyle yaratılan yeni kültürel "yaşayıp gitme" biçimlerine dikkat çekmektedir (Jakubowicz, 2015, s. 222). Parekh (2002) ise çokkültürlülüğün birleştirici yapısıyla ilgili şunları söylemiştir:

Diğer toplumlar gibi çokkültürlü bir toplum da, ayakta kalmak için, geniş ölçüde paylaşılan bir kültüre ihtiyaç duyar. Birçok kültürü kapsadığı için, ortak kültür ancak bunların etkileşimi sonucunda ortaya çıkabilir ve hem çeşitliliklerine saygı göstermek hem de onları ortak bir yaşam biçimi etrafında birleştirmek zorundadır (Parekh, 2002: 280).

Modood ise, (2013, s. 146) çokkültürcülüğün yalnızca bireyi değil, grupları da içeren bir entegrasyon modeli olduğunu savunmaktadır. Bu sebeple de çokkültürcülüğün ve entegrasyonun birbirleriyle ilişkili olduğunu ancak birbirlerinin yerine geçecek alternatif terimler olmadığını söylemektedir. Modood'a (2013, s. 151) göre entegrasyonun dört temel gerçekleşme tarzı vardır ve bunlar asimilasyon, bireyci entegrasyon, dünya vatandaşlığı ve çokkültürcülüktür.

2.3.2. Avustralya'da çokkültürlülük

Kuruluşundan beri bir göç ülkesi olarak kabul edilen Avustralya'nın göç politikasında iki dönüm noktası göze çarpmaktadır. İlk dönem 1973'e kadar süren ve asimilasyon temelli olan Beyaz Avustralya politikası, ikinci dönemse günümüze dek süren çokkültürlülük politikasıdır (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 2).

Yerli halk olan Aborijinler'e karşı uygulamaları 1960'lara kadar yumuşamayan Avustralya, göçmen alımlarındaki tutumlarında da 1970'lere kadar Beyaz Avustralya politikası içinde olmuştur (Inglis, 2011; Mortan ve Safrati, 2014; Mütercimler, 1998; Rattansi, 2011; Şenay, 2010). 1901 yılında başlatılan bu politikanın yasal çerçevesini Göçü Sınırlandırma Yasası oluşturmaktadır ve bu yasa, beyaz ırktan olan ve yalnızca Avrupa dillerini konuşanların göçüne izin vermiştir (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 2). 1960 yılına gelene kadar yirmi yıl boyunca uygulanan toplu göç programları sayesinde Avustralya'nın nüfusunu yılda %1 oranında artırabildiği bilinmektedir (Inglis vd., 2009, s. 106). Ancak bu oranın, beklentilerin epey altında kaldığını söylemek gerekmektedir.

Hedeflediği sayılarda göçmen çekmeyi başaramayacağını anlayan Avustralya, 1960'ların sonlarına doğru Beyaz Avustralya politikasını terk etmeye başlamıştır (Şenay, 2010, s. 264). İkinci Dünya Savaşı sonrasında çoğu ülkenin yaptığı gibi Avustralya da kendi ekonomisini geliştirecek fırsat arayışlarına girmiştir. 1966 yılına kadar Avustralya'nın hâlihazırda Birleşik Krallık, Malta, İtalya, Batı Almanya ve Yugoslavya gibi birtakım Avrupa ülkeleriyle ikili anlaşmalara imza atmış olduğu bilinmektedir (Inglis, 2011, s. 49). Böylece 1968 yılında Avustralya, Türkiye'yle de ikili bir anlaşma imzalamıştır. İlerleyen bölümlerde detaylarına yer verilecek bu anlaşma sonrası Türklerin Avustralya'ya göçü başlamıştır.

Jakubowicz'e (2015, s. 223) göre, Avustralya'nın çokkültürcülüğü benimsemesi Müslümanların ülkeye girişiyle başlamıştır ve buna önyak olan da Türkiye'yle yapılan ikili anlaşma olmuştur. Benzer şekilde Koleth (2015, s. 239) de Avustralya çokkültürcülüğünün temellerinin farklı ülkelere göçmenlerin gelmeye başladığı 1970'li

yılların başlarına dayanmakta olduğunu söylemektedir. Türklerin Avustralya'ya göçü Lübnan, Irak ve İran gibi ülkelerden ve daha sonra da farklı Afrika ve Asya ülkelerinden göçün de öncüsü olmuştur (Jakubowicz, 2015, s. 223).

Avustralya'nın sömürgeci yerleşimcilikten çokkültürlü bir göçmen ülkesine dönüşümü 1970'li yıllardan bu yana küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası göçün Avustralya'ya yönelmesi ve kültürel çeşitliliğin artmasıyla gerçekleşmiştir (Koleth, 2015, 237). Avustralya çokkültürcülüğüyle ilgili tartışmaların merkezinde yeni gelen göçmenlerin Avustralya toplumuna entegre olup olamadığı sorgulanmaktadır. Bu da, eskiden var olan eşitsizliklerin yeni kuşaklarla birlikte yeniden üretilerek devam mı ettiği yoksa bireyler ekonomik ve sosyal olarak güçlendikçe ortadan mı kalktığı tartışmalarını beraberinde getirmektedir (Jakubowicz, 2015, s. 223). Daha iyi bir çokkültürlü yapının gereklerinin tartışılması son derece olağan olmakla birlikte, Avustralya özelinde çokkültürlülüğün ölümünün söz konusu olmadığını söylemek mümkündür. Vasta'ya (2015, s. 291) göre Avustralya'da yaşayan göçmenler ortak bir aidiyet duygusu sergilemekle birlikte ulus-ötesi kimliklerini koruyarak herhangi bir bölünme yaşamaksızın çeşitli coğrafi alanı ev olarak görebilmektedirler. Tıpkı Fraser'ın (1981) "Çokkültürlülük bölünmeyle değil, çeşitlilikle ilgilidir; izolasyonla değil etkileşimle ilgilidir" (Fraser, 1981'den aktaran Chisari, 2013, s. 10) sözlerinde olduğu gibi.

2.4. Türkiye'den Yurt Dışına İşgücü Göçü

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı ülkelerindeki yatırımın yoğunlaşması ve üretimin genişlemesiyle beraber yeni bir göç dalgası baş göstermiştir. Özellikle 1945 yılından 1970'lerin başına kadar, az gelişmiş ülkelerden Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'nın hızla genişleyen endüstriyel bölgelerine çok sayıda göçmen işçi getirilmiştir (Castles ve Miller, 2008, s. 95).

Türkiye'ye baktığımızda, Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen uluslararası göç hareketlerini takip eden hızlı kentleşme sürecinde, öncelikle yoğun bir kırsal göçünün yaşandığını, daha sonra kentleşme sürecinin uluslararası işgücü pazarına eklenmesiyle yurtdışına yönelen yoğun bir işgücü göçü görüldüğünü söyleyebiliriz (İçduygu vd. 2014, s. 173). Türkiye'den yurt dışına yaşanan bu iş gücü göçü, Almanya başta olmak üzere öncelikle Batı Avrupa'ya yönelik gerçekleşmiştir.

Avrupa hükümetlerinin ve işverenlerinin ekonomik büyümeyle paralel ortaya çıkan işgücü açığını yerel işgücüyle karşılayamaması, onları, ilk etapta Güney Avrupa ülkelerinden, daha sonraki aşamada ise Akdeniz çevresindeki ülkelerden işgücü alımına

geçmeye zorlamıştır (Canatan, 1990, s. 13). Yani burada, ihtiyaçların öncelikli olarak daha yakın ülkelerden karşılanmaya çalışıldığı söylenebilmektedir. Örneğin Fransa özelinde daha çok İtalya, Belçika, İspanya kökenli göç dalgaları söz konusuysen Almanya'nın ilk önemli işçi kaynakları Prusya ve Polonya, İngiltere'nin ise İrlanda olmuştur (Akalin, 2016, s. 94).

Bu yeni kitlesel göç hareketinin yaşandığı dönemin aynı zamanda sanayileşmenin hızlandığı ve küreselleşmenin etkilerinin görüldüğü bir süreç olması nedeniyle, yaşanan göç de öncekilerden farklı özelliklere sahiptir (Şahin Kütük, 2017, s. 86). Devletlerin karşılıklı anlaşması ve göç edenlerin çoğunlukla işçi olması, bu göç dalgasının yapısını ve ülkelerin bu hareketten etkilenme şeklini de etkilemiştir.

1960'lı yılların sonlarında başlayan ve Türkiye'den Avustralya'ya olan işçi göçüne bakmadan önce, Batı Avrupa'ya olan göçün işleyişini incelemek gerekmektedir. Çünkü Türkiye ile Avustralya arasında gerçekleşen bu gelişimin, o yıllarda Türkiye'den Avrupa'ya ve Avrupa'dan Avustralya'ya olan göç hareketlerinin seyriyle son derece ilintili olduğunu söylemek mümkündür (Şenay, 2010, s. 263).

2.4.1. Batı Avrupa'ya işgücü göçü

Türklerin yurt dışına giriş ve çıkış özgürlüğü 1961 Anayasası'nın kabulü ile gerçekleşmiştir. Dolayısıyla işçi göçmenlerin hareketliliğinin başlaması da bu zamana denk gelmektedir. Türkiye'den yurt dışına yönelik ilk işçi göçü daha önce de belirtildiği gibi Almanya'ya olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ikiye bölünen Almanya'nın Batı kısmı "ekonomik mucize" olarak tanıtılan yoğun istihdam sürecini hızlandırdıktan sonra, önceleri Doğu Almanya'dan kaçan soydaşlarını açık iş yerlerine yerleştirmiş; daha sonra Avrupa'nın yeni endüstrileşen ülkelerine doğru uzanıp, taze ve tüketilmemiş işgücü kaynakları aramaya başlamıştır. İlk önce Ortak Pazar ülkesi olan İtalya'dan, sonra sırası ile İspanya, Yunanistan ve Türkiye gibi Akdeniz ülkelerinden vasıfsız ve vasıflı işçiler bu ülkenin işgücü piyasasında çalışmışlardır. (İçduygu vd. 2014, s. 181)

Bu dönemdeki en önemli gelişme, Türkiye ile Almanya arasında imzalanarak 30 Ekim 1961'de yürürlüğe giren ikili işgücü anlaşması olmuştur. Anlaşmalar öncesinde gerçekleşen göç, bireylerin ya da küçük grupların girişimine bağlı kaldığından, az bilinmekteydi (İçduygu vd. 2014. s. 186). Ancak ikili anlaşmalarla birlikte, işgücü ihracı tamamen ilgili hükümetlerin politikalarına bağlı hâle gelmiştir.

Bu durum, Türkiye'de "Tercüme ve İşbulma" adı altındaki özel firmaların yurt dışına işçi gönderme süreçlerini başlatmıştır (Abadan-Unat, 2017, s. 84). Türkiye ile diğer

lkeler arasındaki benzer anlaşmalar, göçün genel koşulları iş ve ücret konularını da içerecek şekilde, Avusturya, Hollanda ve Belçika ile 1964'te, Fransa ile 1965'te, İsveç ve Avustralya ile 1967'de imzalanmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 255).

İkili anlaşmalar, potansiyel göçmenlerin sağlık ve beceri düzeylerinin belgelenmesine, kartların çıkartılmasına, ulaştırma düzenlemelerinin yapılmasına ve Türk işçi yurtdışına çıktıktan sonra tek tek işçiler ile yabancı işverenler arasında yapılan sözleşmelerin ihlali ya da iptali durumunda ne yapılacağına dair prosedürleri ayrıntılı olarak düzenlemekteydi. (İçduygu vd., 2014, s. 186)

İkili anlaşmaların içeriğindeki zenginlik, bir bakıma yoğun bir talep oluşmasına ortam hazırlamıştır.

Bu esnada yürürlüğe giren Türkiye İlk Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında düşük nitelikli işçilerin yurtdışına gönderilmesi ile Türkiye'nin endüstrileşmesi için gerekli eğitilmiş elemanların sağlanabileceği düşünülmüştür (Abadan-Unat, 2017, s. 86). Bu planda yer alan bazı açıklamalar aracılığıyla göçün bir hedef olarak benimsendiği açıkça belli olmaktadır:

İstihdam politikasının bir başka yönü de işgücü fazlasının işgücü kıtlığı çeken Batı Avrupa ülkelerine ihracıdır. Ancak, Türkiye işgücü fazlalığı olan, fakat niteliği yüksek işgücü konusunda kıtlık çeken bir ülkedir. İşgücü ihracının niteliği yüksek işgücü halinde olması bu kıtlığı artırabilir, bu sakıncanın önlenmesi için tedbirlerin alınması şarttır. (T.C. Başbakanlığı, 1963, s. 456)

Söz konusu hedefin çıkış noktası, Türkiye'de o yıllarda artan işsizliğe karşı bir çözüm bulunmuş olması ihtimalidir. Gönderilecek olan işçiler, ülkede kaldıkları süre boyunca işsizlik oranlarını artıran düşük nitelikli kişiler olduğundan, bu işçilerin yurtdışına gönderilmesinin ülkedeki işsiz sayısının da hızlı bir şekilde düşürülmesine katkı sağlayacağı öngörülmüştür (Abadan-Unat, 2017; Yalçın, 2004).

Öte yandan Türk işçiler, elde edecekleri ekonomik çıkar sebebiyle bu anlaşmaya yoğun ilgi göstermiştir. Birçoğu için yurtiçinde çalışma yoluyla ev, araba, arsa vb. almak rüyadan öte bir şey olmadığından, yurtdışında çok daha az süre çalışıp biriktirilen parayla bunların olası olduğunu görenler, bu durumu kaçırılmaz bir fırsat olarak değerlendirmiştir (Yalçın, 2004, s. 130). Federal Almanya'nın Türkiye'de açtığı yaygın büro ağı sayesinde de yurtdışına işçi göçü beklenenden çok daha hızlı bir artış göstermiştir (Yalçın, 2004, s. 124). 1960 yılında yurt dışında 2700 işçi çalışırken bu sayı, bir yılda %300 oranında bir artışla 6700'lere yükselmiştir (Abadan-Unat, 2017, s. 84). Bu sayılar tahmin edileceği üzere her yıl artarak devam etmiştir.

Giden işçilere ailelerini beraberinde getirmeleri izni verilmemişti. Hepsi 'heim' denilen kolektif yatakhane-yurtlarda kalıyorlardı. Ailelerinden uzak kalmalarına rağmen birincil

hedefleri mukaveledeki iş süresinin uzatılması idi. Hepsinin temel amacı dönüşlerinde bağımsız bir iş yeri kurabilecek ölçüde tasarrufta bulunmaktı. (Abadan-Unat, 2017, s. 86)

Bu durum, Neoklasik göç kuramlarındaki itici ve çekici göç kuvvetleriyle benzerlik taşımaktadır. Canatan'a (1990, s. 14) göre bir yandan Avrupa ülkelerinin sunduğu iş, sosyal olanaklar ve görece yüksek gelir gibi "çekici" faktörler, diğer yandan da işgücü veren ülkelerdeki işsizlik, yoksulluk, düşük gelir ve sosyal olanakların yetersizliği gibi "itici" faktörler binlerce insanı uluslararası göçe zorlamıştır. Almanya'ya işçi göçünün ilk dönemi için temel belirleyici özellik, bu sürecin geçici olarak bilinmesi sebebiyle, işçilerin çoğunlukla ailelerini geride bırakarak tek başına gitmesidir (Yalçın, 2014, s. 134). Aile eksikliğinin tamamen ikili anlaşmaların getirdiği "misafir" işçilik kavramının bir gereği olduğu açıktır. Bu programların temel sorunu, ithal ettikleri işçiyi sadece bir işgücü ve üretim girdisi olarak hayal etmeleri ve işçinin bu üretim potansiyelinin, onun diğer bütün insani yetkinlik ve ihtiyaçlarından soyutlanabilir, ayırt edilebilir bir şey olduğunu varsaymalarıdır (Akalin, 2016, s. 95). Bu varsayımın bir sonucu olarak da misafir olarak gelen işçilerin yalnızca kendi ekonomik ihtiyaçlarını giderecekleri, bu ihtiyaç bittiğinde de sorunsuz bir şekilde geri dönecekleri düşünülmüştür. Hatta Batı Avrupa'ya Türk işgücü göçünün üç türünün de geçici olduğu söylenebilmektedir: Almanya, Fransa, Hollanda gibi göç alan ülkeler tarafından, Türkiye tarafından ve göçmenlerin kendisi tarafından (Inglis vd. 2009, s. 107). Bu sebeple asimilasyon kavramı söz konusu bile olmamış, uyum konusu da gereksiz bulunurken kimi durumlarda tehlikeli bile görülmüştür.

Ancak giden işçiler karşılaştıkları zorlu şartlarda bile kısa sürede yurda dönüş niyeti göstermemişlerdir. Örneğin 1966-67 yıllarında özellikle Alman otomobil sektöründe baş gösteren ekonomik kriz, diğer işçiler ile birlikte 70.000 kadar Türk işçisinin de işten çıkartılmasına neden olmuştur (Abadan-Unat, 2017, s. 87). Çalışma koşullarında görülen bu değişime rağmen, Türklerin Avrupa'da çalışma isteklerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Elbette ki misafir işçi programlarında ülkeden ülkeye farklılıklar gözlenmektedir. Almanya ve İsviçre'deki programlar bu sıralamanın daha katı ucunu meydana getirmiş; vatandaşlığa kabul, oturma izinlerinin uzatılması ve aile birleşimi gibi konularda politikalarını fazla sıkı şekilde yürütmüşlerdir (Akalin, 2016, s. 96). Bu ülkelerde işlerini kaybeden Türk işçilerin büyük çoğunluğu anayurda dönmeyip Hollanda, Belçika, Danimarka gibi komşu ülkelerde iş bulmaya çalışmış, bulamayanlar ise hemşerilerinin yanında bir süre barınmış ve bu işçilerin çoğu, kaybettikleri işlerine kısa sürede yeniden

kavuşmuşlardır (Abadan-Unat, 2017, s. 88). Bu aşamadan sonra ise göçmenlerin yurda dönüş fikrinden giderek uzaklaştıklarını söylemek mümkündür.

Bu aşamada konuk işçi kabul eden Avrupa ülkeleri yabancı işgücünün 'geçici' olmayıp 'kalıcı' olduğuna kanaat getirdi. Bu eğilimi gören hükümetler göçmen kabul eden ülkelerle sosyal hakların tanınması için görüşmeler başlattılar. Bunun sonucunda Türkiye ile ikili anlaşmalar imzalamış olan Avrupa devletleri bir seri sosyal güvenlik anlaşması imzaladılar. Bu anlaşmalar çerçevesinde yabancı işçiler sağlık bakımı, iş kazaları, sakatlık ölüm hallerinde sosyal sigorta kapsamına alınıp, kendilerine doğum ve çocuk yardımı, işsizlik ve emeklilik hakları tanındı (Abadan-Unat, 2017, s. 88).

İşgücü göçünün kalıcı olmayacağı yönündeki umut, başlarda yalnızca hükümetlerde değil aynı zamanda göçmenlerde de görülmekteydi. Ancak zaman geçtikçe şartlar ve hedefler değişmiş, işçiler tarafından kalıcı olmanın yolları aranmaya başlamıştır. İşçilerin, işverenlerinden eşleri için de göçmen işçi alımı yapılması yönünde istekte bulunabileceklerini fark etmeleriyle birlikte aileler oluşmaya ve çocuklar doğmaya başlamıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 100). 1970'li yılların başında aile birleşimlerinin ortaya çıkması ve yeni doğumların olması, yalnızca Avrupa ülkelerindeki işçilerin sayısını artırmakla kalmamış, kalıcı olarak yerleşme eğilimlerini de pekiştirmiştir (Canatan, 1990, s. 18).

Bu dönem, aynı zamanda 1970 Petrol Krizi'ne denk gelmektedir. Kriz aslen Batı'nın üretim yapısını temelden etkilemiş, bu da ekonomik göç dalgaları üzerinde çok önemli etkilere neden olmuştur (Akalin, 2016, s. 98). Yeni endüstriyel bölgelere yatırımların yapılması, dünya ticaret kapılarının değişmesi ve yeni teknolojik gelişmelerle birlikte göçün seyri değişmeye başlamıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 95). O güne kadar yabancı işgücünün yöneldiği ağır ve imalat sanayileri bu krizden doğrudan etkilenmiş, büyümenin yavaşlamasıyla birlikte de yabancı işçiler artık gereksiz olarak görülmüştür (Akalin, 2016, s. 98). Bu gelişmelerin sonucunda Türkiye'den giden göçmen işçi sayısı yılda 17000'e kadar düşmüş; 1975 yılı Türkiye'den Avrupa'ya yönelen toplu işgücü göçünün son bulunduğu yıl olmuştur (İçduygu vd., 2014, s. 192). En nihayetinde tüm göçmen alımları durdurulmuş olsa da bu durum, söz konusu emek göçü hareketliliğinin son bulması anlamına gelmemiştir:

Bu süreçte yeni işçi alımı olmasa da işçilerin ailelerinin gelmesi ile Avrupa ülkelerindeki yabancı sayısında artışlar yaşanmıştır. 1980'li yıllarda ise işçilerin yanlarına gelen aile üyeleri ile birlikte kurdukları yeni yaşamları, kültürel ve inançsal özelliklerine uygun alışveriş merkezleri (kasap, manav, döner dükkanları... vb. gibi), ibadethaneler daha görünür hale gelmiştir (Şahin Kütük, 2017, s. 86).

Dolayısıyla 1970'lere gelinmesiyle birlikte, hem Batı Avrupa'daki göçün yapısında bir dönüşümün başladığı hem de Türk işgücü göçünün ABD, Kanada ve Avustralya gibi daha uzak ülkelere doğru kaymasına zemin oluşturduğu söylenebilmektedir.

2.4.2. Avustralya'ya göç

Türkçe konuşulan dünyadan Avustralya'ya göç beş dalgada gerçekleşmiştir (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 33). Bunlardan birincisi, 1945 yılında Kıbrıs Türkleriyle başlamış ve 1974 Kıbrıs Harekatı'na kadar sürmüştür. İkinci dalga, 1968 yılında Türkiye ve Avustralya arasında imzalanan anlaşma sonucu Türkiye'den gelen göçmenleri kapsamaktadır. Üçüncü dalga olan Batı Trakya Türklerinin göçü, *Avustralya-Yunanistan İnsan Göçü Anlaşması* kapsamında, 1969'da başlamıştır. Dördüncü göç dalgası, Avustralya'nın maden sektöründeki gelişmeler sebebiyle yaşanan bir beyin göçüdür. Beşinci dalga ise 2000'den sonra Türkiye'den gelen girişimcilerin bu ülkede kurdukları işletmeler ve aktif ekonomik ilişkilerle yaşanmaktadır.

Bu beş dalgadan yalnızca biri resmî bir anlaşma kapsamında gerçekleşmiştir. Daha önceki bölümlerde bahsedildiği gibi Türkiye de farklı Avrupa ülkeleriyle bazı anlaşmalar imzalamıştır. Yakın dönemlerde göç konusunda benzer yollardan geçmiş iki ülkenin göç merkezli yeni bir ilişki kurmasının bir bakıma kaçınılmaz olduğu düşünülebilir. Böylece Türkiye ve Avustralya arasındaki diplomatik ilişkiler yavaş yavaş kurulmaya başlamıştır.

Söz konusu anlaşma, daha önce de bahsedilen, görüşmeleri 1965'te başlayıp ve 5 Kasım 1967'de Canberra'da imzalanan işgücü anlaşmasıdır. Görüşmelerin bu kadar uzamasındaki neden, Avustralya'nın yerleşmeye kararlı göçmen talep etmesi, Türkiye'nin ise ancak kısa süreli işgücü arzına istekli olmasıdır (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 34). Türkiye hükümetinin Batı Avrupa'ya "misafir işçi" olarak gönderdiği vatandaşlarından beklediği dönüşü alamamış olması, konuya temkinli yaklaşmasına sebep olmuştur.

Başta Batı Almanya olmak üzere altı ülkeyle kısa süreli istihdam anlaşması olması nedeniyle Türkiye'nin eli güçlüdür. İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya ekonomisinin genişlemesinden yararlanmak isteyen Avustralya'nın ise başta İtalya olmak üzere, Avrupa'da irili ufaklı dokuz ülkeyle işgücü ithali anlaşması bulunmasına karşılık, beklediği sayıda göçmen sağlayamamış olması nedeniyle ciddi işgücü açığı vardır (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 35).

Görüşmeler henüz sürmekteyken, 1966 yılında Hürriyet gazetesinde Avustralya'nın işçi alacağına ilişkin bir ilan yayımlanmıştır (Inglis, 2011, s. 50). Bunun sonucunda İstanbul'daki Birleşik Krallık Başkonsolosluğu önünde yaklaşık 2000 kişinin sıraya girdiği bilinmektedir. Bu yoğun talep üzerine, göç işlemlerinin daha rahat bir şekilde yapılabilmesi için Avustralya'nın kendi konsolosluğunun kurulmasının daha sağlıklı

olacağı düşünülmüştür (Inglis, 2011, s. 50). Tüm bu sebepler göz önünde bulundurularak 1967 yılında her iki ülkenin de ihtiyacını karşılayacak bir anlaşma ortaya çıkmıştır.

Anlaşmanın tam adı 'Türklerin Avustralya'da İkamet ve Çalışmaları Hakkında Türkiye Cumhuriyeti ile Avustralya Milletler Topluluğu Hükümeti Arasında Anlaşma'dır. Türk göçmenlerin seçilme işlemleri Ankara'da bulunan Avustralya Göç İşleri Ofisi ile Türkiye İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun işbirliğiyle gerçekleşmiştir. Anlaşma gereğince Avustralya hükümeti göçmenlerin Avustralya'ya ulaşım ve oradaki ikamet masraflarını karşılamış ve göçmen başına (birlikte göç ettiği eşini ve 19 yaş üstü çocuklarını da kapsamaktadır) 25 Avustralya doları miktarında maddi yardımda bulunmuştur (Şenay, 2010, s. 266).

İmzalanan anlaşmanın hemen sonrasında Ankara'da Avustralya Başkonsolosluğu açılmış ve yoğun bir iş yükünün ardından Avustralya'ya ilk katile altı ay sonra yola çıkmıştır (Inglis, 2011, s. 55). 1968'den 1975 yılına dek özel destek programı (Special Passage Assistance-SPAP) kapsamında 14.192, bir davet mektubu olarak gelenler 8.366 olmak üzere, Türkiye'den toplam 22.558 kişi Avustralya'ya yerleşmiştir (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 32).

Avustralya'nın göç etmek isteyen kişilerin eş ve çocuklarının da ülkeye yerleşmesinin önünü açmış olması, özellikle evli çiftlerin Avrupa yerine Avustralya'ya yönelmelerine neden olmuştur (Şenay, 2010, s. 266). Buradaki tercih edilebilirliğin en önemli sebebinin, göçmenlerin ailecek çalışıp daha çok kazanç elde ettikten sonra Türkiye'ye dönebilmeleri düşüncesi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte göçmen adaylarının bir kısmı, Almanya'ya gidişin önceki yıllara göre zorlaşması ve bekleme listelerinin çok uzun olması sebebiyle Avustralya'ya gitmek için başvuru yapmıştır (Şenay, 2013, s. 41). Burada dikkat çekilmesi gereken son derece ironik bir nokta ise, 1967 anlaşmasını takiben Türkiye'den Avustralya'ya gelmiş birçok kişinin bu yeni ülkeye kalıcı göçmenler olarak alınmış oldukları bilgisinden mahrum olmalarıdır (Şenay, 2010, s. 266).

Öyle ki 1967 yılında imzalanan anlaşmada, söz konusu göçün kalıcı yönünü ifade eden tek bir madde yer almamaktadır (İçduygu, 1994, s. 76). Türkiye başından beri bunun geçici bir göç olmasını arzulamış, müzakereler esnasında anlaşmanın başlığında "göç", "yerleşim" gibi ifadelerin kullanılmasına karşı çıkmış ve bunların yerine, "ikamet", "istihdam" ifadelerinin kullanılmasını talep etmiştir (Şenay, 2010, s. 267). Dolayısıyla göçmenler tüm işlemlerini tamamlayıp Avustralya'ya ayak bastıklarında bile, kendilerinin aslında kalıcı olarak göç ettiklerini bilmelerini sağlayacak herhangi bir gösterge olmamıştır. Söz konusu anlaşma iki yıllık bir çalışma zorunluluğu getirdiğinden, göç

edenler de resmî teze göre zorunlu olan iki yılın ardından geri döneceklerini düşünmüşlerdir (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 35).

Göç etmek için seçilen göçmenler, 1968 yılının Şubat ve Ekim ayları arasında gerçekleşen Qantas Havayolları uçuşlarından biri içi sıra bekledikleri süreçte kendileri için hazırlanan İngilizce kurslarına katılım sağlamışlardır (Inglis, 2011, s. 58). Ancak, Inglis'in de belirttiği üzere, bu kurslar yaşanacak kültür değişikliği için gerekli hazırlığı sağlayacak derecede başarılı olamamıştır.

Başlarda Avustralya'ya gelen tüm göçmenlerin Anglo-Kelt topluma asimile olması beklenirken 1967'den sonra, bu yaklaşımın mevcut kültürel çeşitliliğin karşısında zayıf kaldığı kabul edilmeye başlanmıştır ve 1970'e kadar ise çokkültürlülük politikası benimsenmiş ve Avustralya'nın kurumsal yapısında bir reforma gidilmesi gerekliliği anlaşılmıştır (Inglis vd. 2009, s. 107). Bu dönemden itibaren, göçmenlerden asimile olmak yerine mevcut topluma entegre olmaları beklenmiştir. Bu da kendi kültürlerini koruyabildiklerini göstermiş ve bu durum, entegrasyon için son derece önemli kabul edilmiştir (Rattansi, 2011, s. 8). Türklerin ikili anlaşmayla Avustralya'ya gelişleri de bu kültürel dönüşüm dönemine rastlamıştır. Yaptığı anlaşmayla birlikte Avustralya, kendi Beyaz Avustralya politikasına ters düştüğünün farkında olduğunu gösteren bir adım atmıştır (Inglis, 2011, s. 51). Türkler de kendilerinden önce ülkeye gelmiş ve Anglo-Kelt kültürden olmayan başka ülke vatandaşlarının varlığı sayesinde oluşmaya başlamış çokkültürlülüğe açık olma hâlinde yararlanmışlardır (Inglis vd. 2009, s. 107). Bu durum, Türklerin, 19. yüzyıldan beri Avustralya'ya gelen Müslüman kökenli en büyük göçmen grup olmaları nedeniyle önem taşımaktadır. Hatta daha önce de belirtildiği gibi Jakubowicz'e (2015, s. 223) göre, Avustralya'nın çokkültürcülüğü benimsemesi Müslümanların ülkeye girişiyle başlamıştır ve buna önyak olan da Türkiye'yle yapılan ikili anlaşma olmuştur. Öyle ki kuzey yarım küredeki gelişmekte olan bir ülkeden, güney yarım kürenin en gelişmiş ülkelerinden birine doğru gerçekleşen bir göç hareketinin ne kadar büyük bir zıtlık içerdiğine dikkat çekilmesi gerekmektedir (Karanfil, 2007, s. 60). Ekonomi temelli ortaya çıkan bir göç hareketi açısından dikkat çekilmesi gereken durum yalnızca iki ülkenin ekonomik koşullarındaki farklılık değildir. Burada dil, din, gelenek, görenek ve gündelik işleyiş açısından da son derece ciddi kültürel farklılıklara sahip iki ülkeden söz edilmektedir (Karanfil, 2007, s. 60).

Göçmenler Avustralya'ya adım attıklarından itibaren yetkililer tarafından karşılanıp, "hostel" olarak adlandırılan geçici konaklama alanlarına yerleştirilmişlerdir. Bu hosteller 1940'lı yıllardan kalma eski askeri kamplardan dönüştürülmüş mekânlardır

(Inglis, 2011, s. 80). Buralara yerleştirilen göçmenlere, kendi düzenlerini kurana kadar bir yıl süreyle konaklama izni verilmiştir. Buna rağmen birçok göçmenin kısa sürede buralardan ayrıldığı ve göçmenlerin bazılarının birkaç aile bir arada olmak üzere kiralık evlere taşındığı bilinmektedir (Inglis, 2011, s. 90).

İlk göç ettikleri yıllardan itibaren Türklerin genellikle birbirlerine yakın yerlerde yaşadıkları bilinmektedir. Bunun, göç literatüründe göçmenlerde görülen dayanışma duygusuyla birlikte hareket etmelerinin bir sonucu olduğu düşünülebilir. Son yıllarda adaptasyonun giderek artmasıyla bu durumun eskisi kadar geçerli olduğu söylenememektedir ancak ilk yıllarda Cabramatta ve sonraki yıllarda Auburn gibi muhitlerin Sydney'deki Türklern yerleştiği ilk semtler olduğu bilinmektedir.

Batı Sydney'de bulunan Auburn, tarihsel olarak ağır sanayilere yakın olmuş ve daha ucuz konaklama olanakları sunmuştur. 1970'lerin sonlarından bu yana bölge, Türkçe konuşan sakinlerin yanı sıra küçük Türk işletmelerinin de yoğunlaştığı bir Türk topluluk faaliyetlerinin merkezi haline gelmiştir. Yeni Güney Galler'deki en büyük Türk camisinin yanı sıra birçok Türk toplum kuruluşuna ev sahipliği yapmaktadır. Auburn uzun zamandır "Küçük Türkiye" olarak bilinmesine rağmen, yapısı son on yılda önemli ölçüde değişmiştir. Bugün Türkçe konuşan insanların, Çin ve Vietnam gibi topluluklarının ardından, Auburn'da ikamet eden üçüncü en büyük grubu oluşturmaktadır. (şenay, 2009, s. 260)

Buna rağmen bu bahsedilenler, Avustralya'da bir Türk diasporası oluşumundan bahsetmemiz için yeterli değildir. Daha önceki bölümlerde aktarıldığı gibi, diaspora kavramı travmatik sonuçları olan bir zorla yerinden edilme durumunu içermektedir. Dolayısıyla yurt dışında yaşayan Türkleri, bu yönde travmatik bir toplumsal geçmişleri olmadığından, diaspora olarak kategorize etmek zordur (Inglis vd., 2009, s.111).

Avustralya'ya gelen göçmenlerin hemen hemen hepsi fabrikalarda ve ağır sanayi içlerinde çalışmış ve iki-üç sene içinde Türkiye'ye temelli dönmeyi amaçlamıştır (şenay, 2010, s. 269). Başlarda Avustralya, aldığı göçmenlerin %30'unun yüksek nitelikli göçmen olmasını ummuştur ancak görüşmeye gidenlerin çoğunun düşük nitelikli olduğu ve neredeyse hiç İngilizce bilmeyenlerden oluştuğunu öğrenmişlerdir (Inglis vd. 2009, s. 110). Bu durum da onlar için uygun görülen işlerin genellikle ağır sanayi sektöründen oluşmasına sebep olmuştur. Göçle birlikte gelen çalışma şartları, daha önceden iş deneyimi olmayan kadınların erkeklere kıyasla daha büyük zorluklarla karşılaşmalarına neden olmuştur (şenay, 2013, s. 46). Eşlerin ağır mesai altındaki çalışma şartları, çocuklar üzerinde de olumsuz etkilere sebep olmuştur. Mesailerinden dolayı çocuğuna bakacak birini bulamayan ailelerin, akrabaları tarafından daha iyi bakılacakları düşünmesiyle, geçici olarak çocukları Türkiye'ye gönderdiği de bilinmektedir (şenay, 2013, s. 46).

İnsanların toplum içerisine rahatlıkla katılabilmelerinin en yaygın işaretçilerinden biri dil olduğundan, İngilizce konusunda ilerleyene kadar göçmenlerin sıkıntı çektiği tahmin edilebilir bir gerçektir. Avustralya'da İngilizce, iş bulabilmek, kamu hizmetlerine ulaşabilmek ve sosyal çevre edinebilmek için gerekli olan ortak dil olduğundan çok önemlidir (Inglis, 2011, s. 21). Avustralya'da yaşayan göçmenlerin dil sorununu zamanla aştığı, ancak bu gerçekleşene kadar fazlasıyla zorluk çektikleri bilinmektedir. Yerleştirildikleri hostellerde İngilizce kursları düzenlenmiş olsa da bu kurslar, yoğun bir çalışma döneminin ardından Türkiye'ye dönmeyi planlayan aileler için pek tercih edilmiş değildir (Şenay, 2013, s. 48). Okullarda İngilizcelerini hızlıca geliştirmeleri birçok konuda ailelerine yardımcı olmalarını da sağladığından, bir süre sonra çocukların ailelerinin tercümanları durumuna geldikleri gözlenmiştir (Inglis, 2011, s. 97). Dil sorununun aşılmasıyla sosyal yaşama uyum sağlamanın en güzel betimlemelerden biri, Mortan ve Sarfati'nin (2014, s. 60) şu sözlerinde görülmektedir:

Porselen bardaktan İngiliz çayı içerken göçmen Türk asıllı toplum liderlerinin hemen tamamının hal ve tavırlarından, hatta kullandıkları İngilizceden Avustralyalılaştıkları anlaşılıyor. Almanya Türkiyelisinden farklı olarak hemen hepsi kendini "Avustralyalı Türk asıllılar" olarak takdim ediyor. Hepsi İngilizceyi rahat kullanıyor. Ayrıca bulunduğumuz yer bile onların protokole girdiklerinin bir kanıtı.

Nasıl ki Avustralya toplumunda yer alabilmek için İngilizce önemliyse Avustralya'da ve yurt dışındaki Türkçe konuşan aile ve toplumla teması sürdürebilmek için de Türkçe bilgisi bir o kadar önem taşımaktadır (Inglis, 2011, s. 22). Ancak entegrasyonun gelişimiyle ve kuşakların gençleşmesiyle birlikte, İngilizcenin Türkçeye kıyasla öne çıktığı görülmüştür (Inglis, 2011; Mortan ve Sarfati, 2014). Avustralya'da büyüyen eğitim almaları nedeniyle ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin Türkçelerinin birinci kuşağa göre zayıf kalması, ebeveynlerin çocukları için farklı çözümler aramasını gerektiren bir durum ortaya çıkarmıştır. Cumartesi okulları tam da bu noktada devreye girmektedir. Cumartesi günleri göçmen çocuklarına geldiği dil grubunda örgün eğitim kurumunun, eğitim denkliliğini almış öğretmenlerce verilen dil okulları yer almaktadır (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 200). Türklerin bir çocuğunun hafta sonları çocuklarını Türkçelerini geliştirmeleri için bu okullara yolladıkları bilinmektedir. Cumartesi okullarının Türkçe öğrenmekten ziyade göçmenler için başka bir önemi de çocuklarının "Türklüklerini" kaybetmemeleri için diğer Türk çocuklarıyla bir arada olabilecekleri bir ortam sunmasıdır. Benzer eğilimler, göçmenlerin Türkçe medyayla olan ilişkilerinde de görülmektedir.

1974 yılında göç anlaşmasının son bulmasıyla başlayan dönemde ise göç yeni bir şekil almış, işgücü göçü yerine aile birleşimi yoluyla gerçekleşen göç ağırlık kazanmıştır (Şenay, 2010, s. 269). 1974'e kadar Avustralya'ya yerleşen göçmenler aile birleşimi aracılığıyla bir zincirleme göçün başlamasına da aracılık etmişlerdir (İçduygu, 1994, s. 75). Ancak 1970'lerin sonlarından itibaren Türkiye'den Avustralya'ya gelerek kalıcı olarak yerleşenlerin sayısı yılda bin kişiyi geçmemiştir (Inglis, 2015, s. 52).

Göçmenlerin başlarda misafir işçi olma istekleri, uzun süre için belleklerinde geri dönüş düşüncesini yaşatmış ve Avrupa'dakilerden farklı olarak, uzak mesafenin iletişimi kısıtlaması bu düşüncüyü daha da güçlendirmiştir (Mütercimler, 1998, s. 43). İçduygu'ya (1994, s. 77) göre 1968 ile 1974 yılları arasında Avustralya'ya gelen Türklerin başta yalnızca yüzde 18'i Avustralya'da kalmayı düşünürken 1987 yılına gelindiğinde yarısından fazlası kalmaya karar verdiğini söylemiş, geriye kalanlar ise kesin bir karara varamamıştır.

Avustralya'da kalmayı düşünenlerin sayısının artmasında, hayatlarını burada kurmuş olmaları, gayrimenkul sahibi olmaları ve çocuklarının Avustralya'ya adapte olması gibi sebepler yer almakla birlikte, Avustralya hükümetinin sosyal haklar konusunda sunduğu kolaylıkların da etkisi büyüktür. Kalıcılığı destekleyen göç politikalarının bir göstergesi olarak Avustralya hükümeti, göçmenlerin yalnızca Avustralya'da doğan çocuklarına değil tüm çocuklarına vatandaşlık imkânı sunmuştur (Inglis, 2015, s. 53). Hem Avustralya'nın hem de Türkiye'nin çifte vatandaşlığı tanınması, göçmenlere, Türkiye vatandaşlıklarını tehlikeye atmadan Avustralya vatandaşı olma imkânı sunmuştur. Avustralya'ya göçmenlikten ziyade misafir işçilik düşüncesiyle gelenlerin vatandaşlığa başvurmakta da tereddüt yaşadıkları bilinmektedir (Şenay, 2013, s. 49). Ancak gönülsüz de olsalar kalıcı olduklarını gören Türkler, zamanla gayrimenkule yatırım yaparak ve çocuklarını bir an önce iş hayatına atmak yerine daha iyi bir eğitime teşvik ederek kök salmaya başlamışlar ve Avustralya vatandaşlığı almayı da kabul etmişlerdir (Inglis vd., 2009, s. 110).

2011 yılındaki verilere göre, 2000 yılından önce Avustralya'ya gelerek oturma izni edinmiş olan Türkiye doğumluların %96'sının vatandaşlık alabildiği bilinmektedir (Inglis, 2015, s. 53). Bu tarihten sonra vatandaşlık edinme oranlarında bir düşüş olduğu gözlenmiştir. Bunda, vatandaşlık hakkı için gereken en az iki yıllık oturma iznine sahip olma kuralının 2010 yılında dört yıla yükseltilmiş olmasının bir etkisi olduğu düşünülmektedir (Inglis, 2015, s. 53). Son düzenlemelere göre, Avustralya vatandaşı olmak için, kişinin başvuru aşamasında en az dört yılını geçerli bir vizeyle Avustralya'da

geçirmiş olması ve son 12 ayda ise kalıcı oturma iznine sahip olması gerekmektedir. Ayrıca adayın, temel İngilizce bilgisiyle birlikte, bir ülke olarak Avustralya ve Avustralya vatandaşı olmanın sorumluluk ve ayrıcalıklarıyla ilgili de bilgi sahibi olması gerekmektedir (Markus, 2017, s. 237).

Vatandaşlık şartlarının zorlaşmasına benzer şekilde, günümüzde göç politikalarının da geçen elli yıllık süreye kıyasla esnekliğini yitirdiği söylenmektedir. Bu durum, kalıcı oturma izni edinmede görülen kolaylığı da etkilemiştir. Tüm bunlara rağmen Avustralya vatandaşı olan Türklerin oranı, Almanya gibi birçok Avrupa ülkesine göre daha fazladır (Inglis, 2015, s. 53).

Misafirlikten kalıcılığa geçişte, Türklerin Avustralya toplumuna giderek daha fazla kabul edildikleri hissiyatının da katkısı olmuştur; ancak Körfez Savaşı'yla gelen İslamofobi ve güvenlik korkuları bu durumun biraz bozulmasına sebep olmuştur (Inglis vd. 2009, s. 110). 11 Eylül saldırıları sonrasında ise tüm dünyada gözlemlenen ayrımcı tutumdan Avustralya da payına düşeni almıştır; ancak "Birinci Dünya"ya nispi olarak uzaklığı, ödenecek bedeli düşürmüştü ve iş, yabancı düşmanlığına dönüşmemiştir (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 61).

Avustralyalılar ve Türkler arasındaki ilişkiyi yabancı düşmanlığından uzaklaştırıp kardeşliğe kadar getiren önemli bir konu Çanakkale Savaşı'dır. Türkiye ve Avustralya coğrafi olarak birbirine çok uzak olsa da politik ve psikolojik açılardan sanılanın aksine çok yakındır (Michael, 2015, s.1).

Çanakkale Savaşı'nın Avustralya-Türkiye ilişkilerinin sembolü olmasının sebebi, Gelibolu'da yaşananların hem Avustralya'nın hem de Türkiye'nin ulus olarak kuruluşunda temsil ettiği değerlerdir. Avustralya'nın Gelibolu'da verdiği kayıplara ve yaşadığı askerî başarısızlığa rağmen Gelibolu'nun önemi, Anzak³ askerlerinin gösterdiği kahramanlıktan ziyade, onların İngiliz askerlerinden farklı olarak yenilgi karşısında sergileyebildikleri cesaretle kaynaklanmaktadır (Inglis, 2011, s. 40). Buradaki kıyaslamada, Avustralya'nın ulusal bağımsızlığını Britanya'dan yalnızca 1901 yılında almış olmasının da önemi vardır.

Benzer şekilde, Türkiye için de Çanakkale cephesinde Mustafa Kemal Atatürk'ün gösterdiği askerî başarı Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş öyküsündeki en büyük zaferlerden biri olarak görülmektedir. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün 1934 yılında Anzak askerleri hakkında söyledikleri de Avustralya tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Öyle ki Atatürk'ün bu sözleri, Çanakkale'deki Anzak Koyu'nun yanı sıra,

³ Anzak (ANZAC) adı, Avustralya ve Yeni Zelanda askeri birliğine verilen adın kısaltmasından gelmektedir.

Yeni Zelanda'daki Tarakena Körfezi'ne ve Avustralya'nın başkenti Canberra'daki Mustafa Kemal Atatürk Anıtı'na yazılmıştır (İnglis, 2011, s. 43).

Atatürk'ün bir dostluk ifadesi olarak Avustralyalı ve Yeni Zelandalı annelere gönderdiği mektupta yer alan ifadeler şu şekildedir⁴:

"Bu memleketin toprakları üzerinde kanlarını döken kahramanlar. Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra, artık bizim evlatlarımız olmuşlardır."

Yukarıdaki ifadelerin yazılı olduğu Atatürk anıtının yer aldığı anıt bahçenin girişindeki açıklamalar da son derece önemlidir.

"1985 yılında, I. Dünya Savaşı sırasındaki Gelibolu Seferi'nden 70 yıl sonra, Türk hükümeti 25 Nisan 1915'te Avustralya ve Yeni Zelanda askerlerinin, Gelibolu yarımadasında ilk defa ayak bastıkları bölgeyi 'Anzak Koyu' olarak adlandırmayı kabul etmiştir.

Bu davranışa karşılık Avustralya hükümeti de şiddetle savaşılan bu seferde görev almış olan Anzak ve Türk askerlerinin kahramanlık ve fedakârlıklarının anısına bu 'anıt bahçeyi' tesis etmiştir.

Gelibolu seferi sırasında Türk kuvvetlerinin komutanı olan Kemal Atatürk (1881-1938) modern Türkiye'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı idi. Anıtın üzerinde yazılı olan sözler Atatürk'ün Gelibolu'dan geri dönmeyen Anzaklar için söylediği takdir ifadeleridir." (Balbay, 2008, s. 147)

Birçok Avustralyalı Atatürk'ün sözlerini içselleştirerek onun davetine cevap vermiş ve kendi milli duygularını pekiştirmek üzere Gelibolu'ya hac ziyaretleri düzenlemişlerdir (Michael, 2015, s. 4). Benzer bir eğilim, Avustralya'da düzenlenen törenlerde de görülmektedir:

Günümüzde, Türk grupları her yıl düzenlenen ANZAK günü yürüyüşlerine, çelenk bırakma törenlerine katılmaları için davet ediliyor ve Atatürk'ün 1934'te düşmanlarına söylediği asil sözleri yalnızca başkent Canberra'daki ANZAK Savaşı Anıtı üzerinde kalmayıp, Türk ve geniş Avustralya toplumundan katılımcıların yer aldığı etkinliklerde Türk olmayan davetliler tarafından sıklıkla alınıyor. (İnglis, 2017, s. 236)

Böylece Gelibolu hem Türkiye-Avustralya ilişkileri açısından hem de Avustralya'da yaşayan Türkler açısından sembolik bir değer hâline gelmiştir.

2.4.3. Avustralya'daki Türkçe medya

Göçmenlerin, anavatanlarındaki alışkanlıklarını gittikleri ülkede de sürdürebilmeyi, bir çeşit kendi kimliklerini koruma olarak algıladıkları görülmektedir. Avustralya'da

⁴ <http://kanberra.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/218747> (Erişim Tarihi: 13.04.2020)

yaşayan Türklerin de Türklüklerini korumak adına geliştirdikleri bazı davranışlarından daha önce de bahsedilmiştir. Bunu müzik dinleme tercihlerinden giyim tarzlarına, hatta Türkiye'deki spor takımlarıyla olan bağlarında bile görmek mümkündür (Karanfil, 2009, s. 888). Avustralya'da yaşayan Türkler, bu davranışları devam ettirebilmek için bir referans noktasına ihtiyaç duymaktadır ve buna ulaşabilecekleri en kolay mecra da medyadır.

Göç eylemi, kişinin alışık olduğu alışkanlıklarını, sevdiklerini ve ait olduğu her şeyi geride bırakmayla, yani ayrılıkla ilgili bir eylemdir ve bu eylem anavatanlarıyla ilgili dondurulmuş bir imaj yaratmaktadır (Karanfil, 2009, s. 890). Kişi anavatanından ayrı kaldığı süre boyunca, oradan ayrıldığı zamanki bu dondurulmuş imajı yeniden yaşamaktadır. Örneğin 1970'li yıllarda ülkesinden ayrılan biri kendi ülkesiyle kurduğu bağları o günden beri gelişen ve dönüşen bir ülke yerine, zihnindeki 1970'lerin Türkiye'si imajıyla kurmaktadır (Karanfil, 2007, s. 61).

Uydu aracılığıyla televizyon yayınlarının ve internete erişimin yaygınlaştığı 2000'li yıllara gelene dek Avustralya'daki Türkler için anavatanla olan iletişimleri yerel Türkçe gazeteler, zaman zaman erişebildikleri ulusal Türkiye gazeteleri ve yoğunlukla ağırlık verdikleri video kaset kültürüne bağlı olmuştur (Karanfil, 2007, s. 61).

Gazetelere baktığımızda, Avustralya'da Türkçe yayınların tüketimi konusunda ilginç bir durum göze çarpmaktadır. Türkiye çıkışlı basın burada etkisizken, Avustralya'nın çeşitli eyaletlerinde yerel olarak çıkan ve dolayısıyla yerelin sorunlarıyla bezenen basının daha etkili olduğu görülmüştür (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 94). Bu durumu, Avustralya'nın coğrafi uzaklığının bu tür medyaya erişimde yarattığı zorlukla açıklamak mümkündür.

Türkçe ulusal basını internet öncesi dönemde güncel bir şekilde takip etmenin zor ve masraflı olması, Avustralya'da yaşayan Türklerin kendi yerel basınına yönelmelerini teşvik etmiştir. Bu sebeple de 2000 yılına dek yerel yazılı basında Türkiye haberlerinin daha çok olduğu, bu tarihten sonra ise Avustralya toplumunun dinamiklerinin asli konu hâline geldiği görülmektedir (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 95).

Araştırmanın yapıldığı dönemde Sydney'de ulaşılabilen beş adet Türkçe yerel gazete bulunmaktadır. Bunlar; Dayanışma Gazetesi, Dünya Gazetesi, Hürriyet Australia Gazetesi, Milliyet Australia Gazetesi ve Turkish News Press adlı gazetelerdir. Bu gazetelerin her biri yerel gazetedir; içlerinden Hürriyet'in ve Milliyet'in Türkiye'de aynı adlarla bilinen gazetelerin yalnızca isim hakkını kullandıkları öğrenilmiştir. Ayrıca gazetelerin temsilcileriyle yapılan görüşmelerde Türkiye hakkında yapılan haberler için

Anadolu Ajansı'ndan yararlandıkları, yerel haberlerle ilgili ise kendi kaynaklarından veya yerel ajanslardan faydalandıkları öğrenilmiştir. Genel olarak basılı habercilik internet sebebiyle gerilemede olsa da Avustralya'daki yerel Türkçe basın için bu durum biraz daha ciddidir. Hem haftalık süreli yayınlar olarak haberler konusunda günceli yakalamakta sorun yaşamaları hem de genç ikinci kuşak ve üçüncü kuşağın Türkçe bilgisinin azlığı, bu gazetelere olan talebin giderek azalmasına neden olmuştur (İngis, 2011, s. 307).

Avustralya'da yaşayan Türklerin Türkçe radyo yayınına ulaşmaları 1975'te SBS kanalının kurulmasıyla olmuştur.⁵ Misyonu "çok-dilli, çok-kültürlü radyo servisleriyle tüm Avustralyalıları bilgilendiren, eğiten, eğlendiren ve bunu yaparak Avustralya'nın çok-kültürlü yapısını yansıtmak" olan devlet kanalı SBS, yakın zamana dek haftanın yedi günü bir saat Türkçe yayın yapmaktaydı (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 95). Günümüzde ise SBS Türkçe, Salı hariç hafta içi her gün SBS Radyo 2'de dinlenebilmektedir.⁶ Türkiye'nin Sesi Radyosu ise Sydney ve Melbourne için haftanın yedi günü birer saat yayın yapmaktadır. Burada bahsedilen radyo, TRT Genel Müdürlüğü Dışyayınlar Dairesi Başkanlığı'na bağlı olan Türkiye'nin Sesi Radyosu değil, aynı isimle Turkish Media Limited adlı şirkete ait bağımsız bir yayın kuruluşudur.

Türklerin Avustralya'ya gelmeye başladığı yıllar aynı zamanda televizyonun da popülerleşmeye başladığı yıllara denk gelmektedir. Ancak günümüzdeki uydu teknolojisi o günlerde olmadığından, Avustralya'da yaşayan Türklerin Türkiye yayınlarını izlemesi mümkün olmamıştır. Bu durum, yukarıda da belirtildiği gibi, video kaset kültürünün yaygınlaşmasına neden olmuştur. Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki Türk marketleri ya da işi yalnızca video kaset kiralaması yapmak olan dükkanlardan temin edilen kasetler aracılığıyla önce Türk filmlerine ulaşmaya başlanmış, 1990'lı yıllara gelindiğinde ise televizyon programları ve dizilerin video kaset kiralama yoluyla izlenmesi mümkün olmuştur.

Anavatanındaki gelişmeleri deneyimleyemeyen göçmenler, tutunabilecekleri bir "hayali portre" yaratıp her ne kadar gerçekle ilgisiz olsa da buna tutunmayı tercih ederler (Karanfil, 2007, s. 61). Teknolojinin imkânları dahilinde izleyebilecekleri yayınlara ulaştıkları zaman Avustralya'daki Türkler için de bu durumun geçerli olduğu görülmektedir. 2000'li yılların başlarında uydu teknolojisinin gelişimiyle birlikte, artık Türkiye'yle eşzamanlı televizyon yayınına erişim de mümkün olmuştur. Avustralya'daki Türkler, Türkiye'deki önemli gelişmeleri takip ederek kendi hayali ülkelerindekine

⁵ <https://www.sbs.com.au/radio/sbsradio40years> (Erişim Tarihi: 20.05.2020)

⁶ SBS Türkçe: <https://www.sbs.com.au/language/turkish/program> (Erişim Tarihi: 05.04.2020)

benzer bir şeyler bulabilmek adına sürekli uydu televizyonu izlemeye başlamışlardır (Karanfil, 2007, s. 66). Uzun yıllar ellerinde olmayan bir imkâna kavuştuktan sonra çağdaş Türkiye'ye erişebilmek, onlara kendi hayallerindeki Türkiye'nin değiştiğini göstermiştir (Karanfil, 2009, s. 893). Bu durum da onların "Türklük", "Türk kültürü" ve "Türk kimliğine" daha da yabancı kalmasına sebep olmuştur (Karanfil, 2007, s. 67). Bunun bir sonucu olarak da kimi durumlarda Türk televizyonuna daha fazla bağımlılık kimi durumlarda da yerel olana (Avustralya yayınlarına) giderek uzaklaşma gibi etkiler görülmüştür (Karanfil, 2007; Karanfil, 2009).

Avustralya'da Türkçe televizyon yayınlarına ulaşmak için Türklerin genellikle Sydney temelli UBI World TV uydu aboneliği satın aldığı (Inglis, 2011, s. 308) ya da internet üzerinden doğrudan televizyon kanallarının web sitelerine ve YouTube'a erişim sağladıkları bilinmektedir.

Bilindiği gibi internet, yalnızca televizyon yayıncılığına erişimi değil, dünyadaki her türlü bilgiye ulaşımı kolaylaştırmıştır. İnternet teknolojisi, Avustralya gibi Türkiye'den oldukça uzakta yer alan bir ülkede yaşayan insanlar için her alanda büyük bir kolaylık sağlamakla birlikte, bireylerarası iletişim konusunda ayrı bir öneme de sahiptir. 1970'li yıllarda Türkiye'yle telefon aracılığıyla iletişim kurmak son derece zor olmuş, 1990'lı yıllar bu alanda kolaylaşmayı getirirse de telefonla iletişimi pahalı olmaktan kurtaramamıştır. 2000'li yılların başlarına kadar internet bir iletişim aracı olarak yeterince yaygınlaşmadığından, bu yıllara kadar mektupla iletişimin sürdüğü bilinmektedir. İnternet ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte kıtalararası akraba iletişimi ucuzlamış ve kolaylaşmıştır.

2.4.4. Avustralya'ya yönelen göçün Almanya örneğiyle karşılaştırılması

İşçi göçmenlik kavramından bahsedildiğinde akla gelen ilk ülkelerden biri Almanya'dır. Bunun nedeni hem Türkiye'nin başka bir ülkeyle imzaladığı ilk işgücü göçü anlaşması Almanya'yla olması hem de Türkiye'den çalışma amaçlı yurt dışına göçün en yoğun olarak gerçekleştiği ülke olmasıdır. Daha önce de bahsedildiği gibi Almanya'yla yapılan anlaşma ve Türk işçilerin Almanya'daki varlığının görülmesiyle birlikte bu ikili anlaşmalar başka ülkelerle de imzalanmaya başlamıştır. Türklerin çalışma ümidiyle Avustralya'ya başvuru süreçlerinin başlaması da Almanya örneğiyle yakından ilişkilidir. İlerleyen bölümlerde bulgularda da görüleceği üzere Avustralya'ya giden göçmenler arasında öncelikli tercihi Almanya olan ya da Almanya'ya gitmek üzere başvuruda bulunurken Avustralya'dan haberdar olan göçmenlerin sayısı azımsanmayacak

düzyededir. Bununla birlikte, benzer dönemlerde Türkiye'den göç hareketliliği yaşanan bu iki ülkenin hem işçilere hem de göç konusuna bakış açısında birtakım farklılıklara rastlanmaktadır. Dolayısıyla Avustralya örneğinin, Türkiye'den işgücü hareketliliği olan diğer ülkelerden farkını anlayabilmek adına Almanya örneğiyle karşılaştırmak önemlidir. Almanya'nın hem söz konusu hareketliliğin en yoğun ve öncü ülke olması hem de Avustralya'ya göç eden göçmenler içinde Almanya'da çalışma ve yaşama deneyimi olanların olması bu karşılaştırmayı önemli kılmaktadır.

Avustralya ve Almanya'ya yönelik Türk göçü arasındaki en büyük ortaklık her iki ülkeye yönelik göç hareketlerinin de ikili anlaşmalar yoluyla başlamış olmasıdır. Temel fark ise, daha önce de belirtildiği gibi, Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa'daki çoğu ülkenin Türkiye'den giden göçmenleri geçici göçmen olarak değerlendirmesi, buna karşılık Avustralya'nın sürecin başından itibaren kalıcı göçmen arayışında olmasıdır. Bu durum, göçmenlere yönelik uygulamalarda birçok yönden farklılıkların oluşmasını da beraberinde getirmiştir.

Avustralya'ya göç eden Türklerin Avrupa'ya göç edenlerden en önemli farkı, göçmen statüsünde kabul edildikleri için, yasal süreyi doldurduktan sonra vatandaşlık, oy kullanma gibi haklardan yararlanmış olmalarıdır, bu nedenle pek çok hukuki ve sosyal sorun daha kolay çözülmüştür (Mütercimler, 1998, s. 28). Almanya'da yabancı işçilere karşı aile birleşmesini kısıtlayan, emek piyasası ve sosyal hakları sınırlandıran özel bir yasal statü getirilmiştir (Castles ve Miller, 2008, s. 291). Bu sebeple de Almanya kan bağı esaslı vatandaşlıkta ısrarını sürdürmüş ve çifte vatandaşlık statüsü tanımayı reddetmişken Avustralya, 1968'de Sydney'e ayak basan ilk göçmen kafilesinden itibaren gelenlere çifte vatandaşlık hakkı vermiştir (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 37). Bu noktada iki ülkenin politikasının birbirinden oldukça farklı olduğu görülmektedir.

Avustralya'da, eğer göç yasaları bir kişiye sürekli yerleşimci olma hakkı veriyorsa, yurttaşlık yasası bu kişinin siyasal toplumun ve ulusun vatandaşı olmasına izin verir. İlk modern Alman devletinin 1871 yılında kurulduğu Almanya'da ise, Avustralya'nın tersine, vatandaşlık coğrafya kavramının yerine dil ve kültürün belirleyici olduğu etnisite kavramı üzerinden tanımlanmıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 307).

İki ülkenin göçmenlere bakış açısındaki farklılık, göçmenlerin ülkeye gelişlerinin ilk aşamalarından itibaren kendisini göstermiştir. Avustralya'ya göçte ev, yerleşimin esasını oluştururken Almanya'da toplu yaşam odalarında çok daha kötü koşullar söz konusu olmuştur (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 251). Almanya'ya gelen işçiler, işverenler tarafından kamplara veya yurtlara yerleştirilmekte iken Avustralya'ya gelenler Göç Ofisi tarafından tahsis edilen yurtlara yerleştirilmiş ve kısa sürede emlak piyasasında konut

arayışına girmişlerdir (Castles ve Miller, 2008, s. 303).

Çokkültürlülüğün Avustralya'da göçmenler için Almanya'ya göre farklı bir deneyim oluşturması gettolaşmanın olmamasıyla açıklanabilir. Berlin'de Kreuzberg semti Türkiye'den gelen göçmenlerin oluşturduğu bir getto olarak bilinirken Sydney'de yer alan Auburn semti buna örnek olarak gösterilebilecek gibi olsa da tam olarak getto olarak tanımlanamamaktadır. Avustralya'daki yerleşim alanlarının belirli etnik kökenli göçmenlerce domine edilen gettolar olarak oluşmadığı bilinmektedir (Collins, 2015; Koleth, 2015). Ayrıca Avustralya'da göçmenler arasında kendi ticari işlerini kurmaya yönelik kuvvetli bir gelenek bulunduğundan dolayı bu insanlar sosyo-ekonomik durumlarını değiştirme imkânı yakalayabilmişlerdir (Castles ve Miller, 2008, s. 304).

Tüm bunlara ek olarak iki ülkedeki göç olgusunda öne çıkan önemli farklardan biri de asimilasyon konusunda görülmektedir. Avustralya'da asimilasyon korkusu çok az yaşanırken Almanya'da aksi yöndedir (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 263). Dolayısıyla göç süreci, Avustralya örneğinde göçmenlerin etnik topluluklara, Almanya örneğinde ise etnik azınlıklara dönüşmesi biçiminde farklılaşmıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 287).

Şenay'ın (2013) çalışmasında Avustralya'da yaşayan Türklerin kendilerini Almanya'da yaşayan Türklerle karşılaştırıp Türkiye devletinin tüm ilgisinin Avrupa'da olduğunu ve kendilerinin göçmen olarak "üvey evlat" muamelesi gördüğünü düşündüklerini aktarılmıştır. Bu konuda Şenay, Türkiye'nin Avrupa'ya yönelik politikalarının Avustralya'da yaşayan Türkler için bir referans noktası hâline geldiğini ve bu durumun çok açık bir şekilde ulus-ötesi bir alan oluşturarak Avustralya'daki Türklerin kendi göçmen tanımlamalarına etki ettiğini vurgulamaktadır (Şenay, 2013, s. 245).

3. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın araştırma modeli, katılımcıları, verilerin toplanması ve analizi gibi bilgilere yer verilecektir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmanın amacı, Avustralya'da yaşayan Türklerin Türkiye'yle iletişim süreçlerinin ulus-ötesilik açısından ortaya koyulmasıdır. Bu nedenle araştırma nitel paradigmaya uygundur. Yıldırım ve Şimşek (2016, s. 39) nitel araştırmayı, nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamaktadır.

Bu araştırma, yapısı gereği bütüncül tek durum çalışması (örnek olay) olarak desenlenmiştir. Durum çalışması, "güncel bir olguyu gerçek hayattaki bağlamıyla – özellikle olgu ile bağlam arasındaki sınırlar tam olarak belirgin değilse– inceleyen ampirik bir araştırmadır (Yin, 2008'den aktaran, Merriam, 2013, s. 40)". Bu tür araştırmaların odağındaki ampirik çalışma birimleri, hâlihazırda "orada bir yerde" olan ve keşfedilerek araştırılmayı bekleyen durumlardan oluşmaktadır (Schwandt ve Gates, 2014, s. 601). Durum çalışması, bir sınıf, bir mahalle, bir örgüt gibi doğal bir çevre içinde gerçekleştirilir ve çalışmaya konu olan ortam veya olayların bütüncül bir yorumunu hedeflemektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 289). Merriam (2013, s. 42), araştırmacıların durum çalışmasını bir durumu kavrama, keşfetme ve yorumlama ihtiyacı duyduklarında tercih ettiklerini söylemektedir. Bu yöntemle birlikte araştırma, "nasıl" ve "neden" sorularını temel alan bir yol haritası izlemektedir.

Durum çalışmaları örnek olay çalışmaları olarak da tanımlanabilmektedir. Karasar'ın (2014, s. 77) deyimine göre bu çalışma örnek olay tarama modeline uygundur ve bu görüşe göre, tarama modelleri geçmişte ya da hâlâ var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlarken örnek olay tarama modeli evrendeki belli bir ünitenin kendisini ve çevresi ile olan ilişkilerini belirleyerek bir yargıya varmayı amaçlamaktadır. Bu özelliğiyle de genel tarama modellerine kıyasla daha ayrıntılı ve gerçeğe yakındır. Dolayısıyla, bu çalışmada Avustralya'da yaşayan Türklerin 2018 yılında anavatanla iletişim süreçleri bütüncül ve tek bir durum olarak ele alınmaktadır denebilir.

Alanyazın bölümünden hatırlanacağı üzere, göçün birçok farklı türü olduğu gibi, işgücü göçünün de gerçekleştiği dönem, gerçekleşme şartları ve göçü içeren ülkeler gibi ölçütler açısından birbirinden farklı türleri bulunmaktadır. Sonuçta bir yaşam sürecini

kapsayan göç hareketliliğinde, farklı etmenler farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Burada bahsedilenler, durumlar ya da durum çalışmaları için de geçerlidir. Sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde yapılan çalışmalarda, "durum" ya da "durum çalışması" kavramlarına bile farklı yaklaşılabilmektedir (Schwandt ve Gates, 2014, s. 600). Dolayısıyla burada ele alınan durumun saptamasını doğru yapmak önem taşımaktadır.

Durum çalışmalarının nicel verileri de içermeye uygun yapısı, bu çalışmada elde edilecek verilerde yeterli çeşitliliğe ulaşmak için, anket yoluyla elde edilen nicel verilere yer açmaktadır. Yin'e (2018, s. 49) göre nicel ve nitel kanıtlar arasındaki karşıtlık, araştırma deseninin yapısına ters düşen durumlar olarak görülmemektedir. Bu çalışmada kullanılan nicel veriler de diğer veri toplama araçlarını desteklemek amacıyla kullanıldığından, araştırmayı nitel paradigma çizgisinden çıkarmamaktadır. Dahası Yin (2018, s. 171), durum çalışmasının en güçlü yönlerinden birinin farklı veri toplama araçlarıyla çalışabilme olanağı olduğunu ifade etmektedir. Durum çalışmasının izin verdiği ölçüde bu çalışmada da birden fazla veri toplama aracına yer verilmiştir.

3.2. Araştırmacının Konumu

Bu çalışmanın ortaya çıkışı araştırmacının kendi göç deneyimine dayandığından, araştırmacının rolü de önem kazanmaktadır.

Araştırmacının annesi 1969 yılında ailesiyle birlikte Avustralya'ya göç eden ikinci kuşak bir göçmendir. Aile 1969-1977 arasında iki kez Türkiye'ye kesin dönüş girişiminde bulunmuş, ancak adaptasyon sorunları sebebiyle yeniden Avustralya'ya göç etmiştir. Ancak 1983 yılındaki üçüncü kesin dönüş girişimleri kalıcı olmuştur.

Araştırmacı ilkökul eğitimi sonrası 1999 yılında annesiyle birlikte annesinin büyüdüğü Avustralya'nın Sydney kentine göç etmiştir. Annesinin ikinci kuşak göçmen olması sebebiyle araştırmacı, üçüncü kuşak göçmen olarak kabul edilebilmektedir. Ancak Türkiye'de doğup büyüdüktan sonra Avustralya'ya göç ettiği göz önünde bulundurulduğunda, göç deneyimi açısından birinci kuşak özellikleri de taşımaktadır. Araştırmacı ortaokul eğitiminden sonra, 2003 yılında Türkiye'ye kesin dönüş yapmıştır. Araştırmanın gerçekleştiği 2018 yılına kadar geçen 15 yılda da Avustralya'ya tekrar gitmemiştir.

Günümüzdeki teknolojik olanaklar, araştırmacının göçü deneyimlediği yıllara göre oldukça farklıdır. Dolayısıyla araştırmacı, Avustralya'da yaşayan göçmenlerin anavatanla iletişim biçimlerini kendi göçmenlik deneyimleri doğrultusunda da karşılaştırmalı olarak inceleyebilme olanağına sahip olmuştur.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada çeşitlilik sağlayabilmek için, Avustralya’da yaşayan Türklerin göç süreçlerini ve tarihsel düzlemde yaşananları ortaya koymak amacıyla öncelikle alanyazın taraması yapılmıştır. Çalışmanın kuramsal altyapısıyla ilgili gerekli taramalar tamamlandıktan sonra çalışmanın Avustralya’da yürütülecek alan araştırması için hazırlıklar gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi gözlem çalışmaları yürütüldükten sonra, elde edilen taslaklarla birlikte çalışmanın yurt dışı alan araştırmasına geçilmiştir. Avustralya'daki araştırma 17 Eylül 2018 - 11 Ocak 2019 arasında gerçekleşmiştir. Burada da Türk dernekleri, konsolosluklar gibi kurumlar yardımıyla konuya dair belge taraması yapılmış, çevrimiçi anket yürütülmüş, Türklerin yaşadığı bölgelere ziyaretler gerçekleştirilerek gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırma veri toplama sürecindeki tüm basamaklarda toplanan verilerin, çeşitlilik sağlanabilmesi açısından birbiriyle tutarlı olmasına dikkat edilmiştir.

3.3.1. Çevrimiçi gözlem

İnternet teknolojisinde yaşanan gelişmeler, göçmenlerin toplumsal iletişim süreçlerine de etki etmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda Avustralya’da yaşayan Türklerin Facebook’ta oluşturduğu bazı gruplar belirlenmiştir. Göçmenlerin bu gruplardaki davranışlarını ortaya koyabilmek adına çevrimiçi gözlem tekniği kullanılmıştır. "Çevrimiçi ortamda katılımlı gözlem yapmanın yollarından birisi 'pusucu' (*lurker*) konumunda olmaktır (Büker Alyanak, 2014, s. 140)". Bu gözlem türünde araştırmacı, gözlemlenen ortamda herhangi bir yorum ya da paylaşım yapmaz, pasif olarak gözlemde bulunur.

Çevrimiçi gözlemin yapılmaya başlandığı Nisan 2017’de; *Sydney Turks*⁷ adlı grubun 1100, *Turks in Avustralia "Avusturalya'daki Türkler"*⁸ adlı grubun 4006, *Young Turks Australian Chapter*⁹ adlı grubun 5001, *Avustralya'daki Türkler*¹⁰ adlı grubun ise 7540 üyesi bulunmaktadır.

Çevrimiçi gözlem yoluyla göçmenlerin bu grupları hangi amaçlarla kullandıkları, Türkiye’yle ilgili konulara nasıl yaklaştıkları ve etkileşim biçimleri ortaya konulmaktadır.

⁷ <https://www.facebook.com/groups/282916291912403/> (Erişim tarihi: 24.04.2017)

⁸ <https://www.facebook.com/groups/8244941350/> (Erişim tarihi: 24.04.2017)

⁹ <https://www.facebook.com/groups/youngturksaustralia/> (Erişim tarihi: 24.04.2017)

¹⁰ <https://www.facebook.com/groups/48235864844/> (Erişim tarihi: 24.04.2017)

Çevrimiçi gözlem doğrultusunda, göçmenlerin anavatanla iletişim biçimlerini belirleyebilmek amacıyla yapılan çevrimiçi anketin soruları oluşturulmuştur.

3.3.2. Çevrimiçi anket

Sosyal ağlarda çevrimiçi gözlem gerçekleştirildikten sonra, göçmenlerin anavatanla iletişim biçimlerini belirleyebilmek adına çevrimiçi anket uygulaması yapılmıştır. "Çevrimiçi anket, çeşitli kullanımları olabilen, İnternet dolayısıyla ve onun imkânlarıyla araştırma yapmaya yardımcı bir araştırma tekniğidir (Mert, 2014, s. 94)". Bu uygulamada ankete katılan göçmenlerin demografik verilerine ulaşılarak bu kişilerin Türkiye'yle olan iletişim süreçlerindeki tercihleri ve alışkanlıkları tanımlanmaktadır. Çevrimiçi anketin ayrı bir araştırma tekniği olmasını sağlayan unsur, anketin katılımcılara ulaşma şekli ve uygulama yapılan mecranın özelliklerine göre şekillenmesi (Mert, 2014) olduğundan, bu teknik aynı zamanda, gözlem yapılan gruptaki kullanıcılarla ilgili de veri çeşitliliğini desteklemektedir. Anket araştırmanın sonuna kadar yayında kalmış, bu süre zarfında 208 kullanıcı ankete katılım sağlamıştır. Çevrimiçi anket soruları EK-1'de verilmiştir.

3.3.3. Görüşme

Araştırmanın sonraki aşamasında Avustralya'da yaşayan birinci, ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerden oluşan bir katılımcı örneklemeyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, Sydney kentindeki Türk toplumuyla etkileşim halindeki konsolosluk, dernekler ve işletmelere ziyaretler gerçekleştirilerek ön görüşmeler yapılmış; bu görüşmeler sonrasında, kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla birinci ve ikinci kuşak profiline uygun kaynak katılımcılar belirlenmiştir. Bu kişilerle yapılan ön görüşmeler sonucunda kartopu yöntemiyle çalışmanın diğer katılımcıları aşamalı olarak belirlenmiştir. Bu aşamada katılımcıların demografik özellikleri belirlenmiş, ön görüşmelerden elde edilen verilerle ilgili gözlem raporları oluşturulmuştur. Yapılan değerlendirilmelerin ardından görüşme soruları (EK-2) yapılandırılmıştır. Yapılan gözlemler, görüşmeler, araştırmacı günlükleri ve gözlem raporları oluşturularak kayıt altına alınmıştır. Bu aşamalardan sonra ise görüşmeler gerçekleştirilmiştir. "Yapılandırılmış görüşmede amaç, görüşülen bireylerin verdikleri bilgiler arasındaki paralelliği ve farklılığı saptamak ve buna göre karşılaştırmalar yapmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 130)".

Yapılan görüşmelerle ilgili bilgiler Tablo 3.1.'de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Görüşme planı

Sıra	İsim	Tarih	Görüşme yeri	Süre	Görüşme dili
1	Kâmil	17.10.2018	Katılımcının evi	83'	Türkçe
2	Kadriye	17.10.2018	Katılımcının evi	62'	Türkçe
3	Şevvâl	23.10.2018	Dernek binası	26'	Türkçe
4	Besim	23.10.2018	Dernek binası	39'	Türkçe
5	Semra	30.10.2018	Dernek binası	20'	Türkçe
6	Adalet	02.11.2018	Dernek binası	29'	Türkçe
7	Ercüment	02.11.2018	Katılımcının iş yeri	27'	Türkçe
8	Fikret	02.11.2018	Bir dükkan önü	86'	Türkçe
9	Gülnaz	06.11.2018	Dernek binası	46'	Türkçe
10	Feriha	06.11.2018	Dernek binası	25'	Türkçe
11	Saliha	06.11.2018	Dernek binası	32'	Türkçe
12	Yeliz	09.11.2018	Katılımcının evi	28'	Türkçe
13	Şenol	09.11.2018	Katılımcının evi	55'	Türkçe
14	Hayrullah	18.11.2018	Katılımcının evi	40'	Türkçe
15	Raziye	18.11.2018	Katılımcının evi	23'	Türkçe
16	Kemal	18.11.2018	Katılımcının evi	23'	Türkçe
17	Alpay	18.11.2018	Katılımcının evi	30'	İngilizce
18	Özge	18.11.2018	Katılımcının evi	33'	İngilizce
19	Didem	18.11.2018	Katılımcının evi	30'	Türkçe
20	Gülbin	18.11.2018	Katılımcının evi	20'	Türkçe
21	Sinem	18.11.2018	Katılımcının evi	17'	İngilizce
22	Gül	19.11.2018	Bir kafe	11'	Türkçe
23	Meltem	30.11.2018	Araştırmacının evi	28'	İngilizce
24	Gülten	11.12.2018	Dernek binası	20'	Türkçe
25	Berrin	11.12.2018	Dernek binası	36'	Türkçe
26	Emir	13.12.2018	Katılımcının evi	18'	İngilizce
27	Cevdet	13.12.2018	Katılımcının evi	29'	Türkçe
28	Fatma	13.12.2018	Katılımcının evi	18'	Türkçe
29	Kadir	13.12.2018	Katılımcının evi	58'	Türkçe
30	Melek	14.12.2018	Katılımcının evi	31'	Türkçe

Görüşmeci ve katılımcılar arasında, araştırma kapsamında verilen sözlerin tutulacağına dair karşılıklı sözleşme (EK-3) imzalanmıştır. Görüşmeler esnasında sorulara geçilmeden önce katılımcılardan göç hikâyelerinin anlatılması istenmiştir. Bu yolla katılımcıların göç sürecine ilişkin veriler elde edilmiş, katılımcıların belirgin özellikleri ortaya çıkarılabilmektedir.

3.3.4. Gözlem

Gözlem, herhangi bir ortamda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla nitel çalışmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 173). Bu araştırmada da görüşmelerle eşzamanlı olarak gözlem yapılmıştır. Alan araştırması sürecinde ön görüşmeler ve asıl görüşmeler esnasındaki gözlemler, katılımcıların sıklıkla bulunduğu ortamlarla ilgili gözlemler ve katılım sağlanan etkinlik ve ziyaretlerle ilgili olan gözlemler araştırmacı günlüğüne not alınmış (EK-4) ve daha sonra temize geçirilerek raporlanmıştır (EK-5). Bu araştırmadaki gözlem çalışmalarının yapılandırılmamış gözlem olduğu söylenebilir. Bu tür çalışmalar, davranışın geçtiği doğal ortamlarda yapılmakta ve çoğu durumda araştırmacının ortama katıldığı, "katılımcı gözlem" denen yöntemle gerçekleştirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 175). Dolayısıyla araştırma esnasında katılım sağlanan her türlü ortam araştırma alanı olarak kabul edilmiş ve araştırmaya katkı sağlayabilecek her türlü gözlem araştırmacı günlüğüne not edilmiştir.

Görüşmelerde katılımcıların söyledikleri, gözlemde ise araştırmacının tespitleri belgelenmektedir. İnsan davranışlarının doğal ortamı içinde gözlenmesi, bu davranışların gerçekçi bir biçimde incelenmesinin önkoşuludur (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 173). Dolayısıyla araştırmada görüşmelerin yanı sıra gözlem notlarına da yer verilmesi, elde edilen bulguların güvenilirliğine katkı sağlamaktadır.

3.4. Güvenilirlik (Trustworthiness)

Durum çalışmalarının güvenilirliği konusunda alınabilecek bazı önlemler bulunmaktadır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016, s. 298) göre bunlardan ilki, araştırmacının çalıştığı durumla etkileşim süresini uzatmaktır. Bu araştırma için alınabilen izinler ve burs desteği gibi uyulması gereken şartlar sebebiyle alandaki süre dört ay olarak sınırlandırılmış olsa da gerek çevrimiçi gözlem gerekse de katılımcılarla iletişimin araştırma sonrasında da devam etmesi sayesinde, bahsedilen bu ilk önlem mümkün olduğunca alınmıştır.

Bahsedilen önlemlerden ikincisi veri çeşitliliğidir. Alanyazında "triangulation" olarak da adlandırılan çeşitlilik, araştırmacının belli bir konuya ya da araştırma sorularına farklı bakış açılarından yaklaşabilmesi anlamına gelmektedir (Flick, 2018, s. 788). Burada bahsedilen farklı bakış açılarını edinmek de farklı kuramsal yaklaşımların ya da veri toplama araçlarının kullanılmasıyla sağlanmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2016, s. 279), gözlem sürecinde araştırmacının öğrendiklerini görüşme yoluyla teyit etmesi ya da

görüşmede ortaya çıkan bulguların dokümanlarla desteklenmesinin araştırmanın inandırıcılığını artıran bir yöntem olduğunu vurgulamaktadır. Neuman (2006, s. 222) ise bir şeye çeşitli açılardan bakmanın tek bir yönden bakmaktan daha iyi olduğunu söylerken çeşitliliğin ölçüm, gözlemci, kuram ve yöntem boyutlarında türlere ayrıldığı vurgusunu yapar. Dolayısıyla bu çalışmada da hem veri toplama aşamasında farklı araçlar kullanılarak hem de bulguların yorumlanması aşamasında farklı yollardan elde edilmiş verilerin karşılaştırılmasıyla güçlü bir çeşitliliğin oluşması hedeflenmiştir.

Üçüncü önlem ise araştırmacının vardığı sonuçları katılımcılarla paylaşarak görüş almasıdır. Buradaki amaç, durumu olabildiğince doğru ve yansız betimlemektir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 299). Araştırma süresince gözlem ve görüşme yoluyla edinilen veriler katılımcılarla paylaşılmış, gerekli durumlarda onların cevaplarına göre farklı görüşler hakkında tartışma yoluyla duruma yönelik bakış açısının genişlemesi sağlanmıştır.

Dördüncü ve son önlem ise araştırmacının ulaştığı sonuçların ne kadar isabetli olduğu konusunda aynı alanda çalışan diğer araştırmacıların görüşüne başvurması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 299). Bu çalışmada da verilerin hem toplanması hem de analizi esnasında, başka araştırmacıların görüşleri alınarak bahsedilen önlem alınmıştır. Ayrıca verilerin toplanması sırasında, ilgili durum hakkında bilgisi olan farklı mesleklerden alan uzmanlarıyla da görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.5. Katılımcılar

Araştırmada, katılımcıları daha iyi tanımlayabilmek ve Avustralya’da yaşayan Türklerin güncel sayısına ulaşabilmek adına Nisan 2017’de Avustralya’nın Canberra, Sydney ve Melbourne konsolosluklarıyla e-posta aracılığıyla iletişime geçilmiş, Canberra ve Sydney konsolosluklarından geri dönüş sağlanmıştır. Net sayı olmamakla birlikte, konsoloslukların her ikisi de Avustralya’da yaklaşık 150 bin Türk nüfusu olduğunu belirtmiştir.

Avustralya’nın Göç ve Vatandaşlık Departmanı’nın Türk kökenli nüfus raporunda¹¹ 2011 yılının verilerine göre Avustralya’da 32 bin 875 Türkiye doğumlu göçmen olduğu bilinmektedir. Konsolosluklarla yapılan yazışmalara göre ise Türkiye dışında doğan sonraki kuşaklar ve son altı yılda eklenen göçmenlerle birlikte bu sayı 2020 yılında 150 bini aşmaktadır.

¹¹ https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/02_2014/turkey.pdf (Erişim Tarihi: 02.05.2017)

Araştırma Avustralya'nın New South Wales (Yeni Güney Galler) eyaletinin Sydney kentinde yürütülmüştür. Sydney'in seçilmesinin nedeni hem Avustralya'nın nüfus yoğunluğu açısından en büyük şehri olması hem de araştırmacının göçmenlik deneyiminin bu şehirde gerçekleşmesi dolayısıyla alana olan aşinalıktır.

Görsel 3.1. Sydney'in konumu¹²

9 Ocak 2019 tarihinde T.C. Sydney Başkonsolosluğu yetkilileriyle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmede, konsolosluğun yetki alanında bulunan New South Wales, Australian Capital Territory ve Queensland eyaletlerinde yaşayan 33 bin 508 Türkiye vatandaşı olduğu ve kayıtlı olmayanlarla birlikte bu bölgede yaklaşık 55 bin Türk olduğunun tahmin edildiği bilgisi alınmıştır.

Araştırma Sydney'deki Türklere odaklandığından, görüşme katılımcılarının tümü Sydney'de yaşayan Türklere olmaktadır. Anket katılımcılarında ise, anketin çevrimiçi olması nedeniyle, böyle bir coğrafi kısıtlamaya gidilmemiştir.

3.5.1. Görüşme katılımcıları

Araştırma kapsamında 30 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu kişilere ait bilgiler Tablo 3.2'de görülmektedir. Bu tabloda yer alan katılımcıların isimleri kişisel bilgilerinin korunması amacıyla değiştirilmiştir. Bu amaçla, çalışmanın devamında katılımcılardan bahsedilirken bu takma isimler kullanılacaktır.

¹² <https://www.google.com/maps/place/Sydney+NSW,+Australia/> (Erişim Tarihi: 19.04.2020)

Tablo 3.2. Görüşme katılımcıları

Sıra	İsim	Kuşak	Meslek	Eğitim durumu
1	Kâmil	1. kuşak	Emekli	İlkokul
2	Kadriye	1. kuşak	Emekli	Ortaokul
3	Şevvâl	2. kuşak	Ev hanımı	Ortaokul
4	Besim	1. kuşak	Emekli	Ortaokul
5	Semra	1. kuşak	Emekli	Lise
6	Adalet	2. kuşak	Emekli	Üniversite
7	Ercüment	1. kuşak	İş arıyor	Üniversite
8	Fikret	1. kuşak	Esnaf	Lise
9	Gülnaz	1. kuşak	Emekli	Lise
10	Feriha	2. kuşak	Ev hanımı	Lise
11	Saliha	1. kuşak	Emekli	Lise
12	Yeliz	Genç 2. kuşak	İş arıyor	Üniversite
13	Şenol	Genç 2. kuşak	Kafe işletmecisi	Üniversite
14	Hayrullah	1. kuşak	Emekli	Ortaokul
15	Raziye	1. kuşak	Emekli	Ortaokul
16	Kemal	2. kuşak	Özel sektör çalışanı	Lise
17	Alpay	3. kuşak	Özel sektör çalışanı	Üniversite
18	Özge	Genç 2. kuşak	Özel sektör çalışanı	Üniversite
19	Didem	2. kuşak	Özel sektör çalışanı	Lise
20	Gülbin	2. kuşak	Ev hanımı	Lise
21	Sinem	3. kuşak	Özel sektör çalışanı	Üniversite
22	Gül	2. kuşak	Özel sektör çalışanı	Lise
23	Meltem	Genç 2. kuşak	Kamu çalışanı	Üniversite
24	Gülten	1. kuşak	Emekli	Ortaokul
25	Berrin	1. kuşak	Emekli	Lise
26	Emir	3. kuşak	Öğrenci	Üniversite
27	Cevdet	1. kuşak	Emekli	Ortaokul
28	Fatma	2. kuşak	Özel sektör çalışanı	Lise
29	Kadir	1. kuşak	Özel sektör çalışanı	Üniversite
30	Melek	2. kuşak	Kamu çalışanı	Lise

Görüşülen katılımcılar, 1968-1975 yılları arasında, daha önce de belirtilen özel destek programı (SPAP) aracılığıyla Avustralya'ya göç eden ve günümüzde Avustralya'da yaşamaya devam eden birinci kuşak göçmenler, onların çocukları ve torunlarından oluşmaktadır. Buna göre katılımcıların 14'ü birinci kuşak, 13'ü ikinci kuşak, 3'ü ise üçüncü kuşaktır.

Ağırlıklı olarak birinci ve ikinci kuşak göçmenlerin seçilmesinin sebebi, göçün başladığı yıllardan günümüze olan süreci ve bu süreçte yaşanan teknolojik gelişmeleri tümüyle yaşamış olmalarıdır. Bu kişilerin deneyimlerinin araştırma açısından bütüncül bir veri oluşturacağı düşünülmektedir. Görüşülen üçüncü kuşak katılımcılar ise, diğer katılımcılarla yapılan görüşmelerde konuşulanlara farklı bir bakış açısı getirmekte ve kuşaklar arasında farklılaşan görüşleri ortaya çıkarmaktadır.

Görüşme yapılan 30 kişinin 19'u kadın, 11'i erkektir. Katılımcıların 17'siyle kendi evlerinde, dokuzuyla bir Türk derneğinin binasında, ikisiyle Türklere ait bir markette, biriyle bir kafede, biriyle ise araştırmacının ikamet ettiği evde görüşülmüştür. Görüşmeler esnasında 25 katılımcı Türkçe, 5 katılımcı ise İngilizce konuşmayı tercih etmiştir.

3.5.2. Anket katılımcıları

Araştırma kapsamında uygulanan çevrimiçi ankete 208 kişi katılım sağlamıştır. Anket katılımcılarının kuşaklara göre dağılımı Tablo 3.3'te yer almaktadır.

Tablo 3.3. Anket katılımcılarının kuşak dağılımı

	F	%
1. kuşak	139	66.8
2. kuşak	53	25.5
3. kuşak	16	7.7
Toplam	208	100.0

Buna göre anket katılımcılarının %67'si birinci kuşak, %26'sı ikinci kuşak, %8'i ise üçüncü kuşaktır. Buradaki dağılımın görüşme katılımcılarının dağılımlarıyla tutarlı olduğu söylenebilir.

Katılımcıların cinsiyet dağılımları Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Anket katılımcılarının cinsiyet dağılımı

	f	%
Kadın	122	58.7
Erkek	86	41.3
Toplam	208	100.0

Buna göre, katılımcıların %41'i erkek, %59'u ise kadındır. Kadınların çoğunlukta olması görüşmelerdeki katılımcılarının dağılımlarıyla tutarlı olduğu söylenebilir.

Anket katılımcılarının eğitim durumuna ilişkin veriler Tablo 3.5'te verilmiştir.

Tablo 3.5. Katılımcıların eğitim durumu

	f	%
İlkokul	6	2.9
Ortaokul	18	8.7
Lise	66	31.7
Üniversite	72	34.6
Yüksek Lisans/Doktora	46	22.1
Toplam	208	100.0

Katılımcıların %35'i üniversite, %32'si lise, %22'si yüksek lisans/doktora, %9'u ortaokul ve %3'u ilkokul mezunudur. Buna göre, katılımcıların yarısından fazlasının en az üniversite mezunu olduğu söylenebilir.

Anket katılımcılarının çalışma durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 3.6'da yer almaktadır.

Tablo 3.6. Katılımcıların çalışma durumu

	F	%
Kamu kuruluşu	22	10.6
Türlere ait özel sektör kuruluşu	13	6.3
Diğer özel sektör kuruluşu	76	36.5
Kendi işim	42	20.2
Emekliyim	7	3.4
Devlet yardımı alıyorum	9	4.3
Öğrenciyim	9	4.3
Çalışmıyorum	30	14.4
Toplam	208	100.0

Katılımcıların %37'si özel sektörde çalışırken, %20'si kendi işini yapmakta, %14'ü çalışmamakta, %11'i kamu kuruluşunda çalışmakta, %6'sı Türklere ait özel sektörde çalışmakta, %4'ü devlet yardımı almaktadır. Kalanların %4'ü öğrenci ve %3'ü ise emeklidir. Buna göre katılımcıların ağırlıklı olarak özel sektörde çalışanlardan ve kendi işini yapanlardan oluştuğu görülmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, uygulanan anketin çevrimiçi olması sebebiyle, anket katılımcıları Avustralya'nın farklı eyaletlerinden erişim sağlamışlardır. Katılımcıların yaşadıkları yerlerin eyaletlere göre dağılımı Tablo 3.6'da yer almaktadır.

Tablo 3.7. Anket katılımcılarının yaşadıkları yer dağılımı

	F	%
Australian Capital Territory	1	.5
New South Wales	124	59.6
Queensland	37	17.8
South Australia	10	4.8
Victoria	21	10.1
Western Australia	15	7.2
Toplam	208	100.0

Buna göre en çok katılımcı, %60 oranıyla New South Wales (NSW) eyaletinde yaşamaktadır. Görüşme katılımcılarının da tamamının aynı eyaletten olduğu düşünüldüğünde anket ve görüşme katılımcılarının yaşadığı yerlerde bir tutarlılık gözlenmektedir. Anket katılımcılarının kalanının %18'i Queensland (QLD), %10'u Victoria (VIC), %7'si Western Australia (WA), %5'i South Australia (SA) ve %1'den az bir kısmı da Australian Capital Territory'de (ACT) yaşamaktadır. Türklerin en yoğun yaşadığı eyaletler NSW ve Victoria olarak bilinmektedir. Ancak ankette Victoria eyaletinden beklenen sayıda katılım sağlanmamıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Nitel yöntemlerin araştırma esnasında eşzamanlı olarak analizi de olanaklı kılması en büyük avantajlarından biridir. Bu çalışmada da araştırma sürecinde analiz odaklı bir yaklaşım gerçekleştirilmiştir.

Toplanan veriler betimsel analiz yaklaşımıyla analiz edilmiştir. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239). Analiz sürecinde birden fazla alan uzmanının görüşü alınarak daha önce de belirtildiği gibi veri çeşitliliği sağlanmıştır.

Yıldırım ve Şimşek'e (2016, s. 240) göre betimsel analiz; çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olarak dört aşamadan oluşmaktadır. Buna göre, verilerin analizi aşamasında öncelikle, çevrimiçi gözlem notları derlenmiştir. Derlemeden sonra elde edilen doküman incelemelerine uygun olarak ortaya çıkan temalar belirlenmiştir.

Daha sonra anket sonuçlarının analizi için SPSS 21 programı kullanılarak betimsel istatistik tekniklerinden yararlanılmıştır. Anket sorularına verilen cevaplarda cinsiyet ve

kuşaklara göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek üzere Ki-Kare analizi kullanılmıştır.

Sonrasında ise görüşme kayıtları deşifre edilmiştir. Bu deşifrelerden örnek bir kesit EK-6'da yer almaktadır. Görüşmelerin deşifre edilmiş yazılı dökümleri NVivo 12 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bilindiği gibi betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239). Bu bulguların düzenlenmesi için de öncelikle temalara uygun bir şekilde kodlama yapmak gereklidir. NVivo gibi nitel veri analizi için hazırlanmış programlar, kimilerinin düşündüğü gibi verileri otomatik olarak analiz etmeye yaramamaktadır. Bu programlar yalnızca verilerin gruplandırma işlemlerini kolaylaştırarak zamandan ve malzemedan tasarruf sağlamaktadır. Analiz sürecinde araştırmacının veriyi yorumlaması, kodlamaları program üzerinde manuel olarak yapması ve daha sonra veriyi çekmesi gerekmektedir (Bryman, 2012, s. 591). Dolayısıyla NVivo ile veri analizinin en önemli aşaması kodlamadır. Bu çalışmada da verilerin kodlanması aşamasında Bryman'ın (2012, s. 597) önerdiği yöntem izlenmiştir. Buna göre görüşmelerin dökümleri öncelikle sırayla okunmuş, ilgili olabilecek kodların planlanması yapılmış ve son olarak görüşme dökümlerine geri dönülerek her bir görüşmenin kodlanması yapılmıştır.

Görüşmelerin analizi sonucunda beş ana tema ortaya çıkmıştır. Buna göre ortaya çıkan temalar; Avustralya'ya geliş süreci, Avustralya'da yaşam, iletişim araçları, sosyo-kültürel boyutlar ve siyasal-yasal boyutlardır. Bu temaların altındaysa 27 adet kod yer almaktadır. Tüm kodların dağılımı Tablo 3.8'de yer almaktadır.

Tablo 3.8. Kodların dağılımı

Avustralya'ya geliş süreci	Avustralya'da yaşam	İletişim araçları	Sosyo-kültürel boyutlar	Siyasal-yasal boyutlar
Adaptasyon süreci	Göçmenlik algısı	Televizyon	Ataerkillik	Siyasi görüş
	Yaşam şartları	Gazete	Aile	Yasal haklar
	Ayrımcılık	Radyo	Aidiyet	Milli değerler
	Mesafe sorunu	İnternet	Dil	Oy kullanma
	Türkiye'ye temelli dönmek	Sinema	Diğer Türklerle etkileşim	Avustralya'nın durumu
	Türkiye-Avustralya karşılaştırması	Kitap		Türkiye'nin durumu
	Türkiye'ye özlem	Telefon		
	Türkiye'ye seyahat			

Elde edilen veriler, görüşmelerden ortaya çıkan beş ana temaya göre Bulgular ve Yorum başlığı altında incelenmektedir. Her temanın altında yer alan kodlar ise ayrı birer alt başlık verilerek yorumlanmaktadır. Her bir başlıkta ilgili konuyla ilgili anket ve görüşme verileri ile gözlem notları bir arada yer almaktadır. Bu veriler, betimsel analizin gerektirdiği gibi, katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntı yoluyla paylaşılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239). Bir sonraki bölümde bu bulguların yorumlanmasına yer verilmektedir.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın uygulama aşamasında elde edilen bulgular ve bunların yorumları yer almaktadır. Bulgular, veri analizi sırasında ortaya çıkan beş ana temaya göre başlıklandırılarak yorumlanmaktadır. Bu başlıklar; Avustralya'ya geliş süreci, Avustralya'da yaşam, iletişim araçları, sosyo-kültürel boyutlar ve siyasal-yasal boyutlardır. Her bir başlıkta, o konuyla ilgili anket verisi olması durumunda öncelikle anket verileri sunulmakta, daha sonra ise görüşme ve gözlem notlarına yer verilmektedir.

4.1. Avustralya'ya Geliş Süreci

Yapılan görüşmeler, öncelikle katılımcıların Avustralya'ya geliş hikâyelerinin dinlenmesiyle başlamıştır. Hatırlanacağı üzere, Avustralya'nın göçmenler açısından diğer Avrupa ülkelerinden farklı olduğu yönüne daha önce de değinilmiştir. Göçmenlerin bu farklılıkların ne kadar bilincinde olduğunu ve göç kararında Avustralya'yı seçmelerinin gerekçelerini daha iyi anlamak için, Avustralya'daki yaşamları hakkında konuşmadan önce göç hikâyelerini öğrenmek gerekmiştir.

Özellikle birinci kuşak göçmen olan katılımcıların Avustralya'ya geliş hikâyeleriyle ilgili dikkat çeken noktaların başında, göç etme kararı alınırken Avustralya hakkında detaylıca düşünülmeyeceği gelmektedir. Yurt dışına gitme fikriyle yapılan başvurularda, Avustralya'nın katılımcılara kamu çalışanları tarafından ya da daha önce Avustralya'ya giden yakınları tarafından önerildiği görülmektedir. Hatta birinci kuşak katılımcıların çoğu, ilk başvurularını Almanya'ya gitmek için yaptıklarını belirtmiştir. Ancak önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi, Avustralya'nın göçmenleri ailecek kabul ediyor olması, tercih edilme açısından öne çıkmaktadır.

Katılımcılardan Feriha, ailesinin göç sürecinden bahsederken bu duruma parmak basmıştır: "Babam işçi bulma kurumuna müracaat ediyor, Almanya'ya yazılıyor. Oradaki memur, 'Evlîysen, çocuğun da varsa Avustralya'ya göndereyim' diyor. O şekilde, kısmet buraya gelmekmiş."

Birinci kuşak göçmen olan Hayrullah da Avustralya'dan haberi olduktan sonra Almanya'ya olan başvurusunu değiştirdiğini söylemiştir. Hayrullah, "Daha önce Almanya için müracaat etmişim. Ondan sonra bir arkadaşın düğününe gittik. Oradaki bir akrabamız, 'Ben gidiyorum, sen de gel Avustralya'ya' dedi. O niyetle ben de Almanya'daki başvurumu Avustralya'ya çevirttim. Kabul ettiler." demiştir.

Benzer şekilde, Kâmil de Almanya'ya gitme başvurularından bir sonuç alamayınca Avustralya'dan nasıl haberdar olduğunu şöyle anlatmıştır:

Almanya kaydım vardı benim. Arada mektuplar geliyordu. Benim işlettiğim dükkân bir apartmandaydı. Oraya bir kapıcı bakardı. Bunun kardeşi de bir kuafördü. Kadının kocası Avustralya'ya gitmiş. Bu kapıcı da pek telaşlı, hazırlık yapıyor filan... "Ne bu telaş?" dedim. "Avustralya'ya gideceğiz, kardeşim istek yaptı." dedi. "Nasıl gidiliyor bu Avustralya'ya?" dedim. "Maltepe'de İşçi Bulma Kurumu'na başvuruluyor, hemen alıyorlar." dedi. Ben de gittim müracaat ettim.

Hikâyesi diğerlerinininkine benzeyen Gülten, farklı olarak, kötü alışkanlıklarından kurtulması umuduyla eşini göç konusunda kendisinin ikna ettiğini anlatmıştır:

Eşim İşçi Bulma'ya Almanya'ya gitmek için başvurmuş. Demişler ki, "Sen matbaacısın, senin sanatından kimseyi almıyorlar. Ama Avustralya alıyor, oraya gitmek ister misiniz?" Geldi, bana sordu. Onun gitmeye pek niyeti yoktu. Korktu Avusturalya'dan... Ben de gidelim dedim. Çünkü eşim kumarçıydı.

Katılımcılardan Avustralya'ya gitme tercihini kendisi yapmayanlar arasında ise bu durumun bir şaşkınlık yarattığı açıkça belli olmaktadır. Kimi Almanya yerine Avustralya'nın çıkmasına şaşırırken, kimi de mesafe ve hiç bilmedikleri bir ülkeye gitmekten duyduğu tedirginliği dile getirmiştir. Ancak yaşam şartları nedeniyle göçün kaçınılmaz olduğu vurgusu katılımcıların çoğunda görülmektedir. Sonuçta çalışmak için evini bırakan bir kişinin niyetinin, bilinmez bir maceraya atılmak olmadığı ve geçinmekle ilgili sorunlar sebebiyle böyle bir tercih yaptığı yaygın bir kanıdır. Dolayısıyla göç kararı, daha iyi bir gelecek için umutla atılan bir adım olabileceği gibi, hüznü bir ayrılık gibi görülerek isteksizce de gerçekleşebilmektedir.

Raziye, "İlk gelirken fazla isteyerek gelmedim. Çünkü çok uzak ve bilmediğimiz bir ülke. Bayağı bir düşündük ama yine heves ettik. 1971 senesinde geldik. Çünkü Türkiye'nin şartları iyi değildi. İyi olalım diye geldik işte. Bir oğlum, bir kızım vardı." diyerek çocuklarının geleceği için yeni bir hayata başlama umudundan bahsetmiştir.

Eşinin başvurusundan son dakikada haberdar olduğunu anlatan Kadriye'nin ise daha iyi yaşam şartları için ne olursa kabul edebilecek bir tavır içinde olduğu görülmüştür:

Eşim önceden zaten müracaat etmiş. Evlenirken de bana söyleyince ben, "Neresi olursa olsun." demiştim. Sonra o yine kurcalamış herhalde... Bir gün mektup geldi. "Bak iznimiz çıktı, iyi düşün taşın kararını ver." dedi. "Ne cevap verirsen ver işte, olsun bitsin." dedim. "Ha orası ha burası... Önünde sonunda bir tatil yaparız belki, yapmasak da olur. Doğduğumuz yer değil, doğduğumuz yer." dedim. Öylelikle çıkmış olduk yani.

Diğer katılımcılara göre başkasının aldığı göç kararını en olumlu karşılayan Şevvâl olmuştur. Bunda taşınma eylemini bir göç değil de seyahat gibi görmesinin etkisi olduğu söylenebilir. Şevvâl konuyla ilgili şunları söylemiştir:

Biz normal hayatımızı yaşıyorduk. Ankara'da yaşıyorduk. Babam bir gün geldi, dedi ki, "Ben Avustralya'ya gitmeye karar verdim. Ailece gideceğiz, kayıt oluyoruz." Sevindik tabii biz,

değişik memlekete gideceğimiz için. "Hayatlarımızı fazla etkilemeyecek; sadece iki yıllığına gidiyoruz." dedi. "Ne güzel, iki sene değişik bir memlekette yaşayacağız; en azından İngilizce öğreniriz." filan diye sevindik. Okulu da bıraktım. Orta üçe başlamak için okullar açılmadan geldik buraya. Ama ne iki senesi, şu anda 47 sene oldu.

Yukarıda Şevvâl'in söylediklerine ek olarak, Adalet'in anlattıkları da alanyazında bahsedilen, iki yıl Türkiye'ye geri dönememe kuralının pratikte uygulanışını göstermektedir.

Orada o kadar değişik bir hayatımız vardı ki... Bundan 45-46 sene öncesinden bahsediyorum. Şimdi gelenler için çok daha kolay bir yaşam. Orada elimi sıcak sudan soğuk suya sokmuyordum, bir talebeydim. Buraya iki seneliğine geldik. Çalışacağız ve geri döneceğiz planıyla...

Anlatılanlardan anlaşıldığı gibi, Almanya'ya veya başka bir Avrupa ülkesine işçi olarak gidemeyen Türkler, Avustralya'yı o ülkelerin birer alternatifi olarak görmüşlerdir. Birçoğunun aklında iki yıl çalışıp ekonomik şartlarını iyileştirdikten sonra geri dönmek olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılar arasında Avustralya'yı araştırıp hayatlarının geri kalanında bilinçli bir şekilde orada yaşamayı isteyerek gittiğini ifade eden olmamıştır. Bu durum, iki ülke arasındaki ikili anlaşmada görülen tutum farkını doğrular niteliktedir.

Katılımcılar arasında, önce Almanya'ya işçi olarak gitmiş göçmenler de bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Gülnaz, Almanya'da yaşadıklarına atıfta bulunarak şunları söylemiştir:

Burası aile olarak alıyor diye eşim dedi ki, "Bir müracaat edelim; eğer olursa gideriz, olmazsa kalırız". Orada da maaşı güzeldi aslında. Durumumuz çok iyiydi, yani maddi sıkıntımız yoktu. Her sene Türkiye'ye gitme şansımız vardı. Ama insanları hor ve hakir görmeleri yüzünden buraya geldik.

Bu anlattıklarıyla birlikte Gülnaz'ın eşinin Almanya'da işçi olmasına rağmen Gülnaz'ın çalışma izni olmaması düşünüldüğünde, hâlihazırda yurt dışında yaşayanlar için Avustralya'nın işçiden ziyade göçmen alıyor olmasının daha avantajlı görüldüğü düşünülebilir.

Saliha ve eşinin durumu da yukarıda anlatılanlara benzemektedir. Almanya'da tanışıp evlenmelerine rağmen, oraya yerleşmek yerine Avustralya'yı tercih etmişlerdir.

Anneler Almanya'daydılar. İlkokulu bitirdiğimde ablamla beni Almanya'ya götürdüler. 16 yaşındaydım, eşimle tanıştım. O da oraya askerden sonra gezmeye gelmiş. (...) Almanya, Berlin'de tanıştık. Evlendikten sonra Türkiye'ye geldik. Ankara'da iş yerimiz vardı. Ortağımız ille Avustralya'ya gelmek istedi. Amcası vardı burada. "Niye olmasın?" dedik biz de başvurduk. Altı ay içinde her şeyimiz oldu. Hiç inanılacak gibi değil.

İkinci kuşak katılımcılardan bazıları, Avustralya'dan aileleriyle Türkiye'ye kesin dönüş yaptıktan sonra kendileri Avustralya'ya geri dönmüşlerdir. Onlar da Avustralya'ya

yeniden göç hikâyelerinden bahsetmişlerdir. Şenol Avustralya'ya dönme sebebini, "Ben Türkiye'de üniversiteyi bitirip bankada çalışmaya başlamıştım. Baktım ki en yüksek pozisyona da gelsem Avustralya'daki rahatı bulamayacağım, o yüzden 98'de buraya döndüm. Geldiğimde de hiçbir şey değişmemişti. Her şey aynıydı. Şimdi de öyle." diyerek açıklamaktadır. Yeliz ise geri dönüş sebebiyle ilgili şunları söylemiştir:

İşimi çok sevdiğim için İstanbul'da yedi sene kadar kaldım, çalıştım. Ta ki çocuk sahibi olmaya karar verene kadar. O zaman her şey değişti. Başka bir bakış açısıyla bakmaya başladım hayata. Türkiye'de bir çocuk yetiştirmenin zorluğu, Avustralya'daki hakların çokluğu bana daha güzel bir gelecek olabileceği gibi göründü. Çocuğum için geldim.

Buna göre Yeliz'in geri dönüş sebebi biraz daha farklı görünmekle birlikte, birinci kuşak katılımcılara benzerlik gösterdiği de söylenebilir. Tüm bu anlatılanlara bakıldığında, herkesin ortak amacının daha iyi bir hayat kurmak ve çocuklarına iyi bir gelecek sağlayabilmek olduğunu söylemek mümkündür.

4.1.1. Avustralya'ya adaptasyon

İnsanların daha önce hiç görmediği ve hakkında çok fazla şey bilmediği yepyeni bir ülkeye gittiklerinde birtakım zorluklar yaşamaları tahmin edilebilir bir durumdur. Buna rağmen, katılımcıların göç ve adaptasyon süreciyle ilgili anılarında olumlu bir tutum göstermeleri dikkat çekmektedir. Katılımcılar Avustralya'ya ayak bastıkları andan itibaren iyi karşılandıklarını, yerleştirdikleri hostellerde de rahat ettiklerini belirtmişlerdir. Anlatılanlardaki ortaklıklara göre, göçmenler yetkililer tarafından bizzat karşılanıp hostellere yerleştirilmişler ve burada iyi kabul edilebilecek yaşam şartları bulmuşlardır. Kısa süre içinde iş sahibi olmaları da "işçi göçmen" olmak niyetiyle giden Türklerin beklentilerini karşılamıştır.

Cevdet Avustralya'yla ilgili ilk izlenimlerini şöyle anlatmaktadır:

Buraya devlet kanalıyla geldiğimiz için, 200 kadar aile olarak bizi üç gruba ayırdılar, hostellere yerleştirdiler. Bu, devletin evi. Nasıl *refugee*'leri¹³ koyuyoruz bizler, onlar da bizi oraya koydular. Sabah kahvaltımızı verdiler, akşam yemeğimizi verdiler. Ne zaman bize iş buldular, ama iyi ama kötü... Bir iş bulduğu zaman, sadece yemek parası kestiler. Bir sene bizi orda tutma hakları vardı biz de tam bir sene kaldık. Tabii parası olanlar hemen çıktı. 2-3 aileyle bir evde kalanlar vardı. Ben kalamadım.

İkili anlaşmayla gelen Türklerin hostellerde bir yıl süreyle kalma hakkı olduğu bilinmektedir. Burada anlatılanlardan da katılımcıların bu haklardan olabildiğince

¹³ Mültecileri kastediyor.

yararlandıkları görülmektedir. Kâmil de hostelde konaklama konusunda benzer şeyler söylemiştir:

Biz hostelde kaldık. Üç odalı, dayalı döşeli, perdesinden koltuklara varıncaya kadar her şeyi vardı. Sıcak suyu, her şeyi vardı. Hiç sıkıntı çekmedik. Yemekhanesi vardı. Üç vardiyanın üçü için yemek çıkardı. Bir sene kadar oturduk, ondan sonra ev bulduk çıktık. Ev bulmamız çok zor oldu. Bizim gelirken üç çocuğumuz vardı, dördüncü de karnındaydı hanımın. Buraya geldikten sonra, Mart'ta filan çocuğumuz doğdu. O çocuklar sayesinde hanım çalışmıyor. Velhasıl, 13 sene filan ben çalıştım tek olarak.

Hostellere yerleştirilen Türklere kısa sürede iş bulunduğu bilinmektedir. Erkeklerle farklı fabrikalarda iş verilirken, kadınların daha çok bisküvi fabrikasında çalıştığı belirtilmiştir.

Bu konuyla ilgili olarak Adalet, "Sydney'e gelişimizin ertesi günü bizi bisküvi fabrikasına verdiler." demiştir. "Türklerin ilk girdiği yerler orasıdır. Düşünebiliyor musun? 1973 senesinde gelmiştik. Daha sonra alıştık tabii..." Benzer şekilde Şevvâl de "Bisküvi fabrikasına girdiğimde henüz 14 yaşındaydım. O zaman kanunen yaş önemli değildi. Gelince okula gitmeyi düşünemedim bile. Dil bilmiyorsun yol bilmiyorsun. Annemler, 'Bizimle çalışacaksın' dedi. Gittim, çalıştım." diye işe başlamak zorunda kalışını anlatmıştır.

Tahmin edilebileceği gibi, adaptasyon sürecindeki en önemli faktörlerden biri göçmenler arasındaki dayanışmadır. Kendileriyle aynı dili konuşan, aynı ülkeden gelen ya da benzer süreçlerden geçmiş insanlar birbirlerine yardımcı olup sıkıntıları paylaşabilmektedir. Burada da katılımcıların yaşadıkları yerlerde kısa sürede başka Türkleri bulup yakın ilişkiler içine girdikleri görülmektedir. Katılımcılardan Fatma, ilk dönemlerde Türklerin birbirleriyle sosyalleşmesine ilişkin anısını, "Avustralya'ya 3 buçuk yaşında geldim. Hayal meyal hatırlıyorum. Hosteldeydik. Doğum gününe çok az vardı. Annem yan komşunun kapısını çalmıştı. Türklerdi. 'Buyurun gelin bu akşam kızımın doğum günü' dedi. Çok ilginçtir ki o insanlar hâlâ dostumuzdur. Hâlâ görüşüyoruz." diye anlatmıştır.

Türklerin olmadığı yerlerde, başka ülkelerden gelmiş olup kendilerine yardım edebilecek, iletişim kurabilecekleri göçmenlere sarılma durumuyla, beklendik bir davranış olarak karşılaşılmıştır. Feriha, "Buraya ilk gelenler çok sıkıntı çekti. Yunanlar çok yardımcı oldu bizlere. Tek tük Türkçe bilenler vardı. Türkiye'dekiler çok kolay sanıyor. Çok güzel bir hayat yaşadık denemez ama şimdi rahatız. Burada doğanlar için daha farklı." diye ilk dönemlerdeki sıkıntılarını dile getirmiştir.

Feriha'nın söylediklerini ikinci kuşak olan Kemal'in söyledikleri de desteklemektedir.

Yürüyerek okula gidiyorduk, çok yakındı. Dili anlamadığımız için o okullarda özel bir sınıf vardı. Avustralya'ya yeni gelen çocuklar için İngilizce kursu gibi. Hem öğretiyorlardı hem derslere yavaş yavaş katılıyorduk. Belki 3-5 ay içinde kaptık her şeyi. Bir sene bile sürmedi yani. Çocuk olunca daha kolay oluyor ya...

Bu doğrultuda, Avustralya'da doğan ya da küçük yaşta gelen ikinci ve sonraki kuşak için adaptasyon sürecinin daha kolay olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

4.2. Avustralya'da Yaşam

Bu bölümde öncelikle katılımcıların Avustralya'daki yaşam şartları anlaşılmasına çalışılmış ve daha sonra katılımcıların Avustralya'daki gündelik hayatlarında göçmenlik algısına dair fikirlerine değinilerek gündelik yaşamda ayrımcılık yaşama durumları sorgulanmıştır. Sonrasında Avustralya'daki yaşamlarında anavatanlarıyla olan ilişkilerinde mesafe sorunuyla ilgili düşünceleriyle birlikte Türkiye'ye seyahat alışkanlıkları ve Türkiye'ye temelli dönüşle ilgili fikirleri incelenmiştir. Son olarak ise katılımcıların Avustralya'da hayatlarındaki eksiklikler ile Türkiye'deyken hissettikleri eksiklikleri karşılaştırmaları istenmiştir.

4.2.1. Yaşam şartları

Yurt dışına işçi olarak gidip bir süre sonra geri dönmeyi amaçlayan kişiler için, kısa sürede olabildiğince para biriktirmek birinci önceliktir. Avustralya'ya giden katılımcılarda da bu durum gözlenmektedir. Katılımcılardan Raziye, "Ben gece çalıştım, eşim de gündüz çalıştı. Araba parası, ev parası biriktirdik. Cabramatta'ya¹⁴ taşındık. Türk toplumu hep oradaydı zaten. 6-7 sene çok vatan özlemi, aile özlemi duyduk. Şimdi kovsalar buradan gitmem. 50 seneye yaklaştı." diyerek geçici göç etmelerine rağmen uzun yıllardır Avustralya'da kalmış olma durumlarını aktarmıştır.

Aynı zorlukları yaşamış olan Cevdet, "Düşünebiliyor musun? Benim hanım yedi sene çalıştı, günde 12 saat. Ben 13 saat çalıştım. 13 saatin haricinde başka iş buldum. Sabah dört buçukta işbaşı yapıyordum akşam dokuzda bırakıyordum. Öyle çalıştık." diyerek yaşadıklarını anlatmıştır.

¹⁴ Sydney'in Batı'sında kalan, Villawood Hostel'e yakın olması sebebiyle Türklerin ilk dönemler yoğunlukta olarak yerleştiği semt.

Geceli gündüzlü çalışma temposunda koşuşturan birinci kuşak göçmenlerin yanı sıra, bu tempoya maruz kalan çocuklarının bakış açısını Melek'in söylediklerinde görebiliyoruz.

Ben anaokuluna bile başlamadan önce bir Rum kadının evinin yarısını kiralamıştık, orada yaşıyorduk. Annem babam vardiyalı çalışıyordu. Biri gececi biri gündüzcüydü. Öğlen biri gelene kadar ben yalnız kalıyordum. O Rum teyze ben ağlarsam gelip bakıyordu; ama çoğunlukla yalnızdım. Gök gürültüsü fobisi bende o zaman başladı.

Katılımcılar arasında kısa sürede geri dönmek gibi amaçları olduğundan bahsetmeyenlerin yaşam şartlarıyla ilgili daha olumlu konuştukları gözlenmiştir. Saliha bu konuda şunları aktarmıştır:

Ben zaten alıştım yurt dışına. Benim için iyiydi. O zaman da bir çevre edindik. Eşim fabrikada çalıştı. Kuaför aynı zamanda... Ben çocuk büyüttüm, eşim çalıştı derken zaman geçti. Kaç sene sonra burada bir işyeri açtık. İşimiz vardı. Çocuklar okula gidiyordu. Ben onların bakımını üstlenmiştim. Öyle, zamanı yaşıyorduk işte...

Kâmil de benzer şekilde, zamanla bir düzen kurduklarını ve hayatından memnun olduğunu aktarırken, Türkiye'ye geri dönme konusuna değinmemiştir:

Hükümetten tuttuk bu evi biz. 76'dan beri burada oturuyoruz, hiç şikâyetimiz olmadı. Evde çocuklardan yüksek geliri olan birisi varsa kira artıyor, yoksa hanımla bize göre düşük kirali oluyor. Çık da demiyorlar, o bakımdan rahatız. Çocuklar da bizim rahat olduğumuzu bildiği için ya kendilerine alıyor ya da para *save* yapıyor¹⁵. İkisi üçü hâlihazırda ev sahibi oldu.

Katılımcılardan Hayrullah, yıllarca Avustralya'da yaşadktan sonra günümüzde içinde bulunduğu yaşam şartlarıyla ilgili değerlendirmesini yaparken özellikle devletin sunduğu imkânlardan bahsetmiştir:

Türkiye'de çalışırsın, hayatın boyunca emek verirsin, aldığın emekli maaşı seni zor kanaat geçindirir. Şimdi, burada emekli olsan bile seni aç bırakmıyorlar. Seni bir şeye muhtaç etmiyorlar. Mesela doktora gidiyorsun, para ödemiyorsun. Sigorta, işsizlik maaşı... Eczaneye gidiyorsun çok cüzi miktarda para ödüyorsun. Emekli olmanın bazı avantajları var. (...) Emekliyi muhtaç etmiyorlar.

Dışarıdan bakıldığında da Hayrullah'ın söylediklerinin yaşam tarzlarıyla uyumlu olduğu görülmüştür. Araştırmacı günlüğünde, Hayrullahların evine yapılan ziyaretle ilgili 8 Ekim 2018 tarihli girdide, "Yaşam şartları çok iyi. Avustralya stili, bahçeli, müstakil bir evde yaşıyorlar. 35 sene önce satın almışlar. Ev, Türk stilinde düzenlenmiş ama çok sade. Televizyon baş köşede, etrafında çocukların fotoğrafları dizili. Yerde Türk motifli bir halı var." ifadeleri yer almaktadır.

Benzer şekilde, Yeliz de yaşam şartlarından bahsederken tek başına çocuk yetiştiren bir kadın olarak devletin sunduğu imkânları şöyle vurgulamaktadır:

¹⁵ Para biriktiriyor.

Ben şu an tek ebeveynim. Çocuğum ilkokul çağına gelene kadar onunla birlikteyim. Burada devlet bana tek ebeveyn maaşı bağladı. Bu benim ortalama kira ve haftalık gelirim karşılayacak optimum bir rakam. Aynı zamanda bir yüksek lisans programına yazıldım. Bununla ilgili devlet benden herhangi bir ücret talep etmiyor. Fakat program bittiğinde, çalışma hayatına girdiğimde maaşımdan ufak kesintilerle bunu geri alacak. Çocukla birlikte olduğum dönemde böyle bir artı katmak istedim kendime.

Tüm bunlara dayanarak, katılımcıların geçmişte Türkiye'ye dönmek için para biriktirmeye çalışırken zorlandıkları, ancak daha sonra Avustralya'da kalarak hayatını orada devam ettirmiş bu kişilerin günümüzde benzer sorunlar yaşamadığı, hatta içinde buldukları yaşam şartlarından memnun olduğu söylenebilir.

4.2.2. Göçmenlik algısı

Avustralya'ya gelen birinci kuşak göçmenlerin birincil amacı çalışmak olduğundan, göçmenlik durumunu bir şekilde kabullenerek geldikleri tahmin edilmektedir. Ancak küçük yaşta Avustralya'ya giden ya da orada doğan ikinci kuşak hatta üçüncü kuşak açısından, çalışmak için göçmüş birinci kuşağa göre daha karışık bir göçmenlik algısı olabileceği görülmektedir.

İkinci ve üçüncü kuşak katılımcılara, göç hikâyesi yerine göçmenliğe dair ilk anılarının ne olduğu sorulmuştur. Buna göre, katılımcıların çoğu, göçmenlik algısının ilkokul çağına oluştuğunu belirtmiştir. Katılımcılardan Özge, "Annem ve babam benimle hep Türkçe konuştuğundan, benim için Türk müsün ya da Avustralyalı mısın diye bir şey hiç olmadı. Sanırım 8-9 yaşına kadar da millet ayrımının farkında değildim." diyerek göç algısı ile konuşulan dil arasında bir bağlantı kurmuştur.

İkinci kuşak katılımcılardan Didem, "Okulda, mesela ismin yabancı olunca ilk oradan anlıyorlar. 'You're a wog'¹⁶ diyorlardı mesela. İsmimle dalga geçerlerdi ama beni çok üzmedi böyle şeyler. Çok fazla Türk arkadaşım vardı. Ben her zaman kendimi Türk olarak görüyordum." diyerek bir ülkede azınlık olma algısının ilkokulda başladığını aktarmaktadır. Meltem de ilkokulda benzer şekilde yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır:

İlk fark edişim anasınımda oldu. Okula başladığımda İngilizce bilmiyordum çünkü evde hep Türkçe konuşuluyordu. Bir gün tuvalete gitmek istediğimi ama derdimi anlatamadığımı hatırlıyorum. Neyse ki "tuvalet" sözcüğünden anlamışlardı. İngilizce konuşabildiğim zamana kadar da arkadaşım olduğunu hatırlamıyorum. Liseye başlayana kadar farklı etnik kökenli çocukların sayısı artmaya başlamıştı, o yüzden her şey normalleşmişti.

¹⁶ Wog: Genellikle Doğu Avrupa ve Orta Doğu'dan göç ederek gelen insanlar için kullanılan ve ayrımcılık içeren Anglosakson bir terim.

Fatma'nın ilkokulla ilgili aktardıklarının ise hem Didem'i hem de Meltem'i doğrular nitelikte olması dikkat çekmektedir:

İlkokula ilk başladığım sene zorluk çektim. Sabahları isimleri söylüyorlardı, bir değişik öğretmen olunca çok çekiniyordum, utanıyordum. Belki 3-4 çocuk vardı etnik kökeni farklı olan. Herkesin ismi Julie, Michelle filan... Bana gelince söyleyemiyorlardı. İsmi farklı olan pek yoktu ki. Onun dışında iyiydi. Arkadaşlarım oldu, hâlâ görüşüyoruz.

Burada anlatılanlar, alanyazında da bahsedildiği şekliyle, Avustralya'nın çokkültürlülüğe geçmesinin Türklerin gelişine rastladığı düşüncesini doğrular niteliktedir. Fatma'nın okulunda farklı milletlerden öğrenci olsa da çoğunun isminin Anglo-Kelt kültürel yapıyı yansıtacak türde olduğu tahmin edilebilir. Göçmen çocuklarının ilkokul çağına kadar aileleri tarafından evde kendi kültürlerine göre büyütüldüğü göz önünde bulundurulduğunda, gerçek "yabancı" dünyayla ilk tanıştıkları zaman diliminin ve ortamın ilkokul olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gerek kendini topluma ait hissetmeme gerekse yabancı olarak dışlanma duygusu ilk olarak okul ortamında gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, okul ortamı da evdekine yakın bir kültürel ortam sağlıyorsa adaptasyon konusundaki sıkıntılar o kadar çabuk azalıyor denebilir.

Yukarıdaki ikinci kuşak örneklerine ek olarak üçüncü kuşağa bakıldığında, yetiştirilme biçiminin kuşaklar arası bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Emir, "Okulda da çok şanslıydım çünkü Türklerin yoğunlukta olduğu bir okula gittim. Açıkçası okulda hiç zorlanmadım. Hiçbir zaman dışlanmadım; çünkü insanlarla iletişimde de pek sorun yaşamadım. Sonuçta ana dilim İngilizce." diyerek bu duruma bir örnek oluşturmaktadır. Alpay ise göçmen gibi hissetmeme durumunu biraz daha açık bir şekilde anlatmıştır:

Açıkçası burada doğduğum için hiçbir zaman uyum sorunu yaşamadım. Okulda iyiydim, İngilizcem iyiydi. Annem bu konuda çok çabalamıştı. 6-7 yaşına kadar pek Türk olduğumu hissetmedim aslında. Normal devlet okuluna gidiyordum. Bir gün din dersi olacağı söylendi. Ben ayrı dinler olduğumu bile bilmiyordum. Arkadaşlarımın çoğu Hırvat ve Boşnak olduğu için onlarla birlikte Katolik sınıfa gitmişim.

Sinem'in anlattıkları da Alpay'ın tecrübesiyle tamamen örtüşmektedir:

Okula ilk başladığımda Türk okuluna gittiğim için herkes Türk ve/veya Müslümandı. Benim de Türk olmam çok normal bir şeydi. Ancak o okulu bırakıp da normal devlet okuluna başladığımda sınıftaki tek Türk bendim. Din dersinde hangi dine ait olduğumu bilmiyordum ve bazı arkadaşlarım gibi Ortodoks sınıfına gittim. Öğretmen o sınıfa ait olmadığını söylediğinde bazı farklar olduğunu anlamışım.

Alpay ve Sinem'in anlattıklarından, dil ve iletişim sorunu yaşanmadığında kültürel çatışmaların ertelenebildiği görülmektedir. Ancak din konusunun ortaya çıkışındaki benzerlik, vurgulanması gereken bir durumdur. Burada, Avustralya'nın çokkültürlülük politikaları gereği göçmenlere farklı derslere katılma şansı verildiği görülmektedir.

Katılımcılardan Gülbin'de de buna benzer bir durum görülmektedir. Kendi evlerindeki ve dışarıdaki kültürel çatışmanın kimlik sorgulamasına yol açması durumuna bir örnek olarak Gülbin, Noel'den bahsetmiştir:

Ben küçükken annem bana hep "Kızım biz Müslümanız." derdi. En çok onu hatırlıyorum. Bir de Noel zamanı çocuklar hep hediye alırdı ve bize hiç hediye gelmezdi. Noel sabahı çocuklar hep oyuncaklarıyla dışarıya çıkardı ve bizim olmazdı. Sonra sonra, üzülmeylem diye bize de almaya başladılar.

Gülbin'in anlattıkları, azınlık olmanın getirdiği zorlukların zamanla entegrasyona evrilmesine güzel bir örnek oluşturmaktadır.

4.2.3. Ayrımcılık

Göçmenlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri ayrımcılıktır. Avustralya'daki ayrımcılık durumunun anlaşılabilmesi için, anket ve görüşme katılımcılarına ayrımcılıkla ilgili görüşleri sorulmuştur.

Anket katılımcılarının Avustralya'daki ayrımcılığa ilişkin görüşleri Tablo 4.1'de yer almaktadır.

Tablo 4.1. Avustralya'da ayrımcılığa maruz kaldığını düşünme

	f	%
Evet	37	17.8
Hayır	148	71.2
Kararsız	23	11.1
Toplam	208	100.0

Buna göre; Avustralya'da ayrımcılığa uğrayıp uğramadıkları sorulduğunda, anket katılımcılarının %71'i hayır, %18'i evet demiştir. Katılımcıların %11'i ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Burada ayrımcılık yaşamadığını belirtenlerin oranı bir hayli yüksektir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre Avustralya'daki ayrımcılığa ilişkin görüşler ise Tablo 4.2'de yer almaktadır.

Tablo 4.2 Cinsiyete ve kuşaklara göre Avustralya'da ayrımcılığa maruz kaldığını düşünme

		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Kadın	f	14	91	17	122
	%	6.7	43.8	8.2	58.7
Erkek	f	23	57	6	86
	%	11.1	27.4	2.9	41.3
Toplam	f	37	148	23	208
	%	17.8	71.2	11.1	100.0
Ki-kare		$X^2 = 9.31$ df (2) $p = .01 < .05$			
		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
1. kuşak	f	28	96	15	139
	%	13.5	46.2	7.2	66.8
2. kuşak	f	6	40	7	53
	%	2.9	19.2	3.4	25.5
3. kuşak	f	3	12	1	16
	%	1.4	5.8	0.5	7.7
Toplam	f	37	148	23	208
	%	17.8	71.2	11.1	100.0
Ki-kare		$X^2 = 2.51$ df (4) $p = .643 > .05$			

Burada, cinsiyete göre ayrımcılık konusundaki görüşlerde anlamlı bir farklılık gözlenmektedir. Erkek katılımcılar, kadınlara göre daha fazla ayrımcılık olduğunu düşünmektedir; ancak toplam sonuca bakıldığında, her iki cinsiyetteki katılımcıların çoğu ayrımcılık yaşamadığını söylemiştir. Erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla ayrımcılık olduğunu düşünmelerinde, Avustralya'ya geldikleri ilk zamanlardaki çalışma ortamlarının birbirinden farklı olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Kuşaklara göre dağılıma bakıldığında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Görüşme yapılan katılımcılarda da anket katılımcılarıyla tutarlı bir yaklaşım gözlenmektedir. Katılımcılardan Feriha, "Avustralya'da ölü bir yaşam varmış gibi gelebilir ama huzurluyuz. Korku yok, rahatız o konuda. Kimse ırkına, dinine karışmaz. Varsa da çok az. Benim çocuklarımın yaşadığı yerde, Brisbane'da var mesela... Yabancılar oraya sonradan gitti." diyerek özellikle Sydney'de ayrımcılığa tanık olmadığıyla ilgili görüşlerini net bir şekilde ortaya koymuştur.

Feriha'nın söylediklerinin açıklaması, Meltem'in anlattıklarında görülmektedir:

İlk geldiğimiz zamanlar bizim sokakta bizden başka etnik kökeni farklı kimse yaşamıyordu. Bazen "Ülkenize geri dönün." gibi şeyler söylüyorlardı. Zamanla Makedonyalı, Yugoslavyalı ve hatta Asyalı aileler taşınmaya başladı. Kültür çeşitliliği arttıkça rahat ettik.

İnsanlar benzer tecrübeler yaşamış oluyor, farklı diller olduğunu görüyor. Kültürünüz çok farklı olsa da birbirinizi daha iyi anlıyorsunuz çünkü çeşitlilikte uyum içinde yaşıyorsunuz.

Burada Avustralya'nın çokkültürlü yapısının göçmenler tarafından da önemsendiği görülmektedir. Kültürel çeşitlilik arttıkça insanların huzurunun arttığını söylemek mümkün olsa da bu durum ayrımcılığın olmadığını iddia edebilecek bir veri sağlamamaktadır. Queensland eyaletinin çokkültürlülük açısından NSW'e göre daha zayıf kaldığı bilinmektedir. Bu da Feriha'nın çocuklarının yaşadığı Brisbane'da kendisinin yaşadığından farklı tecrübeler yaşamamasını açıklamaktadır. Zaman içerisinde Sydney'in çokkültürlü yapısının gelişimini Meltem şu şekilde anlatmıştır:

Ben yetişkin olana kadar toplum artık çokkültürlü olmuştu ve o tip sorunlar kalmamıştı zaten. Üniversiteye gelene kadar farklı etnik kökenli çok fazla farklı arkadaşım vardı. Ama ilginçtir ki Avustralya'da yaşamama rağmen ilk defa Aborjin kökenli birine üniversitedeyken denk geldim, daha önce hiç karşılaşmamıştım.

Didem de yalnızca ırk ve millet konusunda değil, her konudaki eşitliğe dair fikirlerini, "Burada eşitlik var. İşe gittiğin zaman bir patronun ya da şefin var ama kimse sana hor davranmaz. Herkes birbirini eşit görür. Benim iş yerinde haklarım var, insan olarak haklarım var. Zenginmişsin, fakirmişsin fark etmiyor. Okulda da hiç hissetmedim." diyerek paylaşmaktadır. Yeliz de bu düşünceleri, "Avustralya her zaman gelir adaleti olan bir ülke. Bir ofis çalışanıyla bir inşaat işçisi, ortalama aynı maaşı alabiliyor. Aynı saat aralığında çalışabiliyorlar." diyerek desteklemektedir.

Katılımcılar arasında, ayrımcılık yaşamadığını belirtmesine rağmen farklı olduğu hissini yaşadığını söyleyenler de olmuştur. Özge, dil konusunda hissettiklerini şu şekilde açıklamaktadır:

Hiç ayrımcılık hissetmedim ama hep farklı olduğumu hissettim. Mesela, Makedonyalı bir arkadaşım var. Ailesi İngilizce biliyor ve evde hep İngilizce konuşarak büyümüş. Onun dil yetenekleri her zaman benden iyi oldu. Bunu kimse fark etmiyor olabilir ama benim anlayabileceğim bir şey. Benim bakış açımdan, hep biraz yetersiz hissetme durumu...

Sinem ise din konusunda birtakım çekinceler yaşadığından bahsetmektedir. Bu konuda, "Bir dönem, Müslüman olduğumu öğrendiklerinde insanlara benden nefret edip etmediklerini soruyordum. Aslına bakarsan, domuz yemiyor olmak bile bizi ayırıştırıran bir şey." demiştir. Özge de din konusunda ayrımcılık yaşama korkusunu dile getirenlerden biri olmuştur:

Dürüst olmam gerekirse, 11 Eylül'den beri İslam hakkında konuşurken çok dikkatli olmaya çalışıyorum. Gerekliliklerini yerine getiriyor olmasam da içine doğduğum din olduğundan, Müslümanlıkta bir sorun varmış gibi hissetmek beni rahatsız ediyor. Ama Türkiye'de bu böyle değil. Orada camiler var ve Müslüman olmakta bir sakınca yok. Ben dindar biri değilim ama yine de hakkında nasıl konuştuğuma dikkat etmem lazım.

Katılımcıların ayrımcılık yaşanmadığı konusundaki görüşlerini yapılan diğer araştırmalar da desteklemektedir. Örneğin 2007 yılında yapılan bir Sosyal Yapı Haritası çalışmasında (Mortan ve Sarfati, 2014, s. 119), "Avustralya'nın yaşadığı en önemli sorun nedir?" sorusuna en çok verilen cevap işsizlikken, ırkçılık %1,6 oranıyla onuncu sırada yer almıştır.

Katılımcılar aynı zamanda Almanya ve Avustralya arasında çok belirgin bir ayrım olduğunu söylemektedir. Yeliz daha önce Almanya'da yaşamış katılımcılardan biri olmasa da Avrupa'ya dair bilgisi ve orada yaşayan tanıdıkları olan birisi olarak şunları söylemektedir:

Diğer işçi alan Avrupa ülkelerinden ziyade Avustralya'da ırkçılık yok denecek kadar az diyebilirim. Mutlaka bazı şeyler oluyordur ama asla bunun öne çıktığı bir toplum değil. Türkiye'de bile insanlar farklı yörelerden, farklı mezheplerden olduğunda birbirleriyle boğaz boğaza gelebiliyorken burada insanlar huzurlu bir şekilde yaşayabiliyor Kanunlar da bunu çok destekliyor.

Daha önce Almanya'da yaşamış olan Semra ise kendi yaşadıkları üzerinden bir karşılaştırma yapmıştır. Semra, "Mesela ev tutacaksın ya da iş arıyorsun... Telefonla müracaat ediyorsun. Almancan ise süper. Bir görüşmeye gidiyorsun, 'Aa, siz yabancı mıydınız?' diyerek evini vermemezlik yapabiliyor mesela. Ya da işe alınmayabiliyorsun. Ama o tarz şeyler burada yok. Burada her şey hakla." diyerek net bir yorum yapmıştır. Gülnaz ise "Türlere karşı yabancı düşmanlığı var ya Almanya'da. Eşim biraz sinirli, biraz da milliyetçi bir insan. 'Türkler şöyle böyle...' Bu tip şeylere çok sinirleniyordu. 'Bir gün başım belaya girecek' dedi. (...) Ondan sonra buraya geldik." diyerek Almanya'dan Avustralya'ya gelme sebeplerinin Almanya'daki ırkçılık olduğunu söylemiştir.

4.2.4. Mesafe sorunu

Avustralya'nın işçi göçüne ev sahipliği yapan diğer ülkeden en önemli farkı Türkiye'den çok uzak oluşudur. Bu mesafe sorunu, göçün başladığı yıllardan bu yana ulaşım, iletişime, ekonomiye dair konularda birçok olumsuzluğa sebep olmuştur. Bunlara ek olarak, en önemli olumsuzluklardan biri de uzakta olmanın yarattığı psikolojik olumsuzluklardır.

Katılımcılar birçok farklı konuda konuşurken mesafe sorununu kendileri dile getirip duygularını paylaşmışlardır. Mesafe sorunuyla ilgili en çok dile getirilen şeylerden biri, aileden uzakta olmaktır. Kadriye, "Annemin kanser haberi geldi. Ben uçak bileti alıp yola çıkana kadar yetişemem diye düşündüm. Hem de o kadar parayı harcayıp ben oraya gidinceye kadar defnetmiş bile olurlar dedim, gitmedim." diyerek mesafenin yarattığı

acıyı ağlayarak paylaşmıştır. Çok benzer bir durumu Berrin de yaşamıştır. "Babam vefat ettiğinde yetişemedim cenazesine. Annem öldüğünde de ben gitmedim çünkü yetişemeyeceğimi anladım. Daha çok üzülürüm diye düşündüm, gitmedim." demiştir.

Mesafeyle ilgili anlatılanlarda, ölüm ve hastalık gibi durumlarda sevdiklerine ulaşamayacak olmanın korkusu birçok katılımcı tarafından tekrar edilmiştir. Bu gibi olumsuz deneyimleri yaşamamış olanlar da yaşama ihtimalinden korktuklarını belirtmiştir. Katılımcıların birçoğunun kendi durumlarını Avrupa ülkeleriyle kıyaslama eğiliminde oldukları görülmüştür. Didem bu duygularını şöyle paylaşmıştır:

O kadar uzaktayız ki istediğimiz zaman gidebilmemize bir engel. Mesela Fransa'da olsaydık istediğimiz zaman giderdik. Hem maddi hem de iş bakımından çok zor. İki haftalığına gitmeye değmiyor. Ben de biriktiriyorum tatillerimi... Gidebildiğimde en az altı hafta kalmak istiyorum.

Anlattıklarına bakıldığında, Didem'in mesafe kaynaklı ekonomik sorunlar karşısında öğrenilmiş bir çaresizlik yaşadığı anlaşılmaktadır. Türkiye'ye gidebilmek uğruna Avustralya'da tatil yapmıyor olmasını da bu nedenle meşrulaştırdığı görülmektedir.

Daha önce Almanya'da yaşamış olanlar ise doğrudan bir karşılaştırma yapma şansına sahiptirler. Semra Almanya hakkında, "Orayı o zamanlar gurbet zannederdik ama asıl gurbet burasıymış. Yani ben asıl gurbeti burada hissettim. Almanya hiç gurbet değilmiş." demiştir. Korkularını da şu şekilde dile getirmiştir:

Ben burada Türkiye'yi daha çok özlüyorum. Daha çok korkularım var. Ay, işte kaza geçirsem; ay, burada ölürsem; ay, bilmem ne olursa gibi korkular var. Ya da birine bir şey olursa gidemem, yetişemem diye. Ama Almanya'da o korkular yoktu. En azından iki saatte ulaşabiliyorsun Türkiye'ye.

Benzer şekilde Almanya deneyimi olan Gülnaz da mesafeyle ilgili bir karşılaştırmaya gitmiştir:

Buranın bir tek uzaklığı kötü işte... Yani bir Almanya gibi, bir İngiltere gibi olsa... Mesela annemi babamı görmedim hiç. Almanya'da olsa, hafta sonu çık git. Hastan mı var veya düğün, nişan mı oluyor? Git, yap, dön. İzin almana bile gerek yok. Ben burayı bir tek uzaklığı için sevmedim, onun haricinde memnunum, Allah'a çok şükür.

Bazı katılımcıların ise bu olumsuz durumu kabullendikleri görülmektedir. Raziye, "Eskiden ölüm falan oldu mu götürüyorlardı, cenaze gidiyordu buradan. Sonra kabullendik artık. Gereği yok. Mezar her yerde var işte..." demiştir. Raziye'nin bu ifadeleri, mesafeyi kabullenmekle birlikte Avustralya'da kendisini kalıcı hissettiğinin de bir göstergesidir.

Genel olarak mesafe sorunu birtakım kaygılara neden oluyor ve katılımcılar tarafından genellikle bir olumsuzluk olarak görülüyor olsa da bir kısım katılımcının bu durumu kabullendiği de görülmektedir.

4.2.5. Türkiye'ye özlem

Göçmenlerin ülkelerini özlemesi herkesçe tahmin edilebilir bir durumdur. Bu durumu analiz etmek adına, görüşme yapılan katılımcılara Türkiye'yle ilgili en çok neyi özledikleri sorulmuştur. Katılımcıların Türkiye'yle ilgili bahsettiği şeylerden biri, Türkiye'nin sosyal açıdan zengin olmasıdır. Bu soruya Semra, "Yazımı yaz yaşıyor, kışımı kış yaşıyor. Ne bileyim, insanlar cıvıl cıvıl... Ülkemiz işte. Her şeyiyle seviyorum. En kötü hâliyle bile çok seviyorum Türkiye'yi." diyerek cevaplamıştır. Didem de benzer şeylerden, "Burada sosyal hayatın eksikliği var. (...) Orada ne var bilmiyorum ama burada bir kopukluk oluyor. Mesela burada gece 10'da bir yere gitsen her yer kapalı. Ama Türkiye'de her yer cıvıl cıvıl... İstedğin zaman bir çay bahçesinde oturabilirsin." diyerek bahsetmektedir.

Ercüment genel olarak uzakta olmanın özlem yarattığından bahsederken o sırada görüşmenin yapıldığı marketi kastederek, "Ben şuraya geliyorum bir gazoz içiyorum rahatlıyorum. İçmesem olur ama insan psikolojisi... Kendi vatanından bir gazoz işte." demiştir. Özlem konusu açıldığında, yemeyi özlediği şeylerden bahseden bir diğer katılımcı da Kâmil olmuştur:

Türkiye'de taze nohut çok severdim. Burada bahçeye ekdim, maşallah çiçekleri var üstünde balon gibi sallanıyor ama hepsinin içi boş. Sadece hava. Taze nohut ekeyim diye heveslendim ama bir tane kursağıma girmedi. Türkiye'de de heveslendim aldım ama kimi küçücük kimi boş.

Türkiye'yi özlemek konusunda araştırmacı günlüğünde yer alan 26 Ekim 2018 tarihli girdide, dernek ortamında sosyalleşen kadınlarla ilgili, "İçlerinden biri yakın zamanda Türkiye'den gelmiş. Onu pek bir ilgiyle karşıladılar. Burada "Türkiye havası getirmek" diye bir şey var. Ben de Türkiye'den yeni geldiğimi söylediğimde insanlar çok mutlu oluyor." ifadeleri yer almaktadır.

Görüşmelerde bahsi geçen bir diğer özlem konusu ise insanların kendi ülkelerindeki alışkanlıklarıdır. Yeliz, "İnsan Türk yemekleriyle yapılan bir tatili ya da deniz kenarında rakı balığı özlüyor. Hayatımın yarısı orada geçtiği için... Öyle şeyleri özlüyor insan. Kısa süreliğine tabi..." derken Melek, "İnsan ruhu sürekli değişiyor, oradaki alışkanlıklarını özlüyor. Yoksa her şeyi burada da yapabiliyorum. Orada evim kendi evim olduğu için onu özlüyorum. Onun haricinde bazı arkadaşlarımı, ailemi özlüyorum. Onun dışında,

burada çok daha fazla şey yapıyorum." diyerek aslında Türkiye'yi özlese de Avustralya'da olmaktan memnuniyetini dile getirmiştir.

Alışkanlıklar söz konusu olduğunda, katılımcıların Avustralya'daki yaşamlarına Türkiye'deki alışkanlıklarını mümkün olduğunca entegre etmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Araştırmacı günlüğünde yer alan 21 Kasım 2018 tarihli girdide şu notlar yer almaktadır:

Geçen cumartesi bir doğum günü partisine davetliydik. Tam bir Türk etkinliğiydi. Patates salatasından kısıra, mercimek köftesinden böreğe kadar her şey yapılmıştı. Fonda Türkçe şarkılar çalıyordu. İlerleyen saatlerde kadınlar oynamak istedi. Çalan oyun havaları bile Türkiye'deki son moda'ya uygundu. İlk önce Erik Dalı çalmaya başlayınca çok güldüm.

Benzer şekilde, 8 Ekim 2018 tarihli girdide de bir başka ev ziyaretinden notlar yer almaktadır. Gözlem notlarında "Yakın zamanda oğullarına kız istemişler. Haftaya nişanları varmış. Kız tarafı da Türk'müş. Evdeki nişana 70 kişi çağırdıklarını anlattılar. Adetleri bu kadar adım adım uygulamaları biraz ilginç." ifadeleri yer almaktadır. Buradan, göçmenlerin yalnızca kendi bildikleri ve hayatlarında yer alan alışkanlıkları sürdürmekten çok, ana vatanlarındaki gelişmeleri de takip ederek oradaki güncel toplumsal davranışları kendi hayatlarında oluşturmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Görüşmelerde katılımcılarla konuşulanların içinde en çok vurgulanan, aile özlemidir. Berrin, "En başta aile eksikliği, aile özlemimiz var. Bizim Türkiye'miz çok güzel bir ülke. Ben Türkiye'yi aslında hiçbir şeye değişmem ama artık buralıyız. Burayı bırakıp da gidemem Türkiye'ye." demiştir. Saliha ise ailesi dışında özleyeceği hiçbir şey olmadığını şöyle vurgulamaktadır:

Ben Türkiye'ye gittiğim zaman eşimin eline trafikte sıkı sıkı tutunuyorum. Yeşil yanıyor yaya geçidine de adam bana küfür ederek önümden geçiyor. Ama bana yeşil yanıyor. Benim sana küfür etmem gerekirken sen bana nasıl küfür edersin? Bana kalsa Türkiye'ye bile hiç gitmem. Ama ailemizin özlemi var ya... O özlem çok acı.

Katılımcılardan yalnızca Şenol duygusallığı bir kenara bırakarak Türkiye'yle ilgili özleyecek hiçbir şeyi olmadığını söylemiştir. Bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

27-28 sene sonra bir kere gittim on sene önce, kardeşimin mezuniyeti için. Başka işim yok. Arkadaşlarım var ama burada da var. Özleyeceğim bir şey yok benim. Denizlerin hepsine gittim. Giden gitsin. Uçağa vereceğim ikibin doları burada daha kral otele veririm. Daha temiz deniz, daha güzel yemek... Değmez iki haftalığına.

Şenol dışında görüşme yapılan katılımcıların tümünde Türkiye'ye duyulan yoğun bir özlem söz konusudur.

4.2.6. Türkiye'ye seyahat

Avustralya'nın coğrafi olarak Türkiye'den uzak oluşu, orada yaşayan Türklerin ülkelerine gidiş geliş özgürlüklerini kısıtlayan bir durum olmuştur. Bu durumu daha detaylı anlayabilmek adına, katılımcılara Türkiye'ye seyahatleriyle ilgili sorular sorulmuştur.

Anket katılımcılarının Türkiye'ye gidiş sıklığına ilişkin veriler Tablo 4.3'te yer almaktadır.

Tablo 4.3. Anket katılımcılarının Türkiye'ye gidiş sıklığı

	f	%
Her yıl	52	25.0
Birkaç yılda bir	108	51.9
10 yılda bir	29	13.9
20 yılda bir	8	3.8
Hiç gitmedim	11	5.3
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %52'si birkaç yılda bir, %25'i her yıl, %14'ü 10 yılda bir, %5'i hiç gitmedim ve %4'ü 20 yılda bir yanıtını vermiştir. Buradan anlaşılan, mesafe sorununa rağmen katılımcıların mümkün olduğunca Türkiye'yi ziyaret etmeye önem verdikleridir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye'ye gidiş sıklığına ilişkin veriler Tablo 4.4'te yer almaktadır.

Tablo 4.4. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye'ye gidiş sıklığı

		Her yıl	Birkaç yılda bir	10 yılda bir	20 yılda bir	Hiç gitmedim	Toplam
Kadın	f	37	64	16	4	1	122
	%	17.8	30.8	7.7	1.9	0.5	58.7
Erkek	f	15	44	13	4	10	86
	%	7.2	21.2	6.3	1.9	4.8	41.3
Toplam	f	52	108	29	8	11	208
	%	25.0	51.9	13.9	3.8	5.3	100
Ki-kare							X ² = 14.90 df (4) p ,005 < .05

Tablo 4.5. (Devam) Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye'ye gidiş sıklığı

		Her yıl	Birkaç yılıda bir	10 yılda bir	20 yılda bir	Hiç gitmedim	Toplam
1. kuşak	f	40	67	15	6	11	139
	%	19.2	32.2	7.2	2.9	5.3	66.8
2. kuşak	f	11	30	11	1	0	53
	%	5.3	14.4	5.3	0.5	0.0	25.5
3. kuşak	f	1	11	3	1	0	16
	%	0.5	5.3	1.4	0.5	0.0	7.7
Toplam	f	52	108	29	8	11	208
	%	25.0	51.9	13.9	3.8	5.3	100

Buna göre, cinsiyete göre Türkiye'ye gidiş sıklığına bakıldığında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, kadınların Türkiye'ye gitme sıklığının erkeklere göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu noktada kadınların daha çok özlem duyması ya da erkeklerin çalışma koşullarının elverişli olmaması gibi durumlar söz konusu olabilir.

Görüşme yapılan katılımcıların söyledikleri de anket verileriyle tutarlılık göstermektedir. Görüşme yapılan katılımcılarda da birkaç yılda bir gittiğini söyleyenler çoğunluktadır. Buna örnek olarak Şevvâl, "Önceleri, çocuklar küçükken bayağı az gidiyorduk. 15 yılda, 10 yılda bir. Fakat şimdi çocuklar büyüdü, her iki senede bir gidiyorum ama mümkün olsa gittiğimde daha uzun kalmak isterim. Fakat iki çocuğum bekar olduğu için onları yalnız bırakamıyorum. Anelik işte..." demiştir. Birkaç yılda bir Türkiye'ye seyahat eden bir başka katılımcı olan Saliha ise, "Eşim şu an yaş emeklisi oldu. Onun için, herhalde bundan sonra biraz daha seyrek gideriz gibime geliyor. Annem de 86 yaşında. Bu sene yaşıyorsa 'Çok şükür!' diyoruz. Allah geçinden versin. Tabii ki anne... Allah korusun, annemi de kaybedersem, bir daha beş senede bir de gitsem benim için fark etmiyor." demiştir. Benzer şekilde Kâmil de birkaç senede bir gittiğini ancak artık eşinin gitmek istemediğini, "Her gidişimde orayla alakamı kestim. Miras işlerini hallettim. Ne varsa onları sonuçlandırdık. Hanım eğer gitmeye razı olsa gene gideceğim; ama yalnız gitmeye korkuyorum." diyerek belirtmiştir.

"Birkaç yılda bir" diyenlerden sonra, Türkiye'ye her yıl gittiğini söyleyen katılımcıların yoğun olduğu görülmektedir. Buna örnek olarak Adalet, "İlk gidişimiz 17 sene sonra 1989'da oldu. Daha sonra, çocuklar okulu bitirdikten sonra gittik. Ama şimdi çocuklar evlendi, kendi hayatları var; biz eşimle hemen hemen her sene gidiyoruz."

demistir. Adalet gibi, artık emekli olan Cevdet de her yıl Türkiye'ye gitme isteğini şöyle açıklamaktadır:

Ya bak, emin ol... Küçük bir örnek vereyim. Ben gittiğim zaman evimden çıkıyorum mesela (...) Hani o 200 metredeki mesafede en az 10 kişiyle selamlaşıyorum. Ki mesela ben 25 senedir o ülkede yaşamıyorum. Yani o bile insana motivasyon oluyor. Senin dilini konuşuyor. Ne bileyim işte... Taksiye biniyorsun, taksiciyle iki lak lak ediyorsun. Çaycıyla oturuyorsun, iki muhabbet ediyorsun. Çünkü bunların kültürü bambaşka.

Yaşça genç olan ikinci kuşak ile üçüncü kuşağın Türkiye'ye gidiş sıklıklarının daha az olduğu görülmektedir. Üçüncü kuşak olan Emir, Türkiye'ye hayatında yalnızca iki kere gittiğini söylerken bir yandan da bu seyahatlerinde ilginç bulduğu şeyleri aktarmıştır:

Bazı şeyler beni hazırlıksız yakaladı. Mesela, o kadar çok yabancı göreceğimi düşünmüyordum. Türkiye Avustralya gibi olmadığı için yabancıların pek olmayacağını düşünürdüm. Belki de benim gittiğim yerler öyleydi, bilemiyorum. Kısıtlı zamanımızda İstanbul'un belirli yerlerinde babamın tarafını görmeye gittik ve İzmir'e annemin ailesini görmeye gittik. Bir de Gelibolu'ya gittik. Hayat orada çok daha karışık. Karman çorman... Böyle şeylere çok şaşırdım. İlk gidişimi saymıyorum o zaman üç yaşındaydım. O yüzden bu gidişim benim için ilk gibiydi. Ülkemin hepsini olmasa da bir kısmını ilk defa tanıma fırsatım oldu.

İkinci kuşak olan Meltem ise, "Türkiye'ye sadece bir kere gittim ve aslında bu durumla ilgili kendimden utanıyorum. Ayrıca gittiğim seferde de kendi kültürümü yeteri kadar kucaklayamadığımı düşünüyorum." diyerek en kısa zamanda yeniden ülkesini ziyaret etmek istediğini belirtmiştir.

4.2.7. Türkiye'ye temelli dönmek

Araştırmanın başından itibaren Avustralya'ya işçi olarak gelip geri dönmek isteyen göçmenlerden bahsedilmiştir. Bu göçmenler arasında Türkiye'ye kesin dönüş yaptıktan sonra Avustralya'ya geri dönenlerin olduğu bilinmektedir. Hatta Türkiye'ye temelli dönüşün bazı çekirdek ailelerin dağılmasına, daha sonra Avustralya'ya yeniden yerleştiklerinde birleşmeye kadar giden etkilerinin olduğu görülmüştür (İnglis, 2011, s. 99).

Bu sebeple, Avustralya'da yaşayan katılımcılara daha önce Türkiye'ye temelli gitme girişimleri ve gelecekte olası bir temelli dönüşle ilgili düşünceleri sorulmuştur.

Anket katılımcılarının daha önce Türkiye'ye dönme girişimlerine ilişkin veriler Tablo 4.5'te yer almaktadır.

Tablo 4.6 Anket katılımcılarının daha önce Türkiye'ye dönme girişimleri

	f	%
Evet	37	17.8
Hayır	171	82.2
Total	208	100.0

Buna göre; anket katılımcılarının %18'i daha önce Türkiye'ye dönme girişiminde bulunmuşken %82'sinin Türkiye'ye dönme girişimi olmamıştır.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların daha önce Türkiye'ye dönme girişimlerine ilişkin veriler Tablo 4.6'da yer almaktadır.

Tablo 4.7 Cinsiyete ve kuşaklara göre önceki Türkiye'ye temelli dönüş girişimleri

		Evet	Hayır	Toplam
Kadın	F	22	100	122
	%	10.6	48.1	58.7
Erkek	F	15	71	86
	%	7.2	34.1	41.3
Toplam	F	37	171	208
	%	17.8	82.2	100.0
Ki-kare		X ² = 0.12 df (1) p = 0,91 > .05		
		Evet	Hayır	Toplam
1. kuşak	F	21	118	139
	%	10.1	56.7	66.8
2. kuşak	F	12	41	53
	%	5.8	19.7	25.5
3. kuşak	F	4	12	16
	%	1.9	5.8	7.7
Toplam	F	37	171	208
	%	17.8	82.2	100.0
Ki-kare		X ² = 2.11 df (2) p = 0,35 > .05		

Buna göre, cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye'ye temelli dönme girişimlerinde anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Katılımcılara, gelecekte Türkiye'ye temelli dönüş yapmak gibi bir düşünceleri olup olmadığı da sorulmuştur. Anket katılımcılarının gelecekte Türkiye'ye temelli dönüş konusundaki düşüncelerine ilişkin veriler Tablo 4.7 'de verilmiştir.

Tablo 4.8. Anket katılımcılarının Türkiye'ye temelli dönme düşünceleri

	f	%
Evet	53	25.5
Hayır	80	38.5
Kararsızım	75	36.1
Toplam	208	100.0

Buna göre; anket katılımcılarının %39'u Türkiye'ye dönmeyi düşünmediği, %36'sının bu konuda kararsız olduğu ve %26'sının da Türkiye'ye temelli dönmeyi düşündüğü görülmüştür. Gelecekte Türkiye'ye dönmeyi düşünenlerin azınlıkta olması, yıllar içinde Avustralya'daki hayata adapte olmayla ve Türkiye'de yaşama isteğinin giderek azalmasıyla açıklanabilir. İkinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin Avustralya'daki yaşama daha entegre olmasının, onları Türkiye'de bir yaşam kurma hayalinden uzaklaştırdığı söylenebilir. Çocukları ve torunları Avustralya'yı tercih eden birinci kuşak da artık Türkiye'deki aileleri yerine, kendi büyüyen ailelerini tercih etmektedir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların gelecekte Türkiye'ye temelli dönüşle ilgili düşüncelerine ilişkin veriler Tablo 4.8'de verilmektedir.

Tablo 4.9. Cinsiyete ve kuşaklara göre gelecekte Türkiye'ye dönme isteği

		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Kadın	f	27	51	44	122
	%	13.0	24.5	21.2	58.7
Erkek	f	26	29	31	86
	%	12.5	13.9	14.9	41.3
Toplam	f	53	80	75	208
	%	25.5	38.5	36.1	100.0
Ki-kare		$X^2 = 2.16$ df (2) $p = 0,34 > .05$			
		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
1. kuşak	f	33	55	51	139
	%	15.9	26.4	24.5	66.8
2. kuşak	f	16	20	17	53
	%	7.7	9.6	8.2	25.5
3. kuşak	f	4	5	7	16
	%	1.9	2.4	3.4	7.7
Toplam	f	53	80	75	208
	%	25.5	38.5	36.1	100.0
Ki-kare		$X^2 = 1.41$ df (4) $p = 0,84 > .05$			

Buna göre cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların gelecekte Türkiye'ye dönüşle ilgili düşüncelerinde anlamlı bir fark görülmemektedir.

Görüşme yapılan katılımcılar da anketle tutarlı sayılabilecek cevaplar vermiştir. Buna rağmen, daha önce Türkiye'ye dönüş yapmış kişilerin deneyimleri ve bu konu hakkındaki düşünceleri önemlidir. Saliha, Türkiye'ye kesin dönme ve ardından Avustralya'ya geri gelme sebeplerini şu şekilde açıklamıştır:

Burada kimsemiz olmadığı için çok yalnızlık çektik. Bir zaman sonra gitmek istedik. Bunaldık. Eşimin sülalesi çok kalabalık Ankara'da. Benim Bursa'da... 94 yılında bir sekiz sene kaldık orada. Daha sonra çocuklar dönmek istediler. Oğlum üniversiteye gidiyordu, kızım hosteslik yapıyordu. Türkiye'nin bir devalüasyon sorunu vardı o seneler. "İlla biz Avusturalya'ya gideceğiz!" diye tutturdular, ki kendi işyerimiz vardı Bursa'da. Çocuklarımız geri dönmek isteyince, dedim "Ben bırakmam çocuklarımı". Dünyanın öbür ucu... Almanya gibi üç saatlik yer değil. Her şeyimizi sattık savdık, tekrar buraya geldik. Eşyalarımızı da verdik kargoya. Temelli geldik.

Şevvâl ise Türkiye'ye kesin dönüş kararının bekledikleri gibi sonuçlanmadığını anlatmıştır:

İlk etapta memleketimize geldik diye sevindik tabii. Ama günlük yaşama başlayınca baktık ki biz dışlanıyoruz, biz değişik geliyoruz o insanlara. Bizleri herkes çok kolay bir av gibi gördü. En yakınlarımız da... "Şuraya şunu ödeyin." diyorlar, başka şeyler çıkıyor. Mutlu olamadık. 2 buçuk yıl denedik, kalamadık. Eşim tutturdur, "Geri gideceğiz, burası bize göre değil." diye; kalktık, geri geldik. Geri gelince tekrar üçüncü çocuk oldu. Yıllar sonra biz ayrıldık. Bu sefer de çocukları bırakıp gidemedim. Ama benim gönlüm hep Türkiye'de. Ben Türkiye'yi çok seviyorum, orada yaşamayı çok istiyorum. Ama çocuklar burada okumuş, burada büyümüş, işleri burada... Onlar kesinlikle temelli dönüşü düşünmediler, düşünmüyorlar. Büyük kızım evli, diğerleri bekar. Onların evlenmesini bekliyorum. Onlar evlendikten sonra Türkiye'de kalmak istiyorum. Orada daha çok, burada daha az.

Benzer şekilde Türkiye'ye dönmenin bekledikleri gibi gitmediğini Raziye, "Bir ara Türkiye'ye gittik. Kesin dönüş yaptık. Çocukları yerleştirdik Anadolu lisesine. Olmadı, uyum sağlayamadık. Burası baskın geldi, çektik geldik. Şimdi çocuklarım da gitmez ben de gitmem." diyerek düşüncelerini çocukları üzerinden anlatmıştır.

Birinci kuşağın kesin dönüş yaptıklarında ülkelerini bıraktıkları gibi bulamamış olmaları, oradaki yaşama tutunabilmelerini engellemiştir. Çocuklarla ilgili durum ise biraz daha karışıktır. Göç edilen ülkede büyüyen çocuklar her ne kadar kendi ülkelerini görmüş ya da o ülkenin kültürüyle büyütülmüş olsa da geri döndüklerinde ciddi bir adaptasyon sorunu yaşamaktadır. Didem kendi yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

Temelli döndüğümüzde çok zorlandım. Burada derslerim çok iyiydi ama oraya gidince okulda çok zorlandım. Eğitim sistemi de çok farklıydı. Anadolu lisesi İngilizce olsa bile benim İngilizcem gibi değildi. Onlar hep gramer üstünde duruyordu. Çok çabaladım.

“Nasılsa geçer, nasılsa başarırım.” dedim. Nitekim de öyle oldu. Ama özgüvenimi biraz kaybettim. O zaman 15-16 yaşındaydım ve babama bayağı cephe aldım. Beni buradaki çevremden koparmıştı.

Didem gibi adaptasyon sorunu yaşayan Özge, Didem'in yaşadıklarına ek olarak, dil konusunda yaşadığı sorunları da anlatmıştır:

Ben 6-7 yaşlarındayken Türkiye'ye temelli dönüş yapmıştık. Orada iki sene kaldık. O sırada İngilizceyi unutmuştum tabii. Buraya dönünce üçüncü sınıfa başladım ama kendimi yabancı gibi hissettim. Orada daha da yabancı hissediyordum aslında. Öğretmenler çok değişti. Eğitim çok katıydı. Okula gitmek beni korkutuyordu. Geniş ailemin bir parçası olmak güzeldi, dışarıda çocuklarla oynamak güzeldi ama okul yüzünden Avustralya'ya dönmüş olmak beni rahatlatmıştı. Ama burada da dil bilmeyen yeni kız olmuştum. Alışmam biraz zaman aldı.

Didem ve Özge gibi kesin dönüşte adaptasyon sorunu yaşayanlardan biri de Melek'tir. O da benzer şekilde dil ve okulda bocalama sıkıntılarına vurgu yapmıştır:

Bana yabancı geldi. 3'e gidiyordum ama okuldan kaçma huyu başlamıştı. Çocuklar Türkçe konuşma şeklimle dalga geçiyordu. Öğretmen de dersi kaynatıyorum sanıp beni müdüre gönderiyordu. Ben ne suç işlediğimi anlamıyordum ki. Elimde cetvel izleriyle dönüyordum eve, o yüzden okulu sevmiyordum. Spikerleri taklit ederek Avustralya aksanımı unutup düzgün Türkçe öğrenmeye çalıştım. O kadar iyi becermişim ki bu sefer buraya dönünce arkadaşlarım iyi Türkçe konuştuğum için dalga geçiyorlardı. "Ay, çok kibar olmuşsun." diye dalga geçiyorlardı. Hep arada kaldım.

Görüşme yapılan katılımcılardan kesin dönüş girişimi olmadığını söyleyen Adalet, yukarıdakilere benzer durumlardan çekindiğini, "Benim ilk Türkiye'ye gidişim 17 sene sonra oldu. Bunun nedeni de çalıştık, ettik, evlendim, çocuklar oldu... Eğitimleri aksasın istemedim. Çünkü gidip gelenlerin çocuklarında çok büyük kayıplar gördüm. O yüzden çocuklarımız aynı sorunları yaşasın istemedik." diyerek açıklamıştır. Benzer şekilde Kadriye de "Valla, ben düşünmedim. Amcan bir-iki kere istedi ama benim çocuklarım orada yaşamayı düşünmezler ki. Büyük kızlar Türkiye doğumlu ama Türkiye'yle ilgili bir hatıraları yok ki. Herkes gibi alıp da tatile götürmedik, aman okulları bölünmesin diye." diyerek çocukları için geri dönmek istemediğini söylemiştir.

Katılımcılardan bazıları da artık hayatını Avustralya'da kuran çocukları için istese de bir daha dönemeyeceğini belirtmiştir. Gülnaz bu durumu, "Çok zor. Sen gitsen aklın burada kalıyor. Ufaklıklar var. Onları düşünüyorsun, özlüyorsun. Allah sıhhatimize zarar vermedikten sonra, işte, gidebildiğimiz kadar gidip sevdiklerimizi görüp döneceğiz. Başka türlü yapamayız." diyerek aktarmıştır. Didem ise bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Ben şahsen Türkiye'de yaşamak istemiyorum. Belki bir dairem olur, maddi durumum iyiyse emekliliğimde her sene giderim. 2-3 ay orada kalırım sonra yine buraya dönerim. Benim

çocuklarım burada, ailem burada... Oraya gitsem onların hasretini çekerim. Burası da benim vatanım. Ömrümün çoğu burada geçti. O yüzden düşünmüyorum.

Türkiye'ye özlem, Türkiye'ye seyahat ve temelli dönüş konularında ortak çıkan bir bulgu, aile konusunun her şeyin önünde geldiğidir. Katılımcılar Türkiye'yi ziyaret etme sebebi olarak aile özlemini gösterirken Türkiye'ye temelli dönememe sebepleri olarak da yine aileyi göstermişlerdir.

4.2.8. Türkiye-Avustralya karşılaştırması

Görüşme yapılan katılımcılara, Türkiye'deyken Avustralya'yla ilgili en çok neyi özledikleri ve Avustralya'dayken Türkiye'yle ilgili en çok neyi özledikleri sorulmuş ve böylece Türkiye ve Avustralya arasında bir karşılaştırma yapılması sağlanmıştır.

Buna göre, Avustralya'yla ilgili öne çıkan durumlardan bazıları rahat yaşam şartları ve sosyal hakların olmasıdır. Bununla ilgili Raziye, "Gezmeye gittik geldik işte. Ama kıyaslayınca buranın yaşantısı çok çok güzel. Sistemi güzel. Her konuda... Hastanesinden, yolundan, trafiğine her şeyde... Çok memnunum yani. Buraya kötü diyen de nankör olur artık!" demiştir. Benzer şekilde Şenol da rahatlık vurgusu yaparken, "Burası rahat. Daha iyi olabilir ama Türkiye'ye göre çok daha rahat. Güvenlik kaygımız yok. 'Bomba patlar da biri bizi öldürür.' de demiyoruz. Öyle, önüne gelene ruhsat vermiyorlar." diyerek güvenliğe vurgu yapmıştır. Avustralya'yla ilgili diğer bir vurgu da temizlikle ilgilidir. Şevvâl bu konudan şu şekilde bahsetmektedir:

Bizim memleketimizin kirliliği beni çok rahatsız ediyor. Burada sokakların temizliği, kimsenin yerlere çöp atmaması... Orada, gözümün önünde yere pat diye atıyorlar şişeleri. Çocuklar olsun, büyükler olsun... Affedersin, tükürüyorlar. Birisinde, rüzgâr varmış, şap diye yüzüme yapıştı. Yani böyle şeyler rahatsız ediyor. Buranın temizliğini, düzenini özlüyorum.

Temizliğe ve doğaya vurgu yapan bir diğer katılımcı olan Didem, "Burada her yer yeşil. Mahalle arası bile yeşillik. Ama Türkiye'de öyle değil. Hele son gidişimde çok şaşırdım. İyice beton yığını olmuş. Çok dağınık, karmakarışık. Türkiye'nin çok güzel tarafları var ama burada yaşam kalitesi çok yüksek. Belki sosyal açıdan değil ama..." demiştir. Yine Şevvâl, Türkiye'yle ilgili öne çıkan şeyleri, "Komşuluk... Oradaki komşular, akrabalar, arkadaşlar... Sonra ne bileyim, ezan sesini çok özlüyorum. Orada ezanla uyanmak bana çok huzur veriyor. Çok güzel bir duygu ezan sesini duyabilmek. Böyle şeyler..." diyerek aktarmıştır.

Karşılaştırma yapılan bir diğer konu da eşitliktir. Katılımcılardan Yeliz, "İnsan ister istemez kıyaslıyor. Kadın erkek eşitliği mesela... Cinsel tercihle ilgili konular... Geçen yıl ya da bu yılın başında heteroseksüel olmayan insanların evlilik yapabilmeleri onaylandı

mecliste. Bu Avustralya için çok büyük bir gelişme. Türkiye için hiç düşünemeyeceğimiz bir şey belki de." diyerek Avustralya gündemindeki yeni gelişmelerden bahsetmiştir. Benzer şekilde, Cevdet de Avustralya'daki özgürlüklere şöyle vurgu yapmaktadır:

Benim hanım 72 yaşında, ben 78-79 içindeyim otobüste kalkıp gençler yer vermiyorlar yaşlılara. Kulaklarına tıkıyorlar, uyuyorlar. (...) Avustralya'da yapmıyor bunu hiç kimse. Ama bizim Türkler medeni olamamış daha. Affedersin, bir şey söyleyeyim... Burada kızlar orasını burasını açıp geziyor, kimse de bir şey demiyor. "Sen böyle giyinemezsin." diye tokat atmıyor, tekme de atmıyor. Ama orada gördüm ben. Otobüste, neymiş, mini giymiş... Sana ne? Sen git, kendine bak.

Tüm bunlardan, Türkiye'yle ilgili sosyalleşme ve hareketli yaşam tarzı öne çıkarken Avustralya'yla ilgili temizlik, sosyal haklar ve özgürlük konuları öne çıktığını söylemek mümkündür.

4.3. İletişim Araçları

Yapılan ikili anlaşma sonrası Avustralya'ya ilk göçün üzerinden 52 yıl geçmiştir. Bu 52 yılda iletişim teknolojilerinde çok hızlı gelişmeler yaşanmış ve bu gelişmeler insanların yaşam tarzlarını da doğrudan etkilemiştir. Özellikle Avustralya gibi, Türkiye'ye göre dünyanın diğer ucunda bulunan bir ülkede yaşayanlar için, her gelişmenin onları ülkelerine biraz daha yakınlaştırabilme potansiyeline sahip olduğu düşünülebilir.

Bu düşünceden yola çıkılarak, anket katılımcılarına Türkiye'yle iletişimde en önemli buldukları iletişim aracı sorulmuştur. Bu soruya ilişkin veriler Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.10. Türkiye'yle iletişimde en önemli olduğu düşünülen iletişim yolu

	f	%
Facebook	69	33.2
Instagram	1	.5
Telefon	35	16.9
Televizyon	12	5,7
Twitter	6	2.9
WhatsApp	80	38.5
YouTube	1	.5
İnternet	2	1
Hepsi	1	.5
İletişim kurmuyorum	1	.5
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %39'u WhatsApp'ın en önemli iletişim aracı olduğunu düşünürken, %33'ü Facebook'un, %17'si telefonun, %6'sı televizyonun, %3 Twitter'ın, %1'i internet'in önemli olduğunu belirtmiştir. %1'den az oranda katılımcı da YouTube, Instagram, hepsi ve "iletişim kurmuyorum" cevabı vermiştir.

Cevaplar incelendiğinde, en çok kullanılan iletişim araçlarının anlık iletişim kurmayı sağlayan araçlar olduğu görülmektedir. WhatsApp anlık sesli ve görüntülü konuşma imkânı sağlarken, Facebook ise bu imkânların yanı sıra kullanıcılarının arkadaş listelerindeki kişilerinin paylaşımlarını da takip etme olanağı sağlamaktadır. Dolayısıyla anlık iletişim kurulamadığı noktada, uzaktan da olsa insanların yakınlarının yaşamlarına tanık olmayı önemseydiği yorumu yapılabilir. Aynı zamanda verilen cevapların %80'e yakını internet temelli iletişim araçlarından oluşmaktadır.

Anket katılımcılarının Türkiye haberlerini takip etme durumuna ilişkin bilgiler Tablo 4.10'da verilmiştir.

Tablo 4.11. Türkiye haberlerini takip etme durumu

	f	%
Evet	129	62
Hayır	16	7.7
Kısmen	63	30.3
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %62'si Türkiye haberlerini takip ederken, %30'u kısmen takip etmektedir. Katılımcıların %8'i ise Türkiye haberlerini takip etmemektedir. Katılımcıların çoğunluğunun Türkiye haberlerini takip ediyor olması beklendik bir durumdur.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Türkiye haberlerini takip etme durumuna ilişkin bilgiler Tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4.12. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye haberlerini takip etme

		Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Kadın	f	79	5	38	122
	%	38.0	2.4	18.3	58.7
Erkek	f	50	11	25	86
	%	24.0	5.3	12.0	41.3

Tablo 4.13. (Devam) Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye haberlerini takip etme

Toplam	f	129	16	63	208
	%	62.0	7.7	30.3	100.0
Ki-kare		$X^2 = 5.38$ df (2) $p = .068 > .05$			
		Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
1. kuşak	f	93	9	37	139
	%	44.7	4.3	17.8	66.8
2. kuşak	f	29	3	21	53
	%	13.9	1.4	10.1	25.5
3. kuşak	f	7	4	5	16
	%	3.4	1.9	2.4	7.7
Toplam	f	129	16	63	208
	%	62.0	7.7	30.3	100.0

Ki-kare		$X^2 = 10.78$ df (4) $p = 0.29 < .05$			
----------------	--	---------------------------------------	--	--	--

Buna göre, cinsiyete göre Türkiye haberlerini takip etme durumunda anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Ancak kuşaklara göre bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu da birinci ve ikinci kuşağın anavatanla çok daha fazla bağlantıda olmaya çalıştığını, buna rağmen daha genç kuşakların anavatanlarıyla bağının giderek zayıflıyor olmasıyla açıklanabilmektedir.

Anket katılımcılarının Avustralya haberlerini takip etme durumuna ilişkin veriler Tablo 4.12'de verilmiştir.

Tablo 4.14. Avustralya haberlerini takip etme durumu

	f	%
Evet	156	75
Hayır	6	2.9
Kısmen	46	22.1
Total	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %75'i Avustralya haberlerini takip ederken, %22'si kısmen takip etmektedir. Katılımcıların %3'ü ise Avustralya haberlerini takip etmemektedir. Katılımcıların çoğunun, yaşadıkları ülkeye ait haberleri takip ettiği anlaşılmaktadır.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Avustralya haberlerini takip etme durumuna ilişkin veriler Tablo 4.13'te verilmiştir.

Tablo 4.15. Cinsiyet ve kuşaklara göre Avustralya haberlerini izleme

		Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
Kadın	f	94	1	27	122
	%	45.2	0.5	13.0	58.7
Erkek	f	62	5	19	86
	%	29.8	2.4	9.1	41.3
Toplam	f	156	6	46	208
	%	75.0	2.9	22.1	100.0
Ki-kare		$X^2 = 4.53$ df (2) $p = .104 > .05$			
		Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
1. kuşak	f	101	3	35	139
	%	48.6	1.4	16.8	66.8
2. kuşak	f	44	1	8	53
	%	21.2	0.5	3.8	25.5
3. kuşak	f	11	2	3	16
	%	5.3	1.0	1.4	7.7
Toplam	f	156	6	46	208
	%	75.0	2.9	22.1	100.0
Ki-kare		$X^2 = 8.06$ df (4) $p = .89 > .05$			

Buna göre cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Avustralya haberlerini takip etme durumunda anlamlı bir farklılık yoktur.

Görüşme yapılan katılımcıların cevapları da anket sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Görüşülen katılımcılar da gelişen teknolojiyle birlikte Türkiye'deki hayata daha fazla ayak uydurabildiklerini belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili Adalet, "Her gün haberleri takip etme şansımız var. Çalar Saat olsun, Fatih Portakal olsun... Fox'u izleriz mesela devamlı... Eskiden bu gibi şansımız yoktu. Teknolojinin ilerlemesi çok iyi oldu bu açıdan. Bu yüzden de hasret duymuyoruz belki de." diyerek gelişen teknoloji ve vatan özlemi arasında doğrudan bir bağ kurmuştur. Kemal ise anlattıklarında, gelişen teknolojinin hayatlarına olan etkisinin bir özetini yapmıştır:

Türk televizyonumuz bağlı, sürekli var. Türk televizyonu ilk zamanlar yoktu burada. İlk geldiğimiz zamanlar burada video kasetler vardı. (...) O zaman gidiyordun mesela bir semtte bir Türk bakkalına, onlar getiriyordu işte Türk filmlerini filan. Herkes bir eve toplanırdı zaten. Eski Türk filmlerini izlerdik. Kemal Sunal, Şener Şen... Genelde hep komedi filmleriydi Daha sonra şeyler bayağı popüler olmaya başladı... Ferdi Tayfur'un, İbrahim Tatlıses'in filmleri. İşte... Büyüdükçe teknoloji de ilerledi, artık şimdi internet var.

Burada bahsedilen sürece dair daha detaylı bulgular televizyon, gazete, radyo, internet, sinema, kitap ve telefon alt başlıklarında incelenecektir.

4.3.1. Televizyon

Alanyazında Avustralya'daki televizyon yayınına erişim imkânlarıyla ilgili süreçler anlatılmıştır. Genel olarak göçmenlerin anavatanlarıyla bağlantı kurmada televizyona yoğun bir şekilde ilgi gösterdikleri bilinmektedir. Avustralya'da da durumun farklı olmadığı söylenebilir.

Geçmişte hem coğrafi uzaklık hem de teknolojinin yeterince gelişmemesi sebebiyle Avustralya'da yaşayan Türklerin televizyona erişimi bulunmamaktaydı. Günümüzde ise hem uydu teknolojisi aracılığıyla televizyonda doğrudan Türkiye kanallarının yayınlarına ulaşabilmek mümkünken, bir yandan da internet üzerinden kanalların canlı yayınlarına ya da programların tekrarlarına erişim mümkündür. Bu durumu daha yakından anlayabilmek adına katılımcılara televizyon izleme alışkanlıklarıyla ilgili sorular sorulmuştur.

Anket katılımcılarının Türkçe televizyon izleme sıklıklarına ilişkin veriler Tablo 4.14'te verilmiştir.

Tablo 4.16. Katılımcıların Türkçe televizyon izleme sıklığı

	f	%
Her gün	57	27.4
Haftada birkaç kez	24	11.5
Haftada bir	9	4.3
Ara sıra	37	17.8
Hiçbir zaman	33	15.9
İzlemiyorum	48	23.1
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %28'i her gün, %18'i ara sıra, %16'sı hiçbir zaman, %12'si haftada birkaç kez ve %4'ü haftada bir Türkçe televizyon izlemektedir. Katılımcıların %23'ü hiç televizyon izlemediğini belirtmiştir. Bu durumda katılımcılarının çoğunun Türkçe televizyon izlediğini söylemek mümkündür. Hiç televizyon izlemediği belirten katılımcılar içerisinde cihaz olarak televizyon kullanmayıp internet üzerinden yayınları takip edenlerin de olduğu tahmin edilmektedir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Türkçe televizyon izleme sıklıklarına ilişkin veriler Tablo 4.15'te verilmiştir.

Tablo 4.17. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkçe televizyon izleme sıklığı

		Her gün	Haftada birkaç kez	Haftada bir	Ara sıra	Hiçbir zaman	TV İzlemiyor	Toplam
Kadın	f	40	16	6	22	15	23	122
	%	19.2	7.7	2.9	10.6	7.2	11.1	58.7
Erkek	f	17	8	3	15	18	25	86
	%	8.2	3.8	1.4	7.2	8.7	12.0	41.3
Toplam	f	57	24	9	37	33	48	208
	%	27.4	11.5	4.3	17.8	15.9	23.1	100.0
Ki-kare								$X^2 = 8.66$ df (5) $p = ,124 > .05$

		Her gün	Haftada birkaç kez	Haftada bir	Ara sıra	Hiçbir zaman	TV İzlemiyor	Toplam
1. kuşak	f	31	12	4	29	27	36	139
	%	14.9	5.8	1.9	13.9	13.0	17.3	66.8
2. kuşak	f	22	9	5	5	4	8	53
	%	10.6	4.3	2.4	2.4	1.9	3.8	25.5
3. kuşak	f	4	3	0	3	2	4	16
	%	1.9	1.4	0	1.4	1.0	1.9	7.7
Toplam	f	57	24	9	37	33	48	208
	%	27.4	11.5	4.3	17.8	15.9	23.1	100.0
Ki-kare								$X^2 = 21.19$ df (10) $p = 0,020 < .05$

Buna göre; cinsiyete göre Türkçe televizyon izleme sıklıklarında anlamlı bir fark yokken kuşaklara göre Türkçe televizyon izleme sıklıklarında anlamlı bir fark görülmüştür. Bu da genç kuşakların Türkçe televizyona ilgisinin giderek azalmasıyla açıklanabilmektedir.

Görüşme yapılan katılımcıların yanıtları bu konuda daha detaylı bilgi sunmaktadır. Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların televizyonla ilişki durumunu birkaç gruba ayırmak mümkündür. Buna göre ilk öne çıkan grup, televizyonu yalnızca TRT aboneliği üzerinden takip edenlerdir. Bu gruba dâhil edilebilecek birinci kuşak katılımcılardan olan Kâmil, televizyon izleme alışkanlıklarını şu şekilde açıklamaktadır:

Burada TRT 1 vardı, sonra değişti TRT bir şey oldu adı. Seyrediyorum ama... TRT Haber şimdi başka bir kanala geçti. Bu kanalda genellikle film ve dizi programları var. Haber filan yok. Haberi radyodan alıyorum veya öğlenleri televizyondan alıyoruz.

Kâmil yukarıda TRT Türk kanalından bahsetmektedir. Araştırma süresince yapılan gözlemler sayesinde TRT'nin Türkiye saatine göre ya da Avrupa saati göz önünde bulundurularak yayın yaptığı anlaşılmıştır. Bu nedenle de yayın kuşakları Avustralya saatleriyle uyumsuzluk göstermektedir. Bu durumdan şikayetçi olan birinci kuşak

katılımcılardan Kadriye, "Zaten doğru düzgün haber çıkmıyor ki... 24 Haziran'dan sonra zaten haberler *stop* oldu¹⁷." diyerek bu durumdan şikâyet etmektedir.

Saat farkının yarattığı olumsuzluğu aşmak isteyen bir grubun da Digiturk Play aboneliği edindiği anlaşılmıştır. Katılımcılardan Semra, "Mesela 'Tekrar İzle'si var Digiturk'ün. Saatler tutmuyor ya, diziler mesela, oynayıp geçiyor. Ama Tekrar İzle'den istediğin zaman izleyebiliyorsun. O güzel işte." diyerek bu sorundan artık etkilenmediğini açıklamıştır. Saat farkı konusunun, sürekli televizyon izlemek isteyenler için daha önemli olduğu söylenebilir. Semra, gün içindeki televizyon izleme alışkanlıklarını şöyle açıklamaktadır:

İlk önce haberleri bir açarım. Türkiye'de ne olmuş ne bitmiş... NTV'yi açarım genelde. Ondan sonra Fox sabah haberlerini çok seviyorum Türkiye'de sabah yedi buçukta. (...) Ondan sonra mesela "Hayatta Her Şey Var" izliyorum, bazen dikkatimi çeken bir şey oluyor. Cuma günleri mesela dini açıdan bilgiler oluyor, hocalar katılıyor. Ondan sonra... Eğlence programları izliyorum. TV8'de yarışmalar falan var. Bir de dizileri izliyorum. Muhteşem Yüzyıl, Vatanım Sensin. Vatanım Sensin'i izledim. Her bölümde ağladım.

Bu anlatılanlardan, gün içinde Türkiye kanallarının mümkün olduğunca takip edildiği anlaşılmaktadır. Avustralya'nın Türkiye'ye göre yedi saat¹⁸ ileri bir zaman diliminde yer alması nedeniyle, yayın aboneliğine sahip katılımcıların sabah ve gündüz kuşağını daha yakından takip ediyor olması mantıklıdır. Bununla birlikte saat farkı ve abonelik gibi sorunları yaşamayan bir grup ise internet üzerinden Türkiye televizyonunu takip edenlerdir. İkinci kuşak katılımcılardan Şevvâl, "Pek televizyon izlemiyorum. Daha çok internetten. Odamda bilgisayarı açıp, ayaklarımı uzatıyorum. Yani, Türk dizilerini filan internetten izliyorum." demiştir. İkinci kuşak katılımcılardan Melek ise, "Dizileri, ilgilendiğim diğer programları internet üzerinden ne zaman istersem izliyorum. Bana internet yetiyor." diyerek bu görüşe katkıda bulunmuştur. Böylece, teknolojinin gelişmesiyle televizyona erişim sorunun ortadan kalktığını söylemek mümkündür. Bu konuyla ilgili Adalet de şunları söylemiştir:

Benim evde Smart TV aracılığıyla her şeyi YouTube üzerinden izliyoruz. İnternet üzerinden televizyon izliyoruz. Ama öncelikle buranın kanallarını izlerim. Çünkü burada yaşıyoruz ve burası önemli. Hatta gruptaki arkadaşlar çok takip etmediği için bana sorarlar, "Bilmemiz gereken bir şey oldu mu?" diye.

Bu noktada, birinci kuşak ve yaşça büyük ikinci kuşak katılımcıların televizyonla ilişkisinin genellikle Türkiye kanalları ile gerçekleştiğini vurgulamak gerekmektedir. Bu

¹⁷ 24 Haziran 2018'deki genel seçim sonrası haber yayınlarının eksilmesinden bahsediyor.

¹⁸ Avustralya yaz saati dönemindeyken Türkiye'den sekiz saat ileride, kış saati dönemindeyken ise yedi saat ileridedir.

katılımcıların Avustralya kanallarını yalnızca güncel haberleri takip etmek için izlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Feriha bu durumu, "Kesinlikle her sabah haberleri dinlerim. Hatta akşam haberlerini de. Benim için mühim olan, yaşadığım yerde ne olduğunu bilmek." diyerek açıklamıştır. Benzer bir şekilde, başka bir birinci kuşak katılımcı olan Besim Avustralya kanallarıyla ilgili olarak, "Valla, ne yalan söyleyeyim, o kanalları sadece seçimlerde açıyorum." demiştir. Saliha ise, "Bir tek sabahları, buranın 7. kanalında haberleri izliyorum. Burada ne olaylar var, neler var... Yok, hava durumu, yağmurlu mu güneşli mi... Onun dışında hep Türk televizyonu..." demiştir.

Yaşça daha genç olan ikinci kuşak ve üçüncü kuşak katılımcıların Türkiye televizyonuna daha mesafeli oldukları görülmüştür. Katılımcılardan Meltem, "Etkin bir şekilde takip etmiyorum ama SBS'te dünya haberleri oluyor. Orada Türkiye'yle ilgili bir şey gördüğümde kaçırmıyorum. Bazen eşim benim için internetten Türk filmleri indiriyor. Ama dizi filan takip etmiyorum." diyerek kendi durumunu özetlemiştir. Katılımcıların bazıları ise Türkiye televizyonuna karşı ilgisiz olma durumlarını gerekçelendirme ihtiyacı duymuşlardır. Özge'nin açıklaması şu şekildedir:

Ben Türk televizyonu seyretmekten hoşlanmıyorum. Çok basit buluyorum. Bizim evde canlı yayın var. Ne zaman evde olsam saat farkı yüzünden ev hanımlarına yönelik programlar oluyor. Türkiye'deki büyük resmi yansıtmıyor. Dedikodu programları, kayıp insanları bulma programları... Kültürü anlamadığım için ilgimi çekmiyor. Benim ilgimi çekenler gezi kanalları, Türkiye'nin değişik yerlerini gösteren programlar. Türkiye'deki haberleri de takip ettiğimi söyleyemem çünkü oradaki haberlerin ne kadar doğru olduğunu bilmiyorum. Medya çoğunlukla sağa eğimli. Bir denge olduğunu düşünmüyorum. Sola eğimli olanlarda da detaylarda kayboluyorum.

Bu açıklamadan, bilinçli bir mesafeli durma tercihi olduğu söylenebilmektedir. Üçüncü kuşak olan Alpay'ın gerekçelendirmesi de benzer bir sonucu yansıtmaktadır:

Ana akım medyadan hoşlanmıyorum. Alternatif medyayı bile sevmiyorum aslında. Gerçeklerden çok sapmış olabiliyor. Özellikle burada olup da Türkiye haberlerini izlemek bana öyle geliyor. Sanırım annemin sürekli Türkiye'de ne olup bittiğini takip etme isteği sebebiyle sürekli konuşuyoruz. Ama bildiğiniz gibi bilgi artık internet sayesinde çok erişilebilir durumda. O yüzden ben kendimi Fox Haber ya da bilmem neye göre sınırlandırmıyorum. İnternete girip İngilizce olarak bilgi alıyorum. Ben hiç orada yaşamadığım için ancak bir yere kadar bağ kurabiliyorum. Olaylara mantıklı yaklaşılmaya çalışıyorum o kadar.

Benzer şekilde üçüncü kuşak katılımcı olan Emir de Türkiye televizyonuna mesafesini şu şekilde dile getirmiştir:

Ne olduğunu bildiğim için artık izlemiyorum. Çünkü zevk almıyorum. Dizilerden bahsediyorum. Diğer programları ya da haberleri filan pek izlemedim. İzlemekten

hoşlanmıyorum. Çok abartılı geliyor bana ama bir yandan da Türk yaşam tarzını çok iyi yansıttığını düşünüyorum. Çok uzun sürüyorlar zaten, dayanamıyorum.

Tüm bunlar, birinci kuşak ve yaşça büyük olan ikinci kuşağın Türkiye'yle olan bağının daha güçlü olduğunu; ancak yaşça genç ikinci ve üçüncü kuşağın bağlarının zayıflığı ya da Avustralya'daki aidiyetlerinin daha güçlü olması sebebiyle televizyon aracılığıyla bağ kurma ihtiyaçlarının düşük olduğunu göstermektedir.

4.3.2. Gazete

Türklerin Avustralya'ya ilk gittiği yıllardan bugüne gazete de gelişen teknolojiyle birlikte dönüşüme uğrayan iletişim araçlarından biri olmuştur. İnternetin henüz yaygınlaşmadığı yıllarda, Avustralya'ya güncel gazetelerin gitmesinin zorluğu bilinmektedir. Yıllar içinde Türklerin kendi gazetelerini de basmaya başladığı görülmüştür. Bu konuyla ilgili detaylı bilgiler alanyazında yer almaktadır.

Genellikle haftalık olarak basılan yerel Türk gazetelerinin ve Türkiye'den gelen ulusal gazetelerin internetin yaygınlaşmasıyla popülerliğini yitirdiği söylenebilir. Bu doğrultuda, katılımcılara Türkçe gazete okuma sıklıkları sorulmuştur.

Anket katılımcılarının Türkçe gazete okuma sıklıklarına ilişkin veriler Tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.18. Katılımcıların Türkçe gazete okuma sıklığı

	f	%
Her gün	35	16.8
Haftada birkaç kez	22	10.6
Haftada bir	15	7.2
Ara sıra	56	26.9
Hiçbir zaman	30	14.4
Okumuyorum	50	24.0
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %27'si ara sıra, %17'si her gün, %15'i hiçbir zaman, %11'i haftada birkaç kez, %7'si ise haftada bir Türkçe gazete okumaktadır. Katılımcıların %24'ü hiç gazete okumadığını belirtmiştir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Türkçe gazete okuma sıklıklarına ilişkin veriler Tablo 4.17'de verilmiştir.

Tablo 4.19. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkçe gazete okuma sıklığı

		Her gün	Haftada birkaç kez	Haftada bir	Ara sıra	Hiçbir zaman	Gazete okumuyor	Toplam
Kadın	f	16	15	7	39	20	25	122
	%	7.7	7.2	3.4	18.8	9.6	12.0	58.7
Erkek	f	19	7	8	17	10	25	86
	%	9.1	3.4	3.8	8.2	4.8	12.0	41.3
Toplam	f	35	22	15	56	30	50	208
	%	16.8	10.6	7.2%	26.9	14.4	24.0	100.0
Ki-kare								X ² = 9.26 df (5) p .099 > .05

		Her gün	Haftada birkaç kez	Haftada bir	Ara sıra	Hiçbir zaman	Gazete okumuyor	Toplam
1. kuşak	f	24	20	9	38	20	28	139
	%	11.5	9.6	4.3	18.3	9.6	13.5	66.8
2. kuşak	f	7	2	5	15	6	18	53
	%	3.4	1.0	2.4	7.2	2.9	8.7	25.5
3. kuşak	f	4	0	1	3	4	4	16
	%	1.9	0.0	0.5	1.4%	1.9	1.9	7.7
Toplam	f	35	22	15	56	30	50	208
	%	16.8	10.6	7.2	26.9	14.4	24.0	100.0
Ki-kare								X ² = 12.57 df (10) p = .249 > .05

Buna göre cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Türkçe gazete okuma sıklıklarında anlamlı bir farklılık yoktur. Burada katılımcıların hem basılı hem de dijital gazete tercihlerinin bir arada olduğunu vurgulamak önemlidir.

Görüşme yapılan katılımcıların anlattıkları hem gazete okuma tercihleri hem de yukarıda bahsedilen ayrıma yönelik daha detaylı bilgi içermektedir.

Türkçe gazete dendiğinde bazı katılımcıların doğrudan Avustralya'daki haftalık gazetelerden bahsetmektedir. Bu gazetelere örnek olarak, Görsel 4.1.'de *Hürriyet Australia* gazetesinin araştırma esnasında yayımlanan bir sayısının kapağı görülmektedir.

Şevvâl, "Türk gazetelerini alıyorum. Onları okuyorum. Buranın gazeteleri. Onları okumayı daha uygun buluyorum çünkü buranın olaylarını anlatıyor. Türkiye'deki haberleri okumuşum, benim için bir şey ifade etmiyor. Bir şey yapamam ki ben Türkiye için." diyerek özellikle bu gazeteleri tercih ettiğini belirtmiştir.

Haftalık gazeteleri takip etmeyi artık mantıklı bulmayan katılımcıların sayısının daha fazla olduğu görülmüştür. Didem, "Eskiden Auburn'dan¹⁹ alırdık. Haftada bir Türk

¹⁹ Sydney'de Türklerin yoğun olarak yaşadığı bir semt.

gazetesi okurduk ama şimdi internet olunca her gün Sözcü gazetesini okuyorum." diyerek tercihinin internete kaydığını belirtmiştir.

Gazete söz konusu olduğunda katılımcıların çoğu internetten bahsetmiştir. Melek, "Sabah internetin başına oturduğumda ilk yaptığım şey, Türkiye'deki gazetelere bakmak. Türkiye'deyken de ilk iş buradaki Sydney Morning Herald'a bakmak oluyor. Her gün mutlaka başlıklara bir göz gezdiririm." diyerek internetten gazete takip etmeyi bir alışkanlık haline getirdiğini vurgulamıştır. Şenol ise, "İlan dolu gazeteler. İnternette olmayan bir şey yok ki..." diyerek tercihinin dile getirmiştir.

Görsel 4.1. 28.12.2018 tarihli Hürriyet Australia Gazetesi

Diğer yandan, tıpkı televizyon konusunda olduğu gibi, yaşça genç ikinci kuşak ve üçüncü kuşak katılımcılar arasında Türkçe gazetenin tercih edilmediği görülmüştür.

Özge, "Türkçe okumak benim için çok zor. Türkçeyi gayet iyi anlayabiliyorum ama onlar gibi konuşamıyorum. O yüzden Hürriyet gibi bir şey okumaktansa Guardian okumayı tercih ediyorum. Ayrıca Türkiye'dense Amerika ya da Avrupa'da olan bitenle daha çok ilgileniyorum." diyerek gerekçelerini ortaya koymuştur.

Emir ise Türkçe gazete konusundaki düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

Her gün takip ettiğimi söylesem yalan olur. Zaman zaman ne olmuş diye bakıyorum. Çoğunlukla etrafımdakilerden haberdar oluyorum. Babam her gün takip ediyor. Ben de izleyip okuduklarıma göre haberler hakkında daha fazla konuşuyorum. Saygısızlık etmek istemem ama her şey bana çok tek taraflı gibi geliyor. Gerçekliğini de sorgulamak gerekiyor bence.

Tüm bunlar göz önüne alındığında, katılımcıların çoğunun interneti basılı gazeteye tercih ettiği ve genç kuşakların Türkçe gazeteleri okumayı tercih etmediği çıkarımlarını yapmak mümkündür.

4.3.3. Radyo

İnternet öncesi dönemde radyonun Avustralya'da yaşayan Türklerin anavatanlarından en güncel haberleri alabildikleri iletişim aracı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Radyoyla ilgili veri toplamak adına, katılımcılara Türkçe radyo dinleme sıklıkları sorulmuştur.

Anket katılımcılarının Türkçe radyo dinleme sıklığına ilişkin veriler Tablo 4.18'de verilmiştir.

Tablo 4.20. Katılımcıların Türkçe radyo dinleme sıklığı

	f	%
Her gün	17	8.2
Haftada birkaç kez	5	2.4
Haftada bir	80	38.5
Ara sıra	47	22.6
Hiçbir zaman	12	5.8
Dinlemiyorum	47	22.6
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %39'u haftada bir, %23'ü ara sıra, %8'i her gün, %6'sı hiçbir zaman ve %2'si haftada birkaç kez Türkçe radyo dinlemektedir. Katılımcıların %23'ü ise hiç radyo dinlemediğini belirtmiştir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Türkçe televizyon izleme sıklıklarına ilişkin veriler Tablo 4.19'da verilmiştir.

Tablo 4.21. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkçe radyo dinleme sıklığı

		Her gün	Haftada birkaç kez	Haftada bir	Ara sıra	Hiçbir zaman	Radyo dinlemiyor	Toplam
Kadın	f	12	4	36	36	7	27	122
	%	5.8	1.9	17.3	17.3	3.4	13.0	58.7
Erkek	f	5	1	44	11	5	20	86
	%	2.4	0.5	21.2	5.3	2.4	9.6	41.3
Toplam	f	17	5	80	47	12	47	208
	%	8.2	2.4	38.5	22.6	5.8	22.6	100.0
Ki-kare				$X^2 = 14.36$ df (5) p .014 < .05				
		Her gün	Haftada birkaç kez	Haftada bir	Ara sıra	Hiçbir zaman	Radyo dinlemiyor	Toplam
1. kuşak	f	11	4	51	28	8	37	139
	%	5.3	1.9%	24.5	13.5	3.8	17.8	66.8
2. kuşak	f	6	1	21	15	4	6	53
	%	2.9	0.5	10.1	7.2	1.9	2.9	25.5
3. kuşak	f	0	0	8	4	0	4	16
	%	0.0	0.0	3.8	1.9	0.0	1.9	7.7
Toplam	f	17	5	80	47	12	47	208
	%	8.2	2.4	38.5	22.6	5.8	22.6	100.0
Ki-kare				$X^2 = 9.63$ df (10) p = .474 > .05				

Buna göre, katılımcıların Türkçe radyo dinleme sıklıklarında kuşaklara göre anlamlı bir farklılık yokken cinsiyete göre anlamlı bir fark vardır. Bu doğrultuda kadınların erkeklere göre daha çok radyo dinlediği söylenebilir.

Görüşme yapılan katılımcılardan radyoyla ilgili yorum yapanların hepsi birinci kuşaktır. Kâmil, "Burada radyodan SBS günde bir saat verir. Bizi habersiz bırakmadı Türkiye." diyerek düzenli radyo dinlediğini belirtmiştir. Feyyaz ise Türkçe radyonun Avustralya'da yaşayan Türkler tarafından tercih edilmiyor olmasından bahsetmiştir. "Bakın, yedi gün olan radyomuz dört güne düştü. İleride belki üçe düşecek. Belki ikiye düşecek. Neden?" diye sorarak insanların ilgisizliğine olan tepkisini dile getirmiştir.

Adalet ise, "Türk radyosu olarak burada SBS var. Eşim hiç kaçırmaz. Ama ben dinlemiyorum. Benim evde olduğum zaman Türk radyosu açar ama ben arabada filan buranın radyolarını dinliyorum." diyerek Türkçe radyo yayınlarını çok tercih etmediğini aktarmıştır.

Katılımcılar arasında, birinci kuşak olmasına rağmen Türkçe radyo dinlemeyenler de vardır. Şevvâl, "Türk radyosu varmış ama hiç dinlemiyorum." demiştir. Besim ise, "Radyo dinlemiyorum. Eskiden dinliyorduk." diyerek Feyyaz'ın radyo konusunda Türklerin giderek azalan ilgisine yönelik eleştirilerini haklı çıkarmaktadır.

Görüşme yapılan ikinci ve üçüncü kuşak katılımcılardan ise Türkçe radyo dinleyen bulunmamaktadır.

4.3.4. İnternet

Hiç kuşkusuz, kendi ülkelerinden çok uzakta yaşayan insanlar için internetin yaygınlaşması birçok konuda değişikliğe sebep olmuştur. Şimdiye kadar bahsedilen çeşitli konularda da internetin öne çıktığı görülmüştür. İnternet hakkında katılımcıların görüşüne başvurmadan önce, katılımcıların ne kadarının internet kullanıcısı olduğunu bilmekte fayda vardır.

Anket katılımcılarının İnternet kullanımına ilişkin veriler Tablo 4.20'de verilmiştir.

Tablo 4.22. Katılımcıların İnternet kullanımına ilişkin veriler

	f	%
Evet	208	100.0
Hayır	0	0
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların tamamı İnternet kullanıcısıdır. Uygulanan anketin çevrimiçi olduğu düşünüldüğünde, bu, beklenen bir sonuçtur.

Görüşme yapılan kullanıcılar arasından da birinci kuşak katılımcılardan bir kişi hariç hepsi internet kullandığını belirtmiştir.

İnternet konusu açıldığında katılımcıların çoğu yaşamlarını ne kadar kolaylaştırdığından bahsetmiştir. Adalet, "Eskiden telefonla konuşmaya çalışırdık çok zordu. Şimdi, benim internetim ayda 250 dakika konuşma şansı veriyor bana, normal telefonla. Bunun yanı sıra WhatsApp'ım var. Çok rahat oldu yani." diyerek Türkiye'yle eskiye göre çok daha rahat iletişim kurduğunu belirtmiştir.

Kemal, "Bu internet olayları sayesinde rahatız. Artık hiç sorun olmuyor. İstedğini seyret. Sporunu seyret, haberini seyret, politikayı seyret. Neyi seyretmek istiyorsan seyret." diyerek internetin kolaylığını Türkiye medyasına erişim özelinde betimlemiştir.

Katılımcılar, internetin yanı sıra sosyal medyanın da kendileri için önemli olduğunu özellikle vurgulamıştır. Feriha bu konuyla ilgili şöyle demiştir:

Eskiden Türkiye'ye gittiğimizde herkesi değişik görüyorduk. Şimdi en azından arada fotoğraf filan görebiliyoruz. Eskiden hatırlıyorum, beş dakika konuşmaya 20-30 Dolar para verirdik. Şimdi öyle değil. WhatsApp'tan Messenger'dan her türlü görüşme şansımız var. Benim İzmir'de arkadaşlarım var mesela, sürekli mesajlaşıyoruz.

Didem de benzer şekilde, "Sosyal medyadan beri daha rahat iletişim kuruyorum. Neredeyse her gün görüşebiliyoruz mesela... Akrabalarım, arkadaşlarımla, oradaki öğretmenlerimle görüşebiliyorum. WhatsApp ya da Facetime'la anında kuzenlerimle filan konuşabiliyorum." demiştir. Şevvâl ise yakınlarıyla iletişim kurmakla birlikte kendi dilinde bilgi edinme fırsatı yakalamaya da vurgu yapmıştır. "Mesela, bütün kuzenlerim Facebook'ta var. Onlarla haberleşiyoruz. Resimlerini görüyoruz. Biz de koyuyoruz bazen. Sonra, bilgi... Sağlık konularında bilgilere başvuruyorum bazen. Mesela Canan Karatay'a üyeyim. Bir şey oldu mu hemen onları okuyorum".

Katılımcıların bazıları da internetin yakınlarıyla iletişimi kolaylaştırmanın yanı sıra kendilerini ülkelerine daha yakın hissetmelerini sağladığını vurgulamıştır. Saliha bu durumu, "Görüntülü konuştuktan sonrası oraya gitmiş gibi oluyorsunuz." diyerek tanımlamaktadır. Fatma ise, "Bilgin olunca uzak hissetmiyorsun kendini." diyerek şunları eklemiştir:

Sosyal medyaya, işe gitmeden önce, bir kahvemi içer bakarım. Ama Türkiye'yle iletişimde WhatsApp kullanıyoruz daha çok. Görüntülü konuşuyoruz teyzemlerle filan... Eşim de ailesiyle görüşüyor. Facebook'ta yeğenler neler koymuş filan, bakıyoruz. Özlem gideriyor insan biraz. Ama mesela, eşim çok heyecanlanıyor; bir yandan da daha çok gitmek istiyor. Her görüşmeyi bitirdiğinde "Şahane değil miydi?" diyor.

Buradan, sosyal medya ve internetin hem göçmenleri ülkelerine yakın hissettirerek özlem giderebilmelerini sağladığını hem de kendilerini yakın hissettikçe orada olma isteklerini tetikleyici bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal medya yurt dışında yaşayan Türklerin birbirleriyle dayanışma sağlamaları açısından da kolaylık sağlamaktadır. Özellikle Facebook'ta, Avustralya'da yaşayan Türklerin bulunduğu birçok grup vardır.

İnternet kullanımlarının yanı sıra katılımcılara sosyal medyada Avustralya'da yaşayan Türklerin bulunduğu gruplara üyelikleri olup olmadığı da sorulmuştur.

Anket kullanıcılarının sosyal medyada Avustralya'da yaşayan Türklerin bulunduğu gruplara üyelik durumlarına ilişkin veriler Tablo 4.21'de verilmiştir.

Tablo 4.23. Sosyal medyada Avustralya'da yaşayan Türklerin bulunduğu gruplara üyelik durumu

	f	%
Evet	146	70.2
Hayır	59	28.4
-	3	1.4
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %70'i Avustralya'da yaşayan Türklerin bulunduğu gruplara üyeyken, %28'i üye değildir. Katılımcıların %1'i ise bu soruya cevap vermemiştir.

Bu verilere göre çevrimiçi ankete katılım sağlayanlar arasında gruplara üye olanların çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Ancak görüşme yapılan katılımcılar arasında gruplara üyeliğin yaygın olmadığı görülmüştür. Üye olduğunu belirtenlerin birçoğunun da pasif olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılar arasından yalnızca Şevvâl gruplarla ilgili olumlu bir yorum yapmaktadır. Şevvâl, "'Avustralya'daki Türkler' filan var. Biz millet olarak neye tepki gösteriyoruz, ne için uğraşyoruz onları görüyorum. Ama televizyondan izlemek bana çok sıkıcı geliyor." demiştir. Şevvâl'in bu sözleri ulus-ötesi bağları anlamak açısından önem taşımaktadır. Buradan kendisiyle aynı ülkede yaşayan diğer göçmenlerle ortak sorunlara sahip olduğu düşüncesiyle onlarla birlikte hareket etme anlayışı olduğu görülmektedir. Bir yandan da televizyondan gelişmeleri takip etmek yerine tepki göstermesi gereken konuları Facebook gruplarından takip etme isteği, bu gruplarda düşüncelerini dile getiren kullanıcıları kendisi için bir kanaat önderi konumuna getirdiği şeklinde de yorumlanabilmektedir.

4.3.5. Sinema

Avustralya'da günümüzde Türkiye yapımı filmleri sinemalarda izlemek de mümkündür. Türk filmlerinin yurt dışı dağıtımını gerçekleştiren Af-Media GmbH, Mart 2017'den itibaren Avustralya'yı da dağıtım ağına eklemiştir²⁰. Aynı zamanda Temmuz 2017 yılında başlayan *Turkish Film Festival* aracılığıyla da Türkiye sineması

²⁰ <https://boxofficeturkiye.com/haber/turk-filmleri-avustralya-da-gosterime-giriyor--551> (Erişim Tarihi: 20.12.2019)

Avustralya'da gösterim şansı bulmuştur²¹. Sydney, Melbourne ve Canberra'da yılda bir kez düzenlenen festivalde, ödüllü festivallerde yarışan Türkiye yapımı filmlerin yanı sıra Türkiye'de gişe başarısı gösteren ana akım yapımlara da yer verilmektedir.

Görüşme yapılan katılımcıların bazıları sinemada Türk filmlerini izlediklerini belirtmiştir. Şevvâl, "Ara sıra gidiyoruz Türk filmlerine. Türk filmlerinin geldiğini duyunca böyle, grup arkadaşlarımızla bir gece ayarlıyoruz. 2-3 ayda bir, Türkiye'de popüler olan filmler geliyor." diyerek Türk filmlerinin varlığının Türkler arasında bir sosyalleşme ortamı sağladığını göstermiştir. Adalet'in, "Sinemaya gidiyorum, seviyorum. Türk filmleri geliyor arada. Buradaki arkadaşlarla gidiyoruz. Yabancı filmlere de giderim ama..." sözleri de Şevvâl'i desteklemektedir.

4.3.6. Kitap

Görüşme yapılan katılımcılarla kitap okuma alışkanlıkları da konuşulmuştur. Katılımcılardan ve yapılan gözlemlerden edinilen bilgiye göre Avustralya'da Türkçe kitap satın almak mümkün olsa da çeşitliliğin az olması ve fiyatların yüksekliği sebebiyle göçmenler tarafından tercih edilmemektedir.

Bu soruna değinen Şevvâl, "Okuyorum ama onu da internetten. Türkiye'ye gittiğimde *best-seller*²² neyse onu alıyorum." demiştir. Besim, "Türkiye'den getiriyorum. Oğlum gitti, getirdi şimdi, Atatürk'le ilgili kitaplar. Atatürk'le ilgili en az 50-60 kitabım var. Burada satılıyor da buraya getiren adam çok pahalı satıyor." demiştir. Hayrullah da benzer şekilde, "Okuma hevesim var. Mümkün olduğu kadar çok kitap okuyorum. Çocuklar getiriyor. Türkiye'ye giden getiriyor." diye aktarmıştır.

Katılımcılar arasında İngilizce kitap okuyanlar da fazladır. Ancak Türkçe okumak isteyenlerin çoğunun Türkiye'den kitap aldığı anlaşılmaktadır. Didem, "Ben daha çok İngilizce okuyorum, daha kolayıma geliyor. Onları da internetten alıyorum. Türk kitabı okuyacaksam da Türkiye'den gelirken getiriyorum. Burada çok pahalı." diyerek pahalılık sorununa vurgu yapmıştır.

Çokkültürlü bir yapıya sahip olan Avustralya, yerel kütüphanelerinde dil çeşitliliğine önem veren bir ülkedir. Her belediyenin de kendi halk kütüphanesi vardır. Belediyeler, kendi yönetim alanlarında yaşayan farklı dil konuşan vatandaşlarının ihtiyaçlarına göre kütüphanelerdeki yabancı dildeki kitaplarının sayısına özen

²¹ <https://www.sbs.com.au/language/english/audio/2017-australia-turkish-film-festival-opening-night-gala> (Erişim Tarihi: 20.12.2019)

²² Çok satan.

göstermektedir. Sydney'de de özellikle Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde Türkçe kitapların sayısı daha fazladır.

Katılımcılardan Adalet, Türkçe kitap okumak için kütüphaneyi tercih ettiğini aktarmıştır.

Türkçe kitaplarım daha çok. Geçen sene gelirken getirdim epeyce. Bazen burada Auburn Kütüphanesi'nden alıyorum. Oradakilerin çoğunluğu eskidi gerçi. İngilizce kitapları da kızım aracılığıyla alırım. Bana ayırır. Lisan nankör bir şeydir, çabuk unutulur. Ondan dolayı İngilizce kitap okumaya daha çok ağırlık veriyorum.

Adalet gibi Feyyaz da "Yeter ki bir kütüphaneye kaydım olsun. İstedığın kitabın yazarını, adını ver sana getirtirler. 50 kuruş bir taşıma ücreti alıyorlar o kadar. Çok kitap var bakmayın siz. Yeter ki okuyun." diyerek kütüphanelerin önemini vurgulamıştır.

4.3.7. Telefon

Telefon, internet öncesi dönemde lüks sayılan bir iletişim aracı olmasına rağmen acil durumlarda kullanılabilen ya da mektup yoluyla haberleşmeye alternatif olan sınırlı seçeneklerden biriydi. Günümüzde eskiye kıyasla çok daha ucuza konuşuluyor olsa da internetin telefonun yerine geçtiği söylenmelidir.

Bu konuyla ilgili Şevvâl, "Günlük yaşamda Facebook kullanıyoruz. Ama 2-3 haftada bir telefonla görüşüyoruz. Karşı tarafın interneti varsa WhatsApp'tan arıyorum ama interneti olmayan yaşlılar var mesela, onları kendi hattımdan arıyorum." demiştir. Didem ise artık her şeyin kolaylaştığını, "Şimdi istediğimiz zaman konuşabiliyoruz. Eskiden öyle değildi ama. Konuşmak istesen dünyanın parasını ödüyordun. Her dakikası sayılıyordu. Şimdi öyle değil." diyerek aktarmıştır.

Yaşı büyük olan ve teknolojiyle arası çok iyi sayılmayan birinci kuşak içinse telefon hâlen pratikliğini korumaktadır. Besim iletişim aracı olarak en çok telefon kullandığını anlatırken "Akrabalarla filan konuşuyorum arada. Ama onlar hiç aramıyorlar. Hep ben arıyorum." diyerek bu konuyla ilgili akrabalarına sitem etmeyi de ihmal etmemiştir.

4.4. Sosyo-kültürel Boyutlar

Katılımcılarla yapılan görüşmeler esnasında bazı konuların sıklıkla gündeme geldiği görülmüştür. Bu tekrar eden temalar arasında olan aile, ataerkillik, aidiyet, dil ve diğer Türklerle etkileşim başlıkları, sosyal konular altında incelenmektedir.

4.4.1. Aile

Aile, insanların en yakınlarından oluşan bir gruptur. Aile bağları ise insanların yaşamındaki amaçları belirleyebilecek ya da dizginleyebilecek etkilere sahip olabilmektedir. Bu araştırmada da katılımcılar Avustralya'daki yaşamlarını, gelecek planlarını ya da gerçekleştiremediklerini anlatırken konu hep aile etrafında şekillenmiştir. Dolayısıyla göçmenlerin göçmenlik durumunu ya da gurbette olma duygusunu tetikleyen en önemli olgulardan birinin aile bağları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Hatırlanacağı üzere, önceki bölümlerde Türkiye'ye kesin dönüşle ilgili düşüncelerin temelini de aile özlemine dayandığı belirtilmişti.

Katılımcılardan Adalet, Avustralya'da yaşayan Türklerde görülen Türkiye'ye kesin dönüş isteğinden bahsederken bazı ilginç tespitlerde bulunmuştur.

Onlar niye öyleler, biliyor musunuz? Biz mesela, ailecek buraya gelmiştik. Uzun senelerce gitmememin sebebi... Her şeyden önce, babam buradaydı, kardeşlerim buradaydı... Türkiye'ye özlem duyan diğer kişilerin aileleri yok burada. Gelmişler eşleriyle birlikte, hâlâ ailelerini özleyiyorlar. Benim gibi ailesiyle buraya gelenler ile ailesi orada olanlar arasında çok büyük fark var.

Buna göre Adalet, göçmenlerin vatan özleminin temel sebebinin aile olduğunu savunmaktadır.

Türkiye'de ailelerini bırakıp Avustralya'da kendi ailelerini kuran katılımcıların ise çocuklarından ve onların yaşamlarından çok fazla bahsettiği görülmüştür. Yalnızca göçmenlerde değil, çocuklarına iyi bir gelecek sunmak isteyen her ebeveynde buna benzer bir davranış görülebilecek olsa da burada göç kararlarını etkileyen bir mekanizmanın varlığından söz etmek mümkündür. Berrin, "Kızımın çocuğu var, öbürü doğum yapacak derken, yani ailem genişledi. İki kişi gelmiştik. Şu anda kızımın ailesi dört, oğlumunki üç kişi oluyor yakında. Yani aile genişliyor. Öbür oğlum evlenecek seneye." diyerek ailesinin artık Avustralya'da bir yaşam kurduğunu anlatmıştır.

Saliha da çocukları Türkiye'yi sevmediği için orada mutlu olamayıp eşini Avustralya'ya zorla getirme hikâyesini anlatırken şunları eklemiştir: "Oğlum evlendi, üç tane çocuğu var. Kızım evlendi, onun iki tane var. Bu zaman zarfında gelinim vefat etti. Şimdi torunlara ben bakıyorum. Hayatımız geçip gidiyor buralarda."

Diğer taraftan, gelecekle ilgili hayallerini aileleri sebebiyle yerine getiremeyen katılımcılar da olmuştur. Emeklilikte Türkiye'ye dönmeyi düşünen katılımcıların birçoğu, çocuklarından ve torunlarından ayrılmanın zorluğu sebebiyle bunu yapamayacağından bahsetmiştir. Avustralya'ya evlilik yoluyla gelen Kadir, "Benim büyük oğlan geldi 22 yaşına. Üniversitesini okusun, eli bir şey tutsun. Ufaklık bir buçuk sene sonra liseyi

bitirecek. Onlara bir düzen kuralım ki bir şey tuttursunlar. Şimdi bu çocuğu alıp nasıl götüreyim ben oraya?" diyerek kendi belirsizliğinden bahsetmiştir.

Öte yandan katılımcılardan Semra, gelecekle ilgili kendini özgür hissediyor oluşunu şöyle aktarmıştır: "Bizi buraya bağlayan bir şey yok. Çoluk çocuk yok. Hani, çocuğumun geleceğini düşünüyüm gibi bir sorunum olmadığı için... Yani, o yüzden bizim için ideal diye düşünüyorum Türkiye... Belki çocuğum olsa burada kalmayı düşünürdüm, ne bileyim..."

4.4.2. Ataerkil toplumsal yapı

Araştırma sürecinde farklı katılımcılarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan önemli konulardan biri de ataerkilliktir. Öncelikle katılımcıların Avustralya'ya geliş süreçleri konuşulurken, Avustralya'ya göç etme kararında kadınların neredeyse hiç söz sahibi olmadıkları fark edilmiştir. Bu durum hem kadın katılımcıların hem de erkek katılımcıların anlattıklarında kendini gösteren bir durumdur. Bu durum alanyazında da yer verildiği üzere, Castles ve Miller'ın (2008, s. 38) kadınların göç kararı almada erkeklere itaat etmelerinin beklendiği görüşüyle örtüşmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgularda da aileyle ilgili son derece önemli olan bir kararı erkeklerin tek başlarına aldığı ve kadınların yalnızca alınan kararları uyguladıkları anlaşılmıştır.

Farklı kadın katılımcıların anlattıkları hikâyeler, bu sorgulamama durumunu göz önüne sermektedir. Şevvâl Avustralya'ya taşınacağını nasıl öğrendiğini anlatırken, "Biz normal hayatımızı yaşıyorduk. Ankara'da yaşıyorduk. Babam bir gün geldi, dedi ki 'Ben Avustralya'ya gitmeye karar verdim. Ailece gideceğiz. Kayıt oluyoruz.'" demiştir. Adalet de benzer şekilde babasının karar verişini, "Babamın iş yeri vardı ve iflas etti. Bir anda bir ilan görüyor ve gitmeye karar veriyor." diye anlatmıştır. Kadriye'nin taşınma hikâyesindeki pasifliği de benzer şekildedir. Nasıl olduğunu anlamadan kendini Avustralya'da bulduğunu anlatırken, "Ben dedim ya, rüya diye... Rüya alemi gibi, amcanı takip ettim."²³ diyerek hiçbir şekilde söz hakkına sahip olmadığını aktarmıştır.

Yalnızca Avustralya'ya taşınma konusunda değil, Türkiye'ye geri dönme kararlarında da erkeklerin isteklerinin belirleyici olduğu görülmektedir. İkinci kuşak katılımcılardan Didem, Türkiye'ye kesin dönüşle ve daha sonra Avustralya'ya yeniden yerleşmeyle ilgili her kararın babası tarafından verildiğini anlatarak şunları eklemiştir:

Babam zaten 1970'te buraya geldikleri kafayla devam etti. Babam buraya geldiğinde hep öyleydi. Sonra Türkiye'ye gidince baktı ki Türkiye değişmiş, o zaman o da değişmeye

²³ "Amcan" derken kocasından bahsetmektedir.

başladı. Babam bana karşı, belki de ilk çocuğum diye, daha bir disiplinliydi. Kimsenin evinde yatılı kalamazdım, okul gezisine gidemezdim.

Eşinin kararıyla Türkiye'ye döndüğünde yaşadığı mutsuzluğu anlatan Saliha, Avustralya'ya geri dönmek için kendi iradesiyle girişimde bulunduğu anda bunu başaramadığını şöyle anlatmıştır:

Ben Avustralya'ya gitmeyi kafama koymuştum. Bir günde valizimi ayarladım, doldurdum. Eşime "Ben yarın gidiyorum." dedim. "Nereye gidiyorsun, biletini almadın." dedi. "Ben Ankara'ya giderim, konsolosluk beni gönderir." dedim. Bilemem ki ben bilet almayı filan, bilemem tek başıma. Nereden bilet alınacak? Nasıl gidilecek? Beceremem ben, çünkü hep eşim yaptığı için o şeyleri...

Diğer bir yandan, özellikle birinci kuşak erkeklerin gündelik hayatlarıyla ilgili konuşmalarında da ataerkil yapının yoğunluğu hissedilmektedir. Örneğin Besim'in, evlerindeki televizyon izleme alışkanlıklarını anlatırken, "Ben hep haber izliyorum. Dizileri hanım izliyor. Ben yattıktan sonra ya da evde olmadığım zaman dizi seyrediyor. Ya da ben kitap okurken..." demesinden, televizyon konusunda önceliğin kendisinde olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan Kâmil ise Türkiye'ye seyahat etme konusundan bahsederken Türkiye'ye yalnız başına gitmeyi sevmediğini anlatmıştır. Kâmil, "Çünkü oraya gittiğin zaman çamaşır problemi çıkıyor. Yani buralardaki gibi, her sokakta yıkama yerleri olsa... Türkiye'de öyle değil ki. Yıkayan biri lazım. Herkese de söylenmez." diyerek seyahat sırasında eşini kendi ihtiyaçları için yanında istediğini anlatmıştır.

Araştırmacı günlüğünde yer alan notlarda da ataerkilliğin baskınlığını destekleyecek gözlemler yer almaktadır. 14 Aralık 2018 tarihli girdide, bir ev ziyaretiyle ilgili gözlem notlarında şu ifadeler yer almaktadır:

Çok modern ve açık görüşlü görünmelerine rağmen evde geleneksel bir yapı olduğu belli oluyordu. Erkekler hep oturuyor, kadınlar ise hizmet ediyordu. X Bey'in eşinden çay koymasını rica etmesine çok şaşırdım mesela. Çocuklarına karşı da çok otoriter olduğunu sezdim. Sanırım bu ataerkil otoriterliği kültürlerini sürdürmek olarak görüyorlar. Avustralya'da büyümüş erkeklerde bu eğilimi daha az gördüğümü söyleyebilirim.

Gözlem notlarıyla birlikte, araştırmada genel olarak ortaya çıkan ataerkil yapının kültürel geçmişin bir yansıması olduğunu ve kuşaktan kuşağa aktarılıyor olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum alanyazında belirtilen, bazı göçmenlerin kökenlerinin bulunduğu ülke ile daha güçlü bağlar kurmaları durumuyla da açıklanabilmektedir.

4.4.3. Aidiyet

Ulus-ötesilik konusunda, aidiyetin öne çıkan kavramlardan biri olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla doğdukları öлке dışında yaşayan kişilerin göç ettikleri öлкеye yönelik duydukları aidiyeti incelemek önemlidir. Bu doğrultuda katılımcılara Avustralya'ya karşı olan aidiyet duyguları sorulmuştur.

Anket katılımcılarının kendilerini Avustralya'ya ait hissetme durumuyla ilgili veriler Tablo 4.22'de yer almaktadır.

Tablo 4.24. Avustralya'ya ait hissetme durumu

	f	%
Evet	151	72.6
Hayır	27	13
Kararsız	30	14.4
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %73'ü kendini Avustralya'ya ait hissediyorken %14'ü kararsız olduğunu, %13'ü ise kendini Avustralya'ya ait hissetmediğini belirtmiştir. Dolayısıyla katılımcıların çoğunun kendilerini Avustralya'ya ait hissettikleri görölmektedir.

Katılımcıların, cinsiyet ve kuşaklara göre kendilerini Avustralya'ya ait hissetme durumu Tablo 4.23'te yer almaktadır.

Tablo 4.25. Cinsiyet ve kuşaklara göre kendini Avustralya'ya ait hissetme

		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Kadın	f	96	12	14	122
	%	46.2	5.8	6.7	58.7
Erkek	f	55	15	16	86
	%	26.4	7.2	7.7	41.3
Toplam	f	151	27	30	208
	%	72.6%	13.0%	14.4%	100.0%
Ki-kare		X ² = 5.53 df (2) p = .063 > .05			
		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
1. kuşak	f	99	18	22	139
	%	47.6	8.7	10.6	66.8
2. kuşak	f	41	9	3	53
	%	19.7	4.3	1.4	25.5

Tablo 4.26. (Devam) Cinsiyet ve kuşaklara göre kendini Avustralya'ya ait hissetme

3. kuşak	f	11	0	5	16
	%	5.3	0.0	2.4	7.7
Toplam	f	151	27	30	208
	%	72.6	13.0	14.4	100.0
Ki-kare	$X^2 = 9.12$ df (4) $p = .058 > .05$				

Buna göre, katılımcıların kendini Avustralya'ya ait hissetme durumunda cinsiyet ve kuşaklara göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, görüşme yapılan katılımcıların Avustralya'ya ilişkin görüşlerinin genellikle olumlu olduğu dikkat çekmektedir. Aidiyet konusunda da benzer şekilde, katılımcıların çoğunluğunun kendilerini Avustralya'ya ait hissettiği görülmüştür. Ancak bu aidiyetin içinde, iki kültürün arasında kalmışlığı vurgulayanların sayısı yüksektir. Didem, ikinci kuşak olarak arada kalmışlığı açıklarken, "Bizim gibi ikinci kuşak için her şey zor çünkü biz arada takılı kaldık. Ben burada kendimi hiç Avustralyalı gibi hissetmiyorum. Ben Türk'üm ama nerede yaşamak istediğime gelince, benim evim burası. Ama Türklüğümden vazgeçemiyorum." demiştir. Burada bahsedilen "arada kalmışlık" durumunun, genel olarak yaşça büyük ikinci kuşağın ortak söylemi olduğu söylenebilir. Bunun, kendilerini tam olarak Avustralyalı olarak göremediklerinden ve diğer yandan Türkiye'yle de ebeveynleri gibi bağ kuramamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu durumla ilgili Kaya (2007, s. 494), bahsedilen arada kalma durumunu "arada sıkışmak" şeklinde değerlendirmek yerine, melez kültürler olarak tanımlanabilecek bir ara form olarak görmenin daha doğru olduğunu söylemektedir.

Burada aynı zamanda, kendi kimliğini sahiplenen ancak göçmen olarak yaşadığı ülkeyi de kendi evi bilen biri görülmektedir. Bu durum Şenay'ın (2009) Sydney'de yaşayan Türklerle ilgili olan çalışmasıyla da örtüşmektedir. Şenay (2009, s. 253) göçmenlerin aidiyet sorgulamasında "vatan" ve "anavatan" kavramlarının öne çıktığını söylemektedir. Buna göre Avustralya'da yaşayan göçmenler Avustralya'yı vatanları olarak değerlendirirken asıl vatanları olarak Türkiye'yi dışlamamakta ve "anavatan" kavramı üzerinden oraya olan aidiyetlerini de korumaktadırlar.

Benzer bir eğilimin bu araştırmada da görüldüğü rahatlıkla söylenebilir. Ancak göç edilen ülkeyi tamamen benimsemeyi kendi özünden taviz vermek gibi gören bir bakış açısı olduğundan da bahsetmek gerekmektedir. Gül, "Biz biraz ortada kalmış gibiyiz. Hem burasını istiyorsun hem orasını. Ama param olsa ben Türkiye'de yaşarım. Burada bir şey yok ki. Burası sadece rahat bir ülke." diyerek benzer sorunlardan bahsetmesine

rağmen, Avustralya'da yaşıyor olma durumunu ekonomik gerekçelerle açıklamaktadır. Şevvâl ise kendi görüşünü şöyle aktarmaktadır:

Buradan memnunum, rahatım ve biliyorum ki Türkiye'de yaşayabileceğimden çok daha rahat yaşıyorum burada. Fakat Türkiye'yi de çok özliyorum. Çünkü bütün ailem burada. Kardeşlerim, yeğenlerim, çocuklarım, annem, babam rahmetli oldu. Ne tam buralıyız ne tam oralıyız. Fakat yine de kendimi çok şanslı sayıyorum.

Şevvâl'in de Didem'e benzer şekilde kendi ülkesini özlediğini ancak evinin Avustralya olduğunu söylediği görülmektedir. Burada bahsedilenler de Şenay'ın çalışmasıyla örtüşmektedir. Şenay (2009, s. 259), Türkiye'nin göçmenler tarafından sanal bir ev olarak görüldüğünü ve Avustralya'yla ilgili temizlik, güvenlik, rahatlık, daha iyi yaşam şartları gibi daha somut avantajlar sunduğunu düşündükleri için memnuniyet duyduklarını söylemektedir.

Yine ikinci kuşak bir katılımcı olan Melek ise daha önce bahsedilen örneklerdeki arada kalmışlığa daha ılımlı yaklaşarak, "Hiçbir yere ait hissetmiyorum kendimi, çok garip. Yabancılık da hissetmiyorum. Her iki tarafa da kolay adapte oluyorum ama tercihim daha çok burası." diyerek Avustralya'yı daha öne koyduğunu belirtmektedir.

Daha genç olan ikinci kuşak ve üçüncü kuşak için arada kalmışlığın biraz daha farklılaştığı görülmektedir. Bu arada kalmışlığı biraz daha Avustralya'ya ait olmak olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.

Meltem, "Türkiye'yi hep görmek istiyordum ama oradayken yalnızca bir ziyaretçiyim. Elbette arada bir bağ olduğunu hissettim ama gidince insan oraya ait olmadığını çok daha iyi anlıyor." demiştir. Özge bu durumla ilgili, "Ben Türkiye'ye gittiğim zaman içimden bir ses 'Evime geldim.' diyor. Sonra başka bir ses, 'Buraya ait değilim.' diyor. Orada akrabalarım ve bazı arkadaşlarım var beni çeken ama ben Avustralya'ya ait olduğumu hissediyorum." diyerek Avustralya'ya olan eğilimini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Özge daha genç olan ikinci kuşak ile önceki kuşaklar arasında bir karşılaştırma yaparak Avustralyalılığa dair ilginç bir yorum yapmaktadır:

Benim büyük kardeşlerim liseyi Türkiye'de okudular ve şimdi ikisi de Türklerle evliler. O yüzden onlar bana göre Türkiye'yle daha bağlantılılar. Benim hayatımın büyük çoğunluğu Avustralya'da geçti. Açıklaması biraz zor... Bana "Türk müsün yoksa Avustralyalı mı?" diye sorsan büyük ihtimalle "Avustralyalı" derim. Aynı zamanda bana "Avustralyalı kimdir?" diye sorsan büyük ihtimalle "Benim gibi biri." derim. Yani ikinci kuşak olan, ebeveynleri burada doğmamış biri.

Burada bahsedilen Avustralyalılık, Avustralya'nın çokkültürlü yapısının göçmenlik açısından diğer ülkelere göre farklı bir yerde duruşunu bir kez daha göstermektedir. Alpay da bir üçüncü kuşak olarak görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Ben Türkiye'ye gittiğim zaman kendimi oraya ait gibi hissetmiyorum. Komik olan, oradakiler de benim yabancı olduğumu düşünüyor. Ben Türkiye'ye iki kez farklı yaşlardayken gittim. İkisi de farklı bir deneyimdi. İlkinde yedi yaşındaydım ve hep babamla birlikte benim kim olduğumu bilen insanların etrafındaydım. İkinci kez gittiğimde kendi başıma gezme şansım oldu. İnsanlar benimle hep İngilizce konuşmaya çalıştılar. Oralı olmadığımı düşündüler ve böyle düşünmekte haksız da değiller. Ben Türkiye vatandaşı bile değilim. Ben Türküm, orada akrabalarım var ama o kadar. Oraya karşı bir görevim olduğunu hissetmiyorum.

Emir ise burada doğup büyüyen bir üçüncü kuşak göçmen olarak Türkiye'deki akrabalarına bile kendini uzak hissettiğinden bahsetmiştir:

Kendimi daha çok buraya ait gibi hissediyorum. Ben burada büyüdüm ve annemin ailesi burada yaşıyor. Babamın ailesi ise Türkiye'de ve ben onları hayatımda iki kere gördüm. Kötü bir niyetle söylemiyorum ama kesinlikle aynı olmuyor. Ben burada torun olmanın nasıl bir şey olduğunu biliyorum ama oraya gidince aynı şeyleri hissedemedim. Bir şeyler hep eksik kalıyor. Annemin tarafına kendimi daha yakın hissediyorum.

Sinem ise arada kalmışlık durumunda ikinci ve üçüncü kuşak arasında farklılıklar olduğunu iddia etmektedir:

Bazen annemlerle kıyaslayınca bizim gibi üçüncü kuşaklar için daha zor olduğunu düşünüyorum. Biz burada doğduk, burada büyüdük. Aslında buraya aitiz ama başkalarıyla aramızda büyük farklılıklar var. Türkiye'ye gittiğimde oradaki, benim yaşındaki çocuklar bana daha bile farklıydı. O zaman işte insan “Ben nereye aitim?” diye düşünüyor. Burada farklıyım, orada farklıyım; o zaman nereye aitim?

Tüm bu anlatılanlardan, katılımcılarının genelinin Avustralya'da yaşamaktan memnun olduğu ve aidiyet konusunda sıkıntı çekmedikleri anlaşılmaktadır. Bu da katılımcıların Avustralya'ya entegre olmakla ilgili problem yaşamadıkları şeklinde yorumlanmaya uygundur. Ancak, genç olan ikinci ve üçüncü kuşağın Türkiye'ye aidiyet konusunda belirgin bir şekilde önceki kuşaklardan farklı bir yerde durdukları anlaşılmaktadır. Bu gruptaki katılımcıların yaşamlarının çoğunluğunda ya da tamamında Avustralya'da yaşamaları nedeniyle Türkiye'ye gittiklerinde yabancılik çektikleri açıkça belli olmaktadır.

4.4.4. Dil

Göçmenlerin hayatında iletişim sorunu yaşamamak için aşılması gereken en büyük engel hiç kuşkusuz ki dildir. Bu araştırmada katılımcıların dil konusunda nerede olduklarını anlamak için İngilizce bilgilerine dair bazı sorular sorulmuştur.

Ankete katılanların İngilizce seviyelerine ilişkin veriler Tablo 4.24'te yer almaktadır.

Tablo 4.27 Anket katılımcılarının İngilizce seviyeleri

	f	%
Başlangıç	4	1.9
Orta	41	19.7
İyi	58	27.9
Çok iyi	105	50.5
Toplam	208	100

Buna göre; katılımcıların %51'inin İngilizce seviyesi çok iyi, %28'inin iyi, %20'sinin orta ve %2'sinin ise başlangıç seviyesindedir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların İngilizce seviyelerine ilişkin veriler Tablo 4.25'te yer almaktadır.

Tablo 4.28. Cinsiyete ve kuşaklara göre İngilizce seviyeleri

		Başlangıç	Orta	İyi	Çok iyi	Toplam
Kadın	f	2	26	29	65	122
	%	1	12.5	13.9	31.3	58.7
Erkek	f	2	15	29	40	86
	%	1	7.2	13.9	18.2	41.3
Toplam	f	4	41	58	105	208
	%	1.9	19.7	27.9	50.5	100
Ki-kare		$X^2 = 2,76$ df (2) p .431 > .05				
		Başlangıç	Orta	İyi	Çok iyi	Toplam
1. kuşak	f	2	36	47	54	139
	%	1	17.3	22.6	26	66.8
2. kuşak	f	2	4	5	42	53
	%	1	1.9	2.4	20.2	25.5
3. kuşak	f	0	1	6	9	16
	%	0	.5	2.9	4.3	7.7.
Toplam	f	4	41	58	105	208
	%	1.9	19.7	27.9	50.5	100
Ki-kare		$X^2 = 30.84$ df (6) p .000 < .05				

Buna göre, katılımcıların İngilizce seviyelerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık yokken kuşaklara göre anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Buradan, genç kuşakların İngilizce seviyelerinin daha iyi olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.

Katılımcıların yakın çevreleriyle konuştukları dille ilgili veriler Tablo 4.26'da yer almaktadır.

Tablo 4.29. Anket katılımcılarının yakın çevreleriyle konuştuğu dil

	f	%
Almanca	1	.5
İngilizce	83	39.9
Türkçe	124	59.6
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %60'ı yakın çevreleriyle Türkçe konuşurken, %40'ı İngilizce konuşmaktadır. Katılımcılardan yalnızca bir kişi Almanca cevabını vermiştir. Bu da %1'den daha düşük bir orana denk gelmektedir. Görüşme yapılan katılımcıların arasında da Avustralya'ya gelmeden önce Almanya'da yaşamış kişiler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ankette Almanca yanıtını veren kişinin de Almanya geçmişi olduğu düşünülebilir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların yakın çevreleriyle konuştukları dile ilişkin veriler Tablo 4.27'de yer almaktadır.

Tablo 4.30. Cinsiyete ve kuşaklara göre yakın çevreyle konuşulan dil

		İngilizce	Türkçe	Almanca	Toplam
Kadın	f	51	70	1	122
	%	24.5	33.7	.5	58.7
Erkek	f	32	54	0	86
	%	15.4	26	0	41.3
Toplam	f	83	124	1	208
	%	39.9	59.6	.5	100
Ki-kare		$X^2 = 1.22$ df (2) p .543 > .05			
		İngilizce	Türkçe	Almanca	Toplam
1. kuşak	f	45	93	1	139
	%	21.6	44.7	.5	66.8
2. kuşak	f	29	24	0	53
	%	13.9	11.5	0	25.5
3. kuşak	f	9	7	0	16
	%	4.3	3.4	0	7.7
Toplam	f	83	124	1	208
	%	39.9	59.6	.5	100
Ki-kare		$X^2 = 10.20$ df (4) P.037 < .05			

Buna göre, dil seviyelerinde olduğu gibi, katılımcıların yakın çevrelerinde konuştukları dil tercihinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık yokken, kuşaklara göre anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Burada, birinci kuşağın yakın çevresiyle Türkçe konuşmayı tercih ettiği, ancak ikinci ve üçüncü kuşakların daha çok İngilizceyi tercih ettikleri açıkça görülmektedir.

Görüşme yapılan katılımcılarla da dil konusu üzerine konuşulmuştur. Görüşmelerde, dil konusunun özellikle birinci kuşağın önemli sorunlarından biri olduğu ortaya çıkmıştır. Birinci kuşak katılımcıların çoğunun çocuklarına ve torunlarına karşı Türkçe konusunda hassas davrandıkları ancak istedikleri sonucu alamadıkları anlaşılmıştır.

Birinci kuşak katılımcılardan biri olan Feyyaz, "Türkiye'den birkaç kelime İngilizceyle geldik. Şu anda kendimi kurtaracak kadar var ama öyle akıcı bir İngilizcem yok." demiştir. Besim ise İngilizcesinin zayıf olduğunu aktarırken, "Çarşıda, pazarda bir işim olduğu zaman onları yapabiliyorum canım. Kendi derdimi anlatabiliyorum. O kadar değil tabii." demiştir. Çocuklarının ise Türkçe konuşmuyor olmasından şikâyet etmektedir:

İki tane oğlum var, Türkçelerini unutmasınlar diye evde hiç İngilizce konuşmadık. Ama şimdi gidiyorum çocukların evine bakıyorum, Türkçe konuşan yok. Herkes İngilizce... Karı-koca İngilizce konuşuyorlar, torunlar İngilizce konuşuyor. "Aman, çocuklarım Türklüklerini kaybetmesin!" derken... Çok şükür kaybetmediler. Hele büyük oğlan... Benim çocuklarım burada doğdu, kimse inanmadı burada doğduklarına.

Şevvâl de benzer şekilde çocuklarının Türkçe öğrenmesi için evde hep Türkçe konuştuğunu anlatırken, "Çoğunlukla İngilizce konuşuyorlar ama arada aniden Türkçe bir şey, bir kelime duyabiliyorsun. Fakat ben çocuklarıma okula başlayınca kadar Türkçelerini öğrettim. Hiç İngilizce yoktu. Sadece televizyondan duydukları kadar. O yüzden üçü de çok güzel Türkçe anlayabiliyorlar." demiştir. Bir yandan da çocuklarının kendi çocuklarına aynı eğitimi vermemeleri nedeniyle bir sorgulama yapmaktadır:

Biraz zorluk çektiler. Şimdi onlar kendi çocuklarına yapmak istemiyorlar öyle. Şöyle dedi benim büyük kızım: "Anne biz zor durumda kaldık. Bize yemek saati dedikleri zaman biz başka şey anlıyorduk falan filan... O yüzden zorluk çektik". Ama ben de düşünmüştüm ki ana dilini evde öğrensinler, İngilizceyi okulda öğrenirler. Fakat yanlış mı düşündüm, bilmiyorum.

İngilizceyi okulda öğrenecekleri varsayımıyla evde yalnızca Türkçe konuşma tercihi diğer katılımcılarda da görülmektedir. Katılımcılardan Saliha torunlarına benzer şekilde davrandığını şöyle aktarmaktadır:

Oğlumun çocukları İngilizce konuşuyor ama biz onlara Türkçe öğretmeye çalışıyoruz. Evde İngilizceyi yasaklıyoruz. Ama ne kadar yasaklarsan yasakla, okulda İngilizce konuşuyorlar, Türkçeleri çok bozuk. Öğretmeye, elimden geldiği kadar düzeltmeye çalışıyorum. Gerçi her şeyi anlıyorlar ama anlatırken zorlanıyorlar. Ben yardımcı oluyorum. "Öyle değil de bak böyle." diyorum. Ama kızımın çocukları, eşi de yabancı olduğu için, hiç Türkçe bilmiyorlar.

Bazı birinci kuşak katılımcılar ise torunlarına kendilerinin baktığı dönemde Türkçe öğretebildiklerini ancak kendi çocuklarının bunu devam ettirmekte başarılı olamadığını söylemektedir. Adalet, "Torunların Türkçesi hiç yok maalesef. Kızım buradaydı, çocuklarını ben büyütüyordum; o zaman Türkçeleri vardı. Ama şimdi uzağa taşınınca iyice kaybettiler." demiştir. Feriha da benzer bir durumdan bahsetmiştir.

Büyük oğlumun Türkçesi daha iyi. Onun eşi Türkiye'den geldiği için ona biraz daha faydası oldu. Benim gibi... Eşim Türkiye'den geldiği için benim de Türkçem ilerlemiş oldu. Tabii Türk kanallarını filan izlediğimiz için, oradan da ilerliyor dilimiz. Çocukların ikisi de fevkalade biliyor. Türk okullarına da gönderdim ama torunun Türkçesi yok işte. (...) Bana "Babaanne" diyordu mesela ama ben Türkiye'ye tatile gidip geldikten sonra "Grandma" demeye başladı. Dili tam o zaman açılmış. Türkçe anlıyor, her şeyi anlıyor ama karşılığını İngilizce veriyor.

İkinci kuşak katılımcıların ise birinci kuşağa göre dil konusunda daha anlayışlı ve esnek oldukları görülmüştür. Bu durum, kendilerinin de birinci kuşağa göre daha az Türkçe konuşmasıyla açıklanabilmektedir. Ayrıca dil konusunun birinci ve üçüncü kuşak arasında bir kuşak çatışması yaratıyor olduğu da açıkça belli olmaktadır. Birinci kuşaktan birçok katılımcının benzer şikayetlerde bulunması bu durumu desteklemektedir.

İkinci kuşak katılımcılardan olan Kemal'in aktardıkları, birinci kuşakların düşünceleriyle örtüşmekle, birlikte daha anlayışlı bir yaklaşıma sahip olduğunu göstermektedir:

Çocuklar burada yetiştiği, burada büyüdüğü için onların Türkçesi de o kadar iyi olmuyor maalesef. Biz ne kadar evde Türkçe konuşalım diye uğraşsak da onlar burada doğdu büyüdü. Yabancı şirketlerde çalışıyorlar. İster istemez yabancı arkadaşları oluyor. Gerçi Türk arkadaşları da var ama Türk arkadaşları da olsa, kendi aralarında Türkçe konuşmuyorlar yine.

Yine ikinci kuşak katılımcılardan biri olan Didem, kuşaklar arası dil sorununu kabullenerek, "Bence her kuşakta Türklüğü biraz kaybedecekler. (...) Biz eşimle çoğu zaman İngilizce konuşuyoruz. Çocuklar da Türkçe öğrenmek zorunda kalmıyor. Ama bizim zamanımızda öyle değildi. Annemler hep Türkçe konuşurdu, başka şansımız yoktu." diyerek dil ile Türklük arasında bir ilişki kurmuştur.

Dil ve Türklük arasında ilişki kuran bir diğer katılımcı ise üçüncü kuşak olan Emir'dir. Emir, "Kendimi Türk olarak görüşüm, Türkiye'yle ve tarihiyle olan güçlü bağlarımın en önemli sebebi babam bence. Kardeşim ve ben babamla Türkçe

konusuyoruz ve bu kural çok önceden konmuştu. Annemin de Türkçesi pek iyi değil o yüzden onunla İngilizce konuşuyoruz." demiştir.

Bir diğer üçüncü kuşak katılımcı olan Sinem ise, "Benim Türkçem harika değil ama iyi diyebilirim. Kardeşimin Türkçesinden daha iyi mesela. Neden, bilmiyorum." demiştir. Bu da genç kuşakların giderek ana dillerini kaybedecek olma görüşünü destekleyen örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmacı günlüğündeki 14 Ekim 2018 tarihli girdide dil konusuna dair şu gözlem notları yer almaktadır: "En çok dikkatimi çeken şeylerden birisi de Türklerin öncelikli olarak İngilizce konuşuyor olması. Başka milletleri çokça kendi dillerinde konuşurken görüyorum ama Türkler genelde cümlelere birkaç sözcük Türkçe sıkıştırıp İngilizce olarak devam etmeyi tercih ediyorlar." Burada gözlemlenen durumun yukarıda yer alan görüşme notlarıyla örtüştüğü görülmektedir.

Bu konuda araştırmacı günlüğünde yer alan diğer bir girdide ise uzun yıllar yabancı öğrencilerle çalışmış emekli bir İngilizce öğretmeniyle yapılan görüşmeden notlara yer verilmiştir. 17 Ekim 2018 tarihli notlar şu şekildedir:

Kendisi uluslararası öğrencilerle çalışmış, emekli bir İngilizce öğretmeni. Dilin göçmenlikte çok belirleyici olduğunu düşünüyor. Göçün ergenlikten önce olması dil edimini kolaylaştırdığından aksansız dil öğrenmenin mümkün olduğunu söylüyor. Böylece kişinin kendini buraya daha çok ait hissetmesi mümkün oluyormuş. "İngilizce öğrenme rüyada İngilizce konuşana kadar sürer. Önce biri sana İngilizce konuşur, onu anlarsın. Zamanla kendin İngilizce konuşmaya başlarsın." diyor. Türklerin kendi aralarında İngilizce konuştuğunu ama örneğin Asyalıların daha çok kendi dillerinde konuştuğunu söylediğimde ise onların bir kuşak daha genç olduklarını vurguladı. "Bir kuşak sonra onlar da Türkler gibi davranacaklardır" dedi. Demek ki dikkatimi çeken göçmenler üçüncü hatta belki de ikinci kuşak bile değildi.

Alan uzmanının aktardığı bu bilgiler, katılımcıların anlattıklarıyla bire bir örtüşmektedir. Özellikle birinci kuşağın dil sorununu daha çok dert etmesi ile ikinci ve üçüncü kuşakların giderek İngilizceyi daha çok benimsemesi, yukarıda bahsedilen kuşaklarla dil ediminin artması durumunu oldukça iyi açıklamaktadır.

4.4.5. Diğer Türklerle etkileşim

Ulus-ötesi alanlarda öne çıkan kavramlardan biri de hemşeriliktir. İnsanların kendi kültürlerine ait alışkanlıklarını devam ettirmek istemeleriyle birlikte kendilerinden olana yakın olma istekleri gelişmektedir.

Görüşme yapılan katılımcılara diğer Türklerle olan etkileşimleri de sorulmuştur. Türklerin olduğu yerlerden bahsedildiğinde ilk dile getirilen yerler Türklerin işlettiği marketler ve kasaplar ile doktor muayenehaneleri ya da tıp merkezleridir.

Raziye, "Türk bakkalına gideriz, Türk kasabına gideriz, camimize gideriz. Türk toplumundan ayrılmayacaksınız. Bizim toplumumuz ne olursa olsun önünde sonunda bir araya gelmeyi biliyor." demiştir. Şevvâl ise, "Aile doktorum, mesela, Türk. Devamlı alışverişi Türk marketinden yapmak bizi mutlu ediyor. Gıdaları, makarnayı, bulguru... Kültürümüzden ödün vermedik." diyerek Türklerle etkileşim halinde olmayı değerli gördüğünü belirtmiştir.

Araştırmacı günlüğündeki 19 Ekim 2018 tarihli girdide, avukatlık yapan bir alan uzmanıyla yapılan görüşmenin notları yer almaktadır. Buradaki gözleme göre de Türklerin Türk doktor, kasap ve market gibi tercihlerinin yanı sıra avukat gerektiren durumlarda da benzer bir eğilimde olduğu görülmektedir.

Danışanlarının oranını tam bilmiyormuş ama Türklerin çoğunlukta olduğu söyledi. Ofisi de Türk mahallesinde. Görüştüğümüz süre boyunca gelen telefonlarda hep İngilizce konuştu. Gündelik hayata uygun olanın bu olduğunu savunuyor. Türk olmanın gereği olarak özellikle Türkçe konuşmaya çalışmanın çok zorlama olacağını söyledi. O hâlde kişilerin Türk avukat tercih etme sebebinin ne olduğunu sorduğumda ise bunu bilmediğini söyledi. "Kendilerini iyi hissettikleri kesin. Belki de hâlden anlar diye düşünüyorlardır." dedi.

Adalet ise yeterince etkileşimde bulunmamaktan dolayı üzüntüsünü, "Türk bakkalı, marketi dışında pek tercih etmiyorum. Çocuklar yetişirken de biz fazla Türklerin arasına girmedik. O yüzden de belki Türkçeleri yeterli değil diye düşünüyorum. Suçluluk da duyuyorum ama hani, hep uzaklarda yaşadık." diyerek belirtmiştir.

Kâmil ise ilk zamanlarda olduğu gibi Türklerle etkileşimde olmadığını şöyle açıklamaktadır:

Hoş vaktimiz geçti. Ne zaman 85-86'ya geldik herkes videoya geçti. Ev ziyaretine gidince hemen televizyon karşısına geçiliyordu. Öyle olunca konuşmaya fırsat bulamıyorsun. Herkes videoyu merak ediyor. Sonra kestik biz konu komşuya gitmeyi. Bazıları kumar meraklısı. Ne zaman dört kişi bir araya gelse oyun oynamaya meraklılar.

Katılımcıların bir kısmı ise Türklerle bir araya gelebilmek için Türklere ait derneklerde toplanmaktadır. Hatta görüşmelerin bir kısmı Görsel 4.2'de görülen Türk Dayanışma Derneği'nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı günlüğündeki 26 Ekim 2018 tarihli girdide dernek ortamıyla ilgili gözlemlere yer verilmiştir.

Salı günü Türk Dayanışma Derneği'ne gittim. Beni pek iyi karşıladılar. Dernek binasının küçük bir ön bahçesi var, kapının önünden geçenler sürekli selam veriyor. Herkes Türkçe konuşuyor. Camii yolu üzerinde olmasından mıdır nedir, kapının önünden geçen Türk çok fazla. Zaten Auburn eskiden beri Türk mahallesi olarak biliniyor. Saat 11'e doğru kadınlar

gelmeye başladı. Salı günü kadınların toplanma günüymüş. Orada toplanıp, sohbet edip, vakit geçiriyorlar. Mesela o gün içlerinden birinin doğum günü olduğu için pasta bile getirmişler. Kadınların çok bakımlı ve modern görünümlü olması dikkatimi çekti. O günkü grup 55-65 yaş aralığındaydı.

Görsel 4.2. Türk Dayanışma Derneği, Auburn, Sydney

Dernekte yapılan bir görüşmede katılımcılardan Semra, "Burada benim akrabam falan olmadığı için arkadaşlarla bu dernekte bir araya geliyoruz. Burasını Türkiye'nin bir kurumu gibi görüyorum ben. O yüzden geliyorum. Bayanlarla bir araya geliyoruz." diyerek derneği sosyalleşme ihtiyacını giderdiği bir mekân olarak gördüğünü dile getirmiştir.

Ayrıca dernekte geçirilen sürede kadınlar kendi aralarındaki "gün" organizasyonlarından da bahsetmişlerdir. Araştırmacı günlüğündeki 12 Aralık 2018 tarihli girdide bu konuyla ilgili şu notlar yer almaktadır:

Tatil yaklaştığı için günlerinin sekteye uğrayacağından bahsediyorlardı. O zaman, birden fazla "gün" organizasyonuna dâhil olduklarını anladım. Bir ara "Yasin günü" dendiğini duyar gibi oldum. Doğru duymuşum. Her hafta birinin evinde toplanıp Yasin okuyorlarmış. En faydalı günün o olduğunu söylediler. Birçok şey öğreniyorlarmış. Duaların Türkçe anlamını araştırıp tartışıyorlarmış.

Türklerin dernekler dışında sosyalleşmek için başka ortamlarda bir araya geldikleri de bilinmektedir. Spor kulüpleri bu ortamlardan biridir. Hayrullah, spor kulübünden başlayıp kiraathaneye giden sosyalleşme ortamını şöyle anlatmıştır.

Şimdi bizim eskiden beri spor kulübümüz vardı. Ben orada yönetim kurulundaydım. Spor kulübünün masrafını karşılayamadık. Kulüp kapanınca o lokali kahve olarak işletmeye başladılar. Ben de devamlı oranın müşterilerindenim. Bütün çevremiz orada. Eski arkadaşlar, tanıdıklar, dostlar... Bütün Türkler bir araya geliyoruz, sohbet ediyoruz.

"Diğer Türklerle bir arada olmak" durumunun en çok görüldüğü yerlerden biri ise Türklerin işlettiği kafeler ve restoranlardır.

Görsel 4.3. Auburn'da bir kafe

Araştırmacı günlüğünde yer alan 14 Ekim 2018 tarihli bir girdide Türkler tarafından işletilen bir kafeye (Görsel 4.3) dair gözlem notları yer almaktadır. "Oturduğumuz kafede Auburn'un Türk mahallesi olduğu belli oluyordu. Dışarıdan geçenler mutlaka içeriye laf atıp, hâl hatır sorduktan sonra yollarına devam ediyordu. Selamları bile Türkçe-İngilizce karışık: 'Merhaba ablası, how are you? Take care of yourself,²⁴ annene selam söyle!'"

İkinci kuşak ise yaşam alanlarını Türklerin olduğu mekânlarla sınırlama fikrine daha mesafeli durmaktadır. Katılımcılardan Didem, deneyimlerini şöyle aktarmıştır:

Şimdiki gençlerden çok farklıydık biz. Kapalı bir toplum içinde yetiştik. Görüştüğümüz aileler hep Türk'tü. Bayram olurdu, bir Türk gecesi olurdu, maç olurdu; oraya giderdik. Öyle olunca ancak Türkleri görüyorsun. Öyle tanıştık... Maçlarda eşimi gördüm ben. Bir evlenme fikri vardı kafamda. Evlenmeyi kurtuluş gibi bir şey sanıyordum. Yine de arkadaşlarımla arasında en son ben evlendim, 24 yaşında. Bir yabancıyla evlenme fikri yoktu kesinlikle.

²⁴ Nasılsın? Kendine dikkat et.

Şimdi benim çocuklarım oldu ve kesinlikle öyle düşünmüyorum. İsimlerini bile sorun yaşamayacakları isimler seçtim.

Didem'in bu anlattıklarından, ikinci kuşağın yalnızca Türklerin olduğu çevreden çıkmayı özgürlükle bağdaştırdığı yorumunu yapmakta bir sakınca olmayacaktır.

4.5. Siyasal-Yasal Boyutlar

Görüşmeler esnasında katılımcıların sıklıkla Türkiye hakkında düşüncelerini belirtme ihtiyaçları duydukları gözlenmiştir. Bu düşünceler genel olarak vatan özlemi şeklinde kendini gösterse de katılımcıların Türkiye'nin gündemine dair düşüncelerini de içermektedir. Benzer şekilde, katılımcıların Avustralya hakkındaki görüşlerine de yer verilmiştir. Bu başlık altında ayrıca milli değerler, siyasi görüş ve yasal haklar konularına da yer verilmektedir.

4.5.1. Avustralya'nın durumu

Şimdiye kadar bahsedilenlerden, katılımcıların Avustralya'da yaşamaya entegre olduklarını, ayrımcılık yaşamadıklarını ve genel olarak Avustralya'daki yaşamları hakkındaki görüşlerinin olumlu olduğu söylenebilir. Bu durumu netleştirmek adına, görüşme yapılan katılımcılara Avustralya'nın güncel durumu hakkında neler düşündükleri sorulmuştur. Bu konudaki cevapların çoğu siyasi açıdan Türkiye ile kıyaslama içerdiğinden Siyasi Konular başlığı altında değerlendirilmektedir.

Birinci kuşak katılımcılardan Besim dernekten bahsederek, "Valla iyi ki kalmışız... Ben şimdi Avustralya'yı çok seviyorum. Türkiye'de olsam şimdi... Ben burada istediğim milletvekiliyle, istediğim bakanla, istediğim saat görüşebiliyorum." diyerek Avustralya hakkındaki olumlu düşüncelerini siyasi açıdan değerlendirmiştir.

Kemal, "Burada da hayat şartları pahalı. Sydney, bilhassa... Ama şöyle bir şey var: Buranın asgari ücreti açlık sınırı altında değil kardeşim. Alım gücü var burada." diyerek şöyle devam etmiştir, "Bizim Avusturalya'da bir adam seçimde kaybettiği zaman o adamın işi bitmiştir. Yani, tamam kardeşim, sen çekil kenara. 'Sen beceremedin bu işi.' derler. Başka bir aday gelir, birisi gelir."

Kemal'in seçimlerle ilgili söylediklerine benzer bir yorumu da Berrin yapmıştır:

Başbakanı beğenmedikleri zaman pat diye içeriden düşürüyorlar. Gözyaşına bile bakmıyorlar. Öyle, hani, bir, mesela, örnek olarak pazar günü ben alışveriş merkezindeydim. Bir-iki gün önce bizim İşçi Partisi'nden bir vekili gördüm; kadın tek başına alışveriş yapıyordu.

Katılımcılardan Kadir ise sınıf bilincine değinmiştir:

Burada mesela insanların hiçbir siyasi kavgası yoktur benim gözlemlediğim kadarıyla. Hangi parti vergiyi daha az alıyor ya da daha çok hizmet ediyor, adam ona gidiyor. Sol parti, sağ parti olması falan önemli değil. Güzelliği orada. İşçi sınıfı çünkü bilinçlenmiş, adam partizanlık yapmıyor.

Birinci kuşak katılımcılardan Cevdet, ifade özgürlüğüne değinerek iki ülke arasında karşılaştırma yapmıştır:

Burada konuşma hakkı vardır. Bakın, yanlış bir yazı yazdı mı gazetecileri atıyorlar içeriye. Bakın, burada öyle bir şey yok. Adam burada milletvekiline yumurta atıyor, hiçbir şey yok. Bizde milletvekiline laf atılsa yine içeri giriyor. Burada demokrasi var, orada yok. Onun için buranın bazı şeylerini seviyorum ama Türkiye’mi de özlüyorum.

Melek ise, "Ben burada huzurluyum. Torpil yok, kendi emeğinle bir yere geliyorsun. İnsan olarak kaliteli bir yaşam sürüyorsun. Devletin arkanda olduğuna güvenebiliyorsun. İşsiz kaldığın gün kira yardımı filan... Korkmuyorsun burada işsiz olmaktan." diyerek kendisinin Avustralya'da huzurlu olma sebeplerini sıralamıştır.

Benzer şekilde Şenol da Avustralya'nın güvenli oluşunu daha önce de aktarıldığı gibi, "Güvenlik kaygımız yok. Bomba patlar da biri bizi öldürür de demiyoruz. Öyle önüne gelene ruhsat vermiyorlar." diyerek aktarmıştır.

Avustralya'yla ilgili olumsuz görüş bildiren tek katılımcı Gülbin'dir. "Bence Avustralya çok yozlaşmış durumda. Elçiliği Kudüs’e taşıma kararı aldılar. Çok fazla İsrail’e göre hareket ediyorlar. Buradaki politika bana şaka gibi geliyor. Burası her şeyden çok uzak bir ülke ama burunlarını her şeye sokmayı çok seviyorlar." diyerek Avustralya'nın güncel dış politikasını²⁵ eleştirmiştir.

4.5.2. Türkiye'nin durumu

Türkiye'den son derece uzak bir coğrafyada yaşayan katılımcıların Türkiye hakkındaki görüşleri, onların anavatanlarını nasıl algıladıklarını ve düşüncelerinin kurdukları iletişim biçimlerinden etkilenip etkilenmediğini anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu sebeple, Avustralya hakkındaki düşüncelerinden sonra, görüşme yapılan katılımcılara Türkiye'nin güncel durumuyla ilgili düşünceleri sorulmuştur.

Avustralya hakkında çoğunlukla olumlu olan düşüncelerin aksine, katılımcıların Türkiye'nin güncel durumuyla ilgili düşüncelerinin son derece olumsuz olması dikkat çekmiştir.

²⁵ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45873797> (Erişim Tarihi: 19.05.2020)

Türkiye'nin durumu hakkında olumsuz düşüncelere sahip katılımcıların değindiği konuların başında Türkiye'nin ekonomik durumu gelmektedir. Feriha bu konudaki üzüntüsünü şöyle dile getirmektedir.

Bizim için kolay... Oradayken hazır para; yiyoruz, içiyoruz, geziyoruz. Zor durumda olan çok insan var. Türkiye böyle olmamalı, çok üzülüyorum. Bize diyorlar ki "Dolar yükseliyor, şanslısınız.". Hayır, ben üzülüyorum. Türkiye için kötü. Orası benim ana vatanım. Sevdiklerim var. Oranın toprağını yaşamış biriyim ben. Oradan bakan insanlar bizi şanslı görüyor ama aklımız orada bizim.

Ekonomik durum ve döviz kuru özelinde Avustralya'da yaşayanların avantajlı görülmesiyle ilgili düşüncelerini Kemal şöyle aktarmıştır:

"Her şey mükemmel". Mükemmel tabii. Çünkü biz buradan gittiğimiz zaman tatile gidiyoruz. Bir aylığına, iki aylığına... Bizim için süper. Çünkü gittiğimiz zaman paramız oranın dört katı. (...) Her şey bizim için ucuz. Ama bir de orada yaşayanlara soracaksın. Yani ben öyle pek güzel olduğunu zannetmiyorum. Bir de haberleri devamlı takip ediyorum. Oraya tatile gittiğin zaman zaten görüyorsun ister istemez. Yani Türkiye'nin durumu bence şu an çok parlak değil yani. Hiç parlak görmüyorum.

Saliha da benzer şekilde Türkiye'de yaşayanların içinde bulunduğu ekonomik durumla ilgili, "Onların adına üzülüyoruz. Bizler tamam buradayız, kurtulmuşuz sanki. Öyle bir yerde yaşıyoruz ki burada yaşadığımız için bazı haksızlıkları daha çok görebiliyoruz ki orada yaşayanlar ne yapsın?" diyerek üzüntüsü dile getirmiştir. Melek ise, "Umutsuz değilim ama çok karamsarım. Çok üzülüyorum oranın durumuyla ilgili. Karamsarlık da kaygı yaratıyor. Daha kötü olsun istemiyorum." demiştir.

Bir yandan da Türkiye'deki güncel hükümetle ilgili doğrudan görüş bildiren katılımcılar olmuştur. Didem, "Çok üzülüyorum, içim acıyor. Benim babam Cumhuriyetçi, Atatürkçü bir adam. Ben öyle büyüdüm. Ben laik bir ülke istiyorum ama ondan çok uzak bir durumda şu an. Şimdiki hükümetin gidişatını hiç beğenmiyorum." demiştir. Besim ise farklı bir konuya değinerek, "Valla Türkiye'nin dostu yok ki. O kadar çok düşmanı var ki inşallah sonu iyiye gider diyorum. Ne kadar iyi olursa biz o kadar mutlu oluruz. Ama bu FETÖ'cülerini temizlemeleri lazım." demiştir.

Üçüncü kuşak katılımcıların Türkiye'ye daha dışarıdan ve yabancı gözüyle baktıkları görülmektedir. Buna rağmen üçüncü kuşak katılımcılar da olumsuz bir bakış açısına sahiplerdir. Özge, "Türkiye siyasetinde büyük bir dönüşüm var ve dürüst olmam gerekirse, bu beni oradan çok uzaklaştırıyor. Sağa doğru giden bu dönüşüm bana hiç hitap etmiyor." demiştir. Alpay ise kendisinin dışarıdan bir göz olarak Türkiye'yi nasıl gördüğünü, "Ben üçüncü parti bir gözlemciyim. Ben tarafsız bir bakış açısıyla görüyorum

ve okuyorum ama buradan anladıklarım çok üzücü. Türk olmaktan gurur duyuyorum ama Türkiye'nin şu anki durumu beni çok utandırıyor." diyerek aktarmıştır.

Avustralya'da doğan ve araştırma esnasında 43 yaşında olan Meltem, şimdiye kadar yalnızca bir kez Türkiye'ye gitmiş olmasına rağmen dışarıdan bir gözlemci olarak gelişmeleri takip ettiğini aktarmıştır. Güncel durumla ilgili düşüncelerini ise şöyle dile getirmiştir:

Türkiye lafı geçtiğinde insanlar hep ne kadar güzel olduğunu ve oraya gidip gitmediğini soruyorlar. Ama ben biraz şimdiki durumdan utanıyorum. Türkiye şu an dünyada en çok gazetecisi hapishanede olan ülke konumunda. Basın özgürlüğü yok denecek kadar az. O yüzden Türk olduğumu söylerken çoğunlukla gurur duysam da kime söylediğime biraz dikkat etmek zorunda da hissediyorum kendimi. Nedense güncel konularla ilgili yorum yapılmasından çok çekiniyorum. Benim gibi haberleri birçok farklı kaynaktan takip eden insanlar için gerçeğin ne olduğuna inanmak kolay değil. O yüzden de orada yaşayan insanların durumunu da uzaktan yorumlamış oluyoruz.

Türkiye'nin içinde bulunduğu durumla ilgili olumlu düşüncelere sahip katılımcılar da vardır. Bu katılımcılardan biri olan Gülten, "Valla beğeniyoruz, iyi görüyoruz. İyiye doğru gittiğini görüyoruz. Eskiden, 80'lerle, 90'larla mukayese edince biz iyiye doğru gittiğini görüyoruz." demiştir. Olumlu yorum yapan bir diğer katılımcı olan Kâmil şöyle konuşmuştur:

Modern zamanda Türkiye her şeyi takip ediyor. Seçimler olsun, başkanlık sistemi olsun... Çok güzel oldu. Seçimlerdeki faaliyetleri olsun... Her şey hemen hemen güzel. Reformlar yaptı Erdoğan hükümeti. Erdoğan kendisi başkan oldu ama iyi bir sistem kurdu. Bundan sonra da daha iyi olacak inşallah.

Benzer şekilde Berrin de Türkiye'nin son yıllardaki durumu hakkındaki memnuniyetini, "Valla Türkiye'miz her zaman aynı. Öyle değil mi? Ama Türkiye'miz daha çok genişledi; daha çok apartlar, binalar oldu, havalimanları oldu. Yollar değişti, ne bileyim yani... Benim görüşüme göre daha bir modernleşti ama çok daha kalabalık." diyerek dile getirmiştir.

4.5.3. Milli değerler

Görüşmeler esnasında katılımcıların birçok konudan bahsederken milli değerlerle ilgili yorum yaptıkları gözlenmiştir. Kendi kimliklerini tanımlamaları açısından önem taşıdığından, bu görüşler ayrı bir başlık altına toplanarak incelenmiştir.

Katılımcıların söylemlerinde "Türk olmak" ve "Türklüğü korumak" ifadelerinin sıklıkla yer alması dikkat çekmektedir. Bu ifadelerin ne anlama geldiğini daha detaylı bir şekilde açıklamasalar da yapılan gözlemlerden, bu ifadelerin Avustralya'da Türk

kültürünü yaşatmak ve olabildiğince Türk gibi yaşamak geldiği çıkarımını yapmak mümkündür.

Bahsedilen ifadelerle örnek olarak Feriha, "Eşim Türkiye'den gelme. Ben getirmedim ama yakın zamanda gelmişti. İki oğlum var. Burada doğdular, büyüdüler. Büyük oğlum çok koyu Türk'tür, Atatürkçüdür. Elinde her zaman bayrağı vardır. Küçük pek aldırış etmez ama Türklüğünü de korur." diyerek ailesinin Türklüğüyle övündüğünü aktarmıştır.

Didem ise, Türklüğüyle gurur duymasına rağmen, "Türkiye'ye gittiğimde gururlanıyorum. Mesela İstiklal Marşı duyduğumda çok gururlanıyorum. O konuda özlem var ama Türkiye'de yaşayabileceğimi sanmıyorum. Benim evim burası." diyerek Avustralya'ya olan aidiyet hissini dile getirmiştir.

Araştırmacı günlüğündeki gözlem notları, yukarıda anlatılanları destekler niteliktedir. 14 Aralık 2018 tarihli girdide şu ifadeler yer almaktadır:

Burada Türkiye'yle ilgili ne kadar çok şey bilerseniz o kadar saygı görürsünüz diye görüş var. Dolayısıyla hem Türkiye'den gelen birinin anlattıkları daha çok ciddiye alınıyor hem de o kişilerin diğerlerine karşı üstünlük taslamaları için bir bahaneleri oluyor. Bir yandan da Türkiye hakkındaki gelişmelerin hepsini takip etmek, buradakiler için bir yarış hâlini almış durumda.

Katılımcılar arasında başka bir gurur duyulan konu ise askerliktir. Döviz ile askerlik yerine Türkiye'ye giderek askerlik yapanlar bunu bir Türklük göstergesi olarak görmektedirler.

Kemal 18 ay askerlik yapmasını, "Babam 'Oğlum, ben senin askerlik yapmanı istiyorum' dedi. Yani bu paralı askerlik değil. Full askerlik²⁶ yapmamı istedi. Ben de babamı kıramadım. Yani, babam bizi hiçbir zaman kırmadı." diyerek anlatmıştır. Benzer şekilde Feyyaz da kendi oğlunun Türkiye'de askerlik yapmak istemesini, "Küçük oğlum ilginçtir.. Engel olmadık, Türkiye'ye askere gitti. Avustralya'dan ilk 18 ay askerliğini yapıp gelen benim oğlumdur." diyerek düşüncelerini gururla ifade etmiştir.

Askerlik konusunda benzer tespitler Balbay'ın (2008, s. 101) Avustralya hakkındaki gezi kitabında da yer almaktadır. Bu kitapta da zorunluluğu olmamasına rağmen oğlu Türkiye'de askerlik yaptığı için çevresinden tebrik kabul eden bir babaya yer verilmiştir.

Araştırma süresince Avustralya'da yaşayan Türklerin, Türkiye'yle ilgili özel günleri ve milli bayramları kutlamaya da önem verdikleri gözlenmiştir. Araştırma esnasında

²⁶ Uzun dönem askerlik.

Sydney Başkonsolosluğu'nun (Görsel 4.4) düzenlediği Cumhuriyet Bayramı resepsiyonuna ve Öğretmenler Günü davetine katılım sağlanmıştır. Bu etkinliklerin davetlileri arasında Türkiye'yi temsil eden resmî görevlilerin dışında, Avustralya hükümetinden de Göç Bakanlığı başta olmak üzere birçok üst düzey yetkili ve milletvekillerinin olduğu gözlenmiştir.

Görsel 4.4. T.C. Sydney Başkonsolosluğu

Araştırma esnasında ayrıca Türk Dayanışma Derneği'nin düzenlediği 10 Kasım Atatürk'ü anma törenine katılım sağlanmıştır. Bu törene yine birçok kurum ve dernek temsilcisinin katıldığı görülmüştür. Törenin davet gerektirmemesine ve herkesin katılımına açık olmasına rağmen buradaki kalabalığın az olduğu dikkat çekmiştir. Bu konuyla ilgili birinci kuşak göçmenlerin gençlerin ilgisizliğinden yakındıkları da gözlenmiştir. Araştırmacı günlüğündeki 11 Kasım 2018 tarihli girdide, bu törene ilişkin gözlem notları şu şekildedir:

Türk Dayanışma Derneği'ndeki 10 Kasım törenine gittim. Tören İstiklal Marşı'yla başlayıp daha sonra bir okul töreni gibi konuşmalar ve şiirlerle devam etti. Belki de birinci kuşak

Türkiye'de en son bir törene okulda katıldığı için buradaki töreni de böyle düzenliyorlardır diye düşünmeden edemedim.

Milli bayramların Türkiye'ye göre daha fazla değer verilerek kutlandığını anlatan Şevvâl, "Biz burada her şeye önem veriyoruz. Resmî bayramlarımız, dinî bayramlarımız çok değerli. Biz mesela 70'lerde gelmişiz. O zaman ne varsa ona sıkı sıkı sarılmışız. Ama Türkiye'de her şey değişiyor. Bize de o biraz değişik geliyor." diyerek bu farklılığa dikkat çekmiştir. Feyyaz da benzer şekilde, "Her sene düzenli olarak 10 Kasım'a gideriz. Milli bayramlarımızı kutlarız." demiştir.

Meltem ise bayramların Türklükle ilgili belirleyici bir önemi olması durumuna farklı bir bakış açısı getirmiştir.

Bayram gibi özel günler dışında da pek başka Türk ailelerle görüşmüyorduk. O kısıtlı zamanlarda Türklerle olan etkileşim bittiği an bizim Türklüğümüz de bitip biraz daha Avustralyalı olmaya geri dönüyorduk. Ne zaman Türk ne zaman Avustralyalı olmamız gerektiğine dair keskin ayrımlar vardı.

Buradaki son cümle katılımcıların içinde buldukları grubun beklentilerine göre de kimliklerini şekillendirmek zorunluluğu hissettiklerini göstermektedir. Hatta Avustralyalı olmakla sorunları yokken, Türklerin yanında olduklarında kendilerinden doğal olmayan davranışlar beklendiği anlamı bile çıkmaktadır.

Semra ise Türklük ve vatan sevgisine verilen bu önemi, uzakta olma hâliyle açıklamaktadır. "Mesela ben Türkiye'de hiç o durumu hissedemiyorum. Vatan sevgisini... Vatan sevgisini ben yurt dışında tanıdım. Almanya'da bile abimden bilirim. Abimle Türkiye'ye ilk gittiğimizde mesela, abim toprağı öpmüştü. Öyle öyle işte ah diyorsun vatan sevgisi farklı bir sevgi..." diyerek Türkiye'deki durumun farklılığını tekrarlamıştır.

Üçüncü kuşak, daha önce de belirtildiği gibi, Avustralya'ya çok daha fazla entegre olmuş da olsa, onlar arasında da Türklük korunması gereken önemli bir değer olarak görülmektedir. Özellikle Türklerin bir arada oldukları ortamlarda Türklük, başkalarından daha çok sahip olunması ve olabildiğince de gösterilmesi gereken, kazanılmış bir özellik gibi gösterilmektedir.

Araştırmacı günlüğündeki 14 Aralık 2018 tarihli girdide, üçüncü kuşağın Türklük algısına dair gözlem notlarına da yer verilmiştir:

Üçüncü kuşak bu konuları pek önemsemiyor. Onlar için Türk olmak ve bunu göstermek son derece önemliyken Türkiye'nin bugünkü durumu pek ilgi çekici değil. Sanırım tüm hayatı Avustralya'da geçen ve Türkiye'den bir beklentisi olmayan bir kuşak için normal bir durum. İkinci kuşak ise öyle değil. Onlar duyguları en karışık olan grup.

Kendisi de üçüncü kuşak bir katılımcı olan Alpay, bu durumla ilgili bazı tespitlerde bulunmuştur.

Biz çok iyi asimile olduk. Sanırım en doğru şekilde ortaya koymanın yolu bu. Sanırım bu millet konusunda ben çok tutkuluyum. Türkler için çok önemli bir konu olduğunu düşünüyorum, özellikle de genç Türkler arasında. Bence genç Türklerde bir kimlik sorunu var ve temsiliyet konusunda sıkıntılar yaşıyorlar. Türk olmakla ilişkilendirilen şeyler çok klişe ve daha çok Ortadoğu kültürüne ait stereotiplere benziyor.

Alpay'ın bahsettiği klişeler, Türklük olgusunun adeta metalaştırılarak sahiplenildiğini ortaya koymaktadır. Meltem de kendi yaşadığı kimlik sorununu anlatırken Türklük kavramını derecelendirmiştir:

İnsanlar nereli olduğumu sorduklarında hep "Türküm." diyorum. "Avustralyalıyım." demiyorum. Kardeşlerimin hepsi de benim içlerinde en Türk olan olduğumu söylüyor. Aslında Türk olmaya çok uzağım ama en azından Türklükten kendime bir pay çıkarıp bir bağ oluşturmaya çalışıyorum. Çünkü o bağı kaybetmek istemiyorum. Kimliğimin bir parçası gibi düşünüyorum. O yüzden de adımları değiştirmedim.²⁷ Adım dilimle benim bağım.

Bir diğer üçüncü kuşak katılımcı Sinem, kendi yaşadığı kimlik sorunundan bahsetmiştir. Sinem, "İnsanlar burada bana nerelisin dediğinde önce 'Türküm.' diyorum. Ama yurt dışındayken nereli olduğumu sorarlarsa, 'Avustralyalıyım.' diyorum." diyerek iki kültür arasında sıkışma sıkıntısını bir kez daha vurgulamıştır.

Emir'in ise "Bakın, gerçekten Türk olmakla gurur duyuyorum ve Türk tarafım Avustralyalı tarafıma göre daha çok bence. Türkiye'de doğmadım belki ama bir Türk olarak yetiştirildim. Kendimi hiç Avustralyalı hissetmiyorum diyemem ama Türk kimliğimle daha rahat bağ kurabiliyorum." demesinden, kendini ifade edişinde biraz daha net olduğu görülmektedir.

Mortan ve Sarfati'nin (2014, s. 130) çalışmasında da gençlerin Türk olmak konusuna verdiği önemden şöyle bahsedilmektedir:

Gençlerin tartışmasız üstünde bulunduğu konu "Türkiye geçmişi" ve "Türk kimliği" oluyor. Gençler kendilerini ikinci kuşak temsilcilerden bile daha fazla Türk hissettiklerini belirtiyor ve bu "Avustralyalılık bir yurttaşlık. Türklük ise soyumuz," şeklinde ifade ediliyor. Türk kimliği konusunda çeşitli tanımlamalar yapılmakla birlikte, "kendisini Türk olarak hissetmek, bunu Avustralya yurttaşlığıyla birlikte ifade etmek, maddi dünyalarında ağırlıklı olarak gündeme gelmese de sosyal paylaşım dünyalarında bu farklılaşmayı hissettirmek" ana tanımında buluşuyorlar.

Araştırma esnasında sıklıkla gündeme gelen bir konu ise Çanakkale Savaşı ve Anzaklardır. Alanyazında da belirtildiği gibi, Çanakkale ve Gelibolu Avustralya ve

²⁷ Avustralya'da kadınlar evlendikleri zaman yalnızca kendi soyadlarını kullanmaya devam edebilmektedir. Katılımcı burada Avustralyalı olan eşinin soyadını almamasından bahsetmektedir.

Türkiye ilişkilerinin temsilcisi niteliğindedir. Araştırmacı günlüğünde bu durum, "Anzaklardan ötürü burada Türklerle ilgili her konuda Çanakkale öne çıkıyor. Anzaklar Türkiye-Avustralya ilişkilerinin sembolü olmuş gibi..." ifadeleriyle açıklanmıştır. Türk mahallesinde yer alan camii, huzurevi gibi hizmet binalarının yanı sıra sokaklara bile Gelibolu isminin verildiği gözlenmiştir (Görsel 4.5).

Görsel 4.5. Auburn Gelibolu Camii

Araştırma esnasında katılım sağlanan etkinliklerden biri de *Taste of Turkey* adındaki festivaldir. Her yıl Ekim ayında Australian Turkish Mutual Alliance (ATMA) tarafından düzenlenen bu festivalde Türk yemekleri aracılığıyla Türk kültürünün tanıtımı amaçlanmaktadır. Bu festivale dair araştırmacı günlüğünde yer alan gözlem notlarında da Çanakkale konusunun öne çıkması dikkat çekicidir. 14 Ekim 2018 tarihli girdide şu ifadeler yer almaktadır:

ATMA başkanı konuşmasında Çanakkale'ye vurgu yaptı, ayrıca çokkültürlülükten bahsetti. Burada çokkültürlülüğün farklı yemekler yemekten öte bir şey olduğunu söyledi. İnsanların nasıl "Ne mutlu Türküm diyene!" diyebiliyorsa "Ne mutlu Avustralyalıyım" da diyebildiklerini söyledi. Bu arada bu konuşmaların hepsi İngilizce yapıldı.

Dolayısıyla yemek kültürünü aktarmak amacıyla düzenlenen bir festivalde bile Çanakkale konusunun öne çıkması bir yandan fırsatı buldukça herhangi bir konunun politize edilebildiğiyle birlikte, Çanakkale'nin Türkiye-Avustralya ilişkilerinin bir sembolü haline geldiğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

4.5.4. Siyasi görüş

Avustralya'da yaşayan Türklerin diğer ülkelerde yaşayan Türklere göre siyasi görüşlerinin farklılaştığı, hatta Türkiye'dekine çok daha benzer bir kutuplaşma gösterdiği bilinmektedir. Bu farklılığın, göçmenlerin anavatanlarıyla ilgili görüşlerini ne yönde şekillendirdiğini daha iyi anlamak açısından göçmenlere siyasi görüşleri de sorulmuştur. Çevrimiçi ankette bu soru zorunlu tutulmamış ve katılımcıların kendilerini en iyi şekilde ifade edebilmeleri için açık uçlu format kullanılmıştır.

Anket katılımcılarının siyasi görüşlerine ilişkin bilgiler Tablo 4.28'de verilmiştir. Bu tabloda yer alan veriler katılımcıların kendi görüşlerini tanımlarken seçtikleri ifadelerden oluşmaktadır.

Tablo 4.31. Siyasi görüş

	f	%
Ak Parti	4	1.9
Anarşist	1	.5
Anti-Ak Parti	2	1
Atatürkçü	15	7.2
Bağımsız	1	.5
CHP	10	3.3
Demokrat	5	2.4
İlerici	1	.5
Laik	3	1.4
Liberal	4	1.9
Milliyetçi	4	1.9
Muhafazakâr	2	1
Muhalif	1	.5
Özgürlükçü	1	.5
Solcu	10	4.8
Sosyal Demokrat	19	9.1
Sosyalist	12	5.8
Ülkücü	3	1.4
Yeşiller	2	1

Tablo 4.32. (Devam) Siyasi görüş

Herkesi kucaklayıcı	4	1.9
Görüşlerimi temsil eden parti yok	3	1.4
Çekimser	21	10
Kararsız	2	1
Cevap vermeyen	78	37.5
Toplam	208	100.0

Görüşme yapılan katılımcılarla da görüşmelerin seyrine bağlı olarak siyasi konulardan bahsetmeleri durumunda siyasi görüşleri sorulmuştur. Bu konu hakkında yalnızca yanıt vermek isteyenlerle konuşulmaya devam edilmiştir.

Katılımcıların verdiği cevapların, 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanı ve 27. Dönem Milletvekili Seçimleri sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, özellikle araştırmanın yapıldığı Sydney kentindeki sandıktan çıkan sonuçlarla uyumlu olduğu görülmektedir.²⁸ Ayrıca Şenay'ın (2013, s. 57) çalışması da Sydney'de yaşayan Türklerin kendi içinde kutuplaştığını doğrulamaktadır. Ayrıca seçim sonuçları, yapılan çalışmalar ve çevrimiçi gözlem notlarına göre Sydney'de yaşayan göçmenlerin Melbourne'da yaşayanlara göre daha "Kemalist" olarak tanımlanabileceği görülmüştür.

Anket katılımcılarında olduğu gibi, görüşme yapılan katılımcılarda da Atatürkçü olduğunu belirtenler olmuştur. Buna örnek olarak Adalet kendisini, "Ben Cumhuriyet kadınıyım. Atatürkçüyüm. Ha, parti olarak... Onlara girmiyorum. İnşallah, sonuna kadar da bu böyle gider." diyerek tanımlamaktadır. Benzer şekilde, Hayrullah da siyasi görüş sorusuna, "Benim siyasi görüşüm... Atatürkçüyüm ben. Atatürk'e bağlı, onun fikirlerine bağlı, onun fikirlerini benimseyen..." diye cevap vermiştir.

Birinci kuşak katılımcılardan Feyyaz ise şöyle cevap vermiştir:

Ben siyasi olarak şu anda hiçbir partinin adamı ve üyesi değilim. Ben sadece, o dünya lideri var ya, Gazi Mustafa Kemal Atatürk... Onun askeriyim. Çünkü onun ne fikrine ne görüşüne ulaşamadık. Ben değil, siyasilerimiz de... Zaten ulaştık şu anda zaten dünya lideri ülkelerinden bir tanesiydik.

Semra ise siyasi görüş olarak Atatürkçü olduğunu belirtirken konuya daha genel bir açıdan yaklaşmıştır:

Atatürkçüyüm. O insan olmasaydı belki bizim de adımız bir Yunan ismi olabilirdi veya bir İngiliz ismi olabilirdi. Dinimiz farklı olabilirdi. Dinimizi istediğimiz gibi yaşayamazdık belki. Ya, insanın vatanı olması kadar güzel bir şey var mı? O olmasaydı vatanımız olmazdı. O olmasaydı Türk diye bir şey de olmazdı. O yüzden, müthiş bağlıyım.

²⁸ <https://www.avustralyapostasi.com.au/24-haziran-turkiye-secimleri-sona-erdi-iste-avustralyaya-iliskin-en-son-rakamlar/> (Erişim Tarihi: 05.04.2020)

Birinci kuşak katılımcılardan Besim, Avustralya'da tarikat yapılanmalarının yaygınlığını "Ben Hacca gittim geldim. Dine karşı değilim, yanlış anlaşılmasın; ama tarikatlara çok karşıyım. Bir tek FETÖ değil, Menzil'e de karşıyım, Nur'a da karşıyım, Süleymanlılara da karşıyım. İstemiyorum tarikat. Atatürk ne güzel yasaklamış." diyerek dile getirmiştir.

Araştırmacı günlüğünde yer alan gözlem notları, Besim'in çekincelerinde yalnız olmadığını gösterir niteliktedir. 12 Aralık 2018 tarihli girdideki notlar şu şekildedir:

Beyefendilerden biri, camiye gittiğinde yalnızca namaz kılıp çıktığını, pek kimseyle muhatap olmamaya çalıştığını anlattı. Bir tartışmaya katılırsa adının FETÖ'cü diye bildirilmesinden korkuyormuş. Anlamadığımı söylediğimde bazı insanların şikâyet edildiğini duyduklarını anlattılar. Türkiye'ye gittiklerinde havaalanında gözaltına alınmaktan korkuyorlarmış.²⁹

Siyasi görüşle birlikte din konusundaki düşüncelerini dile getiren katılımcılardan bir diğeri olan Özge, şunları söylemiştir:

Açıklaması biraz zor. Ben siyasetle dinin karışmasına tamamen karşıyım. Çok genel konuşmak gerekirse, ben sol görüşe sahip olduğumu söyleyebilirim. Aşırı sol demem, değilim. Ama idealimde her dinden ve etnik kökenden insanın huzur içinde yaşadığı bir dünya var. Dini karıştırmadığımızda daha iyi işleyeceğini düşünüyorum hatta. Bu yüzden laikliğe inanıyorum.

Katılımcıların bazıları, sorulmamasına rağmen parti adı telaffuz etmekle ilgili çekinceler yaşamıştır. Böyle durumlarda herhangi bir müdahalede bulunulmamış, katılımcıların istekleri doğrultusunda görüşmeler sürdürülmüştür. Katılımcılardan Kemal görüşünü şöyle dile getirmiştir:

Benim siyasi görüşüm, şu anki Türkiye'nin tamamen zıttı. Bizim ülkeyi idare eden kısım bence pek ufku açık veyahut ileri gören insanlar değil. Ama maalesef onların karşısındaki insanların da onlardan pek fazla farkı yok. O yüzden, Türkiye bu durumdaysa sadece Türkiye'yi şu an idare eden partiyle ilgili değil. Diğerlerinin de kabahati var. Maalesef böyle.

Yeliz de Kemal'le benzer şeylerden bahsetmiş, siyasi görüşünü tanımlarken, "Türkiye'deyken sosyal demokrat derdim kendime ama buraya geldiğimde dünya vatandaşuyım diyorum. Yani herhangi bir ideolojiye sahip olmamayı seçiyorum artık." demiştir.

Ankette olduğu gibi, görüşme yapılan katılımcılar arasında da Ak Parti'yi desteklediğini söyleyenler yer almaktadır. Gülbin, siyasi görüşü yerine oy verme tercihlerinden bahsetmiştir:

Türkiye çoğu ülkeye benziyor aslında. Rusya, Çin, hatta Amerika gibi. Bizden çok kötü durumda ülkeler var ve Türkiye bence gayet iyi idare ediyor. Ben oyumu Tayyip Erdoğan'a

²⁹ Burada bahsedilen FETÖ ile ilişkilendirilme korkusu, 15 Temmuz 2016'da Türkiye'de yaşanan darbe girişiminin etkilerinin Avustralya'daki yansımalarını göstermektedir.

veriyorum. Erdoğan çok başarılı bir adam. Rusya'ya olan tavrı mesela... Ahlakını da çok beğeniyorum.

Kâmil de Gülbin'e benzer şekilde, "Oy kullanmış olsam Erdoğan hükümetini desteklerim." diyerek olası oy verme tercihini dile getirmiştir.

Katılımcılardan Besim, siyasi görüşünü her iki ülke açısından ayrı ayrı belirterek, "Ben milliyetçiyim, eski MHP'liyim ama şimdi İyi Partiyim. Buradaysa Labour'u³⁰ destekliyorum. Buradaki Labour farklı. Bizim Türkiye'deki İşçi Partisi gibi değil." diyerek açıklamıştır.

Tüm bunlara ek olarak, Türkiye'de son yıllarda artan siyasi kutuplaşmanın etkilerinin benzer şekilde Avustralya'da da görüldüğü söylenebilir. Araştırmacı günlüğünde yer alan gözlem notlarında bu konunun sık sık tekrar ettiği görülmektedir. Örneğin bir ev ziyaretiyle ilgili gözlem notlarına yer verilen 14 Aralık 2018 tarihli girdide, "Kutuplaşma ve siyaset tartışmaları ev oturumlarında da hâkim. Örneğin, dün akşam evdeki herkes aynı görüşten olmasına rağmen orada olmayan kişilerle olan önceki tartışmalar hakkında uzun uzun konuşulup yorum yapıldı." ifadeleri yer almaktadır. Benzer şekilde, başka bir ev ziyaretini konu alan 21 Kasım 2018 tarihli girdide, "Bir ara yemek masasında bir gerginlik olduğunu hissettim. İkinci kuşak olan iki kardeş siyasi bir tartışmaya girmişler. Daha sonra, karşıt görüşte olduklarını ve her toplanmada benzer şeyler yaşadıklarını anladım." ifadeleri yer almaktadır.

Siyasi kutuplaşma durumunun belirginliği araştırma esnasında göçmenlerle kurulmaya çalışılan ilişkilere de etki etmiştir. Araştırmacı günlüğünde yer alan 28 Eylül 2018 tarihli girdide yer alan, "Gittiğimiz Türk marketini işleten beyefendi elimde tuttuğum Türkçe gazetelerden konuya girerek görüşümü anlamaya çalıştı. Ben nötr davranınca kendisini biraz geri çekti. Konuştukça giderek daha rahat hissettiğini anladım." ifadeleri bu duruma örnek oluşturmaktadır.

4.5.5. Oy verme

Siyasi görüşle birlikte katılımcılara oy kullanma alışkanlıkları da sorulmuştur. Burada bahsedilen oy kullanma alışkanlıkları oy verdikleri partiyle ilgili olmayıp, genel olarak seçimlerde oy vermeyi tercih edip etmedikleriyle ilgilidir. Avustralya seçimlerinde oy kullanmak zorunlu olduğundan katılımcıların yalnızca Türkiye seçimlerinde oy kullanma alışkanlıkları sorulmuştur.

³⁰ Australian Labour Party: Avustralya İşçi Partisi

Anket katılımcılarının Türkiye seçimlerinde oy kullanma durumuna ilişkin bilgiler Tablo 4.29'da verilmiştir.

Tablo 4.33. Türkiye seçimlerinde oy kullanma durumu

	f	%
Evet	130	62.5
Hayır	78	37.5
Toplam	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %63'ü Türkiye seçimlerinde oy kullanırken, %38'i kullanmamaktadır.

Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye seçimlerinde oy kullanma durumuna ilişkin veriler Tablo. 4.30'da yer almaktadır.

Tablo 4.34. Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye seçimlerinde oy kullanma

		Evet	Hayır	Toplam
Kadın	f	80	42	122
	%	38.5	20.2	58.7
Erkek	f	50	36	86
	%	24.0	17.3	41.3
Toplam	f	130	78	208
	%	62.5	37.5	100.0
Ki-kare		$X^2 = 1.19$ df (1) p = .275 > .05		
		Evet	Hayır	Toplam
1. kuşak	f	85	54	139
	%	40.9	26.0	66.8
2. kuşak	f	35	18	53
	%	16.8	8.7	25.5
3. kuşak	f	10	6	16
	%	4.8	2.9	7.7
Toplam	f	130	78	208
	%	62.5	37.5	100.0
Ki-kare		$X^2 = 0.39$ df (2) p = .822 > .05		

Buna göre, Türkiye seçimlerinde oy kullanma durumunda cinsiyete ve kuşaklara göre herhangi bir anlamlı farklılık görülmemektedir.

Anket katılımcılarının Türkiye hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumuna ilişkin veriler Tablo 4.31'de yer almaktadır.

Tablo 4.35. *Türkiye hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumu*

	f	%
Evet	109	52.4
Hayır	60	28.8
Kararsız	39	18.8
Toplam	208	100.0

Buna göre, katılımcıların %52'si kendisini Türkiye hakkındaki konularda söz sahibi hissediyorken, %29'u hissetmemektedir. Katılımcıların %19'u ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Türkiye hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumuna ilişkin veriler Tablo 4.32'de yer almaktadır.

Tablo 4.36. *Cinsiyet ve kuşaklara göre Türkiye hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme*

		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Kadın	f	59	34	29	122
	%	28.4	16.3	13.9	58.7
Erkek	f	50	26	10	86
	%	24.0	12.5	4.8	41.3
Toplam	f	109	60	39	208
	%	52.4	28.8	18.8	100.0
Ki-kare		$X^2 = 4.99$ df (2) $p = .083 > .05$			
		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
1. kuşak	f	78	37	24	139
	%	37.5	17.8	11.5	66.8
2. kuşak	f	19	20	14	53
	%	9.1	9.6	6.7	25.5
3. kuşak	f	12	3	1	16
	%	5.8	1.4	0.5	7.7
Toplam	f	109	60	39	208
	%	52.4	28.8	18.8	100.0
Ki-kare		$X^2 = 10.11$ df (4) $p = .039 < .05$			

Buna göre, cinsiyete göre Türkiye hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumunda herhangi bir anlamlı farklılık yokken, kuşaklara göre anlamlı bir

farklılık görülmektedir. Buradan birinci kuşağın Türkiye hakkındaki konularda diğer kuşaklara göre daha belirgin bir şekilde söz sahibi hissettiklerini söylemek mümkündür.

Anket katılımcılarının Avustralya hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumuna ilişkin veriler Tablo 4.33'te yer almaktadır.

Tablo 4.37. Avustralya hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumu

	f	%
Evet	157	75.5
Hayır	33	15.9
Kararsız	18	8.7
Toplam	208	100.0

Buna göre katılımcıların %76'sı Avustralya hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissederken, %16'sı söz sahibi hissetmemektedir. Katılımcıların %9'u ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Avustralya hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumuna ilişkin veriler Tablo 4.34'te yer almaktadır.

Tablo 4.38. Cinsiyet ve kuşaklara göre Avustralya hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme

		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
Kadın	f	99	16	7	122
	%	47.6	7.7	3.4	58.7
Erkek	f	58	17	11	86
	%	27.9	8.2	5.3	41.3
Toplam	f	157	33	18	208
	%	75.5	15.9	8.7	100.0
Ki-kare		$X^2 = 5.56$ df (2) p = .062 > .05			
		Evet	Hayır	Kararsızım	Toplam
1. kuşak	f	97	28	14	139
	%	46.6	13.5	6.7	66.8
2. kuşak	f	46	3	4	53
	%	22.1	1.4	1.9	25.5
3. kuşak	f	14	2	0	16
	%	6.7	1.0	0.0	7.7
Toplam	f	157	33	18	208
	%	75.5	15.9	8.7	100.0
Ki-kare		$X^2 = 8.78$ df (4) p = .067 > .05			

Buna göre, cinsiyet ve kuşaklara göre katılımcıların Avustralya hakkındaki konularda kendini söz sahibi hissetme durumunda herhangi bir anlamlı farklılık görülmemektedir.

Görüşme yapılan katılımcılar Avustralya'da zorunlu olarak oy kullanıyor olduklarını belirterek pek bir seçenekleri olmadığını vurgulamışlardır. Ancak Türkiye seçimlerinde oy kullanmak ve Türkiye hakkında söz sahibi olmakla ilgili bazı yorumlarda bulunmuşlardır.

Melek, "Orası da benim memleketim. Niye söz hakkım olmasın ki? Kötülük için değil, iyi olsun diye bir şey diyorum sonuçta. Ve buradaki birçok kişiden daha çok yaşadım orada. Hayatımın yarısı burada geçtiyse yarısı da orada geçti." diyerek kendisini Türkiye hakkında söz sahibi olarak hissettiğini net bir şekilde ortaya koymuş ve oy kullanmaya devam edeceğini belirtmiştir.

Didem ise Türkiye seçimlerinde düzenli oy kullanan biri olarak artık bu konu hakkında fikirlerinin değiştiğini şöyle anlatmaktadır:

Her seçimde oy kullanmaya gittim bir ümitle. Hele bu seçimde çok ümitliydim ama fayda etmedi. Şimdi işe yaramıyor gibi hissediyorum. Mesela burada cami var ve AKP'nin propagandasını yapıyorlar. Bedava otobüs kaldırıp konsolosluga götürüyorlar. Caminin parasıyla din üzerinden politika yapılıyor. O yüzden kafam karıştı artık. Oy vermeli miyim, bilmiyorum. Hatta bazen "Yurt dışında yaşayan kimse oy vermemeli mi?" diye de düşünüyorum. Bunu sorgulamaya başladım. Çünkü bu insanların çoğunun Türkiye'deki durum hakkında en ufak bir fikri yok. Türkiye'nin yararına olmuyor bence bu durum. Yasaklansa bile olur belki.

Adalet de Didem'e benzer şekilde insanın yaşamadığı bir ülkede oy veriyor olmasını sorguladığından şöyle bahsetmektedir:

Ben aslında karşıyım ona. Biz orada yaşamıyoruz aslında. Burada yaşayan bir insan Türkiye'dekinin sıkıntısını bilmiyor ki... Burada kullanıyoruz. Mesela ben kullandım, belki bir faydam olur diye. Olmadı maalesef. Burada kullanılan oylar oradaki insanların geleceğini mahvetti. Onun için, yurtdışında yaşayanların oy kullanmasına ben karşıyım.

Kadriye ise şimdiye kadar Türkiye seçimlerinde hiç oy kullanmamış biri olarak yukarıdakilere benzer düşüncelere sahip olduğunu şöyle aktarmıştır:

Burada kullanıyoruz. Mecburuz. Ama Türkiye'den oy kullanma yaşım gelmeden ayrıldım zaten onun için hiç kullanmadım. Amcan geçen seçimlerde kullanmak istedi. "Ya niye kullanacaksın? Ta konsolosluga mı gideceksin şimdi onun için?" dedim. "Hem Türkiye'dekilerin kaderiyle biz neden oynayalım ki? Biz burada yaşadığımızı göre oradaki insanların kaderini kurcalamış oluyoruz. Bırak, oradaki insanlar kendileri seçim yapsın." dedim.

Bütün bunlardan, katılımcıların hem Türkiye hem de Avustralya hakkındaki konularda kendilerini söz sahibi hissettikleri görülmektedir. Oy verme konusundaysa Türkiye siyasetine göre muhalif görüşte olan katılımcıların, seçim sonuçlarından memnun olmamaları sebebiyle göçmenlerin yurtdışında oy kullanmalarına karşı oldukları görülmüştür. Katılımcılar anavatanlarıyla ilgili kendilerini söz sahibi hissetmelerine rağmen kendileriyle aynı ya da farklı ülkelerde yaşayan diğer göçmenlerin davranışlarını da göz önünde bulundurarak bir tutum sergilemektedirler. Bu durum da ulus-ötesi alanın önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

4.5.6. Yasal statü

Anavatanlarıyla ilgili görüşlere netlik sağlaması açısından, katılımcılara yasal statüleri de sorulmuştur. Anket katılımcılarının Avustralya'daki yasal statülerine ilişkin veriler Tablo 4.35'te verilmiştir.

Tablo 4.39. Avustralya'daki yasal statü durumu

	f	%
Geçici vize	22	10.6
Öğrenci vizesi	1	.5
Oturma izni	33	15.9
Vatandaşlık	152	73.1
Toplam	208	100.0

Buna göre, katılımcıların %73'ü Avustralya vatandaşıdır. Katılımcıların %16'sı oturma iznine, %11'i geçici vizeye, %1'den az bir kısmı ise öğrenci vizesine sahiptir.

Anket katılımcılarının Türkiye'deki yasal statü durumlarına ilişkin veriler Tablo 4.36'da verilmiştir.

Tablo 4.40. Türkiye'deki yasal statü durumu

	f	%
Vatandaşlık	203	97.6
Mavi kart sahibi	2	1
Vize	1	.5
Statüsü olmayan	1	.5
Kıbrıs Doğumlu	1	.5
Total	208	100.0

Buna göre; katılımcıların %98'i Türkiye vatandaşı, %1'i mavi kart sahibidir³¹. Kalan %1'lik oran, statüsü olmayan, vize kullanan ve Kıbrıs doğumlu cevapları arasında dağılmıştır.

Görüşme yapılan katılımcılarda, ikinci kuşak genç katılımcılardan biri ve üçüncü kuşaktan iki katılımcı olmak üzere Türkiye vatandaşı olmayan yalnızca üç katılımcı bulunmaktadır. Bu da anket katılımcılarının dağılımına benzer bir dağılım olduğunu göstermektedir.

Türkiye vatandaşı olmamasıyla ilgili Sinem, "Daha küçükken gerçekten çok istemişim ama başvuruda belgelerle ilgili bazı sorunlar çıktı. Şimdiyse çok kafama takmıyorum. Pek bir anlamı da yok zaten. Yalnızca politik bir şey. Beni olduğumdan daha Türk yapmayacak." demiştir. Alpay da benzer bir şekilde Türkiye vatandaşı olmamasının onun Türklüğünden bir şey götürmediği fikrini dile getirmiştir.

Türk olmak benim için Türk vatandaşı olmak anlamına gelmiyor. Kâğıt üzerinde Türk olunmuyor. Vergi vermekle de olunmuyor. Türk olmak, ilkeleri sahiplenmekle olabilecek bir şey. Atatürk hiçbir zaman kendi dediği her şeyi tanımayı öğütlememiş. Orada çok büyük bir değişim olması gerekiyor.

Vatandaşlık konusuna farklı bir bakış açısı getiren Yeliz, çocuğunun çifte vatandaşlık almasını istediğini şöyle aktarmaktadır:

Bir de şöyle bir şey var: Ben her iki ülkede de yaşadığım için dünya vatandaşı olmayı öğrendim sanırım. Farklı kültürlere, farklı dinlere, ırklara nasıl yaklaşmam gerektiğini öğrendim. Farklı kültürlerden gelen insanlarla arkadaş oldum. O yüzden, çocuğumun da öyle bir yaşamı tanınmasını istedim. Vatandaşlıkla ilgili farklı hakları olsun istedim. Çünkü yani Türkiye'de, Türk vatandaşlarının diğer ülkelerde nasıl vize sorunu yaşadığını biliyordum başka arkadaşlarımdan. Öyle bir artı olsun istedim.

Katılımcıların bu anlattıklarından, yasal statülerinin kendi kimliklerini tanımlamalarıyla ilgili bir değişikliğe sebep olmadığı sonucu çıkarılabilmektedir.

³¹ http://www.mfa.gov.tr/mavi-kart-_eski-pembe-kart_-uygulamasi-.tr.mfa (Erişim Tarihi: 20.05.2020)

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, öncelikle araştırmanın bir özeti yapılarak araştırma soruları doğrultusunda sonuçlar tartışılmış ve ardından bazı önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, Türkiye'den Avustralya'ya 1968 sonrası göç eden birinci, ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin anavatanla iletişim süreçlerini ulus-ötesilik bağlamında araştırmaktadır. Araştırma, Avustralya'nın New South Wales eyaletinin Sydney kentinde yaşayan Türkleri kapsamaktadır. Nitel paradigmaya göre bütüncül tek durum çalışması olarak desenlenmiş olan bu çalışmada, veri çeşitliliği sağlamak için farklı veri toplama araçlarından yararlanılmıştır. Bu doğrultuda, Eylül 2018 ve Ocak 2019 arasında Sydney kentinde 30 kişiyle yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış, görüşmeler eş zamanlı olarak çevrimiçi anket ve katılımcı gözlem çalışmalarıyla desteklenmiştir. Görüşmeler için kolay ulaşılabilir ve araştırmaya uygun beş kişi kaynak katılımcı olarak belirlenmiş, ardından kartopu örnekleme yöntemiyle toplamda 30 katılımcıya ulaşılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin desteklenmesi amacıyla, alan araştırması esnasında yapılan çevrimiçi gözleme ise 208 kişi katılmıştır. Aynı zamanda, araştırma esnasında çalışmayı ilgilendiren her ortamda gözlem yapılmış ve bu gözlemler mümkün olan en kısa zamanda araştırmacı günlüğüne işlenmiştir. Görüşmeler NVivo 12 programı aracılığıyla analiz edilmiş ve toplamda beş tema ve 27 kod ortaya çıkmıştır. Anket ise SPSS 21 programı aracılığıyla analiz edilmiş ve betimsel istatistik yöntemleri kullanılarak yorumlanmıştır. Anketten elde edilen nicel veriler, elde edilen diğer bulguları desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Analiz sonucu ortaya çıkan tüm bulgular araştırma günlüğündeki gözlem notlarıyla desteklenmiş ve alan yazına uygun olarak yorumlanmıştır.

Bilindiği gibi, göçmenlerin yaşadıkları ülke ile ana vatanları arasında ekonomik, politik ve sosyo-kültürel bağlar kurmaları ulus-ötesilik kavramıyla açıklanmaktadır. Göçle birlikte ortaya çıkan toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin söz konusu ülkelerin sınırları ötesinde gelişen dinamik alanlar ise ulus-ötesi sosyal alanlardır (Biriz-Karaçay, 2016, s. 412). Bu bağlamda, ulus-ötesi bağların kurulmasını sağlayan veya ulus-ötesi sosyal alanların oluşmasını destekleyen en önemli yardımcı olgulardan biri iletişimdir. Göçmenlerin iletişim süreçlerinin nasıl gerçekleştiğini ve zaman içerisinde nasıl değişimlere uğradığını tespit etmek, aynı zamanda kurulan ulus-ötesi bağların ve oluşan ulus-ötesi alanların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Bu araştırmanın odağındaki göçmenler, 1968 yılında Avustralya ve Türkiye arasında imzalanan ikili anlaşma sonrasında Avustralya'ya çalışmak amacıyla giden birinci kuşak göçmenler ve onların ikinci ve üçüncü kuşak yakınlarıdır. Alan araştırmasının gerçekleştirildiği 2018 yılı, Avustralya'ya göçün 50. yılı olarak kutlanmıştır. Yarım asrı geride bırakan bir göç sürecinde iletişim konusunda çok büyük değişimlerin olduğu kuşku götürmemektedir. Bu değişimi tanımlayabilmek için öncelikle katılımcıların günümüzdeki iletişim alışkanlıkları araştırılmıştır.

Araştırmada anket katılımcılarının %80'e yakınının internet temelli iletişim araçlarını tercih ettikleri görülmüştür. Bu oranın detayına bakıldığında başta WhatsApp ve Facebook gelmektedir. Bunları izleyen iletişim aracı ise telefon olmuştur. Günümüzde akıllı telefonların yaygın olarak kullanımı düşünüldüğünde, telefon cevabını verenlerin telefonu yalnızca konuşmak için mi yoksa internete erişim için mi kullandıklarını tam olarak bilmemiz mümkün değildir. Görüşmeler esnasında da en çok WhatsApp ve Facebook'tan bahsedilmiştir. Bunlarla birlikte, televizyondan bahsedilen durumlarda bile internet ve YouTube kullanımının öne çıktığı görülmektedir. Yalnızca genç kuşaklar değil, birinci kuşak katılımcılar için de bu durum geçerlidir. Dolayısıyla, günümüzde göçmenlerin hayatında ulus-ötesi bağların kurulması için internetin kaçınılmaz bir araç olduğunu söylemek mümkündür. Burada dikkat çeken bir detaysa, en çok tercih edilen iletişim araçlarının anlık iletişime olanak sağlayan sosyal ağ araçları olmasıdır. Bu da göçmenlerin yalnızca kolay iletişim kurmaya değil, istedikleri herhangi bir zamanda anavatanlarıyla iletişim kurabilmeye önem verdiğini göstermektedir. Şanlıer Yüksel'in (2008, s. 206) belirttiği gibi, iletişim araçları sayesinde, uzakta olsa da anavatanın bir benzeri simgesel olarak yaratılabilmektedir ancak bu gerçek bir yansıma sayılmamaktadır. Uydu televizyonu abonelikleri ve yerel Türkçe gazetelerin okunması ile Türkiye yapımı filmlerin dönem dönem gösterime girmesi de bu simgesel yaratımı desteklemektedir. Bu yaratımın gerçek bir yansıma olmaması da hiçbir alternatifin anlık iletişim araçlarının önüne geçememesinden kaynaklanmaktadır.

Avustralya'ya göçü ilgilendiren elli yıllık zaman diliminde, göçmenlerin anavatanla iletişim süreçlerinin iki büyük dönüm noktası olduğundan bahsedilebilir. Bunlardan ilki internet ve uydu teknolojisiyle birlikte gelen güncel haberlere ve eşzamanlı televizyon yayınına ulaşabilme imkânıdır. Bunun da 2000'li yılların başına denk geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Avustralya'da yaşayan göçmenlerin 2000'li yıllardan itibaren televizyon yayınına daha rahat ulaşabilmeleriyle birlikte video kasetlere olan bağlılıkları azalmaya başlamıştır. Önceden kaydedilmiş birtakım yayınları kiralama alışkanlığının

giderek azalması, bilinçli şekilde haber takip etmeyen göçmenlerin güncel haberlere de maruz kalmasını beraberinde getirmiştir. Böylece, dizi ve eğlence programlarına erişimde görülen kolaylığın yanına haber takip etme kolaylığı da eklenmiştir. İkinci dönüm noktası ise sosyal ağların yaygınlaşmaya başlaması olmuştur. Sosyal ağlarla birlikte göçmenler, uzaktan izleyici konumundan katılımcı konumuna gelmişlerdir. Bu süreçle birlikte anavatanlarıyla ya da oradaki yakınlarıyla ilgili haber ve gelişmeleri uzaktan takip etme zorunlulukları ortadan kalkmıştır. Başka bir deyişle, artık uzakları yakınlaştırmak mümkün olmuştur.

Avustralya'da yaşayan göçmenleri Batı Avrupa'dakilerden ayıran önemli bir nokta kendilerini diğer göçmenlere göre daha uzakta olarak görmeleridir. Bulgularda da yer verildiği gibi, onlara göre kendilerinin yaşadığı gurbet diğer göçmenlerin deneyimiyle kıyas götürmeyecek niteliktedir. "Türkiye havası getirmek" deyiminin de bununla ilgili olduğu söylenebilir. Onlara göre "dünyanın diğer ucundaki" vatanlarına ulaşabilmek, başlı başına aşılması gereken büyük bir engel gibi görülmektedir. Bu sebeple, Türkiye'den yeni gelmiş biri onlara mutluluk vermektedir. Bu yönüyle, gelişen teknolojinin de onlar için benzer bir mutluluk oluşturduğunu söylemek mümkündür. Mesafeleri azaltabilmek aynı zamanda daha güçlü ulus-ötesi bağlar kurmak anlamına gelmektedir. Anlık temas kurabilmek ve güncele hâkim olabilmek, ulus-ötesi alanlarda da daha güçlü olmak anlamına gelmektedir. Bu durum, göçmenlerin Türkiye'yle ilgili bilgi yarışı hâlinde olmalarını da açıklamaktadır. Güncele hâkim olabilmek, adeta Türklük düzeylerini temsil etmektedir. Bu da konuyu, iletişim süreçlerinin kimlik oluşturmayla olan bağına getirmektedir.

Yeni iletişim teknolojileri, modern zamanları karakterize eden bireyler, ağlar, şirketler ve hükümetler arasında küresel bilgi akışı sağlamakta ve ulus-ötesi iletişim bağları, kimliği sınırlandırmak yerine, yeni küresel vatandaşlık için gerekli olasılıkları çoğaltmaktadır (Hopkins, 2009, s. 245). Göçmenler açısından bakıldığında da bu durumun entegrasyon önünde bir engel oluşturmadığı, tersine, kültürlerarası iletişimi desteklediği söylenebilir. Göçmenlerin kendi kimliklerini nasıl tanımladıklarına bakıldığında da Avustralya'ya karşı hissettikleri aidiyetin kendi kültürlerine olan bağlılıklarını etkilemediği görülmüştür. Katılımcılar "Türklük" ve "Türk olmak" gibi tanımlamalar üzerinde benzer bir yaklaşım sergilemektedir. Bir yandan da ulus-ötesi medyanın ulus-ötesi göçmenlerin ülkelerine dair nostalji duygularını körelttiği söylenmektedir. Karanfil, (2009, s. 898) bu durumun aynı zamanda Türk olmak fikrine alternatif yaklaşımlar getirdiğini savunmaktadır. Çünkü onlara göre Türk olmak,

Avustralya'daki gerçek gündelik hayatlarına daha uygun bir tanımlama olmakla birlikte, Türkiye sınırları içerisinde Türk olmakla pek örtüşmemektedir. Dolayısıyla iletişim süreçleri, yeni bir kimlik tanımına ön ayak olmaktadır.

Artan küreselleşme milli sınırları bulanıklaştırmakta, melezleşme ve ulus-ötesiliğe alan tanımaktadır (Hopkins, 2009, s. 244). Bu nedenle katılımcıların Türk olmak üzerinde bu kadar durmalarına ve milliyetçi söylemlere sahip olmalarına rağmen bu durum, Avustralya'da bulunmakla ya da Avustralya'ya karşı hissedilen aidiyetle çatışmamaktadır. Özellikle genç kuşaklara bakıldığında keskin kimlik tanımları yapmak kolay olmamaktadır. Örneğin Kaya ve Kentel, (2005, s. 55) Almanya'daki egemen çokkültürlülük, kültürel çeşitlilik ve çoğulculuk söylemlerinin son zamanlarda Almanyalı-Türkleri kamusal alanda kendilerini kendi kültürel kimlikleriyle temsil etmeye yönelttiğini söylemişlerdir. Bu durumun Avustralya'da yaşayan Türkler için aynı şekilde geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Öyle ki, Kaya'nın (2015) aktardıklarıyla birlikte Avustralya ve Avrupa'da yaşayan Türklerle ilgili bir karşılaştırma yapılabilir:

Kendilerini yer yer Fransalı-Müslüman-Türkler veya Almanyalı-Müslüman-Türkler gibi tireli kimliklerle tanımlayan göçmenler ve onların çocukları, aslında bir yandan Avrupalılık gibi ulus-aşırı bir kimliğe öte yandan yine İslam gibi evrensel bir kimliğe vurgu yapmak suretiyle üzerlerinde hissettikleri Alman, Fransız, Hollanda veya Belçika gibi ulus-devletlerin milliyetçi hegemonyasından kurtulmanın yollarını aramaktadırlar (Kaya, 2015, s. 70)

Günümüz Avustralya'sında yalnızca "Türk" ya da "Avustralyalı" ve hatta "Avustralyalı-Türk" gibi kimlik tanımlamaları söz konusu değildir (Hopkins, 2009, s. 244). Hatta Avustralya'da yaşayan Türklerin kendi kimliklerini tanımlarken dini referanslara ihtiyaç duydukları da görülmemiştir. Avrupa'da yaşayan Türkler için Kaya'nın (2015, s. 62) çalışmasında, "Kendilerini daha çok İslami kimlikle tanımlayan genç kuşak Euro-Türkler arasında ortaya çıkan yeni eğilim, ataerkil aile geleneklerinden gelen birtakım kültürel pratiklerden uzaklaşmak ve özgürleşmek için dini, entelektüel ve ruhani bir kaynak olarak görme eğilimidir." ifadeleri yer almaktadır. Her ne kadar ataerkil yapının varlığı görülmüş olsa da özellikle bu çalışma açısından benzer bir durumun genç kuşak için söylenebilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, Avustralya'daki göç şemasının kalıcılıkla desenlenmesi, coğrafi uzaklığın etkileri ve çokkültürlü yapı gibi etmenlerin de elde edilen bulguların Avrupa örneğinden farklılığını açıklayabilir.

Belki de bu durumu en güzel ifade eden, bulgularda da yer verildiği gibi görüşme katılımcılarından Özge'nin, "Bana 'Avustralyalı kimdir?' diye sorsalar büyük ihtimalle

'Benim gibi biri.' derim. Yani ikinci kuşak olan, ebeveynleri burada doğmamış biri." sözleridir. Buradakine çok benzer bir yorum Koleth'in (2015) araştırmasındaki Lübnan asıllı bir katılımcı tarafından da yapılmıştır:

"Ben burada doğdum ama burada doğmuş birine benzemediğim açık. Bir yandan da 'Nerelisin?' sorusunun hâlâ soruluyor olması çok saçma. Bunun sorulmaması için Avustralya çokkültürlülüğünün daha ne kadar eskimesi gerekiyor? Artık Avustralyalı olduğumuzu kabul edip hayatımıza devam etmeliyiz." (Koleth, 2015, 250)

Bu, aynı zamanda Avustralya'nın çokkültürlülük politikalarının da bir sonucu olarak görülebilir. "Çokkültürlü Avustralya" ya da "Avustralya çokkültürlülüğü" ifadeleri uzun süredir tartışmaların odağında olmuştur (Jakubowicz, 2015, s. 222). Buna rağmen Avustralyalıların çokkültürlülükle ilgili kucaklayıcı bir tutum sergiledikleri bilinmektedir. Öyle ki çokkültürlülüğü grupların birlikteliği gibi görmek yerine farklı bireylerin karışımı olarak görmekte ve bunu ülkenin kimliği olarak kabul etmektedirler (Modood, 2013, s. 162). Bu araştırmadaki katılımcıların tutumları da bu fikri destekler niteliktedir. Benzer şekilde Vasta (2015) Avustralya'da ve Britanya'da yaşayan Pakistan asıllı ikinci kuşak göçmenleri karşılaştırarak; Britanya'dakilerin aidiyetlerini vatandaşlık hakları üzerinden anlamlandırırken, Avustralya'dakilerin kendilerine ait Avustralyalılık değerleri ve kimlikleri yarattıklarını vurgulamaktadır (Vasta, 2015, s. 290).

Çokkültürlülüğün göçmenler açısından Avustralya'yı diğer ülkelerden farklı kılan bir özelliği de gettolaşmanın yaygın olmamasıdır. Avustralya'nın semtleri belirli etnik grupların yoğunlaştığı yerler olmaktan ziyade farklı etnik, dini, ulus kökenleri göçmenlerin bir arada yaşadığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Collins, 2015, s. 255). Türklerin açısından baktığımızda da diğer bölgelere göre daha yoğunlukta yaşadığı Auburn semtinin varlığını bilinmesine rağmen buranın bir getto olarak tanımlanması mümkün değildir. Öyle ki Auburn'da yaşayan etnik gruplar içerisinde Türklerin en yoğun ilk üç grup içerisinde bile olmadığı tahmin edilmektedir. Görüşme yapılan katılımcıların yalnızca ikisinin Auburn'da yaşadığı bilinirken, diğer katılımcıların da Türklere yakın bölgelerde yaşamak gibi bir tercihleri olmadığı görülmüştür.

Koleth'in (2015), Avustralya'da yaşayan 230 etnik grubun 133'üne ev sahibi olan ve Avustralya çokkültürlülüğünün merkezi olarak adlandırılabilir olan Fairfield³² ilçesinde yürüttüğü araştırması da gettolaşmanın olmadığını gözler önüne sermektedir (Koleth, 2015, 238). Söz konusu araştırmanın Fairfield'da yaşayan Fiji asıllı bir

³² Fairfield aynı zamanda bu araştırma esnasında araştırmacının da yaşadığı semt ve ilçe merkezidir. Sydney'in Batı'sında yer alan Fairfield, önceki bölümlerde bahsedilen Willawood hostelinin bulunduğu bölgeyi de ilçe olarak kapsamaktadır.

katılımcısı, "Burada göçmenlerin hepsi var. Bu bölgeyle ilgili sevdiğim şey de bu. Birbirimizi çok iyi anlıyoruz ve böylece mutlu bir şekilde yaşıyoruz" (Koleth, 2015, 243) demiştir.

Katılımcıların anavatanlarıyla iletişim süreçlerinin aynı zamanda siyasi görüşlerini de pekiştirdiği görülmüştür. Avustralya'da yaşanan Türkler arasında var olan kutuplaşmaya Bulgular bölümünde yer verilmiştir. Sydney'de yaşayan Türklerin diğer şehirlere kıyasla daha "Kemalist" olduğu bilinmektedir. Benzer yoğunluk, bu araştırmanın katılımcılarının dağılımında da görülebilmektedir. Görüşmeler esnasında Türkiye hakkındaki konuşmalarda konunun günümüz siyaseti etrafında şekillenmesi dikkat çekicidir. Özellikle Avustralya'daki yaşama entegre olmuş, kendini Avustralya'da kalıcı gören ve bununla birlikte aidiyet sorunu da yaşamadığını dile getiren katılımcıların anavatanlarıyla ilgili gelişmelerle meşgul olma düzeyleri şaşırtıcıdır.

Kendini Kemalist ya da Atatürkçü olarak tanımlayan katılımcıların çoğu Türkiye'nin güncel politik durumuyla ilgili eleştirel sayılabilecek yorumlarda bulunmuştur. Bu noktada siyasi görüşünü açıkça dile getiren katılımcıların takip ettikleri gazete ve kanalların da benzeştiği görülmüştür. Görüşmelerde Fox TV, Halk TV, Sözcü Gazetesi, Cumhuriyet Gazetesi, Fatih Portakal gibi kişi ve kurum isimleri sıklıkla dile getirilmiştir. Bu isimlerin dışında öne çıkan tek yayıncı ismi TRT olmuştur. Kendini Ak Parti'ye yakın olarak tanımlayan katılımcıların tercihlerinin de TRT olduğu görülmüştür.

Teknoloji ve tarihsel şartların kuşaklar üzerindeki etkisine bakıldığında belirgin farklılıklar olduğu söylenebilir. Buradan hareketle, bir kuşak çatışmasının varlığından net bir şekilde bahsetmek mümkündür. Birinci kuşak katılımcıların genç kuşaklarla ilgili en çok dile getirdiği konu, gençlerin Türkçe konuşmayı tercih etmiyor olmalarıdır. Her ne kadar kendi çocuklarıyla Türkçe konuşmaya gayret etseler de başarısız olduklarını düşünmektedirler. Hatta üçüncü kuşağın Türkçe eksikliğinin sorumlusunun ikinci kuşak olduğunu iddia edenler de vardır ve bunların sayısı hiç de az değildir. Buradan, dil kullanımının kuşak çatışmasını tetiklediği de anlaşılmaktadır.

Kuşaklar arasındaki diğer belirgin bir farklılık ise genç nesille birlikte ulus-ötesilik göstergelerinin de giderek azalmasıdır. Birinci kuşağın anavatanla olan bağları ve iletişim çabası daha güçlüyken kuşaklar gençleştikçe bu durumda bir azalma görülmektedir. Bu durumun Avrupa'da yaşayan Türklerle benzerlik gösterdiği görülmektedir:

İlk kuşak Türkiye kökenlilerin dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi geride bıraktıkları ülkeye kendilerini daha fazla ait hissettiklerini görüyoruz. İkinci ve üçüncü kuşak Euro-Türklerin ise hem yaşadıkları ülkeye hem de Türkiye'ye eşit ölçüde yakın hissettiklerini ya da ikamet ettikleri ülkeye daha yakın olduklarını gözlemlemekteyiz. Dolayısıyla, genç

kuşaklar yaşadıkları ülkenin sosyal, siyasal, iktisadi ve kültürel yaşantısına daha fazla entegre olmuşlardır (Kaya, 2015, s. 56).

Bu konuda üzerinde durulması gereken nokta, kuşakların tanımlanması söz konusu olduğunda aslında birinci, ikinci ve üçüncü kuşak şeklinde net bir ayırım yapılamayacağıdır. Bu açıdan, ikinci kuşak göçmenlere daha yakından bakmak gerekmektedir. Bulgularda da görüldüğü üzere, ikinci kuşak katılımcılar arasında iki farklı grubun varlığından söz etmek mümkündür. Bu ayırım bulgularda "yaşça büyük" ve "yaşça genç" ikinci kuşak olarak yapılmıştır. Bu iki grubu tanımlamak gerekirse, yaşça büyük ikinci kuşak katılımcıların, birinci kuşak olan ebeveynleriyle birlikte çok küçük yaşta Avustralya'ya göç etmiş ya da göçün ilk yıllarında Avustralya'da doğmuş ve 40'lı yaşları geçmiş olan katılımcılar olduğu söylenebilir. Yaşça genç ikinci kuşak ise 40'lı yaşlarda ya da daha genç olan ve çoğunlukla Avustralya'da doğmuş, genellikle de ailelerinin en küçük çocukları olan bireyler şeklinde tanımlanabilir. Markus (2017, s. 110), Avustralya doğumlu ikinci kuşağın, 1980'li yıllardan itibaren gündelik hayata karışmaya başlamasıyla birlikte Türk toplumunun sosyo-ekonomik durumunda belirgin düzelmeler olduğundan bahsetmektedir. Bu da ikinci kuşakla ilgili iki grubun varlığı durumunu doğrulamaktadır. Bu iki grup arasındaki en temel fark, yaşça genç olan ikinci kuşağın üçüncü kuşakla benzer özellikler göstermesidir. Yaşça büyük ikinci kuşağın ise diğer kuşaklara göre kendilerini daha çok "arada kalmış" olarak tanımladığı görülmüştür. Vasta da (2015) benzer şekilde çalışmasında İtalya kökenli ikinci kuşak göçmenlerde yaşça büyük ve genç ayrımı olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmaya göre yaşça büyük ikinci kuşak göçmenler yabancı oldukları anlaşıldığında daha Avustralyalı gibi davranmaları gerektiğini düşünürken, günümüzdeki genç ikinci kuşağın ise etnik kökeniyle gurur duyabildiği görülmüştür (Vasta, 2015, s. 292).

Yaşça genç olan ikinci kuşak ve üçüncü kuşak arasındaki önemli bir benzerlik de Türk kimliklerini sahiplenmelerine rağmen, anavatanla iletişim süreçlerinin yok denecek kadar az olmasıdır. Bu katılımcılar yaşça daha büyük kuşaklara göre Türkiye'yi daha az takip etmekte, Türkiye'ye daha az seyahat etmekte ve gelecekteki planlarında Türkiye'ye neredeyse hiç yer vermemektedirler. Bu gibi özellikler gösteren göçmenlerin sayısı aslında sanıldığı gibi az değildir. Hâlâ büyük çoğunlukta göçmen, sanılanın aksine, anavatanlarıyla sürekli ve sık bir iletişimde bulunmamakta, yeni bağlar kurmak için çaba sarf etmemektedir (Özkul, 2016, s. 489). Böylece göçmenlerin anavatanlarıyla olan iletişim şekillerinin, ulus-ötesi bağlarını daha iyi anlamamıza olanak sağladığı ortaya çıkmaktadır.

5.2. Öneriler

Bu araştırmada, Avustralya'da yaşayan göçmenlerin anavatanlarıyla iletişim süreçleri, ulus-ötesilik bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda bazı konularda kuşaklar arasında belirgin farklılıklara rastlanmıştır. Dolayısıyla ulus-ötesi bağlar kurmayan göçmenler üzerinde odaklanacak yeni araştırmalar, bahsedilen ayırımın daha detaylı bir analizini sunmaya yardımcı olacaktır.

Bununla birlikte, Avustralya'nın farklı şehirlerinde yaşayan Türk göçmenlerle ilgili karşılaştırmalı bir araştırma yapılması tüm kıtaya ilişkin fikir sunması açısından önemli olacaktır.

Alanyazında bahsedildiği gibi Avustralya, göç politikaları söz konusu olduğunda Batı Avrupa ülkelerinden farklılaşmaktadır ve bu durum Türk göçmenlerin yaşamlarında da etkilidir. Bu araştırmada da Avustralya'da yaşayan Türklerin Avustralya'ya entegrasyonunun ve aidiyet duygularının çokkültürlülük politikalarıyla ilişkili olduğu çıkarımı yapılmıştır. Dolayısıyla, benzer politikalara sahip ülkelerde yaşayan göçmenlerle ilgili yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar da alana ciddi ölçüde katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen göç konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. (3. baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akalın, A. (2016). Açık, Döner, Mühürlü kapılar: 20. yüzyılda batı/doğu ekseninde emek göçünün seyri. S. Ihlamur-Öner, ve N. Öner (Editörler), *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar* içinde (3. baskı), (s. 89-106). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (20), 292-303.
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt5/cilt5sayi20_pdf/5_sosyoloji_felsefe/aksoy_zeynep.pdf? (Erişim tarihi: 05.03.2020)
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimension of globalization*. ABD: University of Minnesota Press.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2016). Düzensiz göç: Küreselleşmede kısıtlanan insan hareketliliği. S. Ihlamur-Öner, ve N. Öner (Editörler), *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar* içinde (3. baskı), (s. 501-509). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Balbay, M. (2008). *Çanakkale'den Avustralya'ya Anzak Türkleri*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- BMMYK (UNHCR) (2001). *Dünya mültecilerinin durumu: İnsani yardımın elli yılı*. Ankara: Başkent Matbaası.
- Bourse, M. ve Yücel, H. (2017). *Kültürel çalışmaları anlamak*. (Çev: H. Yücel) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bovenkerk, F. (1974). *The sociology of return migration: A bibliographic essay*. Hollanda: Martinus Nijhoff.
- Brettell, C. B. ve J. Hollifield. (2015). Introduction: Migration theory, C. B. Brettell and J. Hollifield (Editörler). *Migration theory: Talking across disciplines* içinde (s.1-35). New York: Routledge.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods*. (4. baskı). Birleşik Krallık: Oxford University Press.
- Büker Alyanak, Z. (2014). Etnografi ve çevrimiçi etnografi. M. Binark (Editör). *Yeni medya çalışmalarında araştırma yöntem ve teknikleri* içinde, (s. 117-163). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Canatan, K. (1990). *Göçmenlerin kimlik arayışı*. İstanbul: Endülüs Yayınları.

- Cassarino, J.P. (2004). Theorising return migration: The conceptual approach to return migrants revisited, *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, 6 (2), 253-279.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chandler, D. ve Munday, R. (2018). *Medya ve iletişim sözlüğü*. B. Taşdemir (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Chin, E. (2016). *Migration, media, and global-local spaces*. Birleşik Krallık: Palgrave Macmillan.
- Chisari, M. (2013). From principles and institutions to civic compacts and citizenship pledges: thirty years of the Australian value debate. *TASA Conference*'ta sunulan bildiri. Avustralya: Monash University.
- Cohen, J. ve Sirkeci, İ. (2011) *Cultures of migration*, ABD: University of Texas Press.
- Collins, J. (2015). The political economy of the social transformation of Australian suburbs. S. Castles, D. Özkul, M. A. Cubas (Editörler) *Social transformation and migration: National and local experiences in South Korea, Turkey, Mexico and Australia* içinde (255-268). Birleşik Krallık: Palgrave Macmillan.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research*. (3. basım). ABD: SAGE Publications.
- Çağlar, A. (2016) Transnational migration. A. Triandafyllidou (Editör). *Routledge handbook of migration and refugee studies* içinde (64-72). Birleşik Krallık: Routledge.
- Çarpar, M. (2012). *Çokkültürlü bir toplumda antropolojinin önemi*. *Folklor/Edebiyat*, 18 (70), 47-66. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/255387> (Erişim tarihi: 20.04.2020)
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük*. (Çev: T. Akıncılar Onmuş). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi anlamak*. (4. baskı). Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Erdoğan, M., ve Kaya, A. (2015). *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Faist, T. (1998). Transnational social spaces out of international migration: Evolution, significance and future prospects. *European Journal of Sociology*, 39(2), 213-247.
- Faist, T. (2000). *The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces*. Birleşik Krallık: Oxford University Press.

- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Faist T., Fauser, M. ve Reisenauer, E. (2013). *Transnational migration*. Birleşik Krallık: Polity Press.
- Fiske, J. (2003). *İletişim çalışmalarına giriş*. (Çev: S. İrvan). (2. baskı). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Flick, U. (2018). Triangulation. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Editörler.). *The SAGE Handbook of Qualitative Research* içinde (5. baskı). ABD: SAGE Publications.
- Glick Schiller, N. (1997). The situation of transnational studies. *Identities*, 4 (2), s. 155-156.
- Göktuna Yaylacı, F. (2012). *Belçika'da yaşayan Türklerin yörecilik anlayışları ve toplumsal iletişim süreçleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Göktuna Yaylacı, F. (2017). Süper-çeşitlilik çağında çokkültürcülük. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (1), 345-364.
<http://dx.doi.org/10.17218/hititsosbil.291107> (Erişim tarihi: 22.04.2020)
- Güngör, N. (2013). *İletişim kuramlar yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hopkins, L. (2009). Turkish transnational media in Melbourne. *International Journal on Multicultural Societies*, 11 (2), 230-247.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000188648> (Erişim tarihi: 10.05.2018)
- Inglis, C. (2011). *Türkiye to Australia: Turkish settlement in Victoria*. Avustralya: Moreland Turkish Association Pty. Ltd.
- Inglis, C. (2015). Australia Turkey connections: Traders, foes and citizens. M. S. Michael (Ed.). *Reconciling Cultural and Political Identities in a Globalized World: Perspectives on Australia-Turkey Relations* içinde (s. 45-62). ABD: Palgrave Macmillan.
- Inglis, C. (2017). Avustralya'da Türk deneyimi. Türkiyeli göçmenlerin göç alan ülkelerde eğitim durumu ve toplumsal koşulları, *Politeknik Conference*, 25 Ekim 2014, s. 226-237.
- Inglis, C., Akgönül, S. ve De Tapia, S. (2009). Turks Abroad: Settlers, citizens, transnationals – Introduction. *International Journal on Multicultural Societies*, 11 (2), 104-118.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000188648> (Erişim tarihi: 10.05.2018)

- İçduygu, A. (1994). Facing changes and making choices: Unintended Turkish immigrant settlement in Australia. *International Migration*, 32, 71- 93.
<http://home.ku.edu.tr/~aicduygu/article%2031.pdf> (Erişim tarihi: 22.12.2016)
- İçduygu, A. (2006). *Türkiye-Avrupa birliği ilişkileri bağlamında uluslararası göç tartışmaları*. TÜSİAD. <http://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/3619-turkiye-avrupa-birligi-iliskileri-baglaminda-uluslararası-goc-tartismalari> (Erişim tarihi: 20.04.2017)
- İçduygu, A., ve Aksel, D. B. (2012). Türkiye’de düzensiz göç. *Uluslararası Göç Örgütü Türkiye*. <http://www.madde14.org/images/1/15/IOMTurkiyeDuzensizGoc.pdf> (Erişim tarihi: 22.04.2017)
- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri, O. Baydar (Editörler), *75 Yılda Köylerden Kentlere* içinde (s. 249-268). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İçduygu, A., Sert, D. ve Karaçay, A. B. (2009). *Türkiye’den Yurtdışına Yönelen Göç Hareketleri Üzerine Brifing*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Programı. <http://www.madde14.org/images/7/70/Mirekocbrif2tr.pdf> (Erişim Tarihi: 20.04.2017)
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye’nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi. https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Türkiyenin-Uluslararası-Göç-Politikaları-1923-2023_.pdf (Erişim tarihi: 11.04.2020)
- İnan, A. M. (2012). *Çok-kültürlülük tartışmaları bağlamında Avustralya’da yaşayan Türklerin kimlik algısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi
- Jakubowicz, A. (2015). ‘In the beginning all is chaos . . .’: Roaming the dystopic realm in Australian multiculturalism. S. Castles, D. Özkul, M. A. Cubas (Editörler) *Social Transformation and Migration: National and Local Experiences in South Korea, Turkey, Mexico and Australia* içinde (221-236). Birleşik Krallık: Palgrave Macmillan.
- Karaçay, A. B. (2016). Türkiye-Avrupa göç sistemi: Misafir işçilikten ulus-ötesi kimliklere. S. İhlamur-Öner, ve N. A. Öner (Editörler), *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar* içinde (3. baskı), (s. 399-416). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Karanfil, G. (2007). Satellite television and its discontents: Reflections on the experiences of Turkish-Australian lives. *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 21 (1), 59-69.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10304310601103968?journalCode=ccon20> (Erişim tarihi: 29.05.2017)
- Karanfil, G. (2009). Pseudo-exiles and reluctant transnationals: disrupted nostalgia on Turkish satellite broadcasts. *Media, Culture & Society*, 31(6), 887–899.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0163443709343793> (Erişim tarihi: 29.05.2017)
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (27. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartarı, A. (2001). *Farklılıklarla yaşamak: Kültürlerarası iletişim*, Ankara: Ürün Yayınları.
- Kastoryano, R. (2009). Çokkültürlülük Avrupa için bir kimlik mi? R. Kastoryano (Editör) *Avrupa'ya Kimlik: Çokkültürlülük sınavı* içinde (s. 17-48). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kaya, A. (2007). German-Turkish transnational space: A separate space of their own. *German Studies Review*, 30 (3), 483-502. <https://www.jstor.org/stable/27668369> (Erişim tarihi: 03.05.2020)
- Kaya, A. (2015). Farklı göç türlerini yaşayan ülke: Türkiye. L. Körükmez, ve İ. Südaş (Editörler), *Göçler Ülkesi: Alkışlar, Göçmenler, Araştırmacılar* içinde (s. 15-26). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kaya, A. ve Kentel, F. (2005). *Euro-Turks: A bridge or a breach between Turkey and the European Union? A comparative study of French-Turks and German-Turks*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Keeley, B. (2009). *International Migration: The Human Face of Globalisation*, OECD.
- Kim, Y. Y. (2001). *Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. ABD: Sage Publications.
- Koeth, E. (2015). Multiculturalism at the margins of global Sydney: Cacophonous diversity in Fairfield, Australia. S. Castles, D. Özkul, M. A. Cubas (Editörler) *Social transformation and migration: National and local experiences in South Korea, Turkey, Mexico and Australia* içinde (237-254). Birleşik Krallık: Palgrave Macmillan.

- Levitt, P. ve Glick Schiller, N. (2004). transnational perspectives on migration: Conceptualizing simultaneity, *International Migration Review*, 38 (3), 1225-1242. <https://www.jstor.org/stable/27645424> (Erişim tarihi: 05.03.2020)
- Markus, A. (2017). Australia's immigrants: identity and citizenship. J. Mann (Editör) *Citizenship in Transnational Perspective: Australia, Canada, and New Zealand*. (225-244), İsviçre: Palgrave Macmillan.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Selahattin Turan (Editör). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mert, E. (2014). Anket, çevrimiçi anket tekniği ve çevrimiçinde anket uygulaması. M. Binark (Editör). *Yeni medya çalışmalarında araştırma yöntem ve teknikleri içinde*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Michael, M. S. (2015). Australia and Turkey: New perspectives between old foes. M. S. Michael (Editörler). *Reconciling cultural and political identities in a globalized world: perspectives on Australia-Turkey relations* içinde (s. 1-18). ABD: Palgrave Macmillan.
- Modood, T. (2013). *Multiculturalism: A civic idea*. (2. basım). Birleşik Krallık: Polity Press.
- Mortan, K. ve Sarfati, M. (2014). *Vatan olan gurbet II Avustralya'ya işçi göçünün 45. yılı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mütercimler, E. (1998). *Avustralya örneğinde türk göçü ve sorunları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi.
- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal araştırma yöntemleri. Nitel ve nicel yaklaşımlar*. (Çev: S. Özge). İstanbul: Yayın Odası
- O'Reilly, K. (2016). Migration theories: A critical overview. A. Triandafyllidou. (Editör). *Routledge handbook of immigration and refugee studies* içinde. (s. 25-33) New York: Routledge.
- Öner, N. A. (2016). Göç çalışmalarında temel kavramlar. S. Ihlamur-Öner, ve N. Öner (Editörler), *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar* içinde (3. baskı), (s. 13-27). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkul, D. (2016). Ulus-ötesi göç: Uluslararası göç yazınında yeni bir paradigma. S. Ihlamur-Öner, ve N. A. Öner (Editörler), *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar* içinde (3. baskı), (s. 483-500). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parekh, B. (2002). *çokkültürlülüğü yeniden düşünmek: Kültürel çeşitlilik ve siyasi teori*. (Çev. B. Tanrıseven). Ankara: Phoenix Yayınevi.

- Parlak, H. (2014). Avustralya'daki Türk ailelerin ana dil edinimi üzerindeki rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 32, 9-31.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/spcd/article/view/5000084628/5000098857>
(Erişim tarihi: 11.12.2016)
- Portes, A. (1999). Towards a new world—the origin and effects of transnational activities. *Ethnic and Racial Studies*, 22 (2), 465-477.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/014198799329567> (Erişim tarihi: 05.03.2020)
- Portes, A., Guarnizo, L. E. ve Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and Racial Studies* 22, 217–37.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/014198799329468> (Erişim tarihi: 05.03.2020)
- Rattansi, A. (2011). *Multiculturalism: A very short introduction*. Birleşik Krallık: Oxford University Press.
- Sassen, S. (2007). *A sociology of globalization*. ABD: W. W. Norton & Company, Inc.
- Schuster, L. (2016). Unmixing migrants and refugees. A. Triandafyllidou. (Editörler). *Routledge handbook of immigration and refugee studies* içinde. (s. 297-303) ABD: Routledge.
- Schwandt, T. A. ve Gates, E. F. (2018). Case study methodology. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Editörler). *The SAGE Handbook of Qualitative Research* içinde (5. baskı). ABD: SAGE Publications.
- Sirkeci, İ. (2012). Transnasyonal mobilite ve çatışma, *Migration Letters*, 9 (4), 353-363.
<https://journals.tplondon.com/index.php/ml/article/view/121> (Erişim tarihi: 27.01.2020)
- Sirkeci, İ., ve Cohen, J. H. (2015). Hareketlilik, göç, güvensizlik. *İdealKent*, 6 (15), 8-21.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/463866> (Erişim tarihi: 30.05.2020)
- Sirkeci, İ. ve Göktuna Yaylacı, F. (2019). Küresel hareketlilik çağında göç kuramları ve temel kavramlar. F. Göktuna Yaylacı (Der.) içinde, *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye'de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler* (s. 15-39) Birleşik Krallık: Transnational Press London.
- Sirkeci, İ., Utku, D., Yüceşahin, M. M. (2019). Göç çatışma modelinin katılım, kalkınma ve kitle açıkları üzerinden bir değerlendirmesi. *Journal of Economy Culture and Society*, (59), 199-226. <https://doi.org/10.26650/JECS2019-0016> (Erişim tarihi: 28.05.2020)

- Smith, M. P. ve Guarnizo, E. (1998). *Transnationalism from below*. Birleşik Krallık: Transaction Publishers.
- Şahin Kütük, B. (2017). Turkish migration to the Netherlands and transnational activities. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (55), 85-106.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/iusoskon/issue/30651/328315> (Erişim tarihi: 09.04.2020)
- Şanlıer Yüksel, Ö. İ. (2008). *Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden birinci kuşak göçmenlerin yararlandığı kitle iletişim ortamlarının ulusaşırı kimlik dönüşümüne etkileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği politikaları bağlamında uluslararası göç olgusu ve türleri: Kavramsal bakış. *Yönetim ve Ekonomi*, 25 (1), 269-289.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/464912> (Erişim tarihi, 10.05.2018)
- Şenay, B. (2009). A “condition of homelessness” or a state of double consciousness”? Turkish migrants and home making in Australia. *International Journal on Multicultural Societies*, 11 (2), 248-263.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000188648.page=147> (Erişim tarihi: 10.05.2018)
- Şenay, B. (2010). Ulusaşırı toplumsal alanlar, ulusaşırı kimlikler: Avustralyalı Türkler örneği. R. Dönmez, P. Enneli, ve N. Altuntaş (Editörler), *Türkiye'de kesişen-çatışan dinsel ve etnik kimlikler* içinde (s. 255-287). İstanbul: Say Yayınları.
- Şenay, B. (2013). *Beyond Turkey's borders: Long-distance Kemalism, state politics and the Turkish diaspora*. Birleşik Krallık: I.B.Tauris & Co Ltd.
- Şimşek, D. (2016). *Ulusaşırı kimlikler: Londra'da Kıbrıslı Türk, Kürt ve Türk göçmen çocukları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- T.C. Başbakanlığı. (1963), *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: 1963-1967*.
<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1963-1967%E2%80%8B.pdf> (Erişim tarihi: 05.12.2019)
- Tezcan, M. (1988). Avustralya'daki Türkler ve kültürel kimlikleri üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 299-321.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/516/6420.pdf> (Erişim tarihi: 21.12.2016)

- Tosunay Gencelli, D. (2019). The importance of migration studies in the field of communication research. *International Mobility, Migration and Wellbeing Conference & Workshop*'ta sunulan bildiri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Türkoğlu, N. (2015). *İletişim bilimlerinden kültürel çalışmalara toplumsal iletişim: Tanımlar, kavramlar, tartışmalar*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Vasileva, K. (2012). Nearly two-thirds of the foreigners living in EU Member States are citizens of countries outside the EU-27. *Eurostat Statistics in focus*, 31, 2012.
- Vasta, E. (2015). Generations and change: affinities old and new. S. Castles, D. Özkul, M. A. Cubas (Editörler) *Social Transformation and Migration: National and Local Experiences in South Korea, Turkey, Mexico and Australia* içinde (283-298). Birleşik Krallık: Palgrave Macmillan.
- Vertovec, S. (1999). Conceiving and researching transnationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 22 (2), 447-462.
<http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/conceiving.PDF> (Erişim tarihi: 24.02.2020)
- Vertovec, S. (2001). Transnationalism and identity. *Journal of Ethnic And Migration Studies*, 27 (4), 573-582. <https://doi.org/10.1080/13691830120090386> (Erişim tarihi: 25.03.2020)
- Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*. ABD: Routledge.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9 (2), 1685-1704.
http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1475860303_95YılmazAbdurrahman-sos-1685-1704.pdf (Erişim tarihi: 11.05.2018)
- Yiğittürk Ekiyor, E. (2017). *Uluslararası göç ve toplumsal alanlarda sosyal ağlar: ABD'de yaşayan Türkler üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications*. (6. baskı). Birleşik Krallık: SAGE Publications.
- Zilloğlu, M. (2010). *İletişim nedir?* (4. baskı), İstanbul: Cem Yayınevi.

<https://boxofficeturkiye.com/haber/turk-filmleri-avustralya-da-gosterime-giriyor--551>
(Erişim tarihi: 20.12.2019)

<http://kanberra.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/218747> (Erişim tarihi: 13.04.2020)

<https://www.avustralyapostasi.com.au/24-haziran-turkiye-secimleri-sona-erdi-iste-avustralyaya-iliskin-en-son-rakamlar/> (Erişim tarihi: 05.04.2020)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45873797> (Erişim tarihi: 19.05.2020)

https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/02_2014/turkey.pdf (Erişim tarihi: 02.05.2017)

<https://www.facebook.com/groups/282916291912403/> (Erişim tarihi: 24.04.2017)

<https://www.facebook.com/groups/8244941350/> (Erişim tarihi: 24.04.2017)

<https://www.facebook.com/groups/youngturksaustralia/> (Erişim tarihi: 24.04.2017)

<https://www.facebook.com/groups/48235864844/> (Erişim tarihi: 24.04.2017)

<https://www.google.com/maps/place/Sydney+NSW,+Australia/> (Erişim tarihi: 19.04.2020)

http://www.mfa.gov.tr/mavi-kart-_eski-pembe-kart_-uygulamasi-.tr.mfa (Erişim tarihi: 20.05.2020)

http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa (Erişim tarihi: 30.04.2020)

<https://www.sbs.com.au/language/english/audio/2017-australia-turkish-film-festival-opening-night-gala> (Erişim tarihi: 20.12.2019)

<https://www.sbs.com.au/language/turkish/program> (Erişim tarihi: 05.04.2020)

<https://www.sbs.com.au/radio/sbsradio40years> (Erişim tarihi: 20.05.2020)

<https://www.un.org/en/sections/issues-depth/migration/index.html> (Erişim tarihi: 20.06.2020)

EKLER

EK-1. Anket Soruları

10.12.2018

Avustralya'da yaşayan Türklerin iletişim alışkanlıkları

Avustralya'da yaşayan Türklerin iletişim alışkanlıkları

Sayın katılımcı,

Bu araştırma bir doktora tezi için veri toplamak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Avustralya'da yaşayan Türklerin iletişim alışkanlıklarıyla ilgili yapılan bu çalışmada sizlerin görüşüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Anketin cevaplama süresi yaklaşık 5 dakikadır.

Merak ettiğiniz konular için e-posta yoluyla iletişim kurabilirsiniz.

Dear participant,

This research is conducted to collect data for a PhD thesis. Your views are needed for this research about the communication habits of Turks living in Australia. The survey will only take 5 minutes. You can always ask your questions via email.

Araş. Gör. Duygu Tosunay Gencelli
Anadolu Üniversitesi
İletişim Bilimleri Fakültesi
İletişim Tasarımı ve Yönetimi Bölümü
dtosunay@anadolu.edu.tr

* Required

Avustralya'da yaşam

1. Kaç yaşındasınız? - How old are you? *

Mark only one oval.

- 18'den küçük
 18-30
 31-40
 41-50
 51-65
 65 yaş üstü

2. Cinsiyetiniz nedir? - What is your gender? *

Mark only one oval.

- Kadın - Female
 Erkek - Male

3. En son bitirdiğiniz okul hangisidir? - What is your level of education? *

Mark only one oval.

- İlkokul - Primary School
 Ortaokul - Junior high school
 Lise - High school
 Üniversite - University
 Yüksek Lisans/Doktora - Higher education

4. Avustralya'nın neresinde yaşıyorsunuz? - Where do you live in Australia? *

Mark only one oval.

- Australian Capital Territory
 New South Wales
 Northern Territory
 Queensland
 South Australia
 Tasmania
 Victoria
 Western Australia

5. Ailenizden Avustralya'ya ilk göç eden kimdi? - Who was the first to migrate to Australia in your family? *

Mark only one oval.

- Ben/Eşim
 Annem/Babam
 Büyükanem/Büyükbabam
 Other: _____

6. Kaç yıldır Avustralya'da yaşıyorsunuz? - How long have you been living in Australia? *

7. Avustralya'da nerede çalışıyorsunuz? - Where do you work in Australia? *

Mark only one oval.

- Kamu kuruluşu - Government
 Türklere ait özel sektör kuruluşu - Turkish owned private company
 Diğer özel sektör kuruluşu - Other private company
 Kendi işim - Running my own business
 Öğrenciyim - Student
 Çalışmıyorum - Unemployed
 Emekliyim - Retired
 Devlet yardımı alıyorum - Pensioner
 Other: _____

8. İngilizce seviyeniz nedir? - What is your English level? *

Mark only one oval.

- Başlangıç - Beginner
 Orta - Intermediate
 İyi - Upper intermediate
 Çok iyi - Advanced

10.12.2018

Avustralya'da yaşayan Türklerin iletişim alışkanlıkları

9. **Yakın çevrenizle hangi dilde konuşuyorsunuz? - What language do you speak to your family and friends? ***

Mark only one oval.

- İngilizce - English
 Türkçe - Turkish
 Other: _____

10. **Türkiye'ye hangi sıklıkta gidiyorsunuz? - How often do you travel to Turkey? ***

Mark only one oval.

- Her yıl - Every year
 Birkaç yılda bir - Every few years
 10 yılda bir - Once in 10 years
 20 yılda bir - Once in 20 years
 Hiç gitmedim - Never been

11. **Gelecekte Türkiye'ye temelli dönmek istiyor musunuz? - Do you ever want to go back to Turkey permanently? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No
 Kararsızım - Not sure

12. **Daha önce Türkiye'ye temelli dönme girişiminiz oldu mu? - Have you ever attempted to move to Turkey permanently? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No

13. **Türkiye'de herhangi bir yatırımınız var mı? (Ev, arsa, birikim vs.) - Do you have any investments in Turkey? (House, land, savings etc.) ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No

14. **Avustralya'da herhangi bir yatırımınız var mı? (Ev, arsa, birikim vs.) - Do you have any investments in Australia? (House, land, savings etc.) ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No

İletişim araçları kullanımı

15. Hangi sıklıkla Türkçe televizyon kanallarını izliyorsunuz? - How often do you watch Turkish TV channels? *

Mark only one oval.

- Her gün - Every day
 Haftada birkaç kez - Few times in a week
 Haftada bir - Once in a week
 Ara sıra - Sometimes
 Hiçbir zaman - Never

16. En çok izlediğiniz kanalları yazabilir misiniz? - Can you name the channels that you watch the most?

(İzlemiyorsanız burayı boş bırakabilirsiniz) - (You can leave this blank if you don't watch any)

17. Hangi sıklıkla Türkçe gazete okuyorsunuz? - How often do you read Turkish newspapers? *

Mark only one oval.

- Her gün -Everyday
 Haftada birkaç kez - Few times in a week
 Haftada bir - Once in a week
 Ara sıra - Sometimes
 Hiçbir zaman - Never

18. En çok okuduğunuz gazeteleri yazabilir misiniz? - Can you name the newspapers that you read the most?

(Okumuyorsanız burayı boş bırakabilirsiniz) - (You can leave this blank if you don't read any)

19. Hangi sıklıkta Türkçe radyo dinliyorsunuz? - How often do you listen to the Turkish radio? *

Mark only one oval.

- Her gün - Everyday
 Haftada birkaç kez - Few times in a week
 Haftada bir - Once in a week
 Ara sıra - Sometimes
 Hiçbir zaman - Never

20. En çok dinlediğiniz radyo kanallarını yazabilir misiniz? - Can you name the radio channels that you listen to the most?

(Radyo dinlemiyorsanız burayı boş bırakabilirsiniz) (You can leave this blank if you don't listen to any?)

21. İnternet kullanıyor musunuz? - Do you use the Internet? *

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No

22. Hangi amaçla internet kullanıyorsunuz? - What is your purpose in using the Internet?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz. İnternet kullanmıyorsanız bu bölümü boş bırakabilirsiniz)
(You can tick more than one box. You can leave this blank if you don't use the Internet)

Check all that apply.

- Yakınlarımla iletişim kurmak - Communicate with family and friends
 Haber takibi - Follow the news
 Eğitim/Bilgi edinme - Education
 Alışveriş
 Eğlence - Entertainment
 Other: _____

23. Hangi sosyal medya servislerini kullanıyorsunuz? - Which social media services do you use?

(Sosyal medya kullanmıyorsanız bu alanı boş bırakabilirsiniz) - (You can leave this blank if you don't use social media)

Check all that apply.

- Facebook
 Twitter
 Instagram
 WhatsApp
 SnapChat
 LinkedIn
 Other: _____

24. Sosyal medyada Avustralya'da yaşayan Türklerin bulunduğu gruplara üyeliğiniz var mı? - Are you a member of any social media groups of Turks living in Australia?

(Sosyal medya kullanmıyorsanız bu alanı boş bırakabilirsiniz) - (You can leave this blank if you don't use social media)

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No

25. Sizce Türkiye'yle iletişiminizdeki en önemli iletişim aracı nedir? - What is the most important medium of your communication to Turkey? *

Mark only one oval.

- Televizyon - TV
 Telefon - Phone
 WhatsApp
 Facebook
 Twitter
 Other: _____

Vatandaşlık ve dünya görüşü

26. **Avustralya'daki yasal statünüz nedir? - What is your legal status in Australia? ***

Mark only one oval.

- Vatandaşım - Citizen
 Oturma iznim var - Permanent resident
 Geçici vize var - Temporary visa
 Other: _____

27. **Avustralya haberlerini takip ediyor musunuz? -Do you follow the Australian news? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No
 Kısmen - Partially

28. **Avustralya seçimlerinde oy kullanıyor musunuz? - Do you vote in Australian elections? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No

29. **Türkiye'deki yasal statünüz nedir? - What is your legal status in Turkey? ***

Mark only one oval.

- Vatandaşım -
 Mavi kartım var - Blue card holder
 Other: _____

30. **Türkiye haberlerini takip ediyor musunuz? - Do you follow the Turkish news? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No
 Kısmen - Partially

31. **Türkiye seçimlerinde oy kullanıyor musunuz? - Do you vote in the Turkish elections? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No

32. **Siyasi görüşünüzü nasıl tanımlarsınız? -
What is your political view?**

10.12.2018

Avustralya'da yaşayan Türklerin iletişim alışkanlıkları

33. **Türkiye hakkındaki konularda kendinizi söz sahibi olarak görüyor musunuz? - Do you think you have a say in the topics about Turkey? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No
 Kararsızım - Not sure

34. **Avustralya hakkındaki konularda kendinizi söz sahibi olarak görüyor musunuz? - Do you think you have a say in the topics about Australia? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No
 Kararsızım - Not sure

35. **Herhangi bir Türk derneği/vakıf/kuruluş üyesi misiniz? Are you a member of any Turkish organisation? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No

36. **Kendinizi Avustralya'ya ait hissediyor musunuz? Do you feel like you belong in Australia? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No
 Kararsızım - Not sure

37. **Avustralya'da ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz? - Do think you face any discriminations in Australia? ***

Mark only one oval.

- Evet - Yes
 Hayır - No
 Kararsızım - Not sure

38. **Bu sorular dışında belirtmek istediğiniz görüşleriniz varsa aşağıdaki alana yazabilirsiniz. - You can state any other opinion down below.**

Powered by
 Google Forms

https://docs.google.com/forms/d/1y9j2HSQDxyAd7_flfntwvzfQLKmhYr8-Lm5jsPwC8/edit

7/7

EK-2. Görüşme Soruları

İsminiz nedir?

Kaç yaşındasınız?

Nerelisiniz?

Eğitim düzeyiniz nedir?

Mesleğiniz nedir?

Medeni haliniz nedir?

Eşiniz nereli? Nerede tanıştınız?

İngilizce seviyeniz nedir?

İngilizceyi nerede/nasıl öğrendiniz?

Yakın çevrenizle hangi dilde konuşuyorsunuz?

Başka bir dil biliyor musunuz?

Çocuklarınız var mı? Nerede doğdular?

Okula gidiyorlar mı? Türk okuluna gidiyorlar mı?

Çocuklarınız genelde hangi dili konuşuyor?

Avustralya'ya ne zaman geldiniz?

Avustralya'ya gelmeye nasıl karar verdiniz?

Geliş süreciniz nasıl gelişti?

Kaç yaşındaydınız?

Kaç yıldır Avustralya'da yaşıyorsunuz?

Gündelik hayatınızda Türklerin işlettiği yerleri tercih ediyor musunuz? (Market Kuaför, doktor vs.) Neden?

Alışverişlerinizde Türk markası tercih ediyor musunuz? Nereden temin ediyorsunuz?

Oturduğunuz mahallede sizden başka Türk yaşıyor mu?

Evetse, burayı seçme sebebiniz Türklere yakın olmak mı?

Hayırsa, Türk mahallesinde oturmak ister miydiniz?

Türkiye'ye hangi sıklıkla gidiyorsunuz?

Daha sık gitmek ister miydiniz?

Türkiye'deki zamanınızı nasıl geçiriyorsunuz?

Türkiye'ye temelli dönmek istiyor musunuz? Neden?

Daha önce Türkiye'ye temelli dönme girişiminiz oldu mu?

Türkiye'yle ilgili eksikliğini duyduğunuz şeyler neler?

Türkiye'de olsanız Avustralya'yla ilgili eksikliğini duyacağınız şeyler neler olurdu?

Televizyon izliyor musunuz?

Evinizde Türk kanallarını izleyebiliyor musunuz?

Hangi tür programları takip ediyorsunuz?

Türk haberlerini takip ediyor musunuz?

Televizyon programlarını Türkiye'yle aynı anda takip edebiliyor musunuz?

Avustralya kanalları izliyor musunuz?

Hangi tür programları takip ediyorsunuz?

Avustralya haberlerini takip ediyor musunuz?

Gazete okuyor musunuz?

Hangi gazeteleri okuyorsunuz?

Bu gazeteleri hangi sıklıkta okuyorsunuz?

Radyo dinliyor musunuz?

Hangi sıklıkta radyo dinliyorsunuz?

Radyo'yu hangi araçlarla dinliyorsunuz?

Türk radyosu dinliyor musunuz?

Yerel radyolar mı? Türkiye'deki radyolar mı?

Avustralya radyosu dinliyor musunuz?

Sinemaya gidiyor musunuz?

Hangi sıklıkla sinemaya gidiyorsunuz?

Sinemada Türk filmi izleme şansınız oluyor mu?

Kitap okuyor musunuz?

Daha çok hangi dilde kitapları tercih ediyorsunuz?

Türkçe kitapları nasıl temin ediyorsunuz?

İnternet kullanıyor musunuz?

İnternete ne tür cihazlardan bağlanıyorsunuz?

İnternet kullanım sıklığınız nedir?

Ne amaçla kullanıyorsunuz? (İletişim, alışveriş, haber alma, diğer)

Sosyal ağ aboneliğiniz var mı?

Sosyal ağlardan Türkiye'yle ilgili konuları takip ediyor musunuz?

Türkiye'deki yakınlarınızla İnternet aracılığıyla görüşüyor musunuz?

Sosyal ağlardaki Avustralya'da yaşayan Türklere yönelik olarak gruplara üye misiniz?

Bu grupları hangi açıdan işe yarar buluyorsunuz?

Sizce Türkiye'yle iletişiminizdeki en önemli araç nedir?

Türkiye'yle iletişim kurarken telefon kullanıyor musunuz?

İnternet yaygınlaşmadan önce Türkiye'yle iletişiminiz nasıldı?

Yakınlarınızla nasıl iletişim kuruyordunuz?

Türkiye'deki haberleri nasıl takip ediyordunuz?

Teknolojik gelişmeleri olumlu buluyor musunuz?

Gündelik yaşamınızı etkilediğini düşünüyor musunuz?

Siyasi görüşünüzü nasıl tanımlarsınız?

Bu görüşünüz hem Avustralya hem de Türkiye için geçerli mi?

Avustralya'daki yasal statünüz nedir?

Avustralya siyasetini takip ediyor musunuz?

Avustralya seçimlerinde oy kullanıyor musunuz?

Ne kadar zamandır oy kullanıyorsunuz?

Türkiye'deki yasal statünüz nedir? Halen vatandaş mısınız?

Türkiye siyasetini takip ediyor musunuz?

Türkiye seçimlerinde oy kullanıyor musunuz?

Ne kadar zamandır oy kullanıyorsunuz?

Türkiye hakkındaki konularda kendinizi söz sahibi olarak görüyor musunuz?

Avustralya hakkındaki konularda kendinizi söz sahibi olarak görüyor musunuz?

Herhangi bir Türk derneği/vakıf/kuruluş üyesi misiniz?

Bu dernek/vakıf/kuruluşu seçme sebebiniz nedir?

Avustralya hakkındaki düşünceleriniz neler?

Burada yaşamının avantajları/dezavantajları neler?

Kendinizi buraya ait hissediyor musunuz?

Ayrımcılığa maruz kaldığınızı düşündüğünüz oluyor mu?

Türkiye hakkındaki düşünceleriniz neler?

Son yıllarda iletişim biçiminizdeki değişiklikler bu görüşünüzü etkiledi mi?

Etkilediyse, hayatınızda neler değişti?

Hayatınızın bundan sonraki kısmıyla ilgili farklı planlarınız var mı

EK-3. Görüşme Sözleşmesi

Tarih:/...../2018

Sayın Katılımcı,

Öncelikle araştırmama gösterdiğiniz ilgi ve bana ayırdığınız zaman için çok teşekkür ederim. Bu araştırma bir doktora tezi için veri toplamak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Avustralya'da yaşayan Türklerin iletişim alışkanlıklarıyla ilgili olan bu araştırmada sizin görüş ve deneyimlerinize de yer vermek istiyorum.

Yapacağımız görüşme sırasında konuşmamızın bölünmemesi, not almanın neden olabileceği sıkıntıları önlemek ve araştırma verilerinin geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla ses kaydı almak istiyorum. Ses kayıtlarında yer alan görüş ve deneyimleriniz yalnızca bilimsel veri olarak kullanılacak ve araştırmada gerçek adlarınıza yer verilmeyecektir. Ses kayıtları kimseyle paylaşılmayacak ve verilere dönüştürüldükten sonra isteğiniz doğrultusunda silinebilecektir. Bununla birlikte, araştırma sonucunda ortaya çıkan rapor sizinle paylaşılacaktır.

Bu açıklamaları okuduğunuz ve araştırmaya gönüllü olarak katıldığınız için teşekkür eder, araştırmadan istediğiniz zaman çekilebileceğinizi bilmenizi isterim.

Sorularınız için dilediğiniz zaman bana ulaşabilirsiniz.

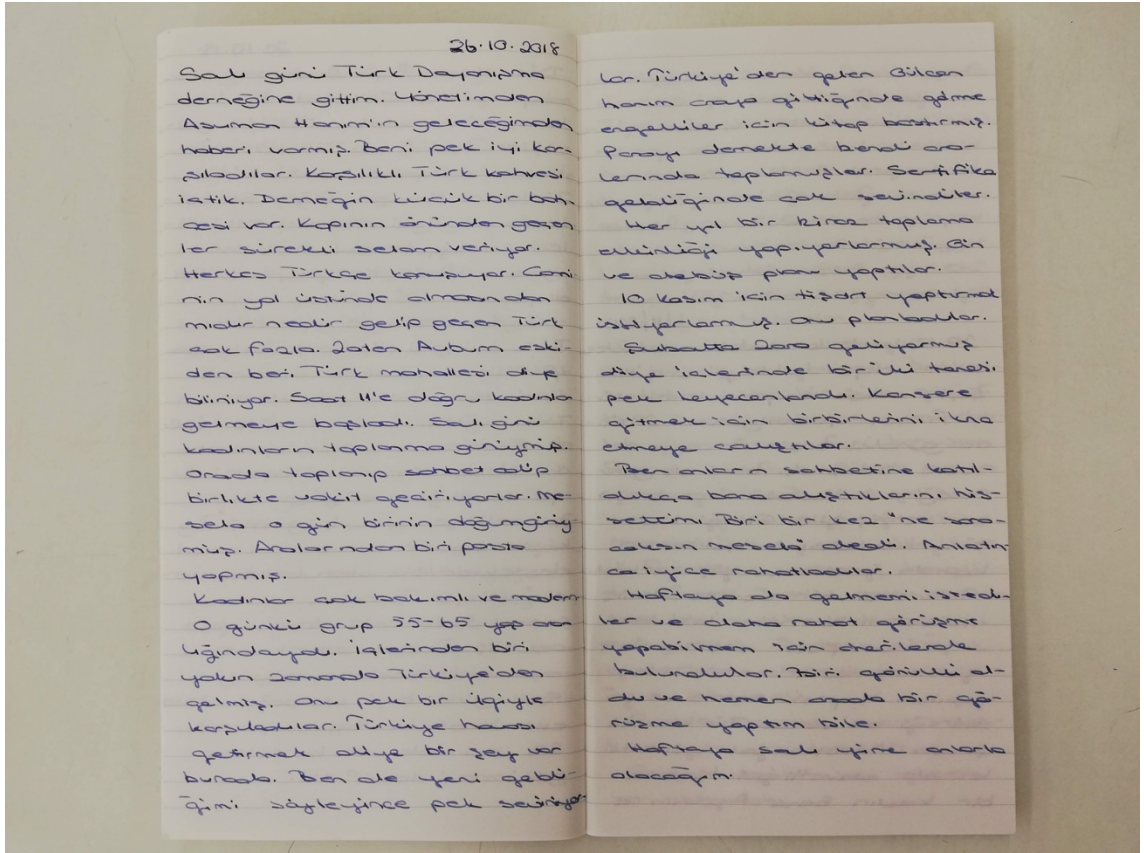
Saygılarımla,

Duygu TOSUNAY GENCELLİ

E-posta: dtosunay@anadolu.edu.tr

Telefon: 0420 539 137

EK-4. Araştırma Günlüğü

26.10.2018

Salı günü Türk Dayanışma Derneği'ne gittim. Yönetimden Asuman Hanım'ın geleceğinden haberi varmış. Beni pek iyi karşıladılar. Karşılıklı Türk kahvesi içtik. Derneğin küçük bir bahçesi var. Kapının önünden geçenler sürekli selam veriyor. Herkes Türkçe konuşuyor. Caminin yol üzerinde olmasından mıdır nedir, gelip geçen Türk çok fazla. Zaten Auburn eskiden beri Türk mahallesi diye biliniyor. Saat 11'e doğru kadınlar gelmeye başladı. Salı günü kadınların toplanma günüymüş. Orada toplanıp sohbet edip, birlikte vakit geçiriyorlar. Mesela o gün birinin doğum günüymüş. Aralarından biri pasta yapmış.

Kadınlar çok bakımlı ve modern. O günkü grup 55-65 yaş aralığındaydı. İçlerinden biri yakın zamanda Türkiye'den gelmiş. Onu pek bir ilgiyle karşıladılar. Türkiye havası getirmek diye bir şey var burada. Ben de yeni geldiğimi söyleyince pek seviniyorlar. Türkiye'den gelen Gülcan Hanım oraya gittiğinde görme engelliler için kitap bastırmış. Parayı dernekte kendi aralarında toplamışlar. Sertifika geldiğinde çok sevindiler.

Her yıl bir kiraz toplama etkinliği yapıyorlarmış. Etkinlik günü ve otobüs planı yaptılar. 10 Kasım için tişört yaptırmak istiyorlarmış, onu planladılar. Şubat'ta Zara geliyormüş diye içlerinden bir-iki tanesi pek heyecanlandı. Konsere gitmek için birbirlerini ikna etmeye çalıştılar.

Onların sohbetine katıldıkça bana alıştıklarını hissettim. Biri bir kez, "ne soracaksın mesela?" dedi. Anlatınca rahatladılar.

Haftaya da gelmemi istediler ve daha rahat görüşme yapabilmem için önerilerde bulundular. Biri gönüllü oldu ve hemen orada bir görüşme yaptım bile. Haftaya salı yine onlarla olacağım.

- Geliş hikayenizi anlatabilir misiniz? Nasıl oldu?

- Biz normal hayatımızı yaşıyorduk. Ankara'da yaşıyorduk. Babam bir gün geldi, dedi ki: Ben Avustralya'ya gitmeye karar verdim. Ailece gideceğiz, kayıt oluyoruz. Sevindik tabii, biz değişik memlekete gideceğimiz için. Yut dışına. Ama hayatlarımızı fazla etkilemeyecek sadece iki yıllığına gidiyoruz dedi. Ne güzel iki sene değişik bir memlekette yaşayacağız, en azından İngilizce öğreniriz filan diye sevindik. Okulu da bıraktım. Orta üçe başlamak için okullar açılmadan geldik buraya. Ama ne iki senesi şu anda 47 sene oldu.

- Peki bu 47 sene içinde hiç kesin dönüş yaptınız mı?

- Bir sefer. Ben 18 yaşına gelince evlendim. Baktım dönülecek gibi değil. O zaman 18 gelmiş birinin evliliği çok normaldi. Şimdi 25-30 yaşındakilere çocukken evlenmiş gibi bakılıyor. O yüzden 18 yaşında evlendim, 20'de anne oldum. İkincisi, üçüncüsü derken...

- Eşiniz de Türkü değil mi? Burada mı tanıştınız.

- Evet burada tanıştık. 2 çocuğumuz varken kesin dönüş yaptık. 1983'te. Güya temelli dönüş düşüncesiyle gittik ama sadece 2 buçuk yıl kalabildik. Çünkü bizler Türkiye'ye göre çok saftık. Herkese genelleme yapmak istemem ama Türkiye'deki insanlar daha gözü açık. Biz insanların ağzından çıkana inanıyoruz. Burada büyüyenler, burada yetişenler öyle. Onlar öyle değil ama. Sana söyledikleriyle yapmak istedikleri başka.

- Oraya gittiğiniz zaman esas göç oraya olmuş gibi hissettiniz mi?

- İlk etapta memleketimize geldik diye sevindik tabii. Ama günlük yaşama başlayınca baktık ki biz dışlanıyoruz. Biz değişik geliyoruz o insanlara. Bizleri herkes çok kolay bir av gibi gördü. En yakınlarımız da... Şuraya şunu ödeyin diyorlar başka şeyler çıkıyor. Mutlu olamadık. 2,5 yıl denedik, kalamadık. Eşim tutturdu geri gideceğiz, burası bize göre değil diye kalktık geri geldik. Geri gelince tekrar üçüncü çocuk oldu. Yıllar sonra biz ayrıldık. Bu sefer de çocukları bırakıp gidemedim. Ama benim gönlüm hep Türkiye'de. Ben Türkiye'yi çok seviyorum, orada yaşamayı çok istiyorum. Ama çocuklar burada okumuş, burada büyümüş, işleri burada... Onlar kesinlikle temelli dönüşü düşünmediler, düşünmüyorlar. Büyük kızım evli, diğerleri bekar. Onların evlenmesini bekliyorum. Onlar evlendikten sonra Türkiye'de kalmak istiyorum. Orada daha çok, burada daha az.

- **Dönüşümlü yani? Tamamen oraya dönmek değil yani?**

- Yok dönemem. Çocuklar burada. Sonra torun oluyor, bırakamıyorsunuz. Sonra Türkiye'ye dönünce kendimizi kesinlikle yabancı hissediyoruz. Biz her ne kadar Türk olsak da oradakiler bizi değişik görüyor. Bilmiyorum bizim suçumuz mu? Yoksa milletin düşüncesi mi?

- **Suç gibi düşünmeyin bence. İki farklı ülke. Bir de dünyanın bir ucu burası. Buranın kültürü farklı, yaşam tarzı farklı. Oradan uzak kalınca siz farklı şekilde bir yaşam kuruyorsunuz ve benzemiyor birbirine. Çok normal bence.**

- En azından mesela, biriyle sohbet ederken ne anlatabilirsin? Buradaki yaşamı. Hayatın burada geçmiş burada yaşadığın anıların var elinde. Onları anlatıyorsun ister istemez sohbetler açılıyor. Bir de bakıyorsun karşıdaki bozuluyor. Ay sen de hep orayı anlatıyorsun diye. Tamam da benim hayatım orada geçmiş. Böyle şeyler oluyor mesela.

- **Peki orada olduğunuz zaman burayla ilgili neyi özlüyorsunuz mesela?**

- Çocuklarımı. Bir de şunu itiraf etmeliyim. Bizim memleketimizin kirliliği beni çok rahatsız ediyor. Burada sokakların temizliği, kimsenin yerlere çöp atmaması... Orada gözümün önünde yere pat diye atıyorlar şişeleri. Çocuklar olsun, büyükler olsun. Afedersin tükürüyorlar... Birisinde rüzgâr varmış şap diye yüzüme yapıştı. Yani böyle şeyler rahatsız ediyor. Buranın temizliğini, düzenini özlüyorum.

- **Peki buradayken orayla ilgili neyi özlüyorsunuz?**

- Komşuluk... Oradaki komşular, akrabalar, arkadaşlar... Sonra ne bileyim, ezan sesini çok özlüyorum. Orada ezanla uyanmak bana çok huzur veriyor. Çok güzel bir duygu ezan sesini duyabilmek. Böyle şeyler...

- **Ne kadar sıklıkla gidiyorsunuz Türkiye'ye?**

- Önceleri çocuklar küçükken bayağı az gidiyorduk. 15 yılda, 10 yılda bir. Fakat şimdi çocuklar büyüdü, her 2 senede bir gidiyorum ama mümkün olsa gittiğimde daha uzun kalmak isterim. Fakat 2 çocuğum bekar olduğu için onları yalnız bırakamıyorum. Annelik işte...

- **Türkiye'ye gittiğiniz zaman nasıl geçiyor zamanınız?**

- Türkiye'ye gittiğimde önce birkaç hafta akraba ziyaretiyle geçiyor. Ondan sonra hemen turlara bakıyorum. Memleketimizin her köşesini görmem lazım. Bayağı da bir tur yaptım. Gittiğimde mutlaka bir iki tura katılıyorum. Öyle şeyler...

- **Önce akraba, sonra gezme... Ne kadar sürüyor mesela?**

- Genellikle bir-bir buçuk ay.

- **İyi bir süre, çok kısa da değil...**

- Evet. Aslında daha fazla gitmek isterim ama bırakamıyorsun işte.

- Peki buradaki gündelik hayatınızda alışveriş, doktor, başka şeylerde Türklerin olduğu yerleri tercih ediyor musunuz?

- Aile doktorum mesela Türk. Devamlı alışverişi Türk marketinden yapmak bizi mutlu ediyor. Gıdaları, makarnayı, bulguru... Kültürümüzden ödün vermedik.

- Yaşadığınız yer nasıl? Başka Türkler var mı?

- Benim oturduğum yerde pek yok.

- Şimdi iletişimle ilgili konulara geçiyorum. Televizyon izliyorsunuzdur...

- Pek televizyon izlemiyorum. Daha çok internetten. Odamda bilgisayarı açıp, ayaklarımı uzatıyorum. Yani Türk dizilerini filan internetten izliyorum.

- Haber filan takip ediyor musunuz?

- Haberlerle pek ilgilenmiyorum çünkü hiçbir zaman güzel bir haber yok.

- Doğru, insanın morali bozuluyor.

- Annemin evine gidince annem hiç kapatmaz televizyonu. Sabah bir açar, yatana kadar.

- Avustralya kanallarını izliyor musunuz?

- Onlarla da pek ilgilenmiyorum. Eskiden bakardım ama televizyonu hiç açmıyorum diyebilirim. Oğlum izliorsa bazen oradan görüyorum.

- Gazete alıyor musunuz?

- Türk gazetelerini alıyorum. Onları okuyorum. Buranın gazeteleri. Onları okumayı daha uygun buluyorum çünkü buranın olaylarını anlatıyor. Türkiye'deki haberleri okumuşum benim için bir şey ifade etmiyor. Bir şey yapamam ki ben Türkiye için.

- Radyo peki?

- Türk radyosu varmış ama hiç dinlemiyorum.

- Kitap okuyor musunuz?

- Okuyorum ama onu da internetten. Türkiye'ye gittiğimde bestseller neyse onu alıyorum.

- Sinemaya gidiyor musunuz?

- Ara sıra gidiyoruz Türk filmlerine. Türk filmlerinin geldiği duyunca böyle grup arkadaşlarımızla bir gece ayarlıyoruz. 2-3 ayda bir Türkiye'de popüler olan filmler geliyor.

- İnternet kullanıyorum dediniz. Bilgisayardan başka erişiminiz var mı?

- Telefondan Facebook'a filan bakabiliyorum.

- Facebook'u daha çok ne amaçla kullanıyorsunuz?

- Mesela bütün kuzenlerim Facebook'ta var. Onlarla haberleşiyoruz. Resimler paylaşıyoruz. Biz de koyuyoruz bazen. Sonra bilgi... Sağlık şeyleri için bilgilere başvuruyorum bazen. Mesela Canan Karatay'a üyeyim. Bir şey oldu mu hemen onları okuyorum.

- Türkiye'yle bağlantınızı kuruyor ama buradaki hayatınızda da etkili bir yeri var Facebook'un.

- Tabii, buradaki arkadaşlarımızla her gün görüşemiyorum ama Facebook aracılığıyla günlük sohbetlerimi ediyoruz

- Facebook'ta Türklerle ilgili gruplar var mesela onlara üye misiniz?

- Avustralya'daki Türkler filan... Bizim millet olarak neye tepki gösteriyoruz, ne için uğraşyoruz onları görüyorum. Ama televizyondan izlemek bana çok sıkıcı geliyor.

- Peki Türkiye'yle iletişiminizdeki en önemli araç nedir?

- Telefon da açıyoruz zaman zaman. Günlük yaşamda Facebook. Ama 2-3 haftada bir telefonla görüşüyoruz. Karşı tarafın interneti varsa WhatsApp'tan arıyorum ama interneti olmayan yaşlılar var mesela onları kendi hattımdan arıyorum.

- Peki, Whatsapp diyorsunuz, Facebook diyorsunuz bunlar büyük rahatlık. Onlar yokken ne yapıyordunuz?

- Önceden mektup yazıyorduk, ev telefonlarından arıyorduk. O zaman daha pahalı oluyordu tabii. Şimdi tabii ki çok daha kolaylaştı ama sanki önceden daha güzeldi iletişim. Daha bir candan ciğerden özlüyordun. Her şey kolaylaştı ama samimiyet kalmadı.

- Olan biteni öğreniyorsunuz, akrabalarınızdan haber alıyorsunuz. Daha yakın hissediyor musunuz kendinizi Türkiye'ye?

- Tabii yakın hissediyorum ama şunu da hissediyorum. Ben oralı değilim artık.

- Haberleri takip etmiyorum dediniz. O zaman Türkiye'yle ilgili konularda kendinizi söz sahibi hissetmiyor musunuz?

- Hissetmiyorum. Şunu da biliyorum ki biz ne kadar istesek de bizim sözümüzün bir kıymeti yok. İstedığımız kadar kafaya takalım yine de her şey onların dediği gibi oluyor.